

MARGYAROSZALG MÖNDÖMÉNYEK. 1908. ÉVJÉNY.

MAGYARORSZÁG

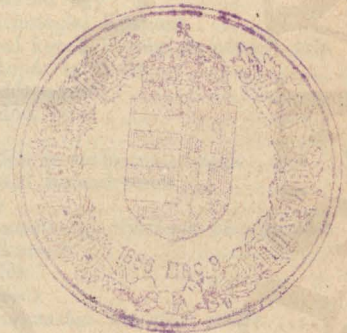
FÖLDMIVELÉSÜGYE

AZ 1908. ÉVBEN.

OEE Könyvtár
Áll.Ell. 2018

Ak: 3304

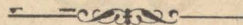
x/4.

/m
/

KÜLONLENYOMAT

„A m. kir. kormány 1908. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló
jelentés és statisztikai évkönyv“

ezímű, a m. kir. miniszterelnök által az 1897. évi XXXV. t.-cz. 5. §-a értelmében az országgyűlés elé terjesztett műből.

BUDAPEST.

AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

1910.

II. Magyarország östermelésének állapota.

A terület megoszlása művelési ágak szerint..	81*
Időjárás	81*
Elemi csapások	84*
Vetésterület	84*
Terméseredmények	85*
Gabonaárak	87*
Gabona- és lisztforgalom	88*
Állatforgalom	92*
Állatvásárok	93*
Állati termékek forgalma	93*
Gyapjúaukciók	95*
Állategészségügy	96*
Közvágóhidak, sertés- és egyéb állatpiacok..	96*
Tejszövetkezetek	96*
Méhészet	97*
Selyemtenyésztés	97*
Szőlőművelés	98*
Gyümölcsstermelés	102*
Erdészet	103*
Birtokváltozások	106*
Birtokmegterheltetések	106*
Gazdasági tanintézetek	107*
Talajjavítás	107*
Vizszabályozás	107*
Mezőgazdasági balesetek	107*

III. Statisztikai táblázatok.

1. A gazdaságok száma és területe a gazdaságok nagyságkategóriái szerint, az 1895. évi mezőgazdasági összeírás adatai alapján	2
2. A gazdaságok megoszlása nagyságkategóriák és művelési ágak szerint, az 1895. évi mezőgazdasági összeírás adatai alapján	2
3. A kulturtermőnői hivatalok által teljesített talajjavítási munkálatok 1891-től 1908-ig	3
4. A vízutakra fordított állami kiadások 1867-től 1908-ig	3
a) Összes kiadások	3
b) A szabályozásra fordított kiadások folyók szerint	3
5. A telekkönyvi birtoktestek forgalma 1891-től 1908-ig	4
6. A birtokost változtató telekkönyvi birtoktestek átlagos értéke az 1896—1900. és az 1901—1905. évek átlagában, valamint 1908-ban	5
7. A telekkönyvi birtoktestek megterheltségében előfordult változások 1896-tól 1908-ig	5
8. Népies gazdasági oktatás az 1908. évben Magyarországon	5
9. A gazdasági tanintézetek az 1907/908. iskolai évben	6
a) Főáttétekintés intézetenként	6
b) A tanulók részletezése anyanyelv és hitfelekezet szerint	7
c) A gazdasági főiskolák részletesen	8
10. Gazdasági tanfolyamok és tanulmányi kirándulások 1908-ban Magyarországon	8
11. A gabonaneműek átlagos ára a budapesti árú- és értéktőzsde jegyzései szerint 1908. januártól 1909. júliusig	9
a) Búza	9
b) Egyéb gabonaneműek métermázsánként	9
12. A tengeri átlagos ára métermázsánként a budapesti árú- és értéktőzsde jegyzései szerint 1907. november-től 1908. december 31.-éig	10
13. A gabonaneműek átlagos ára a határidő-üzletben a budapesti árú- és értéktőzsde jegyzései szerint az 1908. évben havonként	10
a) Búza és rozs	10
b) Zab és tengeri	11

14. Különböző terményeknek havi és évi átlagos ára 1908-ban a budapesti árú- és értéktőzsde jegyzései szerint	11
15. A gabonaneműek havi átlagos ára a budapesti árú- és értéktőzsden 1901-től 1908-ig	11
16. A m. kir. vegykezleti és vetőmagvizsgáló-állomások működése 1903-tól 1908-ig	12
17. A székesfővárosi vegyészeti és élelmiszervizsgálóintézet működése az 1908. évben	13
18. A földterület megoszlása művelési ágak szerint az 1908. évben	13
19. A bevetett terület az 1908. évi fölvétel szerint a főbb termények megkülönböztetésével törvényhatóságokint	14
20. Az összes szántóföld, a bevetett és az elemi csapások folytán kivett vetésterület 1908-ban törvényhatóságokint	18
21. Az elemi csapások által teljesen elpusztított vetésterület 1907-ben és 1908-ban	19
22. Az elemi csapások által teljesen elpusztított vetésterület az elemi csapások és a termények neve szerint 1908-ban	19
23. A learatott terület és a termés mennyisége és értéke termények szerint 1908-ban	20
A) Abszolút számokban	20
B) Viszonylagos számokban	22
a) Átlagos termés hektáronként és a termés átlagos értéke métermázsánként	22
b) A termés átlagos súlya	22
24. A fontosabb mezőgazdasági termények terméseredményei 1908-ban törvényhatóságokint..	23
25. A mezőgazdasági termelés országos eredményei 1904-től 1908-ig	25
Magyarország	25
Horvát-Szlavonországok	26
Magyarbirodalom	27
26. Szőlőterület és bortermelés 1886-tól 1908-ig ...	28
27. A szőlőterület a termőerő és a talaj minősége szerint 1900-tól 1908-ig	28
28. A szőlőművelők szakképzettségének fejlesztése érdekében tartott tanfolyamok száma s a permetezett és szénkénnel gyéritett szőlők terjedelme 1896-tól 1908-ig	28
29. Az állami szőlőtelepek 1908. évi vesszőtermése és 1908/909. évi forgalma európai szőlővesszőkből Magyarországon	29
30. Az állami szőlőtelepek 1908. évi szőlőoltványtermése és 1908/909. évi szőlőoltványforgalma Magyarországon	29
31. Az állami szőlőtelepek 1908. évi vesszőtermése és 1908/909. évi forgalma amerikai szőlővesszőkből Magyarországon	29
32. Az 1908. évi szőlőterület részletezése törvényhatóságokint	30
33. Az 1908. évi szüret törvényhatóságokint	34
34. A Magyarbirodalom állatlétszáma 1895-ben ...	35
35. Az állami méntelepek ménállománya és a ménállomány változása az 1908. év folyamán....	35
36. Az állami méntelepek ménállománya 1908-ban telepöztályok szerint	35
37. Az állami méntelepek ménállománya a mén fajta szerint 1908-ban	36
38. Az országos fedezőménék, valamint a bérmenek által fedezett kanczák száma és a befolyt fedeztetési, illetőleg bérdíjak 1908-ban	36
39. A m. kir. állami ménesek Magyarországon 1908-ban	36
a) A ménesek lóállománya, forgalma és a befolyt fedeztetési díjak	36
b) A m. kir. állami ménesek lóállománya fajok szerint	37
40. A közvágóhidak száma és a közfogyasztásra levágott állatok kimutatása 1903-tól 1908-ig Magyarországon	37

	Lap		Lap
41. Az állatvásárok forgalma 1908-ban	37	60. Az állami erdőhivatalok által kezelt csemetekertek 1908-ban	49
42. Az állatvásárok forgalma 1908-ban főbb piaczonként	37	61. A kopár területek beerdősítésére ingyen kiosztott csemetemennyiség és az azzal eszközölt erdőösítések Magyarországon 1908-ban, törvényhatóságunkint	50
a) Felhajtás és eladás	37	62. Az erdészeti üzemtervek, illetőleg az erdőtörvény alapján előírt és bejelentett erdőösítések Magyarországon 1908-ban, törvényhatóságunkint ...	51
b) Eladási árak	39	63. Az állam által kezelt erdők és kopár területek száma és kiterjedése, valamint birtokosaik által az állami kezelésért fizetendő évi általánnyok 1908-ban Magyarországon	52
43. A budapesti szarvasmarha-, borjú- és juhvásár forgalma 1881-től 1908-ig	41	64. Az erdőterület részletezése a talaj minősége s fafaják szerint az 1908. év végén, törvényhatóságunkint	53
44. A hasznos háziállatok betegségei az 1896—1900. és 1901—1905. évek átlagában, valamint 1908-ban	41	65. A kincstári erdőösítések terjedelme és költsége az 1908. évben	55
45. Az állatorvosok száma 1903-tól 1908-ig	42	66. A kincstári erdőhatóságok által kezelt csemetekertek kiterjedése és a termelt csemetemennyiség az 1908. évben	55
46. A kőbányai sertésforgalom és sertésárak 1908-ban	42	67. A kincstári erdőbirtokok területe művelési ágak szerint és az erdőbirtokok értéke 1908-ban ..	56
a) Sertésforgalom	42	68. A kincstári erdők megoszlása a főbb fafajok szerint 1908-ban	56
b) Átlagárak	42	69. A kincstári erdők vágásterületei és fatermése, valamint pénzügyi eredményei 1908-ban	57
47. A budapest-ferencvárosi sertéskonsumvásár forgalma és a napi átlagárak 1908-ban	42	70. A kincstári erdők kiterjedésének és értékének változása 1890-től 1908-ig	57
48. A barcsi sertéspiac forgalma az 1908. évben ..	43	71. Mezőgazdasági balesetek 1908-ban	58
49. A budapesti gyapjúpiac áralakulásai az 1908. évben	43	a) Törvényhatóságok szerint	58
50. A vajtermelésre berendezett falusi tejszővetkezetek működése 1908-ban Magyarországon ..	43	b) A sérülés foka és neme a munka nemével összevetve	59
51. A köztenyésztés emelésére kiosztott apaállatok, ezek értéke és az állatkiállításokon s díjazásokon kiosztott államdíjak 1908-ban Magyarországon	44	c) A sérültek személyi viszonyai	59
52. A méhészeti termelés Magyarországon 1899-től 1908-ig	45	72. Az országos gazdasági munkás- és cselédpénztár taglétszáma, mérlege és üzleti eredményei az 1901—1908. években	60
53. A méhészeti termelés Magyarországon 1908-ban vármegyénként	45	a) Taglétszám	60
54. A selyemtenyésztés fejlődése 1900-tól 1908-ig ..	46	b) Mérleg	60
55. A selyemtenyésztés és szederfatenyésztés állapota 1908-ban a jelentékenyebb selyemtermelő vármegyék feltüntetésével	46	c) Üzleti eredmények	61
56. Az 1908. évi február hónap 1.-étől 1909 évi január hónap 31.-éig lelőtt vagy egyébként elpusztított vadak száma országrészenként ..	47		
57. Erdőri szakiskolák 1908-ban Magyarországon ..	48		
58. Az erdőri szakvizsgák eredménye Magyarországon 1902-től 1908-ig	48		
59. Az állam által kopár területek befásítására, vágásterületek felújítására s egyéb erdőösítési célokra adományozandó csemetekertek termelésének céljaira fentartott csemetekertek 1892-től 1908-ig	48		

I.

A M. KIR. FÖLDMIVELÉSÜGYI MINISTER

JELENTÉSE

1908. ÉVI MŰKÖDÉSÉRŐL.

A mezőgazdaság különböző ágazatainak támogatására a földművelésügyi ministerium tevékenysége az előző években megkezdett nyomokon, a fokozódó igényeknek megfelelő szélesebb keretekben haladt tovább.

Az 1908. év kedvezőtlen időjárása folytán számos vidéken a termés oly kedvezőtlen eredményt adott, hogy sok kiscgazda még a földjének bevetéséhez szükséges megfelelő vetőmaggal sem rendelkezett. Nehogy a meglevő silány vetőmag felhasználása a következő évek termelésében is hátrányosan érvényesüljön, czélszerűnek láttam, hogy indokolt esetekben kiscgazdák részére megfelelő minőségű vetőmag megbízható helyről való beszerzését állami kedvezményekkel támogassam. A támogatás a beszerzési ár 15—30%-a között ingadozott, a mely kedvezmény mellett Bars, Esztergom, Hont, Liptó, Trencsén, Fejér, Vas, Zala, Pest-P.-S.-Kiskun, Bereg, Szepes, Bihar, Szabolcs, Ugocsa, Arad, Temes, Torontál, Csík, Háromszék, Szolnok-Doboka és Udvarhely vármegyék egyes községei összesen mintegy 20.000 m.-mázsa vetőmag beszerzéséhez 100.000 K-ra rugó segítségben részesültek.

A növénytermelés előmozdítását szolgálta az 1908. évben is érvényben volt az az intézkedés, mely szerint az állami birtokok az általuk termesztett kiváló minőségű vetőmagvakat napi áron a gazdaközönségnek rendelkezésére bocsátották.

Az egyik legfontosabb kiviteli szemes terményünknek, a sörárpa termelésének fejlesztése az 1908. évben is gondozás tárgyát képezte. A termény egyenlősítése érdekében Bars és Pozsony vármegyék gazdasági egyesületei útján támogatással 1.000 m.-mázsa vetőmag került kiosztásra. Az előző években történt hasonló intézkedésnek hatása máris mutatkozik, a mit a támogatással Miskolczon és Pozsonyban szervezett sörárpavásárook és az alább felemlített budapesti és berlini sörárpa és komlókiállítások is beigazoltak.

A komlótermelés néhány év előtt hirtelen megindult fellendülésében némi szünet állott be. Ez a körülmény a komlótermelés helyesebb alapokra fektetését és a minőség fejlesztését tette szükségessé. Ennek érdekében a komló-mintatelepek már korábban elhatározott létesítésére nézve megindított tárgyalások eredményeképp az első állami komlótelep felállítása, az alföldi komlótermelés központjában, Hódságon, 1908. évben megkezdett.

Úgy az árpánál, mint a komlónál a minőség fejlesztését és a termény értékesítését nagy mértékben előmozdítja a terményeknek kiállításokon való bemutatása. E czélból hathatós támogatásban részesült a Budapesten 1908-ban megtartott sörárpa- és komló-kiállítás, valamint lehetővé tettem árpa- és komlótermelésünk eredményének a Berlinben rendezett nemzetközi sörárpa- és komló-kiállításán való bemutatását.

E kiállításon a magyar termelők 195 árpa- és 77 komlómintával vettek részt és úgy az ország árpa-, mint pedig komlótermelésének a nemzetközi versenyben becsületet szereztek, a mennyiben a kiállított minták közül az árpánál összesen 76 díjat, a komlónál pedig összesen 32 díjat vívtak ki. Ez az eredmény kétségkívül igen szép haladásról tesz tanúságot és főképp

I. Földművelés és növényter- melés.

Vetőmagkiosztás
és termelés-
javítás.

Sörárpatermelés.

Komlótermelés.

azért fontos, mert mindkét cikkben a magyar termelés kivételre szorulván, fontos szerepe jut annak a körülménynek, hogy terményeinket a külföld megismerje.

Burgonya-
termelés.

A burgonyatermelés javítása érdekében 1901. évben megkezdett tevékenység folytán szerzett tapasztalatok alapján a burgonyafelújítás újjászervezésére történt elhatározó lépés. Az 1907. évben a burgonyatermelés előmozdítására kinevezett szakközeg közreműködésével a legfontosabb burgonyatermelő vármegyék közül Sáros, Szepes, Trencsén, Turóc vármegyékben burgonyaszaporító-főtelep létesítettetett. E négy burgonyaszaporító-főtelep képezi első lánczszemét ama hálózatnak, a melynek rendelkezése az ország burgonyatermelését regenerálni.

A burgonyatermelés érdekében további intézkedések is szükségessé váltak. Az ország több vidékén uralkodott kedvezőtlen időjárás folytán a burgonyán a levélfodrosodás és a gyűrűs betegség olyan mértékben jelentkezett, hogy ha a gazdaközönség idejekorán azok ellen nem védekezik, ezek a betegségek burgonyatermelésünket súlyosan károsítanak. Mindenekelőtt a betegség mibenlétének és ellene való védekezés módjának minél szélesebb körben való megismertetéséről kellett gondoskodni. E célból a gazdasági szaktanárok és földművesiskolai közegek külön tanfolyamon nyertek oktatást. Ezenkívül még az 1908. év nyarán népszerű füzetek kerültek kiosztásra, melyek a betegség mibenlétét, következményét és ellene való védekezés módjait könnyen és érthetően ismertetik. A betegség jelentkezésének és az általa okozott károknak tanulmányozása végett a külföldre és belföldi vidékekre szakközegek küldettek ki. A betegség elleni védekezést nagy mértékben elő fogja mozdítani az egészséges burgonyavetőmag beszerzése érdekében tett intézkedés, melynek során beható vizsgálat alapján megfelelően egészségesnek talált 100.000 m.-mázsa burgonyavetőgumó részben kiosztatott, részben a jövő évi vetőgumó fedezésére, elszaporítására használtatott fel.

Kender- és
lentermelés.

A kender- és lentermelés előmozdítása érdekében az állami beruházásokról szóló 1904. évi XIV. t.-cz. alapján az 1908. évben is megfelelő intézkedések történtek. Ennek következtében az állami támogatással az 1908. évben Chinoránban 600 hold termésének feldolgozására alkalmas lenkikészítőgyár kezdte meg működését. Ugyanez évben létesült Drávaszabolcson 3.000 kat. hold termésének feldolgozására szolgáló kender- és lengyár, melynek állami támogatására vonatkozó tárgyalások szintén befejezést nyertek.

A gyáripari célokra szolgáló kender- és lentermelés mellett a kender és len háziipari célokra való termelése is támogatást nyert, a mely termelés helyesebb alapokra való fektetése érdekében községi kenderáztatók és népies lenműhelyek felállítása élénk lendületet vett. Az 1908. évben ugyanis 30 községi kenderáztató és 10 községi lenműhely létesítésére indultak meg a tárgyalások, melyek egy része már befejezést is nyert.

A kendertermelés biztos fejlődését nagy mértékben akadályozta az a körülmény, hogy a megfelelő termény előállítására szükséges kendermag tekintetében Olaszországra vagyunk utalva. A behozatal csökkentése annyival inkább fontos feladatnak látszik, mivel az utóbbi években a kendermag árak rendkívül magasra szöktek fel. A behozatal korlátozására az 1907. évben megkezdett kísérlet folytatásaképpen a kendertermelésre alkalmas kincstári birtokokon a kendermagtermelés kiterjedtebb felkarolásával az 1908. évben már 600 m.-mázsa kendermag kiosztása vált lehetővé.

A lentermelés érdekében ugyancsak a vetőmag felújítása végett nagyobb mennyiségű orosz lenmag került kiosztásra.

Gyógynövény-
termelés.

A gyógynövénygyűjtés és értékesítés a rendelkezésre álló hitel keretén belül oly módon mozdítottatott elő, hogy két cég részére a kisgazdától átvett gyógynövények után beváltási jutalék engedélyeztetett. A gyógynövénytermelés és gyűjtés sikere érdekében pedig a megfelelő növények gyűjtését és kezelését ismertető tanfolyam rendeztetett a kolozsvári gazdasági akadémián néptanítók és lelkészek részére.

Mezőgazdasági
szeszfőzdek.

Mezőgazdasági szeszfőzdet kért 156 földbirtokos, de ezek közül csak 142-nek kérvénye volt érdemleges tárgyalás alá vehető. Az 1908/1909. termelési időszakban a kiosztásra rendelkezésre álló 9.000 hl.-ből 17 új mezőgazdasági szeszfőzde részesült 8.959 hl. kontingensben

olyformán, hogy Nógrád, Maros-Torda és Szatmár vármegyékben 2—2, Alsó-Fehér, Bereg, Bihar, Brassó, Gömör, Pozsony, Sáros, Torda-Aranyos, Zala, Pozsega és Varasd vármegyékben 1—1 mezőgazdasági szeszfőzde létesült.

A mezőgazdaságnak általánosabb fellendítése és az erre vonatkozó ismeretek szélesebb körben való hozzáférhetővé tétele szempontjából az 1908. évben 17 népies mintagazdaság létesült, névszerint Hont vármegyében 2, Abauj-Torna, Bereg, Liptó, Máramaros, Nógrád, Pozsony, Sopron, Szatmár, Szabolcs, Szilágy, Torontál, Trencsén, Udvarhely, Veszprém és Zala vármegyékben 1—1, a melyek megfelelő államsegély nyújtása mellett fel is szereltettek.

Gazdasági egyesület az 1908. évben kettő alakult, nagy számban létesültek azonban gazdakörök, illetve gazdaszövetségek, melyek száma az 1908. évben 90-nel gyarapodott, főleg Maros-Torda, Sopron, Torontál és Udvarhely vármegyékben. Ezekkel együtt a gazdasági egyesületek, körök, illetve szövetségek száma az 1908. évben a 900-at is meghaladja.

A gazdasági egyesületek, körök, illetve gazdaszövetségek működésének hatályossága ez évben is megfelelő államsegélylyel mozdított elő.

A mezőgazdasági érdekvéviselőkre vonatkozó előmunkálatok befejezést nyertek, a mennyi-ben az előadói tervezet elkészült s a főbb szempontokra bekívántatott a vármegyei gazdasági egyesületek véleménye, melyek beérkezte után az előadói javaslat a Gazdasági Egyesületek Országos Szövetségének adatott ki véleményadás végett.

A mezőgazdaságról és mezőrendőrségről szóló 1894: XII. t.-cz. végrehajtása során az 1908. évben folytatott azon akció, mely a közlegelők rendezése s általában a legeltetési viszonyok javítása céljából az 1907. évben megindított s a melynek keretében a *közlegelők* használatának egyöntetű szabályozására és a legelőterületek megóvására vonatkozólag tett intézkedések a várakozásoknak megfelelő jó eredménnyel már a teljes végrehajtás stádiumába léptek. Ezen akció rendjén élesen kidomborodott az, hogy elodázhatlan immár a közlegelőkben érdekelt *közbirtokosságok vagyoni kezelésének* megfelelőbb szabályozása, illetve hogy a hatósági ellenőrzés megfelelő biztosításával ezen igen jelentékeny közös vagyonok s az érdekeltségek anyagi érdekei kielégítő védelemben részesüljenek. E végből az igazságügyminiszterrel a közbirtokossági vagyonkezelésnek szabályozása kérdését beható tanulmányozás alá vettük s a szükséges törvényhozási intézkedések előmunkálatainak elkészítéséről gondoskodtunk.

A *közlegelők szerzése és javítása* iránti törekvések állami támogatása tekintetében az állattenyésztés fejlesztéséről szóló 1908: XLIII. t.-czikkben a törvényhozás e részben nagy jelentőségű intézkedéseket tett azzal, hogy felhatalmazást adott a földművelésügyi miniszternek arra, hogy közös legelők létesítése, javítása vagy ily legelőknek használandó földbirtoknak örök áron való vásárlása iránti törekvéseket elősegítve az érdekelt községek (városok), közbirtokosságok és kiscgazdákból álló egyéb szövetkezetek vagy testületek indokolt kérelmére kedvezményeket és segélyeket engedélyezhessen. Az e tárgyban előterjesztett kérelmek az említett törvény életbelépése folytán már tárgyalás alatt vannak s a segélyezések utalványozása az állami költségvetés kereteiben már meg is indult.

A *közhasználatú tenyészapaállatok* gondozása körül helyenkint tapasztalt mulasztások megszüntetése céljából 88.700/1908. sz. körrendelettel utasítottam a községi előljárásgokat, hogy a tenyészapaállatok gondozására és élelmezésére szigorú felelősség terhe mellett fokozottabb gondot fordítsanak, úgyszintén a *mezei közlekedés* érdekeinek elősegítéseken 32.400/1908. sz. körrendelettel az idevonatkozó eddigi rendelkezések kiegészítésével az igazságügyminiszter úrral egyetértőleg ideiglenesen szabályoztam az elfoglalt vagy megszükitett mezei közös düloutak helyreállítása körül követendő hatósági eljárást.

A törvény 23. §-a által előírt községenkénti *állatszámllálás* ez évi eredménye az állatállomány újabb kedvező szaporodását mutatja.

A szarvasmarha összes idei létszáma 6,446.477 darabot tesz ki, a tavalyi létszám volt 5,952.929 darab, a szaporulat tehát 493.548 darab = 8,29 0/0.

Népies mintagazdaságok.

Gazdasági egyesületek, gazdakörök és szövetségek.

Gazdasági érdekvéviselő.

Az 1894: XII. t.-cz. végrehajtása.

A feldolgozott adatok részletei a következő eredményeket mutatják:

A szarvasmarha létszáma a) *fajták* szerint megkülönböztetve:

	1907-ben	1908-ban	1908-ban több (+), kevesebb (-)
Magyarfajta	2,105.242	2,210.801	+ 105.559
Pirostarka	2,966.889	3,253.477	+ 286.588
Borzderes	175.612	178.101	+ 2.489
Egyéb tarka	538.776	617.512	+ 78.736
Bivaly	166.410	186.586	+ 20.176
Összesen..	5,952.929	6,446.477	+ 493.548

b) *kor és ivar* szerint megkülönböztetve:

	1907-ben	1908-ban	1908-ban több (+), kevesebb (-)
Bika (felnőtt)	49.140	54.198	+ 5.058
» (növendék)	165.843	185.535	+ 19.692
Tehén	2,492.284	2,668.662	+ 176.378
Üsző	1,184.249	1,323.309	+ 139.060
Ökör	1,137.609	1,181.086	+ 43.477
Tinó	923.804	1,033.687	+ 109.883
Összesen..	5,952.929	6,446.477	+ 493.548

A lónál csak a kor szerinti eredményekre nézve lehet összehasonlítást tenni, mivel 1907-ben ivar szerint még nem terjedt ki az összeírás. Az összehasonlítás a következőket mutatja:

	1907-ben	1908-ban	1908-ban több (+), kevesebb (-)
Felnőtt ló	1,480.303	1,536.383	+ 56.080
Növendék ló	317.361	323.203	+ 5.842
Összesen..	1,797.664	1,859.586	+ 61.922 = 3.45 %

A többi állatnemeknél az alábbi összehasonlítási eredmények mutatkoztak:

	A z ö s s z e s l é t s z á m		
	1907-ben	1908-ban	1908-ban több (+), kevesebb (-)
Szamar	14.431	15.057	+ 626 = 4.34 %
Öszvér.....	865	873	+ 8 = 1.00 %
Sertés	4,868.928	5,358.802	+ 489.874 = 10.06 %
Juh	7,549.336	7,872.742	+ 323.406 = 4.28 %
Kecske	266.301	277.060	+ 10.759 = 4.04 %

A káros állatok és növények irtása iránt szükséges intézkedések a ministerium részéről kellő időben megtétettek s a marokkói sáska elleni védekezés az 1907:XXXI. t.-cz. üdvös intézkedései folytán az eddigénél jóval kedvezőbb eredménnyel járt.

A község mezőrendőri törzskönyvi nyilvántartás, mely a törvény eddigi végrehajtási eredményeit van hivatva főbb vonásaiban feltüntetni, az 1908. évben már csaknem egészen elkészült, a kitöltött törzskönyvi lapok a törvényhatóságoktól beérkeztek s a feldolgozás alatt álló adatok

alapul szolgálnak a szükséges felügyeleti intézkedésekre, másrészt a törvény revíziós munkálatainál is célszerűen értékesíthetők lesznek.

A tagosításról, arányosításról, úrbéri elkülönítésről szóló s az ország erdélyi részein, továbbá a volt Kraszna-, Közép-Szolnok-, Zarándmegyék és a volt Kővárvidék területén hatályos 1908. évi VII. t.-cz. még ugyanezen év május elsején lépett életbe.

Tagosítás.

A törvény rendelkezései alapján szervezendő állandó gazdasági szakbizottság, melynek feladatát mint javaslattevő bizottságnak a helyes és célszerű gazdasági elvek érvényesítése képezi, 1908. évi július hó 17-iki ülésében megalakult és az év folyamán tartott érdemleges üléseiben letárgyalta az elébe utalt tagosítási, megszüntetési és megengedhetőségi ügyeket.

A Királyhágón inneni birtokrendezésekről szóló 1908 : XXXIX. t.-cz. 1908. augusztus hó 6.-án szintén életbe lépven, a szükséges előkészítő és szervezési munkálatok idevonatkozólag is foganatba vétettek.

A szövetkezeti ügy és új szövetkezetek alakítása az 1908. évben is örvendetes előhaladást tett. A jelentés évében is ugyanazokat az irányelveket alkalmazta a tárca a szövetkezeti mozgalom gondozása és támogatása körül, a melyeket eddig is alkalmazott és érvényesített.

Szövetkezeti
ügyek.

Ugyanis a tárca gondoskodását és segélyezését csakis olyan szövetkezetekkel szemben érvényesítette, a melyek tagjai túlnyomó részben a földművesek, kisgazdák és mezőgazdasági munkások köréhez tartoznak és a melyek olyan irányu működést tűztek ki maguknak feladatul, melylyel a tagok hitel iránti igényeinek kielégítését, a közös termelést vagy a termények és termékek közös értékesítését és a szükségletek közös és előnyösebb beszerzését kívánták lehetővé és előnyösebbé tenni.

Ehhez képest a folyó évben is több ilyen jellegű hitel-, termelő, értékesítő, háziipari és fogyasztási szövetkezet részesült a tárca részéről a megalakulás és első berendezkedés költségeihez állami segélyben. Az egyes esetben engedélyezett segély megítélésénél mindig gondos mérlegelés tárgyát képezte annak a központi szövetkezetnek véleménye is, melynek kötelékébe az illető szövetkezet tartozott.

Gyakori eset, hogy a megalakított szövetkezetek részére falvakban és kisebb községekben megfelelő helyiséget találni nem lehet és új ház építése vagy valamely alkalmas háznak megvétele, esetleg átalakítása, mutatkozik szükségesnek.

Ezekben a közös erővel létesített házakban a szövetkezeteken kívül gyakorta egyidejűleg a gazdakör és olvasó-egylet, ifjúsági egyletek, téli gazdasági és háziipari tanfolyamok is elhelyezést és hajlékot szoktak nyerni, úgy hogy az ilyen épületek a nép anyagi és szellemi előhaladásának kétségkívül egyik fontos eszközét hivatvák szolgáltatni.

Az ilyen úgynevezett szövetkezeti házak létesítéséhez szükségelt nagyobb arányú állami segélyek engedélyezésénél az illetékes tényezők véleményének gondos mérlegelése mellett irányelvül szolgál, hogy csak olyan esetekben engedélyeztetik a segély, ha az érdekeltég a cél érdekében a maga részéről szintén megfelelő áldozatkészséget tanúsít.

Ezenkívül az itt mellőzhetlenül szükséges tetemesebb állami segélynek a cél érdekében minden eshetőséggel szemben való biztosítása végett lekötetik a létesített ház tulajdonjoga vagy az államkincstár részére a segélyösszeg jelzálogi bekebelezés útján biztosítatik.

A kisebb termelők gabonatermésének előnyösebb értékesítését célzó szövetkezeti magtárak létesítésénél és segélyezésénél szintén az eddigi irányelvek érvényesítették. Új szövetkezeti magtárak csak az Országos Központi Hitelszövetkezet kötelékébe tartozó hitelszövetkezetekkel kapcsolatban, a tulajdonjognak az államkincstár részére való lekötése mellett és a létesítési költség $\frac{5}{6}$ részét tevő állami hozzájárulással létesíttetnek. Eddig összesen 40 szövetkezeti magtár létesült mintegy 180.000 m.-mázsa összes befogadóképességgel.

Tárgyalás indult meg a fontos hivatással bíró falusi állatbiztosító szövetkezetek megfelelő alakban való létesítése és támogatása céljából is. Ezek a szövetkezetek a kereskedelmi törvény rendelkezése értelmében megkívánt 200.000 K. biztosítéki alap lefizetési kötelezettsége miatt

önállóan meg nem alakulhatván, a magyar kölcsönös állatbiztosító társaság mint szövetkezet főkjai gyanánt lesznek létesítendőek.

Nem mutatkozott azonban a jelentés évében sem megfelelő érdeklődés a mély talajmívelés szempontjából oly kiváló fontossággal bíró gőzeke-szövetkezetek alakítása terén s így a tárcza részéről alkalmazni szokott támogatás új szövetkezet alakulásának hiányában nem volt engedélyezhető.

Vám-
és kereskedelem-
politikai ügyek.
a) Szerződés
Ausztriával.

Az 1907. év október havában a magyar és az osztrák kormányok között befejezett, úgynevezett »kiegyezési tárgyalások« eredményeképen létrejött »Szerződés« az 1908 : XII. t.-cikkbe iktattatott be. A létesített megállapodások közül mindenekelőtt az autonóm vám-tarifa érdekli a mezőgazdaságot. Ebben nyerte ugyanis a magyar mezőgazdaság azt a védelmet, melyre jogosan igényt tarthat, kivált akkor, midőn a külpiacunkat képező szomszédos országok is magas védvámokkal bástyázták körül magukat. Az új vámtarifának és különösen az abban foglalt minimális gabonavámoknak az árvédő és áremelő hatását már igen előnyösen érzi a magyar mezőgazdaság. Ugyancsak áremelő irányban, de e mellett még állategészségügyi viszonyaink biztosítása terén is előnyösen érzetik hatásukat az állatforgalom szabályozására vonatkozólag létrejött megállapodások. E tekintetben az a szabályozás, a mely az Ausztriával kötött új szerződésben foglaltatik, kétségkívül sokkal előnyösebb mint a vonatkozó régebbi megállapodások, mert egészen a szabad állatforgalom elvére helyezkedik. Az állatok és állati termékek szabad forgalma pedig azt jelenti, hogy a szerződő államok egyikének területéről a másikéra irányuló forgalom elbírálásánál az lesz irányadó, hogy a magyarországi származású állatokat és állati termékeket Ausztria, és viszont Ausztria hasonló termékeit Magyarország nem fogja másképp kezelni, mint a saját területéről származó hasonló szállítmányokat.

Az ebben a keretben megállapított szabályok gondoskodnak arról, hogy ne csupán teljesen vészmentes községek bonyolíthatassák le zavartalanul a másik szerződő fél területére irányuló állatforgalmukat, hanem még az állatbetegségekkel fertőzött területektől se tagadtassék meg az a lehetőség, hogy az onnan járványmentes udvarokból származó egészséges élő állatok a részletesen megjelölt feltételek mellett a másik állam összes jelentékenyebb fogyasztó helyeire, köztvágóhídjaira, konzumvásárjaira és vesztegvásárjaira eljuthassanak.

Az állatforgalmi megállapodások legfőbb célja a vágóállatkivitel biztosítása ; ebben az irányban van Magyarország legjobban érdekelve. Ennek megfelelően a tárcza a kiegyezés létrehozatalánál főképp arra törekedett, hogy vágóállataink részére minél jobban biztosítsa a kivitel lehetőségét. A tenyész- és haszonállatok kivitele hazánkra nézve sokkal kevésbé fontos. A midőn tehát az Ausztriával kötött szerződés az állatvásárokról kivitelre kerülő tenyész- és haszonszarvasmarháknak különös jelekkel való ellátását teszi kötelezővé, ez az intézkedés nem fogja számottevő mértékben hátrányosan befolyásolni Ausztriába irányuló állatkivitelünket.

Említésre méltó rendelkezéseket tartalmaz az új kiegyezés az állati járványügy terén is. A régi megállapodásokat kiegészíti azzal, hogy a száj- és körömfájásnak nagyon veszedelmes uralgása esetén a két kormány a normális viszonyokra megszabott óvintézkedéseken túlmenő eljárásokat is alkalmazhat.

Ezeknek a megállapodásoknak az Ausztriába irányuló állatkivitelünkre vonatkozó jótékony hatását máris mindenki észlelhette.

Nem kevésbé fontosak azok a megállapodások, melyek a bortörvényre és a tokaji borok védelmére vonatkozólag a kiegyezésben foglaltatnak, melyeket e jelentésnek a borászatra vonatkozó része ismertet.

Hasonlóképp nagyon előnyös ránk nézve az Ausztriával létesült az a megállapodás, mely szerint a mezőgazdasági termények, termékek és cikkek hamisításának üldözését illetőleg egyenlő szabályok hozatalára kötelezte magát a két állam.

b) Szerződések
és szerződési tár-
gyalások a keleti
államokkal.

Áttérve a keleti szerződések kérdésére, ebben a tekintetben a nyugati államokkal kötött szerződéseink már eleve is bizonyos irányt szabtak meg kereskedelmi politikánk részére.

Ezek a szerződések és állategészségügyi egyezmények ugyanis, de különösen kereskedelem-politikai viszonyainknak a Németbirodalommal szemben az előző kormány által történt szabályozása, annyiban jelöltek a keleti államokkal szemben követendő kereskedelem-politikai ténykedésünknek is irányt, a mennyiben, ha lehetőségessé akartuk tenni, hogy a ma még elsősorban mezőgazdasággal foglalkozó Magyarországot a keleti államok felől ne fenyegetse az onnét származó mezőgazdasági termékek, állatok és állati termékek előzönlésének veszedelme: a kormánynak okvetlenül ugy kellett a kereskedelmi és forgalmi viszonyok szabályozását eszközölnie, hogy a Balkán-államoknak semmi esetre se biztosítson mezőgazdasági tekintetben több előnyt, mint a mennyit nekünk a nyugati államok, illetve legelsősorban a Németbirodalom nyújtottak. Erre nemcsak azért volt szükség, mert az egész világ közgazdasági életében megnyilvánuló mezőgazdasági védelem nem engedte volna, hogy Magyarország kisebb biztosítékokkal érhesse be, mint azok a nagy külföldi piacok, melyekre mezőgazdasági képviselőtünk legelsősorban utalva van, hanem szoros tekintetet kellett fordítani mezőgazdasági érdekképviselőtünk azon kívánságaira is, melyek különlegesen a hazai termelés és védelem szempontjából egyhangulag megnyilatkoztak.

Ezeket a kívánságokat legjobban azzal lehet jellemezni, hogy utalunk arra az éveken át huzódott mozgalomra, mely a mezőgazdák körében az 1893 : XX. t.-cikkkbe iktatott szerb kereskedelmi szerződés, valamint az 1893 : XXI. t.-cikkkbe iktatott állategészségügyi egyezmény ellen irányult. Élénken illusztrálják ezt az ország legelső mezőgazdasági testületének, az Országos Magyar Gazdasági Egyesületnek, úgy is mint a Gazdasági Egyesületek Országos Szövetségének 1903. évben a magyar kormányhoz intézett memorandumának azon pontjai, melyek arra vonatkoznak, hogy az esetben, ha a Balkán-államokkal kereskedelmi szerződési viszonyainkat újból rendezzük, mily megszorított feltételek között nyugodhatnék meg csupán gazdaközönségünk a létesítendő szerződésekben.

A határozatot kísérő felterjesztésben egyúttal megjegyezte a Gazdasági Egyesületek Országos Szövetsége, hogy »a keleti államokkal, ha Németországgal tarifális szerződést kötöt-tünk, *szintén tarifális kereskedelmi szerződéseket köthetünk*, a mennyiben ez államok nyers-termény-behozatala ellen részben a minimális gabonavámok, részben pedig az általános vámtarifa emelt agrárvámtételei elegendő védelmet nyújtanak, mert hisz feltételezhető, hogy a vámtételek a tarifális szerződésekben nem fognak a minimumra leszállíttatni«.

Ha ezek figyelembevételével a kormánynak a között a két alternatíva között kellett választania, hogy a keleti államokkal mezőgazdasági érdekeinkre is kellő tekintettel levő szerződések kössön, vagy pedig szerződésen kívüli állapotot teremtsen, úgy mindenekelőtt gondos megbirálás tárgyává kellett tennie azokat a szerződési tárgyalásokat, melyeket a szerb királyi kormány megbizottaival 1905. évi november havában már az előző kormány folytatott, melyek azonban később részint a szerb-bolgár unio, részint pedig egyéb okok miatt megszakítottak. Ezek a tárgyalások nem biztattak azzal a sikerrel, hogy folytatásuk esetén a hazai mezőgazdaság, különösen állattenyésztésünk és állategészségügyünk védelmét kellőképpen biztosító szerződések lesznek köthetőek. Ennélfogva a kormány, midőn 1906. április havában a teendőket átvette, mindenekelőtt a keleti államokkal folytatandó kereskedelmi szerződési tárgyalások terén követendő gazdasági politikánk alapvető irányelvei iránt kívánt a monarchia másik államának kormányával egyetértő, oly értelmű megállapodást és fix programot létesíteni, mely biztosítsa a gazdasági termelésünknek nyújtandó védelem terén a keleti és a nyugati határainkon való egyforma elbánás elvét.

Ezenkívül az ugyanakkor a monarchia másik államával is gazdasági politikai viszonyaink újból való rendezését célzó tárgyalásokkal szintén kapcsolatot kellett létesítenünk.

Az 1906. év április havától június végéig a szerb kormánnyal folytatott tárgyalások nem vezettek sikerre és 1906. évi július hó 7.-én megszakadtak. Ettől az időponttól kezdve Magyarország és Ausztria, valamint Szerbia egymás behozatala és kivitele ellen az általános vámtételeket alkalmazták, mi pedig állategészségügyi és forgalmi szempontokból autonómiánk

álláspontjára helyezkedvén, szerbiai származású élő, vagy leölt szarvasmarhának, juhnak, kecskének, sertésnek és baromfinak, úgyszintén mindennemű húsnak a magyar szent korona országaiba való behozatalát és ezen országokon való átvitelét megtiltottuk.

1906. július 7.-étől kezdve egészen 1908. augusztus 31.-éig Szerbiával szerződésen kívüli állapotban voltunk.

Az 1908. évi márczius hó 14/1.-én Szerbiával kötött szerződés teljes szakítást jelentett mezőgazdasági szempontból a multban követett azzal a gyakorlattal, mely lehetővé tette, hogy a túlnyomóan mezőgazdasági termeléssel foglalkozó, s e termékek kivitelében érdekelt államok a mi piacainkon sokkal nagyobb kedvezményeket élveztek, mint hasonló termékekből való saját kivitelünk a minket érdeklő kiviteli piacokon.

A szerződésben kimagasló momentum gyanánt érvényre jutott végre az az elv, melyért gazdasági érdekelteink évtizedek óta a legújabb időkig, azonban sikertelenül, küzdöttek, mely szerint mezőgazdasági termelésünket nekünk is ugyanolyan mértékű vámvédelemben kell részesítenünk, mint a mily mérvű vámokkal óvják hasonló termelésüket a mi nyugati szomszédaink, főként pedig a német birodalom.

Hogy ez az elv a Balkán-államokkal az új szerződési éra alatt kötött első szerződésben a maga teljességében érvényesült, kitűnik az alábbiak szerint a szerződésnek mezőgazdasági termelésünket érdeklő vámengedményeiből s az ezekkel kapcsolatos fontosabb rendelkezéseiből.

Első, nagyfontosságú vívmány volt, hogy az új szerződésből végérvényesen kiküszöböltettek azok a »határmenti kedvezmények« czíme alatt adott, de tényleg az érdekelt szomszédos állam egész területére kiterjedő, messzemenő kedvezmények, melyek az előbbi szerződésben, gazdasági termelésünk nagy hátrányára fennállottak.

Az új szerződésben mindenekelőtt arról kellett gondoskodni, hogy a multban fennállott szerbiai gabonabehozatal minden más külföldi provenienciával egyenlő elbánás alá essék.

Ezt a feladatot sikerült megoldani, a mennyiben új vámtarifánk minimális gabonavámjai Szerbiával szemben is csorbíthatatlanul fentartattak. Hogy ez a multhoz képest mily nagy jelentőségű változást jelentett mezőgazdasági termelésünk javára, azt legjobban illusztrálja az alanti rövid összehasonlító táblázat:

Buza	vámja	6 K 30 f	a multban fennállott	1 K 50 f	helyett
Rozs	»	5 » 80 » »	»	1 » 50 » »	»
Árpa	»	2 » 80 » »	»	— » 50 » »	»
Zab	»	4 » 80 » »	»	1 » 20 » »	»
Tengeri	»	2 » 80 » »	»	— » 50 » »	»
Szőlő	»	40 » — » »	»	4 » — » »	»

A magyar mezőgazdaságot s főleg az állattenyésztést érdeklő állatvámok így alakultak:

Ökör vámja 100 kg. élősúly után 9 K 40 f

a mi egy, csak 600 kg. súlyú állatra nézve 56 K 40 f vámterhet jelentett a régebben fennállott darabonkint 8 koronás vám helyett.

Bika	vámja	darabonkint	30 K — f	a multban fennállott	8 K — f	helyett
Tehén	»	»	30 » — » »	»	6 » — » »	»
Borju	»	»	5 » — » »	»	3 » — » »	»
Juh és kecske	vámja	darabonkint	2 » 50 » »	»	1 » — » »	»
Bárány és gödölye	vámja	darabonkint	1 » 50 » »	»	— » 50 » »	»
Élő baromfi	a német paritásnak megfelelőleg métermázsánkint	.....	4 » — » »	»	»	vámmentesség helyett
Leölt baromfi	a német paritásnak megfelelőleg métermázsánkint	.....	16 » — » »	»	»	6 K helyett.

A sertésvám a multban darabonkint 3 koronában volt megállapítva, tekintet nélkül az állat súlyára.

Ezt a vámot a 110 kg. vagy ennél nehezebb sertésekre nézve német minta szerint és ezen paritást szem előtt tartva — az élősúly 100 kg.-ja után 10 K-ban állapítottuk meg. Tehát a nehéz, mondjuk 200 kg. élősúlyú hizott sertés a régebbi 3 K helyett 20 K vámmal terheltetett meg.

Csorbitatlanul fentartattak a friss és elkészített húsról nézve autonóm tarifánkban megállapított 30, illetve 45 K-s vámok, úgy hogy az előbb élvezett 12 K-s vám helyett a szerb termékek is ezen, mondhatni tilalmi jellegű vámok alá estek.

De még hatékonyabb védősánczokkal bátyáztuk körül termelésünket, és főleg nagyértékű állatállományunk egészségügyi érdekeit, az ezekre nézve a külföldi élőállatbehozatal megengedése esetén fenyegetővé válható állati járványok behurcolásának megakadályozása céljából megállapított szigorú korlátozó rendszabályokkal.

Eltérve ugyanis az e téren régebben követett gyakorlattól s annak ellenére, hogy a mi állatkivitelünk a Német birodalommal, Svájc-czal és Olaszországgal kötött állategészségügyi egyezmények útján kellőképpen biztosítva van, a Szerbia által nyomatékosan követelt állategészségügyi egyezmény megkötését feltétlenül visszautasítottuk és mindvégig megtagadtuk.

Önként érthető azonban, hogy ha ezzel a szomszéd állammal szerződéses megállapodásra akartunk jutni, nem lehetett mindvégig elzárkózni az elől, hogy bizonyos, állategészségügyi érdekeink legmesszebbmenő követelményeivel teljes mértékben számotvető módzatok mellett megengedjük neki a területéről származó s korlátozott mennyiségben megszábot állati termékeknek a mondott szempontból teljesen veszélytelen módon való behozatalát.

Mindenekelőtt tehát arról kellett gondoskodnunk, hogy az annak előtte a mennyiség szempontjából korlátlanul mondható behozatali lehetőség helyett, a jövőben Szerbiából behozható szarvasmarha és sertés számszerű mennyiségét megfelelően korlátozzuk. Az új szerződés e tekintetben megfelelő intézkedéseket tartalmazott. Korlátozta ugyanis a Szerbiából évenként behozható állatok számszerű mennyiségét és pedig oly összegben, mely az átlagos behozatalnak csak egy részét teszi ki.

Talán még lényegesebb változást jelentett és a multhoz képest még sokkal tetemesebben javította a helyzetet gazdasági érdekeink védelme szempontjából az a jegyzékváltás, mely a kérdéses állatforgalomnak állategészségügyi szempontból való szabályozását célzó rendelkezéseket tartalmazta.

Azelőtt a szerbiai *előállatok* bizonyos veszteglés kitöltése után a belföldi állatokkal egyenlő, korlátlan szabad forgalomba jutottak.

Az új szerződés szerint Szerbiából hozzánk — a baromfi kivételével — *előállat egyáltalán nem volt többé bebocsátható*, hanem a fent jelzett maximális összegben korlátozott mennyiségű szerbiai állatokat a határ közelében, de szerb területen erre a célra szolgáló vágóhidakon kellett, élő állapotban történt elvámolás után, a mi állatorvosaink ellenőrzése és felügyelete mellett levágni s csak az ekként leölt állatok húsát volt szabad az erre a célra kijelölt nagyobb belföldi városok piacaira behozni.

A szerbiai állatbehozatalnak ily módon való korlátozása önként értetőleg minden emberileg kívánható garanciát megadott nekünk arra nézve, hogy belföldi állatállományunk a befertőztetés lehetőségének veszélye ellen teljes biztosságot nyert.

Mind a mellett még ezzel sincsen kimerítve a biztosítékok ama láncolata, melylyel állattenyésztésünk érdekeit körülbástyázni szükségesnek ismertük. A biztosság superlativusát nyújtotta az erre vonatkozó diplomáciai jegyzék IV. pontjában foglalt az a fentartás, mely szerint:

1. a keleti marhavésznek Szerbiában való fellépése — ha mindjárt csak egyetlen szórványos esete fordulna is ott elő ezen betegségnek — ezt a leölt állapotban való állatbehozatalt is azonnal felfüggeszti.

De jogunk volt ezt a húsformában engedélyezett állapotbehozatalt tilalmazni ezenkívül még :

2. abban az esetben is, ha onnan valamely járvány behurczoltatott volna, valamint

3. végül akkor is, — és ebben foglaltatik érdekeink védelme javára a *legmesszebbmenő* biztosíték, tudniillik autonómiánknak korlátlan fentartása — ha más valamely veszélyes állati járványnak Szerbiában való nagyobb mérvű uralgása észleletnék.

Annak elbírálása, hogy mennyiben tekinthető valamely állati járvány fellépése ilyen mértékben veszélyesnek, kizárólag a mi egyoldalú mérlegelésünknek és döntésünknek volt fentartva, s így a legmesszebbmenő mértékben biztosítottuk magunknak a járvány behurczolások veszélye ellen való védekezés minden eszközét.

Ennél messzebbmenő tehát az abszolút elzárkózás politikájához való merev ragaszkodás, gazdasági életünk összességének egyéb vonatkozásaiban való, oly mérvű érdek csorbításával járt volna, hogy azért az ezen érdekek összességének gondozására hivatott kormány a felelőséget nem vállalhatta volna el.

A fentebbiekben körvonalozott szerződést a kormány a felhatalmazási törvény alapján az 1908. évi szeptember hó 1.-én ideiglenes hatálylyal léptette életbe.

A másik két nagyobb jelentőségű keleti állam közül *Bulgáriával* kereskedelempolitikai viszonyunk a kölcsönös legnagyobb kedvezmény elve alapján autonóm intézkedésekkel volt rendezve. Az 1905. évben megkezdett tárgyalások akkor megszakadtak s azóta a törvényhozás évről-évre a felhatalmazási törvény alapján tette lehetségessé, hogy modus vivendi létesíttessék a kölcsönös legnagyobb kedvezményes viszony fentarthatása végett.

Rendezés alatt állott Rumániával az 1894 : XIV. t.-cizikbe iktatott kereskedelmi egyezmény alapján fennálló viszonyunk újonan való szabályozása is, mely célból Bécsben, 1908. október és november havában a rumán kormány megbízottjaival folytatott tárgyalásokra a tárcza is megbízottakat küldött.

Külföldi gazdasági szaktudósítók.

A külföldi gazdasági szaktudósítók szolgálati beosztása az 1908. évben áthelyezések és új szaktudósítói állások szervezése folytán nagyobb változásokat szenvedett. Jelenleg Berlinben, Münchenben, Londonban, Belgrádban és New-Yorkban van a tárczának szaktudósítója ; Olaszország területére nézve pedig a magyar államnak a római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézethez kiküldött képviselője vállalta el a szaktudósítói teendők ellátását. A berlini és londoni szaktudósító mellé egy-egy segédszaktudósító osztatott be.

A New-Yorkban újonnan szervezett szaktudósítói állás betöltése egyrészt a ki- és visszavándorlási mozgalomnak — a mennyiben az a mezőgazdasági munkások helyzetével szoros kapcsolatban van — a helyszínen való megfigyelése céljából vált szükségessé, másrészt az Országos Magyar Gazdasági Egyesületnek és a Magyar Gazdaszövetségnek is régi óhaja teljesült, amidőn az Északamerikai Egyesült-Államokban és Canada területén egy ízben már rendszeresítve volt, de időközben megszüntetett szaktudósítói állást, Amerika nagyméretű közgazdasági viszonyainak állandó tanulmányozhatása végett, újból betöltöttem. E célból a volt londoni szaktudósítónak New-Yorkba való kiküldetését tartottam legcélszerűbbnek, miután nevezett már ismételten kiküldetésben járt Amerikában és ott az 1908. év elején is több hónapig tartó tanulmányutat tett főként oly célból, hogy azokat az okokat, melyek a magyar kivándorlók, de legelső sorban a mezőgazdasági munkások 1907. évi visszavándorlását előidézték, a helyszínen beható tanulmány tárgyává tegye. Mivel ez alatt az idő alatt a szaktudósító egyéb közgazdasági kérdések megismerését is feladatául tekintette, hiszem, hogy az amerikai nagy közgazdasági mozgóerőknek figyelemmel kísérése könnyebben módjában lesz, mintha a rendkívüli áttekintést igénylő viszonyok tanulmányozása végett az amerikai viszonyokkal gyakorlatilag nem ismerős képviselőt biztam volna meg a nagy horderejű feladat ellátásával. Az ekként megüresedett londoni szaktudósítói állást újonan kinevezett szaktudósítóval töltöttem be, ki segédszaktudósítói minőségben már huzamosabb időt töltött Londonban.

A Balkán-államokkal folytatott kereskedelmi szerződési tárgyalások — különösen pedig az 1908. évi márczius havában Szerbiával kötött és 1908. évi szeptember hó 1.-én ideiglene-

sen életbeléptetett szerződés hatásának tanulmányozása végett — Szerbia és Bulgária területére kiterjedő működési körrel szintén szaktudósító kiküldését tették kívánatosná. Ezért a zürichi szaktudósítót, ki Szerbiában évekkal ezelőtt több hónapra terjedő tanulmányutat tett, Belgrádba helyeztem át; Svájc és Dél-Németország területére pedig München székhelylyel a volt veneziai szaktudósítót küldöttem ki, ki az 1899.—1904. évek alatt már a Németbirodalom területén működött.

A szaktudósítók speciális munkásságából külön is ki kell emelnem a berlini szaktudósítónak az 1908. év őszén tartott nemzetközi árpa- és komló-kiállítás magyar osztályának előkészítése és rendezése körül kifejtett tevékenységét, melynek — a kiállított áru kiváló minőségén kívül — jórészt első sorban tulajdonítható, hogy a kiállítás Magyarországra nézve oly fényes sikerrel járt.

A berlini segédszaktudósító hosszabb utazást tett Dániában és Svédországban az ottani mezőgazdasági viszonyok tanulmányozása céljából, s ugyancsak ő vezette a németországi lóanyag tanulmányozása végett kiküldött magyar honvédhuszártiszt bizottságot is az ostpreusseni ménesbirtokok megtekintése alkalmából, mely kiküldetésekről kimerítő jelentésekben számolt be.

A szaktudósítók egyébként az 1908. évben is gyakori és kimerítő jelentéseket tettek működésükről, valamint a külföldi közgazdasági életének hazánkat is érdeklő mozzanatairól, mely jelentések javarészből a »Köztelek« című gazdasági szaklap útján kerültek nyilvánosságra. A berlini gazdasági szaktudósítónak a németbirodalmi »Mezőgazdasági érdekképviselőről«, a »Baromfitenyésztésről« és a »Sertéstenyésztésről« írott tanulmányait külön füzetben is közzétettem.

A római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet 1905-ben alakult meg. A tárczának minde- A római Nemzet-
nek előtt az intézet célját és szervezetét megállapító nemzetközi egyezménynek az ország közö-
törvényei közé iktatásáról kellett gondoskodnia. közö-
ségi Intézet.

A jelzett egyezményről szóló törvényjavaslatot 1907-ben a magyar országgyűlés mindkét háza elfogadta s a törvényjavaslat a megerősítő okiratok kicserélése után legfelső szentesítés alá terjesztetett, melynek megtörténtével, mint 1908 : XVIII. t.-cz. becikkelyeztetett.

Az ebbe a törvénybe becikkelyezett egyezmény szerint az intézet célja általában abban áll, hogy a mezőgazdaságot és a mezőgazdasággal foglalkozókat lehetőleg egységes szabályok szerint nemzetközileg védelmezze és támogassa. A feladat részletei tulajdonképen csak az idők folyamán fognak megvalósulhatni, de már maga az egyezmény megállapítja azt a keretet, melyen belül a fenti üdvös cél megközelíthető lesz. Ebben a keretben a Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet működési körébe vonta a mezőgazdasági termelési és forgalmi statisztikára vonatkozó nemzetközi intézkedések egységes ismertetését, valamint a jónak bizonyult rendszerek általánosan gyakorlativá tétele céljából az adatok kibővíthetése végett szükséges közléseket; ezenkívül figyelmét ki fogja terjeszteni mindazon újonnan fellépő növényi betegségek megismerésére, melyek a termelést veszélyeztetik és lehetőleg ismertetni fogja a védekezési módokat is. Értesítéseket fog közölni a mezőgazdasági munkáskérdésről, egyúttal mint a mezőgazdaság művelőinek egyik jelentékeny erkölcsi s anyagi támaszát nagy figyelemmel készül tanulmányozni az első sorban a legkisebb existenciákra nézve nélkülözhetetlen szövetkezeti, biztosítási és kölcsönügyek nemzetközi szervezetét is azzal a célzattal, hogy az azokban rejlő előnyök a közjó érdekében értékesíthetők legyenek; végül feladatai közé sorolja mindazon kívánságok és tapasztalatok ismertetését, valamint a megvalósításukra irányozott törekvést is, mely kívánságokat a mezőgazdaság szellemi és gyakorlati téren elismert és hivatott művelői a mezőgazdaság érdekében hasznosaknak jeleznek.

Az intézet — melyhez a rávonatkozó egyezménynek törvénybe iktatása után a magyar kormány is kiküldötte megbízottját, hogy ott, a világ majdnem összes művelt nemzeteinek tanácsában Magyarország mezőgazdaságát önállóan képviselje — 1908 május havában kezdte meg működését. Első tulajdonképeni közgyűlése azonban csak 1908. évi november havá-

ban volt megtartható. Ezen a közgyűlésen és a folytatólag tartott üléseken a magyar állam képviselőjén kívül, a tárcza felkéréséhez képest, két legelső gazdatársadalmi szervünk képviselői is részt vettek. Nemkülönb a horvát országos kormány is részt vett saját kiküldöttjével. A magyar állam képviselője Róma székhelylyel állandóan részt vesz az intézet ülésein és a magyar mezőgazdaság ügye az által is méltatásra talált, hogy képviselőnknek az intézet vezetésében az intézethez csatlakozott 48 állam igen előkelő helyet biztosított.

Abban a meggyőződésben, hogy az intézet leghelyesebben úgy fogja a magyar mezőgazdaság érdekeit szolgálni, ha állandóan értesül azokról a kívánságokról, melyek a magyar mezőgazdaság érdekében vannak, a tárcza arról is gondoskodott, hogy Budapestsen egy, a mezőgazdasági érdekképviseleti szervek és a gazdasági ministeriumok főtisztviselőiből alakított bizottság szerveztessék, mely római képviselőnkkel állandóan informálja a felmerülő kérdésekben a magyar mezőgazdaság részéről táplált kívánságok felől.

Gondoskodás történt arról is, hogy az intézet könyvtárában mindazok a könyvkiadványok elhelyezésre találjanak, melyek (mint a földművelésügyi ministerium által kiadott művek) a magyar mezőgazdaságra világot vetnek. Ezzel kapcsolatosan e helyütt is elismeréssel kell megemlékezni a m. kir. belügyi, pénzügyi és kereskedelemügyi minister urakról, kik szívesek voltak intézkedni, hogy az intézet könyvtára a kiadásukban megjelent szakmunkák gazdag sorozatával megajándékoztassék.

Mezőgazdasági
statisztika.

A mezőgazdasági statisztikai szolgálat 1908. évben is azt a célt szolgálta, melyet az 1906. év elején megtartott szakértekezlet kitűzött, vagyis a gazdasági hírszolgálat fejlesztését és tökéletesbítését.

E hírszolgálatot a hazai viszonyokra nézve a gazdasági tudósítók, a külföldiekre nézve pedig a cs. és kir. konzuli hivatalok és a külföldön alkalmazott gazdasági szaktudósítók látják el.

A gazdasági tudósítók száma a hírszolgálat tökéletesítése céljából az 1908. évben ismét szaporított, úgy, hogy az év végéig 2.173-ról 2.356-ra emelkedett. Ez a létszámszaporítás folytattni fog mindaddig, míg az 1906. évi szakértekezlet javaslataihoz képest a gazdasági művelés alatt álló területnek minden 10.000 kat. holdjára legalább 1 gazd. tudósító nem esik, — a mely cél csak fokozatosan valósítható meg, egyrészt mert a tudósítói tisztség teljesen díjtalan s mint ilyen csak önkéntes vállalkozás útján tölthető be, másrészt mert arra is helyeztetik súly, hogy a megbízandó egyén gazdasági tapasztalattal bírjon.

A gazdaközönség állandó és gyors tájékoztatása céljából a gazdasági tudósítók adatai alapján kéthetenként hivatalos vetésjelentések adtak ki az 1908. évben is a vetések időnkinti állásáról, a várható termés mennyiségéről és az ország mezőgazdasági állapotáról. Ezen vetésjelentések alapját képező nagytömegű adatanyagot a mezőgazdasági statisztikai osztály mindenkor 3 nap, vagyis a lehető legrövidebb idő alatt dolgozza fel s teszi közzé.

Hogy a hazai termés mellett a külföld várható termése felől is állandó legyen a tájékozottság, ezen szolgálat folytonosan figyelemmel kíséri az egész világ gabonavetésének fejlődését s konzulátusaink jelentése alapján időnkint közleményeket ad ki a napilapokban az egyes államok terméskilátásairól is.

A világ 1908. évi összes gabonaterméséről konzuli hivatalaink, külföldi szaktudósítóink, a külföldi nagy szaklapok és más hitelt érdemlő források alapján az 1908. évben is két statisztikai dolgozat készült, és pedig az egyik augusztus végén, vagyis közvetlenül az aratás után, nagyobbára még becslési adatok, a másik pedig a naptári év végén, illetve 1909. év elején, többnyire már végleges hivatalos terméseredmények alapúvételével.

A gazdasági tudósítókon kívül 1908. évben még 92 rovarkártudósító is működött az ország különböző vidékein abból a célból, hogy a károkat okozó rovarok és növénybetegségek jelentkezésének hamarabb tudomására jussunk s ellenük kellően és idején védekezhessünk.

»A gazdasági tudósítók Évkönyve«, mely a hírszolgálatot teljesítő tudósítók működésének irányítása céljából évenként ki szokott adni, az elmúlt 1908. év végén újra átdolgozva s ismét számos adattal és tudnivalóval bővítve jelent meg, úgy hogy az immár 653 oldalra

terjedő s naptárral ellátott könyv hasznos segédeszközzé vált nemcsak a gazdasági tudósítóknek, hanem az összes gazdáknak is.

A mezőgazdasági munkabérstatisztika adatai némi czélszerű módosítással és az adatok pontossága szempontjából szükségessé vált egyszerűsítéssel az 1908. év végén is ugyanazon alapon gyűjtettek, és dolgoztattak fel, mint a melyet az 1902. évben ez iránt megtartott szakértekezlet kívánt. Ez adatokat magában foglaló munka sajtó alatt van.

A földmivelésügyi ministerium az 1908. évben is kötelességének ismerte, hogy úgy különös elemi csapások esetén, mint pedig egyes vidékek különösen kedvezőtlen helyzete következtében a sujtott lakosság érdekeinek közvetlenebb védelméről gondoskodjék. Intézkedések a takarmányhiány enyhítése iránt.

Ebben a tekintetben némileg bővebben ki kell terjeszkednem az 1908. évben folytatott takarmányhiányakcióra.

Már az 1907. év őszi és téli időszaka is kedvezőtlen volt az egész növényzet fejlődésére nézve, az 1908. év május és június havában azonban olyan szárazság uralkodott, a milyen az országban már körülbelül 30 év óta elő nem fordult. Ennek következtében igen nehéz helyzet állott elő. A legelők sok helyütt teljesen kiszáradtak, a rétek pedig alig adtak sarjút; a mesterséges takarmányfélék hozama is igen gyenge volt és e mellett a szárazság oly kiterjedést nyert, hogy az ország 58 törvényhatósága került válságos helyzetbe. Az állatállomány ennél fogva számos vidéken fenmaradásában veszélyeztetve volt. Ennek, valamint általában a hazai közgazdaságnak nagyobb veszteségektől való megóvása érdekében ily körülmények között a tárcza kötelességének tartotta e különleges akció megindítását.

Mindenekelőtt saját hatáskörében tette meg a lehető intézkedéseket, melyek közül különösen kiemelendő az erdei legeltetésnek, a lomb- és alomgyűjtésnek oly helyeken való engedélyezése is, a hol normális években az erdőtörvény ezt nem engedi meg. Ezután a ministertanácshoz fordult a tárcza 3 millió K rendkívüli hitel megszavazása végett, hogy az akció keresztülviteléhez megfelelő anyagiakkal rendelkezessék. Magát az akciót a tárcza a gazdaságközönségnek a legmesszebbmenő együttműködésével vitte keresztül. A gazdasági egyesületek nyertek a tárczától megbízást arra, hogy a gazdaságközönség számára szálás és erőtakarmányműeket vásároljanak. Az így nagyban vásárolt takarmányműek rendszerint készpénzfizetés ellenében bocsátattak a támogatásra szoruló gazdáknak rendelkezésre és csak kivételképen nyújtotta a tárcza a támogatást kölcsönképen, ha az illető gazdákért a törvényhatóság jóváállást vállalt. Teljesen vagyontalan kisgazdáknak és földmives munkásoknak indokoltnak látszott a szükséges takarmányt egészen ingyen rendelkezésre bocsátani, minél fogva az ezek között szétosztandó takarmány költségeit a tárcza magára vállalta. A többi kisgazdáknak is jelentékeny könnyítést nyújtott a takarmányműek beszerzésénél, a mennyiben lehetővé tette azoknak, hogy maximálisan 30%-os árengedmény mellett jussanak takarmányhoz; az engedélyezett árkülönbözetet a tárcza a gazdasági egyesületeknek megtérítette.

De nemcsak közvetlenül a takarmánybeszerzés könnyítésével segítette a tárcza a gazdaságközönséget, hanem egyéb módokon is. Nevezetesen a leginkább támogatásra szoruló kisgazdák részére egyéb irányban is segínyt nyújtott. Mindenekelőtt a különböző takarmányműek pótlására szolgáló anyagok előkészítési módjára szükséges gépek beszerzését törekedett megfelelő segélyek engedélyezése által előmozdítani. Azután lehetővé tette, hogy a takarmányban bővelkedő községek kisgazdáközönsége és az ottani földmives munkások az ár 10%-ának elengedése és a vasúti szállítási költségeknek az állam által való fedezése mellett féléves, egy- és kétéves tenyészszűköket vásároljanak főképp a takarmányszükében lévő vidékekről. Az utóbbi vidékek kisgazdáira nézve ez az intézkedés a szükségből eladott állatok árának előnyösebb színvonalon való megtartását jelentette, míg a takarmányban szükségét nem szenvedő vidékek kisgazdái egyuttal kedvezményes feltételek mellett voltak jó tenyészanyaghoz juttathatók, annál is inkább, mert a beszerzés a gazdasági felügyelők szakértő közreműködésével és főképp a piros-tarka fajta szarvasmarhaállományral rendelkező dunántúli vidékekről történt. Mint-hogy a szárazság nemcsak takarmányhiányt, hanem vetőmaghiányt is okozott, kivált a

Dunántúl, azért a tárcza a kisgazdáknak vetőmagkölcsonéket is engedélyezett a törvényhatóság jóállása mellett.

A többi intézkedésnek az egész gazdaközönség különbség nélkül érezte előnyeit. Így a szárazság által sujtott összes vidékek gazdái élvezték azt a szállítási kedvezményt, a melyet a tárcza a takarmányműekre vonatkozólag a kereskedelemügyi ministernél a hiányban szenvedő vidékek takarmányszállítványai számára kieszközölt. Hasonlókép az összes gazdák élvezték azt az előnyt, mely abból származott, hogy a tárcza közbenjárására a pénzügyminister a szárított szeszmoslék szabadabb forgalomba hozatalát megengedte és ezzel a gazdaközönséget jelentékeny mennyiségű póttakarmány birtokába juttatta. A tárcza ez esetben sem mellőzte a nép felvilágosítását. Sok ezer példányban népies füzeteket osztott ki, melyekben jó tanácsok foglaltatnak az oly gazdák számára, kik takarmány szükében vannak. Magyar, német, tót, oláh, ruthén, horvát és szerb nyelven ezek a füzetek az ország minden ajkú lakossága között elterjedtek és szintén kivették a maguk részét a bajok enyhítésében. Tanfolyamokat is rendeztetett a tárcza a kisgazdák tanácscsal ellátása és felvilágosítása érdekében. Hogy az akció sikeres legyen, nem hiányozhatott a készletek összegyűjtése és közzététele sem. A tárcza szeptember hótól kezdve kéthetenként kimutatásokat nyomtatott és osztatott szét ingyen az egész országban, melyek tájékoztatták a gazdaközönséget arról, hogy mely vidékeken vannak szálás takarmányműkészletek és hol szerezhető be szárított szeszmoslék.

A takarmányakcióra legnagyobb szükség a Duna jobbpartján volt, hol annak megindulásakor 14 törvényhatóság lett abba bevonva. A Duna-Tisza közén szintén erősen jelentkezett a takarmányhiány és itt 11 törvényhatóság területére terjedt ki az akció, a többi ország részben csak egyes vármegyék, nevezetesen a Duna balpartján 2, a Tisza balpartján 3, a Tisza-Maros szögében 3, Királyhágóntúl pedig kezdetben csak 1 vármegye volt bevonva az akció körébe és pedig olykép, hogy az nem is terjedt ki mindenütt az egész vármegye területére. Később, kivált a tél szigorúsága folytán szükségessé vált a segítő akciónak főképen Királyhágóntúl nagyobb mérvben való kiterjesztése.

A takarmányhiány elhárítására irányuló akció keresztülvitelére a tárcza a ministerium kebelében egy különítményt szervezett, melynek személyzete kizárólag ezekkel az ügyekkel foglalkozván, módjában állott a szükséghez mérten gyorsan, kellő esetben táviratilag megtenni intézkedéseit.

Szőlő- és bortermelés a filloxera-ügy.

A kormányzati működés e gazdasági ágazat érdekében az új bortörvény megalkotásában csúcsozott ki. Ennek előzményeként szerepel az a tizenegy éven át folytatott tárgyalás, a melynek során Ausztria irányában azt a kívánalmat hangoztattam, hogy mivel a két állam közt fennálló szabad forgalom mellett borgazdaságunk üdvösen nem fejlődhetik, elengedhetetlenül szükséges, hogy ez a kérdés Magyarországon és Ausztriában a földművelés érdekében lehetőleg azonos alapelvek szerint szabályoztassék. Ausztriában ugyanis az 1907. év előtt szoros értelemben vett bortörvény nem létezett, hanem inkább jövedéki alapra fektetett oly szabályok voltak hatályban, a melyek mesterséges bor készítését mint engedélyezett ipar üzését megengedték. Ennek ellenében a mi 1893 : XXIII. t.-cz.-ünk a mesterséges bor készítését és forgalomba hozatalát tilalmazta s más tekintetben is a természetes bor védelme érdekében több irányban szigorú rendszabályokat tartalmazott. Ez a disparitás ugyanannak a terménynek forgalmában Magyarországot érintette hátrányosabban, mint Ausztriát s ezért már kezdettől fogva azt követeltem Ausztriától, hogy a borgazdaság törvényes szabályozásával a mi álláspontunk felé közeledjék s egyetértőleg keressük e kérdés egyező megoldását. Ezt annál inkább tekinthettem és tekintetem is feladatommak, mert az 1893 : XXIII. t.-cz.-el időközben szerzett tapasztalatok arról győztek meg, hogy bortörvényünk rendelkezései más államok törvényhozására való vonatkozás nélkül sem elégitik ki többé a mi érdekeinket.

Ausztria az 1907. évben meghozta a bortörvényt, a mely több tekintetben szigorubb, mint a mi korábbi bortörvényünk (1893 : XXIII. t.-cz.) volt. Az ekként kialakult helyzetnek és törekvésemnek, mint ezt már az előző évi jelentésemben megemlítettem, az lett az ered-

ménye, hogy a magyar szent korona országai és a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok között a kölcsönös kereskedelmi és forgalmi viszonyok szabályozása tárgyában kötött szerződés XXI. cikkében Ausztria kötelezettséget vállalt, hogy a szerződés tartama alatt, vagyis 1917. végéig nem fog oly új bortörvényt alkotni, a mely kevésbé szigorú rendelkezéseket tartalmazna, mint az 1907. évi bortörvénye.

Ennek ellenében Magyarország arra kötelezte magát, hogy legkésőbb egy év leforgása alatt (tehát 1908. végéig, mert az említett szerződés 1908. január 1-én lépett életbe) az addigi bortörvény (1893 : XXIII. t.-cz.) helyébe oly új bortörvényt fog megalkotni, a mely a természetes bor védelme s bort tartalmazó, vagy borhoz hasonló italok készítésének korlátozása és forgalma tekintetében legalább oly szigorú rendelkezéseket tartalmazzon, mint az 1907. évi osztrák bortörvény.

Ez a megállapodás az Ausztriához való viszonyunkban a magyar érdekek szempontjából egészben véve kielégítő volt egyrészt, mert a mi bortörvényünk (1893 : XXIII. t.-cz.) mint az ily irányú alkotások mezején zsenge, kezdetleges kísérlet nem felelt és nem felelhetett meg az ahhoz fűződő várakozásnak s ezért minden esetre szándékom volt — tekintet nélkül arra, hogy sikerül-e Ausztriával ebben a kérdésben valamely megegyezésre jutni vagy sem — a törvényhozásnak új törvény megalkotására javaslatot tenni; másrészt, mert azzal, hogy Ausztriát a jelzett kötelezettség vállalására birni sikerült, biztosítottuk azt, hogy Ausztria a szerződés tartama alatt nem térhet vissza a régi állapothoz, a melyben a mesterséges bor készítése engedélyezett iparként űzhető volt, hanem köteles a mi 1893. évi bortörvényünknel szigorubb s ennél fogva a Magyarországhoz való viszonyában reánk nézve kedvezőbb 1907. évi bortörvényét enyhítés nélkül s legfeljebb csak a szigorítás megengedhetősége mellett fentartani.

Hogy Magyarország az említett szerződésben vállalt kötelezettségének eleget tehessen, az 1908. év beköszöntével azonnal munkába vettem konkrét alakban az új bortörvény tervezésének előkészítését, a mire nézve különben az adatok gyűjtése és összeállítására már az előző években folyamatban volt. A törvényjavaslat az érdekelt ministerek hozzájárulásával elkészülvén, azt 1908. május havában a bortermelők, borkereskedők, vendéglősök és szakkörök hivatott képviselőinek részvétele mellett tartott értekezlet elé terjesztettem s az azon elhangzott valamint az érdekelt körök részéről nyilvánított vélemények és kivánalmak meghallgatása és mérlegelése után, az érdekelt miniszterekkel folytatott újabb tárgyalások során létrejött megállapodásoknak megfelelően, az országgyűlés képviselőháza elé terjesztettem.

Az országgyűlés mindkét háza a törvényjavaslatot letárgyalván és elfogadván, az »A borhamisításnak és hamisított bor forgalomba hozatalának tilalmazásáról« cím alatt 1908. évi december 11-én szentesítést nyert, mint 1908 : XLVII. t.-cz. az ország törvényei közé iktatva, 1908. évi december 17-én az Országos Törvénytárban kihirdettetett és 1909. évi január 1-én életbe lépett.

Nem lehet feladatomban a törvény rendelkezéseit e jelentés keretében ismertetni s ezért csak annak rövid megemlézésére szorítkozom, hogy a törvény a következő három alapelven épült fel :

1. minden oly eljárás tilalmazásán, mely a bor mennyiségét mesterségesen szaporíthatná, vagy a bor minőségét mesterséges módon javíthatná ;
2. a hegyvidéki borok általános s a tokaji borok különleges védelmén, az utóbbiakra nézve figyelemmel a Németbirodalommal kötött vám- és kereskedelmi szerződésre s az Ausztriával kötött fennebb említett szerződésre ;
3. a hatályosabb ellenőrzés gyakorlásán s az általánosan, minden gyanu vagy különleges indok, tehát megbélyegző következtetés nélkül teljesíthető pinczevizsgálat lehetőségén.

Az 1908. évnek másik nagyjelentőségű mozzanata a szőlő- és bortermelés terén a váratlanul nagy termés volt, a mely valósággal nemcsak meglepte, de — sajnos — készületlenül is találta szőlősgazdáinkat épp úgy, mint borkereskedőinket is.

Míg ugyanis az 1907. évben 3,408.182 hektoliter must szűretett, a melyből 3,068.427

hektoliter bor állítottatott elő, addig az 1908. évben szűrt must mennyisége 7,235.013, az ebből előállított bor mennyisége pedig 6,515.282 hektolitert ért el.

Az 1908. évben előállított bor mennyisége tehát az előző évnek több mint a kétszerese volt s nagyon messzire kell visszafelé lapoznunk a statisztikai feljegyzésekben, hogy ennek a termés mennyiségnek párjára akadjunk.

Ennek a nagy borözönnek természetes következménye volt az árak hanyatlása. Azonban a termés mennyisége önmagában még távolról sem tette indokolttá az árhanyatlásnak azt az arányát, a melyet az 1908. évi szüret eredményének értékesítési viszonyai mutatnak fel, hanem a baj kútforrása abban keresendő, hogy szőlősgazdáink — különösen a sík vidéken — tömegesen ültetnek szőlőt, a nélkül hogy pinczéről és hordókról is gondoskodnának. Az Alföld kötött talaju területein, a hol a szőlőültetés egyáltalán nemcsak nem indokolt, hanem nem eléggé kárhöz-tatható művelési ág, oly években, mint a minő 1908. is volt, rengeteg, de véghetetlenül silány minőségű bor terem, a melylyel a gazdák pincze és hordók hiányában nem tudnak mit kezdeni. Eladják tehát bármi áron, igaz, hogy ez a bor a legtöbb esetben ezt a »bármi ár«-t sem éri meg, de a kereskedelemnek az az árnyalata, a mely csak tömegre és gyors forgalomra dolgozik, ráveti magát ezekre a silány minőségű és olcsón beszerezhető borokra, megtölti azokkal a pinczéit, kiszorítja ennek révén a forgalomból a hegyvidéki borokat és lenyomja ez utóbbiak árát is.

Ezért a szőlőművelés helyes közgazdasági irányítása érdekében nem ismétélhetem elég gyakran s eléggé nyomatékosan azt az intelmemet, hogy a gazdaközönség az Alföldön a kötött talajon való szőlőültetéstől, mivel ez oda egyáltalán nem való, tartózkodjék s hogy általában minden gazda, a ki szőlőműveléssel foglalkozik, ne csak ültessen minden meg gondolás nélkül szőlőt, hanem abban az arányban, a melyben már van termő szőlője, vagy a melyben azt gyarapítani szándékszik, *létesítsen pinczét és szerezzen be bortermésének elraktározására megfelelő mennyiségű hordót*, mert — hasztalan minden jajveszékélés, — arra, hogy a borértékesítés az egész ország bortermésére kiterjedőleg, illetőleg az árhanyatlás kormányzati úton közvetlenül vagy közvetve állami eszközökkel vagy állami beavatkozással szabályozható, illetőleg megakadályozható legyen, még csak gondolni is képtelenség.

A filloxeravész fellepte az 1908. év folyamán 26 község határában állapítottatott meg. Az ennek folytán filloxerazárlat alá helyezett községek közül 19 az ország nyugati részére és ebből 18 Vas vármegyére esik. Ezzel a Vas vármegyében s az ország nyugoti részében eddig vészmenteseknek tartott nagyobb kiterjedésű, kötött talajú, régi szőlők szintén a pusztulás sorsára jutottak. Filloxeramentes régi hegyi szőlők nagyobb kiterjedésben most már csak az ország keleti részében, az erdőlyrészi hegyek és erdők közé ékelt vidékeken vannak, de ezek állaga is egyre apad. Legfeljebb 20.000 kat. hold az a szőlőterület, a melyet a filloxera még nem támadott meg, vagyis az eredeti szőlőterületnek $3\frac{2}{10}$ -a.

A filloxeralepett, de még termő régi szőlők kiterjedése szintén egyre apad. Ez az apadás az 1908. év folyamán 4.993 kat. holdra tehető. Ezzel az elpusztult szőlők kiterjedése 469.510 kat. holdról 474.503 kat. holdra emelkedett.

A régi, még termőképes szőlők állaga nagyobb részben a hegyvidékeken az 1908. év folyamán közel 5.000 kat. holddal apadt. Ennek ellenében azonban részben az elpusztult szőlők helyén, részben eddig más művelésre használt területeken ugyancsak az 1908. év folyamán 29.005 kat. hold kiterjedésű új szőlő létesült. Ezzel a felújított és újan ültetett szőlők kiterjedése 355.284 kat. holdra emelkedett, a mi az elpusztult szőlők $74\frac{8}{10}$ -ának felel meg.

Az 1908. év folyamán ültetett új szőlők közül 13.565 $\frac{7}{10}$ kat. hold a régi hegyi szőlők helyén, 15.439 $\frac{3}{10}$ kat. hold azonban részben immunis homoktalajú, részben síkvidéki kötött talajú területeken létesült. Ez a kedvezőtlen arány a hegyi s a síkvidéki szőlők között — sajnos — még inkább szembeötlő a korábbi években.

A felújított és az újan ültetett 355.284 kat. hold szőlőültetvényből ugyanis a m. kir. központi statisztikai hivatal adatai szerint 128.669 kat. hold ($36\frac{2}{10}$) immunis homoktalajon, 82.868 kat. hold ($23\frac{3}{10}$) pedig részben európai fajtájú szőlővesszőkkel szénkénegezésre, rész-

ben amerikai alanyokon készült szőlőoltványokkal ugyan, de síkvidéki kötött talaju területen létesült új ültetvényből áll. A filloxera által elpusztított 474.503 kat. hold régi hegyi szőlőből tehát legfeljebb 143.747 kat. hold (30·3⁰/₀) újítottatott fel.

Az 1908. évi statisztikai felvétel szerinti szőlőterület 503.269 kat. hold, a mi az eredeti szőlőterület 80·s⁰/₀-ának felel meg. Ennek állagát a fenti vonatkozásokban a következő szám-
adatok tüntetik fel:

1. Régi, vagyis az 1883. évben befejezett kataszteri felmérés sze- rinti szőlőterület	622.488 kat. hold,
ebből az 1908. év végéig teljesen elpusztult.....	474.503 kat. hold = 76·2 ⁰ / ₀
Még termő, de részben filloxeralepett régi szőlőnk tehát van	147.985 kat. hold = 23·8⁰/₀
2. Az 1908. évi statisztikai felvétel szerinti szőlőterület	503.269 kat. hold
ebből még termő, de részben filloxeralepett régi szőlő	147.985 kat. hold = 29·4 ⁰ / ₀
A felújított, illetőleg újan ültetett szőlőterület tehát.....	355.284 kat. hold = 70·6⁰/₀
3. A még termőképes állapotban levő régi szőlőkből:	
a) Filloxeramentes régi hegyi szőlő.....	20.496 kat. hold = 13·8 ⁰ / ₀
b) Filloxeralepett, de még termő régi hegyi szőlő	34.129 kat. hold = 23·1 ⁰ / ₀
c) Filloxeralepett, de még termő síkvidéki szőlő.....	15.360 kat. hold = 10·4 ⁰ / ₀
d) Immunis homoktalajú régi szőlő.....	78.000 kat. hold = 52·7 ⁰ / ₀
Együtt.....	147.985 kat. hold
4. A felújított és újan ültetett szőlőkből:	
a) amerikai alanyú hegyi oltványszőlő	128.165 kat. hold = 36·0 ⁰ / ₀
b) szénkénegezésre ültetett új hegyi szőlő.....	15.582 kat. hold = 4·4 ⁰ / ₀
c) amerikai alanyú síkvidéki oltványszőlő.....	27.090 kat. hold = 7·6 ⁰ / ₀
d) szénkénegezésre ültetett síkvidéki szőlő	55.778 kat. hold = 15·8 ⁰ / ₀
e) immunis homoktalajú új szőlő	128.669 kat. hold = 36·2 ⁰ / ₀
együtt.....	355.284 kat. hold.
5. Az 1908. évi statisztikai felvétel szerinti szőlőterületből:	
a) régi és új hegyi szőlő	198.372 kat. hold = 39·4 ⁰ / ₀
b) kötött talajú síkvidéki szőlő	98.228 kat. hold = 19·5 ⁰ / ₀
c) immunis homoktalajú régi és új szőlő	206.669 kat. hold = 41·1 ⁰ / ₀
együtt.....	503.269 kat. hold.
6. A régi és új hegyi szőlőkből:	
a) régi, részben filloxeralepett szőlő	54.625 kat. hold = 27·5 ⁰ / ₀
b) régi szőlők helyén létesített új szőlő	143.747 kat. hold = 72·5 ⁰ / ₀
együtt.....	198.372 kat. hold.
7. A síkvidéki kötött talajú szőlőkből:	
a) kötött talajú, részben filloxeralepett régi szőlő	15.360 kat. hold = 15·6 ⁰ / ₀
b) eddig más művelésre használt területen létesített új szőlő..	82.868 kat. hold = 84·4 ⁰ / ₀
együtt.....	98.228 kat. hold
8. Az immunis homoktalajú szőlőkből:	
a) régi szőlő	78.000 kat. hold = 37·7 ⁰ / ₀
b) új szőlő.....	128.669 kat. hold = 62·3 ⁰ / ₀
együtt.....	206.669 kat. hold.

9. Az eddig más művelésre használt területeken létesült új szőlőkből :

a) amerikai alanyú síkvidéki oltványszőlő	27.090 kat. hold = 12,3%
b) szénkénegezésre ültetett síkvidéki új szőlő	55.778 kat. hold = 26,3%
c) immunis homoktalajú új szőlő	128.669 kat. hold = 60,9%
együtt.....	211.537 kat. hold.

10. Apadás az eredeti szőlőterület ellenében :

Az 1883. évben befejezett kataszteri felmérés szerinti szőlő- terület volt	622.488 kat. hold.
Az 1908. évi statisztikai felvétel szerinti szőlőterület.....	503.269 kat. hold = 80,9%
apadás.....	119.219 kat. hold = 19,2%

Mivel azonban a fennebbiek szerint a jelenlegi szőlőkből 211.537 kat. hold nem a régi szőlők helyén, hanem eddig más művelésre használt területen ültetett, a filloxera által elpusztított 474.503 kat. hold régi hegyi szőlőből csak 143.747 kat. hold (30,3%) újított fel; 330.756 kat. hold régi hegyi szőlő pedig még parlag, vagy más, nem szőlőművelésre használatos. Igaz ugyan, hogy ennek a nagykiterjedésű területnek jelentékeny része a talaj fizikai alkata vagy vegyi összetétele miatt a jelenben ismert felújítási módok és az ez idő szerint rendelkezésre álló amerikai szőlőfajták egyikével sem újítható fel, nagyobb része azonban a felújításra alkalmas s a folyamatban levő kutatások, kísérletezések és tanulmányok során meg lesznek állapíthatók az azok felújítására alkalmas módok és eljárások is s a síkvidéki kötött talajú területeknek szőlővel való beültetése már ezért sem helyeselhető. A szőlőművelés természet szerinti helye nem a sík-, hanem a hegyvidék, a mely mind fekvésénél, mind talaja tulajdonságainál fogva erre a gazdasági kulturára van utalva, holott a síkvidéki kötött talajú területek más művelésre sokkal alkalmasabbak, s más művelés mellett is meghozzák ugyanazt a jövedelmet, sőt nagyobbat is, mint a mekkora ott a szőlőműveléssel érhető el.

Ez okból a síkvidéki kötött talajú területeknek szőlővel való beültetése állami támogatásban nemcsak nem részesül, hanem a szőlőművelés terjedését ezeken a területeken a lehetőségig akadályozom.

A hegyvidéki szőlőkultúra alapját az amerikai alanyokon készült szőlőoltványok alkalmazása képezi. A leginkább használt és elterjedt amerikai szőlőfajta ez idő szerint is a *Riparia Portalis*. Száraz, köves talajokban és melegebb fekvésekben alkalmazzák a *Rupestris du Lot* (vagy *Monticola*) alanyfajtát. A *Rupestris Metallica* és a *Vitis Solonis* fajtákat azonban egyre kevesebben veszik igénybe. Ennek megfelelően az állami telepeken az utóbb említett két fajtájú amerikai szőlővessző-szaporító anyaiültetvényeknek *Riparia Portalis* és *Solonis-Riparia* ültetvényekké való átalakítását vettem foganatba.

Az állami telepeken az 1908. évben, dacára annak, hogy a korai (októberi) fagyok különösen az oltványokban és a később érő amerikai szőlőfajták (*Rupestris du Lot*, *Rupestris Metallica* stb.) vesszőiben nagy károkat okoztak, az európai fajtájú szőlővesszőket pedig a legtöbb telepen csaknem teljesen megsemmisítették, mégis 41,297.300 drb. amerikai fajtájú szőlővessző, 1,330.000 drb. európai fajtájú szőlővessző és 1,418.500 szőlőoltvány termeltetett, a miből az 1908. év őszén, s az 1909. év tavaszán :

I. árszabály szerinti rendes áron :

20,482.300 drb. amerikai fajtájú szőlővessző, 196.000 drb. európai fajtájú szőlővessző és 175.300 szőlőoltvány ;

II. kedvezményes (átlagban 50%-kal mérsékelt) áron :

8,745.000 drb. amerikai fajtájú szőlővessző, 174.500 drb. európai fajtájú szőlővessző és 853.100 szőlőoltvány osztatott ki ;

III. a termés többi része, még pedig :

12,070.000 drb. amerikai fajtájú szőlővessző, 4,039.500 drb. európai fajtájú szőlővessző és 390.100 drb. szőlőoltvány az állami telepek céljaira használtatott fel.

Árkedvezményben, úgy mint az előző években, csak a szegénysorsú hegyvidéki kisgazdák, egyházak, lelkészek és tanítók részesültek.

A szőlőoltványokat a szőlőbirtokosok most már a legtöbb vidéken maguk állítják elő, a mit örvendetes jelenségnek kell jeleznem. Ennek tulajdonítható, hogy az állami telepeken termelt amerikai fajtájú szőlőveszők és különösen a Riparia Portalis vesszők iránti kereslet oly nagy, hogy a bejelentett szükségleteket a fennebb kimutatott viszonylag elég nagy készletekből is csak részben lehetett kielégíteni. A túlnyomó nagy részben kisgazdák részéről beérkezett vételajánlatokban és kérvényekben ugyanis — legnagyobb részben 10.000 darabot meg nem haladó tételekben — árszabályszerinti rendes áron 31,974.000, s mérsékelt áron 24,246.000, együtt 57,220.000 drb. amerikai fajtájú szőlővesző kiszolgáltatását kérték az érdekeltek. Szőlőoltványoknak árszabály szerinti rendes áron való kiszolgáltatása iránt ellenben mindössze csak 245.000-re érkezett be vételajánlat.

Annak a magában véve örvendetes jelenségnek, hogy a szőlőbirtokosok és különösen a kisgazdák nemcsak a saját céljaikra, hanem eladásra is termelnek szőlőoltványokat — sajnos — hátrányos következményei is vannak. A kisgazdák által eladásra bocsátott oltványokat ugyanis egyes üzletemberek haszonlesésből, válogatás nélkül, összevásárolják s nemcsak a rossz forradásukat hozzák forgalomba, hanem eladnak mindenféle keveréket is a hiszékeny és járatlan szőlőbirtokosok által keresett szőlőfajták neve alatt, nemcsak az illető vevők, hanem általában a szőlőművelés kárára is.

Ezen a bajon csak az érdekeltek oktatásával és felvilágosításával lehet némileg segíteni s a szolgálati szervezetben ez meg is történik. E helyen is óva intem a szőlőgazdákat, hogy szőlőoltványszükségleteik beszerzése tekintetében kellő óvatossággal járjanak el s vegyék igénybe és kövessék is a szőlészeti és borászati felügyelők tanácsait.

A szénkéneg fogyasztása az 1908. évben 55.275 métermázsa volt. Ebből 29.656 métermázsat a zalatnai állami szénkéneggyár, s 21.021 m.-mázsat a pozsonyi Dynamit-Nobel gyár szállított; 4.598 m.-mázsa pedig külföldről szereztetett be.

Hogy a filloxerás szőlők fentartására szükséges szénkéneget az érdekeltek könnyebben és közvetlenebbül szerezhessék be, az 1908. év folyamán 6 új bizományi szénkéneg-raktárt engedélyeztem, még pedig: Budaörs, Ráczalmás, Kürt, Karád, Döröcske és Kölesd községekben. Ezekkel a szénkéneget kiszolgáltató bizományi raktárak száma 77-ről 83-ra emelkedett, s a 3 állami raktárral együtt 86 különböző helyen volt a szénkéneg beszerezhető. A szénkéneg-hordók állománya az 1908. év folyamán 3.000 új hordóval gyarapított.

Az 1896: V. t.-cz. alapján engedélyezett szőlőfelújítási kölcsönök álladéka az 1908. év végén a következő volt:

Folyó szám	T á r g y	Darabszám	Felújításra			Megszavaztatott			Kötelez- vények összege korona
			bejelentett terület		kért összeg	területre		kölsön- összeg	
			kat. hold	□ öl	korona	kat. hold	□ öl	korona	
1	Beérkezett	11.754	23.590	557	38,838.417	—	—	—	—
2	Megszavaztatott	8.995	—	—	—	16.802	—	20,811.450	29,760.350
3	Kötelezvény aláírás vé- gett kiküldetett	8.995	—	—	—	16.802	—	20,811.450	29,760.350
4	Telekkönyvileg beje- gyeztetett	7.684	—	—	—	14.573	—	18,582.700	26,573.800
5	Folyósítható	7.673	—	—	—	14.570	—	18,579.500	26,568.700
6	de ebből megszűnt ...	970	—	—	—	—	—	3,025.350	4,326.300
7	tehát az álladék	6.703	—	—	—	—	—	15,554.150	22,242.400

- A szakismeretek terjesztése — egészen a régi keretben :
- a) a kerületi szőlészeti és borászati felügyelők által az érdekelt községekben tartott 1—3 napra terjedő népszerű tanfolyamok ;
  - b) a néptanítók számára szervezett 4 hétre terjedő tanfolyamok ;
  - c) szakkönyvek, útmutatások és vezérfonalak kibocsátása ;
  - d) az állami telepeken a munkások díjazása mellett szervezett munkás-tanfolyamok ;
  - e) az állami vinczellériskolák ;
  - f) a budafoki pinczemesteri tanfolyam ;
  - g) a budapesti felsőbb szőlő- és borgazdasági tanfolyam és végül
  - h) a központi szőlészeti kísérleti állomás útján történt az 1908. évben is.

A két utóbbinak, különösen a központi szőlészeti kísérleti állomásnak feladata egyzersmind a szakismereteknek a tudomány eszközeivel való tovább fejlesztése is.

A kerületi szőlészeti és borászati felügyelők a mellett, hogy majdnem az összes szőlőműveléssel bíró községekre kiterjedő hivatalos utazásaik alkalmával a szükséges szaktanácsokat, felvilágosításokat és útbaigazításokat bárkinek, bármely irányban készséggel megadták, az 1908. évben 1.169 egy—három napra terjedő tanfolyamot tartottak, a melyeken összesen 37.975 egyén részesült oktatásban.

A néptanítók számára szervezett négyhetes szőlő- és borgazdasági tanfolyamok az 1908. évben a bihariószegi, ménesi, nagyenyedi, tarczali és tapolczai vinczellériskoláknál tartattak meg. Ezekben a tanfolyamokon összesen 71 tanító vett részt.

Az állami vinczellériskolákból (Bihardiószegen, Egerben, Kecskeméten, Ménesen, Nagyenyeden, Pozsonyban, Tapolczán és Tarczalon) az 1907/908. tanév végén 146 tanuló került ki.

A budafoki pinczemesteri tanfolyamon az 1908. év végén megtartott záró vizsga alapján 13 tanuló nyert végbizonyítványt. Azoknak kivételével, kik 1909. évben tényleges katonai szolgálatra bevonulnak, valamennyien alkalmazást nyertek részint egyes birtokosoknál, borkereskedőknél ; részint szövetkezeteknél és az állami intézeteknél.

A kétéves vinczellériskolát végzett tanulók mellett egyéves vinczellériskolát végzett egyének is vétettek fel gyakorlati kiképzés céljából, s az 1908. évben három ilyen egyén került ki az intézetből, a kik kisebb pinczegazdaságokban nyertek alkalmazást.

A rendes tanfolyamon kívül a következő időleges tanfolyamok tartattak az év folyamán :

1. Kéthetes tanfolyam nagybirtokosok és gazdatisztek részére 26 résztvevővel.
2. Kéthetes tanfolyam kisbirtokosok és vinczellérek részére 21 résztvevővel.
3. Háromnapos borkezelési tanfolyam kizárólag tokajhegyaljai birtokosok részére 50 résztvevővel.
4. Háromnapos borkezelési tanfolyam az állatorvosi főiskola hallgatói részére 22 résztvevővel.
5. A felsőbb szőlő- és borgazdasági tanfolyam hallgatói részére gyakorlati tanfolyam június hó 15-től 30-ig 15 résztvevővel.
6. Néptanítók és lelkészek részére két-kéthetes tanfolyamok három sorozatban összesen 59 résztvevővel.

7. Végül a Magyar Szőlősgazdák Egyesülete által rendezett szőlő- és borgazdasági előadásoknak a borkezelésre kiterjedő része két napon át szintén a pinczemesteri tanfolyamnál tartott meg mintegy 80 résztvevővel.

A pinczemesteri tanfolyamnál alkalmazott 5 vándor pinczemestert 1908-ban 71 szőlőbirtokos vette igénybe összesen 586 napra.

Borkezelési, pinczeépítési és ehhez hasonló szakkérdéssel több mint 100 bortermelő fordult a pinczemesteri tanfolyamhoz tanácsért és útbaigazításért.

A pezsgőgyártási kísérletekhez az előmunkálatok és beszerzések még 1907-ben megtétetvén, 1908-ban 8.000 palack pezsgő töltetett, melyhez tanulmányozás és kísérletezés céljából 6 borvidék bora használtatott fel.

A borok értékesítése 1908-ban némi hanyatlást mutat, a mennyiben a hordóban való boreladás az előző évinél kevesebb volt. Eladatott összesen 168.973 palaczk és hordóban 186.258 liter bor 224.194 K 40 f árban, a mely utóbbi összeg az 1907. évi eredménynél 8.133 K 95 f-rel csekélyebb. A palaczkborok eladása azonban még 1908-ban is emelkedett, s 14.737 palaczkkal több adatott el, mint az előző évben.

Az 1908. évi termésből a pinczemesteri tanfolyam borkészlete is lényegesen emelkedett. Fehér, vörös és siller bor összesen 10.622 hektoliter volt az év végén a pinczében.

Kipróbálás végett több gép szereztetett be, a melyek között a nagyobbak, mint pl. a Gasquet-féle szűrő és Ideál borsajtó Franciaországból, a Bach-féle centrifugális zúzó és bogyzó pedig Németországból való.

A régi épületek a tanfolyam fejlődése következtében szűkekké bizonyulván, lebontattak, s helyökbe két új egyemeletes épület emeltetett.

A központi szőlészeti kísérleti állomás és Ampelologiai intézet 1908 folyamán is a legnagyobb erélyvel folytatta szakbeli kutatásait és tanulmányait minden téren, sőt újabb irányokat is karolt fel és folytatta az eredményeknek gyakorlati értékesítését is. Nevezetesen befejezte a peronospora okozta fürtbántalom tanulmányozását s ennek alapján megállapította az ezen felette veszedelmes, óriási károkat okozó és eddig kevésbé ismert, sőt a legtöbbször félreismert betegség ellen való védekezés módját. Megtalálta és meghatározta a lisztharmat telelő gyümölcsseit s ennek alapján tökéletesbítette az ellene való védekezés módját is. A gyökérgyökérpenészeknek a vermélőkben s az oltványiskolákban való tanulmányozása szintén igen fontos eredménnyel gazdagította az állomás kutatásait, s ezeknek az oltványtermelés terén való értékesítése részben már alkalmazásban van, részben már legközelebb alkalmazható lesz. A Septosporium penész okozta s hazánkban terjedni kezdő betegségekre vonatkozó vizsgálatok s a tavalyi nyár folyamán helyenkint aggasztó mértékben jelentkezett s általában országszerte elterjedt Brunissure vagy rozsdásodás néven ismert lombcsáradás megfigyelése és tanulmányozása ugyancsak igen fontos és már a legközelebbi jövőben alkalmazható eredményekre vezetett.

Az amerikai szőlőfajták talajigényei megállapítására, a filloxerával szemben való ellenálló képességet biztosító tulajdonságok meghatározására, a szőlővesszők érésének előmozdítására, az érés fokának meghatározására, a szőlőnövény állati és növényi ellenségeinek felkutatására, meghatározására s az azok ellen való védekezés tökéletesbítésére vonatkozólag még az előző években megindított kísérletek és tanulmányok részben szintén befejeztettek, részben további kutatás és tanulmány tárgyát képezik, s újabban tanulmány tárgyává tétetett az amerikai szőlőfajtáknak a filloxera iránti ellenállóképessége szövettani alapokon s megindított a szőlő gyökereinek részletes fajta megkülönböztetés céljából való vizsgálata, valamint a táplálkozás terén oly nagyjelentőségű szerepet játszó s eddig egyáltalán sehol sem tanulmányozott gyökérszörök vizsgálata.

Az élettani kutatások kiterjedtek a levedzés kérdésére, különös tekintettel a szőlő élettevékenységének megindulására; a különböző oltási módok előnyeinek és hátrányainak megítélésére s a zöld oltásnak az erdélyi részekben való alkalmazására. Folyamatban voltak ezeken kívül a szőlőtalajok fizikai és kémiai elemzése, a szőlőtrágyafélék elemzése s azok hatásának és kereskedelmi értékének megállapítása, szőlőkaró impregnálások, különféle titkos összetételű és más már ismert szőlővédekező anyagok elemzése és értékelése, a védekező anyagok és eszközök kipróbálása s az utóbbiak munkájának értékelése stb. Mustelemzések a különféle trágyafélék hatásának megállapítása, s az oltott szénkénezett szőlők termése minőségbeli különbségének megállapítására. Borelemzések borstatisztikai megállapítások számára. Beteg borok elemzése s azok gyógyítására tett megállapítások; pinczekezelési anyagok vizsgálata stb.

A borbetegségek biológiai tanulmányozása mellett, melynek gyakorlati fontosságát az ebben a tekintetben mutatkozó nagy hiányok különösen is nagy horderejűvé teszik, folyamatban van a borbakteriumok biológiai és élettan-kémiai tanulmányozása s mesterséges átoltások

révén a különböző borbetegségeknek előidézése oly célból, hogy az okszerű borkezelés érdekében ezen kutatások eredményei a gyakorlati kísérletezések terére mielőbb átvihetők legyenek.

A must erjedésének beható tanulmányozása különös tekintettel az erjedést befolyásoló előnyös és hátrányos közegviszonyokra, szintén lankadatlanul folyt, s az eddigi sorozatos, évekre terjedő kísérletekből máris levonható az a következtetés, hogy a nemes élesztő kimutathatóan biztosítja az erjedés gyorsabb lefolyását, s a bor fejlődését is kedvezően befolyásolja, a mi főképpen a jó évjáratok czukordúsabb mustjaira nézve bir kiváló jelentőséggel. Az élesztővizsgálatok kiterjesztettek az erdélyrészi és a ménés—magyarádi fajlesztőkre is s az eddigi eredmények alapján remélni lehet, hogy a fajlesztőknek a gyakorlatba való sikeres átvitele s a szüretelés alkalmával való sikeres értékesítése már csak rövid idő kérdése.

A gyakorlati szőlőművelés legnagyobb fontosságú problémáinak megoldására irányuló ezen tevékenysége mellett foglalkozott a kísérleti állomás kizárólag gyakorlati szőlőművelési kérdésekkel is. Nevezetesen: a szőlőtrágyázás, a kapálásnak a termelésre vonatkozó hatása, a csonkázás, vesszőeltartás, új gépek és eszközök kipróbálása, s a védekező szerek gyakorlati alkalmazása tekintetében felmerült kérdések megoldásával, s általában mindazokkal a beható vizsgálatokat is igénylő feladatokkal, a melyek a gyakorlat igényeinek közvetlen kielégítésére szolgáltak.

Az ezen intézet működési körében az ország fontosabb borvidékein berendezett és fenntartott meteorologiai megfigyelő állomások évekre visszamenő adatainak kritikai feldolgozása az 1908. év folyamán megkezdetvén, az e téren gyűjtött adatoknak a szőlőművelés érdekében való okszerű felhasználása egészen új irányú tanulmányt képez s remélhetőleg sok élettani kérdés megoldására fog vezetni. A peronospora és a Brunissure betegség fellépése, fejlődése s az időjárás közötti összefüggés, valamint a zöldoltás sikerének biztosítására irányuló kísérletek és tanulmányok kérdésében pl. már eddig is nagy szolgálatokat tett.

Az amerikai szőlőfajták talajigényeinek megállapítása s az alanyfajták helyes megválasztása céljából az előző években is folyamatban volt talajvizsgálatok Kis-Küküllő vármegye 28 községében s a Balatonmelléken Vörösbénytől—Keszthelyig terjedő több mint 80 kilométer hosszú vonalon, 30 község határában foganatosítottak.

Megemlítendő még, hogy a mrakoniavölgyi vesztegintézeti telepen elhelyezett új hybridék és szőlőfajták megfelelően tenyésznek és fejlődnek és már 1909-ben a szaporító telepekre átültethető vesszőanyagot fognak szolgáltatni.

Az intézet a saját módszere szerint eltartott szőlőbetegségek készítményei bemutatásával, valamint fajlesztő gyűjteményével a londoni magyar kiállításon szép sikert ért el s kiállított gyűjteményei a legelőkelőbb londoni tudományos intézetek által kérettek el gyűjteményeik gyarapítására.

A bortörvény végrehajtása.

A Budapesten és Kolozsvárott szervezett állandó *borvizsgáló szakértő bizottságok* az 1908. évben 172 gyanúsított fél ellen indított kihágási eljárásból kifolyólag végeztek borvizsgálatokat s 679 borminta közül 149-et találtak a mesterséges borok készítésének és forgalomba hozatalának tilalmazásáról szóló 1893 : XXIII. t.-czikkbe ütközőnek.

A bortörvény életbelépte (1894. év január 4-ike) óta indított kihágási ügyekről s az ezek alapján végzett borvizsgálatokról a következő kimutatás nyújt tájékoztatást:

Év	Azon egyének száma, a kik ellen az eljárás megindított	Az összes megvizsgált borminták száma	A megvizsgált bormintákból, előállítás vagy elnevezése miatt, törvénybe ütközött
1894	45	110	39
1895	46	137	67
1896	57	187	95
1897	71	315	144
1898	305	957	404
1899	910	2.604	642

Év	Azon egyének száma, a kik ellen az eljárás megindított	Az összes megvizsgált borminták száma	A megvizsgált bormintákból, előállítás vagy elnevezése miatt, törvénybe ütközött
1900	236	681	129
1901	212	626	253
1902	149	390	164
1903	101	337	129
1904	111	360	108
1905	65	220	77
1906	68	150	73
1907	172	400	119
1908	172	679	149

A működés a kertészet és gyümölcsészet minden ágában a termesztés fejlesztésére, az erre szolgáló eszközök nagyobb arányú alkalmazására, a forgalom és értékesítés ügyének előmozdítására s a szakértelem terjesztésére és fokozására irányult. Kertészet és gyümölcsészet.

A kertészeti szakképzés szervezése 1908-ban megfelelően tovább fejlesztetett. A budapesti kertészeti tanintézet újjászervezése teljes befejezést nyert. Ezen intézetbe a tanulók 6 középiskolai osztály és egyévi gyakorlat végzése után léphetnek be, hogy onnét mint okleveles kertészek (kertépítők) kerüljenek ki. Baján létesült egy kétéves kertészsegédkiskola, a melybe a jelesen képesített segédek vehetők fel továbbképzés végett. Szerveztetett egységesen a kertész-tanulók háromévi kiképzése és állami ellenőrzés mellett való segédi képesítése. A kertmunkások képzése terén szerzett észleletek arra a tapasztalatra vezettek, hogy a kertmunkásiskolát végzett fiatal földművesek elbocsátási bizonyítványaikat holmi oklevélfélnék tekintették és minimális elméleti képzettségük mellett is kertészi vagy főkertészi állásokra pályáztak. Ezen visszaélésnek elejét veendő, úgy intézkedtem, hogy a kertmunkások jövőben nem külön iskolákban, hanem az állami nagyobb kertészetekben, — mint állami napszámos munkások — csupán munka közben fognak gyakorlatilag képeztetni. Az egy-egy állami telepen három éven át gyakorlatilag képzett és ügyeseknek bizonyult munkások (napszámosok) *kertmunkás-igazolványt* kapnak, a melylyel mint gazdasági cselédek elszegődhetnek. A kiképzési idő alatt a munkások — természetesen — munkabért kapnak. Az 1908. évben a kertészeti tanintézetben 37 tanuló, a kertészsegédi iskolában 21 segéd, a kertmunkás-iskolák utolsó tanfolyamában 38 munkás nyert szakképzést.

A szakismeretek terjesztésére szolgáltak:

Az orosházai kertgazdasági tanszék, mely az 1908. évben is mint rendszeren zöldségtermelési tanfolyamot tartott, Békésen különösen a földműves-családok nőtagjai részére.

A gyümölcsészeti tanfolyamok, négy a tanítók és kettő a lelkészek számára, a melyekben 68 néptanító és 31 lelkész vett részt.

Az útmesterek képzése céljából három útmesteri fatenyésztési tanfolyam tartatott útmesterek és útkaparók részére 3 útmester és 18 útkaparó részvétele mellett.

Vándortanítói minőségben a fatenyésztési és kertészeti állami szakközégek 131 községben jelentek meg, a hol részben előadást tartottak, nagyobb részt azonban faiskolákat vizsgáltak, gyümölcsfeldolgozó gépek használatát mutatták be vagy nemes fűztelepek létesítésére szolgálták útmutatással.

A gyümölcsészeti szakismeretek fejlesztésére és terjesztésére szolgáltak még a következő újabb intézmények:

1. *A gyümölcsészeti kísérleti telep Tyejben.* Ezen telep berendezése az 1908. évben folytatott, úgy hogy a területből már 90 hold van beültetve. Az erdőrészi ősfajta almák gyűjteménye már összeállított. A nemzetközi fajták gyűjteménye is tetemesen gyarapított.

2. *A gyümölcsvédekezési kísérleti állomás Nagybányán.* Ezen állomás célja, hogy a gazdaságnak gyakorlatban mutattassanak be mindazon védekezési módok, a melyekkel

a gyümölcs a különféle rovarok és növényi élősködők által okozott betegségektől megóvható és épségben tartható.

3. *A zöldségtermesztésre* például és mintául szolgálnak az e célra létesített bolgárrendszerű zöldségtermelő telepek, melyek oly vidékeken állítatnak fel, hol a viszonyok a zöldségtermesztésre alkalmasak. Céljuk a magyar földműves nép körében a bolgár mód szerinti zöldségtermelést meghonosítani. Ennek érdekében azt az intézkedést tettem, hogy a vagyontalan, saját kezükkel szorgalmasan dolgozó és zöldségtermesztésre társuló földműveseket öntözővízzel, magvakkal látom el és oktatóul egy bolgár kertészt tartok részükre. Ily zöldségtermelő telepet Biharszentjánoson létesítettem és előkészületeket tettem ily telepeknek Siófokon, Szolnokon és Kalocsán leendő felállítására. Lelkészeknek és tanítóknak jobbfaajtájú zöldségmagvakat osztattam ki, s a zöldségfélék újabb fajtainak kipróbálása érdekében az Országos Magyar Kertészeti Egyesület kísérleti mezejében segítettem.

Ung, Ber eg és Máramaros vármegyében silányabb fajtajú alma- és körtefákat állami közegyek által átoltattam és így ezek rövid idő alatt nemesebb és piaczképes termést fognak adni tulajdonosaiknak. E végből intézkedtem, hogy a hegyvidéki kirendeltség közbenjárására minden tavasszal egy kertészsegéd és 4 kertmunkás 4—5 község silány fajtajú, de erőteljes fajtát a nagyban való termesztésre ajánlott fajtákkal oltják át. Eddig 8.000 fa oltatott így át.

Az országos gyümölcsfaállomány szaporítására és a termesztés fokozására 477 kat. holdra terjedő állami faiskolákból és az állami szakiskolák kertjeiből részint rendes, részint kedvezményes árban 431.052 gyümölcsoltvány és községeknek faiskolák részére 600.760 gyümölcs vadcesemete adatott ki, mely mennyiség 4.037 község, kisgazda, földműves, lelkész és tanító között osztatott szét. Kiosztatott továbbá 266.967 gazdasági fa és 45.730 oltóvessző és szemzőhajtás. Az állami faiskolák területe 5 kat. holddal nagyobbított Privigyén.

Faiskolakezelő tanítók jutalmazására ez évben is 5.000 K-t fordítottam; a buzgóbb és ügyesebb IV. éves tanítóképzői tanulók közt pedig 20 drb. húsz koronás aranyat osztottam szét.

Az állami utak befásítása kielégítő módon halad. 1908-ban 22.000 magastörzsű gyümölcsfa ültetett ki; ezzel az állami utak gyümölcsfa-állománya 224.248-ra emelkedett. Ezen fák egy része már gyümölcsöt is hozott, melynek eladásából közel 3.000 K folyt be. Sajnos, hogy a törvényhatósági utaknak az 1894: XII. t.-cz. alapján a községi faiskolákra utalt befásítása nem fejlődött hasonló arányban.

Községi és szövetkezeti nemes fűztelepek létesítésére 6,712.200 nemes fajú fűzdugvány és 5.200 K forgatási segély engedélyeztetett és ezen állami támogatás folytán 52 községben 72 kat. holdnyi fűztelep létesült. Kosárfonási téli tanfolyam 39 községben tartatott, a melyeken nagyrészt gyümölcs szállító kosarak készíttetek.

A gyümölcserősejtés előmozdítása végett az 1908. évben nagy segélyvel támogattam az Országos Magyar Kertészeti Egyesület által ősszel Budapesten rendezett nagy gyümölcskiállítást és vásárt. Támogattam továbbá a szegedi, gyöngyösi, kecskeméti, kiskunhalasi, temesvári, dicsőszentmártoni és eperjesi gyümölcskiállításokat. Ez évben is segítettem 4 konzervgyárat, az újvidéki káposztagyárat, a Magyar Mezőgazdák Értékesítő Szövetkezetét s a Magyar Élelmiszerszállító társaságot.

A gyümölcsnek és zöldségnek feldolgozás útján való értékesítése céljából kiosztatott 41 községnek és szövetkezetnek 21 szeszfőzőkazán, 16 Ryder-aszaló, 3 Casenille-aszaló, 6 Simon cidermalom és Mabile sajtó, 6 ízfőző üst és 2 szilvaosztályozó rosta.

Kísérletek tettek a szilvának és almának, továbbá a hullott gyümölcsnek kenyérré, sajtá és más félgyártmányná való feldolgozására, hogy ezáltal főleg a szilvának, a mely eddig legtöbbször szeszé dolgoztatott fel, más értékesítési mód legyen kijelölhető.

A dinnyetermesztés előmozdítása érdekében a Heves vármegyei Csány községben a jobb kistermesztőket a Csányi-alap kamataiból ez évben is segítettem. A budapesti dinnyekiállításon a jobb termesztőket pénzdíjak és érmekek vagy oklevelek kiszolgáltatásával buzdítottam. Tavasszal kistermesztők elfajzott dinnyemagvait nemes, fajtisza magvakkal cseréltettem ki.

A virágtenyésztés előmozdítására segélyeztem az Országos Magyar Kertészeti Egyesület által Budapesten rendezett nyári rózsakiállítást, továbbá a szegedi műkertészek egyesülete által Aradon rendezett Chrysanthemum-kiállítást.

Állattenyésztésünk terén évről-évre észlelhető bizonyos fejlődés, mely az 1908. évben sem maradt el.

Hogy gazdaközönségünk mennyire átérzi az állattenyésztés fontosságát és annak nagy horderejét, annak fényes bizonyítéka az a körülmény, hogy daczára a csapadékban szegény időjárás következtében az egész ország területén beállott takarmányhiánynak az ország állatállománya mégsem csökkent, hanem gyarapodott. E fejlődésre kedvező befolyással volt az állami beavatkozás is, mely főleg a köztenyésztés emelése érdekében évről-évre nagyobb erkölcsi és anyagi támogatásban nyilvánul.

Különös horderővel bírt a fejlődésre a gazdasági felügyelőségek útján köztenyésztésre beszerzett apaállatok vételárának három félévi, kamatmentes részletekben eszközölhető törlesztése és az ilyen feltételek mellett vásárolt tenyészbikáknak elhullás ellen államköltségen, egy évre terjedő biztosítása. Figyelemre méltó befolyást gyakorolt a fejlődésre a fenti módon ismertetett eljárás szerint beszerzett tenyészanyag vételárából elengedett százalékos árengedmény is, mely 1908. évben 316.654 K-ra rúgott, vagyis a beszerzett anyag értékének 11,31 százalékát képezte.

Nem kis mértékben járult hozzá a fejlődéshez az is, hogy a kérdéses apaállatokat az egyes gazdasági felügyelőségek szerezték be, minek következtében csakis jóminőségű tenyészanyag kerülván a köztenyésztésbe, nemcsak számszerűleg, hanem minőségileg is jelentékeny javulás volt biztosítható.

A gazdasági felügyelőségek által 1908. év folyamán vásárolt és kiosztott apaállatok száma fajták szerint a következő: magyar bika 1.109, pirostarka hegyi fajta 2.108, pinzgauai 950, borzderes 155, bivaly 64, összesen 4.386 darab bika; mangalicza fajta 2.319, húsfajta 191, összesen 2.510 darab tenyészkan és 188 darab tenyészkos — mindösszesen 7.084 darab.

A kiosztott tenyészanyag vételára 2,800.78⁵ K volt, ebből az összegből árengedményképen 316.654 K engedtetett el a községeknek, tehát a vételár 11,31⁰/₀-a.

Összehasonlítva a fenti adatokat az előző évekkel, sajnos, az tűnik ki, hogy a kiosztott apaállatok száma ez évben valamivel kevesebb, mely körülmény az országos jellegű takarmányhiánynak tudható be. Mindazonáltal azonban megállapítható, hogy a csökkenés a takarmányhiány mérvéhez arányítva jelentéktelen. Ez az utóbbi körülmény annak tulajdonítható, hogy a gazdaközönség folyton növekvő bizalommal viseltetik a gazdasági felügyelőségek iránt. Az apaállatok ez évben is legnagyobb részben az ország állami és magántenyészetéből vásároltattak a felügyelőségek által, még pedig az eddigi gyakorlat szerint annak az elvnek szem előtt tartásával, hogy mindegyik felügyelő szükségletét lehetőleg saját kerületében szerezte be.

Ausztria alpesi tartományaiból is importáltattak tenyészbikák és pedig összesen 173 darab kizárólag pinzgauai és borzderes fajta. Az importált szállítási és a kiosztásig felmerülő takarmányozási költségeit ebben az esetben az állam viselte.

Az állattenyésztés fejlesztése érdekében országsszerte állatdíjazások rendezettek, miután az évek során nyert tapasztalatok beigazolták a díjazások buzdító hatását. Díjakra az 1908. év folyamán 99.900 K osztatott ki, a községi apaállatok gondozói pedig, kik a reájuk bízott állatokat kifogástalan gondozásban részesítették, 9.600 K jutalmat nyertek.

A tejjgazdaság fejlődésével karöltve a hegyi fajta piros-tarka szarvasmarha hazánkban folyton tért foglal, még olyan vidékeken is, a hol a magyar fajta szarvasmarha tenyésztése megfelelőbb. Ennélfogva a magyar fajta szarvasmarha tenyésztésének érdekében különös intézkedések váltak szükségessé. Így speczialis bikavásárlások rendezése, nevezetesen: Désen, Székelykeresztúron és Kisvárdán; a bikák bevásárlásánál magasabb árak és nagyobb százalékos hozzájárulás engedélyezése, valamint a díjazások fokozottabb támogatása.

II.

Állattenyésztés.
Szarvasmarha-,
sertés-, juh- és
baromfitenyész-
tés.

A gazdasági felügyelőségek szaporításáról is történt gondoskodás. Ugyanis újak szervezésével ezek száma 1908. év végén 41-re emelkedett.

A sertésenyésztés 1908. év folyamán — figyelembe véve a takarmányszűk esztendőt — aránylag és általában fejlődött. Ennek dacára az ország egyes vármegyéiben tért hódítani és fejlődni nem képes. Ez utóbbi körülmény oka főként a sertésvész veszélyének tulajdonítható, mely határozottan bénítólag hat.

A húsertés tenyésztése is a tejgazdasággal kapcsolatban a melléktermékek értékesítése céljából szintén javulást mutat.

Juhtenyésztésünk ez évben is beigazolta, hogy fejlődésre képes és az állatállománynak további csökkenését felváltotta a számbeli gyarapodás. Különösen a fejősjuh-gazdaság, mely a Kárpátok mentén nagy szerepre hivatott, örvend biztos fejlődésnek.

A baromfitenyésztés, illetve az állatállomány nemesítése érdekében 12.134 darab nemes baromfi, összesen 114.961 K 82 f értékben osztatott ki csere útján. Baromfi-kiállítások és vásárok rendezésére, valamint díjazásokra 17.000 K fordított.

A házinyúltenyésztés az 1908. évben három irányban mozdított elő: 1) tenyész-házinyúltörzsek és eszközök kiosztása, 2) falusi házinyúltenyésztési egyesületek szervezése és támogatása és 3) házinyúl-tenyésztő munkások kiképzése által. Ezekre a célokra összesen 39.311 K 43 f fordított, nevezetesen: 1) 1.642 darab házinyúl, 356 darab minta-ketrecz és 711 darab népies tenyésztési útmutatásért 34.041 K 43 f, 2) tíz, a Magyar Gazdák Szövetkezete által és annak kötelékében alakult házinyúl-tenyésztő egyesületnek szervezési költsége fejében a mezőgazdáknak 500 K, valamint ezen egyesületnek tenyészanyaggal való felszerelésére segélyképen 4.370 K, végül négy tanuló munkás három havi gyakorlati oktatásának és ellátásának költségeire ugyancsak a mezőgazdáknak 400 K.

Tejgazdaság.

A tejgazdaság az 1908. év folyamán is öröndetesen fejlődött. Mutatja a fejlődést az, hogy a tejtermékek kivitele 18,5 millió K-ról 19,7 millió K-ra emelkedett. A fejlődés azonban ez évben inkább a magánvállalkozás terén észlelhető, míg a tejszövetkezetek szaporodása csekélyebb mérvű volt. Az év folyamán mindössze 11 új tejszövetkezet alakult, ezzel szemben pedig 104 tejszövetkezet oszlott fel. Oka ennek egyrészt a rossz takarmánytermés és első sorban az, hogy a tejszövetkezetek a kereskedelmi törvény rendelkezései alá tartoznak, s ezekből a többnyire egyszerű emberekből álló, testületek nem képesek a törvény rendelkezéseinek úgy megfelelni, a mint azt a bíróságok kívánják. Ezért a tejszövetkezeteket sok kellemetlenség és büntetés éri, s ezt elkerülendő, inkább átalakultak tejszarnokká. Hozzájárul ehhez, hogy a falusi tejszövetkezetek vezetése eddig nem volt mindenhol kellőleg megoldható. Azokban a vármegyékben, ahol a tejszövetkezetek szövetségekké szerveztettek, így Baranya, Sopron, Temes, Torontál és Zala vármegyékben, a tejszövetkezetek megfelelő vezetés alá kerültek, s ott a tejszövetkezetek feloszlása, illetve tejszarnokká való átalakulása nem öltött nagyobb mérvet.

A feloszlott tejszövetkezetek azonban nem szüntek meg végleg, hanem magánvállalatokká, úgynevezett falusi tejszarnokokká alakultak át. Ezek száma nagy mértékben szaporodott s ma már felülhaladja a tejszövetkezetek számát.

Ugyancsak szaporodott a nagyobb birtokokon lévő tehenészetek száma is.

Ez a fejlődés annál öröndetesebb jelenség, mert az 1908. évben sem a takarmánytermés, sem a vajpiacz helyzete nem volt megfelelő. A nagy szárazság következtében sok vidéken takarmányinség állott be. A nemzetközi vajpiaczok árai pedig egész éven át állandóan igen nyomottak voltak. E miatt több vajkereskedő cég fizetéképtelenné lett, nagy mértékben károsítva a velük összeköttetésben álló termelőket. Ott, ahol a tejszövetkezetek szövetségei működnek, nagyrésztben sikerült a tejszövetkezeteket a károsodástól megóvni. A vajpiacz nyomottságának következményeitől a tejszövetkezeteket és ezzel kapcsolatosan a többi tejgazdaságokat, csak a vajtermelő központok nagyobb mérvű felkarolásával lehet megóvni, mert a központokban termelt vaj minőségének fölnye folytán még az általános árdepresszió esetén is jól értékesíthető.

A IV. nemzetközi tejgazdasági kongresszus és az ezzel kapcsolatosan nemzetközi tejgazdasági kiállítás előkészítő munkálatai serényen folytak.

A méhtenyésztés érdekében az 1908. évben működött egy felügyelő, egy méhészeti segéd a központban, egy méhészmester és egyapidíjas segéd a gödöllői állami méhészeti gazdaságban, továbbá nyolcz méhészeti szaktanító a kerületekben.

Méhészet.

Az állami méhészeti gazdaságban a ministerium az 1908. évben is a méhészmunkástanulók kiképzésére, az időszaki tanfolyamok tartására, a mézelőnövények szaporítására és magvaiknak kiosztására fektette a fősúlyt.

A gödöllői állami méhészeti gazdaságban, úgyszintén Kalocsán, Kolozsváron és Marosvásárhelyen is megtartott időszaki méhészeti tanfolyamokon kiképzést nyert 100 földmivesgazda, 19 erdőőr, 58 lelkész, 115 néptanító és 21 női hallgató, mindössze 313-en.

A tanfolyamhallgatók elláttattak a méhcsaládok kezeléséhez leginkább szükséges méhészeti segédeszközökkel is; azokat a kaptárakat és apróbb kezelési eszközöket pedig, melyeket a tanfolyamok ideje alatt készítettek, adományképen magukkal vitték.

A gödöllői méhészgazdaságban a fásításnál ebben az évben is a korán virágzó fák, cserjék és a nyáron virágzó, jól mézelő növények termelésére és meghonosítására helyzetet kiváló súly.

A méhészgazdaságban termelt mézelőnövények magvaiból 690 méhtenyésztő részesült.

Méhtenyésztésünkre az 1908. év a közepes évek közé tartozott. A tavasz hideg, szeles, tehát annyira kedvezőtlen volt, hogy a méhcsaládok fejlődése csakis május hónapban indulhatott meg.

A nyár szokatlan melege folytán a mézhordások gyors egymásutánban következtek és fejeződtek be, annál fogva a mézelési eredmény csakis jó közepes eredményű lehetett.

A rajzás sem volt kedvező, az ősz pedig rendkívül száraz voltánál fogva, a napi szükségletet sem adta meg s a méhcsaládok annál fogva a készből éltek. A telelés csaknem mindenütt kevés készlettel volt intézhető; mert a hideg korán állott be. Kaptárakban volt az 1908. évben 247.244, kasokban 422.621, mindössze 669.865 méhcsalád, vagyis az 1907. évhez képest a méhcsaládok száma 74.865-tel szaporodott.

Termeltetett 43.834 m.-mázsa méz és 2.613⁹⁴ m.-mázsa viasz 4,204.868 K 36 f összegben.

A méhészeti szaktanítók községekben 290, földmivesiskoláknál 5, tanítóképezdénél 8 s más iskoláknál 16, mindössze 319 előadást tartottak. Nagyobb eredmény azért nem volt elérhető, mert az I-ső kerületi szaktanító több hónapon keresztül betegség miatt előadásokat nem tarthatott, a VIII-ik kerületi pedig szolgálatlételre a gödöllői állami méhészeti gazdaságba rendeltetett be s kerületében nem működhetett.

Az országos méhészeti felügyelő a budapesti kertészeti tanintézetnél, a III-ik ker. szaktanító pedig a pozsonyi vinczellériskolánál egész éven át tanította a növendékeket a méhtenyésztésre.

Minden szaktanító a székhelyén levő tanítóképezdében a téli hónapokban rendszeren tanította a méhtenyésztést. A méhészeti szaktanítók tavasszal és őszkor, valamint július és augusztus hónapokban, ha hivatalos úton nem voltak, az intézeti méhesek kezelésével foglalkoztak.

Méhészeti eszközök, méhcsaládok és méhészeti szakmunkák adományában 10.306 K 68 f erejéig 252 méhtenyésztő részesült.

A téli tanítás ideje alatt a méhészmunkástanulók által készített hármaskaptárak méhészegyesületek, gazdasági ismétlőiskolák és egyes méhesek között osztattak ki.

A pápai állami tanítóképzőintézetnél a tanítás céljaira 1.659 K 93 f költséggel mintaméhes állítatott fel.

Az országos magyar, az erdélyrészi, a komáromi, a pilisvidéki és a szegedi méhészegyesületek 6.500 K pénzbeli segélyben részesültek.

A tanítóképezdénél és az ország egyes könnyen hozzáférhető helyein évről-évre részint felállított, részint pedig tervbe vett mintaméhéseknek célja a méhtenyésztés terjedését még hathatósabban előmozdítani, hogy különösen a néptanítóknak és a földmives-kisgazdáknak a méhtenyésztésben történő kiképzetésére az országban több alkalmas oktató-telep álljon rendelkezésre. Mintaméhéseknek az említett módon való létesítése által alkalom adatik azoknak az érdeklődőknek is, kik a gödöllői állami méhészeti gazdaságba felvehetők nem voltak, hogy vidékük mintaméhtelegein tanulhassák meg a méhtenyésztés elméleti és gyakorlati ismereteit.

A méhbetegségek közül az ország több részében a ragályos költésenyv okozott nagy károkat. A betegség kiirtására és elhurcolásának megakadályozása végett az intézkedések megtétettek.

Selyemtenyésztés

Midőn 1880-ban a földmivelésügyi ministerium újból szervezte a selyemtenyésztést és felállította a szekszárdi országos selyemtenyésztési felügyelőséget, ennek működési körét kiterjesztette Horvát-Szlavonországra is.

Magyarországban 1907-ben 2.372 községben 62.603 család 1.211.867 kilogramm gubót termelt és ez után 2.471.716 K-t kerestek. A selyemtenyésztés és selyemfonóipar után pedig kitett az összes kereset Magyarországon 4.046.648 K-t.

Horvát-Szlavonországekban 1907-ben 542 községben 11.113 család foglalkozott selyemtenyésztéssel és 195.288 kilogramm gubót termeltek, mely után (a gubóraktárakban kifizetett munkabérekkel együtt) 515.234 K-t kerestek.

1908-ban azonban megszűntünk működni Horvátországban, miután a horvát kormány két ottani pénzügyintézetnek adta át a horvátországi selyemtenyésztést.

Igy tehát 1908-ban csakis Magyarországon 2.400 községben 80.048 család 1.428.011 kilogramm gubót termelt és ez után 2.965.955 K-t kerestek. A selyemtenyésztés és selyemfonóipar utáni összkereset pedig Magyarországon 1908-ban 4.511.360 K-ra tehető.

A fenti adatokból kitűnik, hogy Magyarországon 1908. évben a tenyésztők száma 17.000-rel, a termelt gubómennyiség 216.000 kilogrammal és a tenyésztők és a selyemfonóiparral foglalkozók összkeresete 464.710 K-val emelkedett az 1907. évi eredménynel szemben.

Selyemtenyésztésünknek ez az emelkedése annál örvedetesebb, mivel néhány év óta Magyarországon is stagnált a tenyésztés továbbfejlődése; sőt egyes években némi visszaesés mutatkozott.

Selyemtenyésztésünknek ezt a fejlődését főképp annak tulajdoníthatjuk, hogy a selyemnek ára emelkedett a világpiaczen, minek következtében a selyemtenyésztési felügyelőség az államkincstárral szemben fennállott hátrálékos tartozását letörlesztvén: a gubókat a tenyésztőre nézve előnyösebb feltételek mellett válthatta be, a mi természetesen fokozta a tenyésztési kedvet.

Lényegesen befolyásolta továbbá a tenyésztés emelkedését az, hogy az 1908. év kedvezőtlen volt mezőgazdaságunkra nézve és így nagyobb türelmetlenséggel várta a nép az alkalmat arra, hogy az év elején az első pénzhez jusson, mit a selyemtenyésztés ad. Tekintetbe veendő az is, hogy az idejé tavaszi időjárás kiválóan kedvező volt a selyemtermelésre. Végre tagadhatatlan, hogy a szederfaültetéseknel országszerte évről-évre tapasztalható haladás csökkent a tenyésztéssel eddig járó nehézségeket, a mennyiben a tenyésztők egyre könnyebben jutnak a szükséges szederfalevélmennyiséghez.

E kedvező alakulások mellett sincs azonban kizárva, hogy a selyemtenyésztésnél is, mint más gazdasági ágazatnál időnkint kisebb-nagyobb ingadozások mutatkoznak. Ebből a körülményből azonban nem szabad következtetni selyemtenyésztésünk visszaesésére. Hiszen senki sem fogja állítani, hogy mezőgazdaságunk hanyatlásnak indult azért, mivel sok vidéken az idejé buzatermés alig érte el felét a múlt évi termésnek.

A selyemtermelésünknel tapasztalható ingadozások azonban nem szorítkoznak tisztán hazánkra. Ilyenek még nagyobb mérvben fordulnak elő más selyemtermelő országokban. Így például Olaszországban 1893. évben 61 millió kg. selyemgubót termeltek, míg ugyancsak ezen

országnak selyemgubótermelése 1903-ban 44.598.000 kg.-ra csökkent. A múlt 1907. évben pedig ismét 57,580.000 kg.-ra emelkedett a gubótermés. Franciaországnak gubótermése 1894. évben 10,584.000 kg.-ot tett ki, míg 1903-ban 5,985.000 kg.-ra csökkent, 1907. évben pedig ismét 8,396.000 kg.-ra emelkedett.

Ha figyelembe vesszük selyemtenyésztésünk eddigi fejlődését, azt tapasztaljuk, hogy annak újjászervezése, vagyis 1880 óta 1908. év végéig a selyemtenyésztéssel és selyemfonóiparral foglalkozóknak kifizetett kereset összege 79,581.415 K-ra rúg, mi a jövőre nézve kétségkívül a legjobb reményekre jogosít.

A halászat minden ágazatában folyt munkásság eredményei az 1908. év folyamán is igazolják halászatunk fejlődését.

Halászat és
haltenyésztés.

Közvizeinken 2 újabb társulat alakult: az »Ugocsamegyei tiszai« a Tiszán 2.045 kat. holddal és a »Mezőtúr-szarvas-alsórészi« a Körös egyik holtágán 214 kat. holdon. Ezekkel együtt 68 halászati társulat működik 262.523 kat. hold vízterülettel.

A társulatok rendszeres működésének eredményét most már nemcsak a nagyobb értékű és így nagyobb gazdasági jelentőségű alsóbb szintű vizeken tapasztalhatjuk meg, hanem a hegyvidéki gyéribb halnépességű patakokon is. Így pl. az 1905. évben megalakult Zólyom vármegyei halászati társulat teljes sikerrel telepítette vizeibe az amerikai szivárványos pisztrángot és a galóczát; mindkét halfajjal jelentékenyen járult hozzá a vizek értékének emeléséhez, úgy hogy a társulat csupán csak a hatáskörébe eső Garamszakaszon már a halászati jog 1909. évi első rendszeres értékesítésénél az eddigi jövedelem háromszorosát biztosította tagjainak.

A közvizek behalásztását célzó *ivadéknévelő telepek közül 1 újabb létesült* a »Győrvidéki halászati társulat« kezelésében Véneken, 30 kat. holdnyi vízterülettel; ezzel együtt 9 ilyen telep működik már 147 kat. holdon. A »Komáromi halászati társulat« hatáskörében szintén munkában van egy; 4 helyen pedig újabb ilyen telep terveit készítette el az országos halászati felügyelőség 35 kat. holdon.

Megindították a halászati társulatok alakítására vonatkozó előmunkálatokat az eddig elmaradt többi kisebb mellékfolyókon, valamint sor kerül legközelebb már az alsó Dunára is, a hol mostanáig az ott uralkodott kivételes helyzet miatt kellett a halászat törvényszerinti szervezésétől eltekinteni.

A mesterséges viszonyok között létesített halaszgazdaságok iránt általános az érdeklődés. A szakközégek összesen 58 helyre szálltak ki, hogy a folyamodóknak a helyszíni szemle alapján adják meg a szükséges útmutatást.

Nagyobb pontytenyésztő tógazdaság létesült Sárosfő pusztán gr. Eszterházy F. deveceeri uradalmában 102 kat. holdon, Tapsonyban az esztergomi székeskáptalan birtokán 60 kat. holdon, Esztergomban a város birtokán 218 kat. holdon, Csokonyán gr. Széchényi Géza birtokán 104 kat. holdon és Fazekasdencsen br. Inkey József birtokán 18 kat. holdon. Az évi szaporulat *5 helyen 502 kat. hold*, úgy hogy az országban 1908. év végéig 75 helyen 8.169 kat. holdon folyt pontytenyésztésre alapított rendszeres üzemű tógazdaság. Ezenkívül terv készült 16 helyre, összesen 1.206 kat. hold terjedelemmel.

A gondozott állóvizek területe 5 helyen 103 kat. holddal gyarapodott; összesen 62 helyen 4.509 kat. holdat hasznosítanak ily módon legfőképp a fogassüllő tenyésztésével.

A pisztrángos hegyi vizek népesítésére az 1908. év folyamán *11 helyen épült költőház*; összesen 148 ilyen telep működik az országban.

A pisztrángos tógazdaságok iránt is fokozottabban nyilvánult az érdeklődés. Három helyen: Falstin pusztán br. Jungenfeld birtokán, Herenden a veszprémi káptalan birtokán és Kassán a gazdasági akadémia birtokán létesült egy-egy ilyen kisebb gazdaság. Az országban 1908. végéig 12 a számuk 24 kat. hold vízterülettel. Terv készült az év folyamán 7 helyen 18 kat. holdra.

Állami támogatásként a közvizek benépesítésére kiosztatott 1908-ban 64 millió süllőikra, 2,500.000 db. közönséges pisztráng, 1,700.000 db. szivárványos pisztráng ikrájából; ezenkívül

55.000 db. rák, 34 pár tenyészponty, 50.000 db. pontyvadék, végül a megkezdett kísérletek befejezéseül 40.000 db. törpeharcsa.

A halértékesítés terén is van némi eredmény, a mennyiben Szombathely városa, mint az első a vidéki városok között, a halaspiac okszerű berendezése alapjául szolgáló *haltartók* felépítését elhatározta; s az erre vonatkozó összes előzetes tárgyalások alapján a kérdést annyira megérlelte, hogy a medenczék az 1909. év folyamán rendeltetésüknek átadhatók lesznek. Az első példa nyomán bizonyára többi vidéki városaink is igyekeznek majd közlélemezésük javára hasonló intézményeket létesíteni.

M. kir. halélet-
tani és szennyviz-
tisztító kísérleti
állomás.

A halászat okszerű fejlesztése érdekében oly fontos halélettani kérdések tanulmányozásával a m. kir. halélettani és szennyvíztisztító kísérleti állomás foglalkozott. Tevékenységének jellemzésére megemlítendő, hogy 69 vizsgálatot teljesített, még pedig 19 esetben ministeri rendeletre, 38 esetben hatóságok, 5 esetben magánosok megkeresésére, 7 esetben pedig — tudományos kutatások céljából — saját kezdeményezésére. E vizsgálatokat 5 esetben halastavakban fellépett halpusztulások okának megállapítása, 12 esetben pedig mesterséges takarmányozási kísérletek tették szükségessé. A többiek gyári és városi szennyvizeknek a befogadó élővízre, illetve annak halállományára gyakorolt hatásának és szennyvíztisztító berendezések hatásfokának megállapítására vonatkoztak.

E vizsgálatok érdekében 252 vízminta kémiai, 287 mikroszkopialag (biológiai) vizsgáltatott, továbbá 13 iszap kémiai és mikroszkopiai, 8 takarmány kémiai, és 69 bakteriologiai vizsgálatát teljesítette. 4 esetben kísérletek alapján víztisztítási eljárást dolgozott ki és pedig 2 esetben fonalfestő, 1 esetben posztó- és 1 esetben papirgyári szennyvizekre nézve.

Ezenkívül az állomás még széleskörű fiziológiai kísérleteket is végezett, a különféle gyári szennyvizek ártalmasságának kiderítése és néhány halfajra nézve (pisztráng, ponty, keszeg és czompó) a mérgezési határoknak megállapítása végett. Nevezetesen 25-féle hazai gyáraktól eredő szennyező anyaggal, illetőleg szennyezett vízzel 169 fiziológiai kísérletet végzett. Az egyes kísérletek időtartama 1 és 16 nap között változott. E kísérletek eredményei külön füzetbe foglalva bocsáttatnak közkézre.

Vadászat.

A vadászati ügyek kezelése az 1908. évben is az eddig követett irányban történt. A hasznos vadtenyésztés előmozdítása céljából — a tenyészet sikerét biztosító feltételek mellett — ezúttal is állami segélyek engedélyeztettek megfelelő tenyészvad beszerzésére olyan vadásztársulatoknak, a melyek a vadtenyésztésre kellően előkészített és különben is alkalmas községi területeken alakultak és kormányhatósági láttamozással ellátott alapszabály alapján működnek. Ily módon 27 vadásztársulat összesen 5.450 K állami segélyt kapott tenyészvad beszerzésére, mely összegből ezen társulatok, nagyrésztben már megtörtént elszámolásaik szerint, kivétel nélkül csakis eleven nyulakat, fácánokat és foglyokat vásároltak és így a községi vadászterületeken a gazdasági szempontból legértékesebb és legkönnyebben értékesíthető hasznos piaci vad állományát szaporították. Ezen kívül ugyancsak községi vadászterületeken alakult és kormányhatósági láttamozással ellátott alapszabály alapján működő vadásztársulatoknak vadászterületeik benépesítésére 315 db. fácántyúk és 63 db. fácánkakas ingyen adományoztatott tenyésztési célra a vadászterdei m. kir. erdőőri szakiskola fácánosából.

A hasznos vadállományban, valamint a hasznos háziállatokban annyi kárt okozó hiuzok és farkasok pusztítása az 1908. évben is jutalomdíjak kiosztásával mozdított elő, a következő eredménnyel, a dúvadpusztítók nyilvántartására és bejelentésére utasított 89 törvényhatóság közül csupán 18 törvényhatóság területéről érkezett be érdemleges jelentés, a melyek alapján 17 db. elpusztított hiuzért és 102 db. kiirtott farkasért a dúvadpusztítóknak összesen 2.880 K jutalomdíj engedélyeztetett. Ez a dúvad legnagyobb részét a királyhágóntúli vármegyékben irtattott ki. Legtöbb farkas pusztított el Szeben vármegyében és pedig 22 db; ezután sorakoznak: Mármaros vármegye 13, Szolnok-Doboka vármegye 12, Brassó és Ung vármegyék külön-külön 10—10, Csík vármegye 7, Hunyad és Udvarhely vármegyék 6—6, Háromszék vármegye 4, Alsó-Fehér és Nagy-Küküllő vármegyék 3—3 farkassal stb. Hiuzt Brassó, Háromszék,

Sáros és Zemplén vármegyékben irtottak ki legtöbbet és pedig egyenkint 3—3 dbot; Csík és Máramaros vármegyékben 2—2, Besztercze-Naszód és Udvarhely vármegyékben egyet-egyet.

A fővad által az erdő- és mezőgazdaságban okozott károk apasztása céljából, a vadászati idő meghosszabbítását az 1908. évben is számos esetben kellett kivételesen engedélyezni úgy szarvasokra, mint helyenkint dämvadra, a mit az általuk okozott nagymérvű gazdasági károk elhárításán kívül a helyes vadtenyésztési állomány ivararánya is indokoltá tett.

A vadászterdei m. kir. erdőőri szakiskolánál 1907. évben létesített mesterséges fáczánosnak továbbfejlesztésére, a létesítmények fentartására s a mesterséges fáczántenyésztésnek széles keretekben való meghonosítására az 1908. év folyamán 9.703 K költséget fordítottak s ezzel a vadászterdei mesterséges fáczános megtelepítésének és fokozatos fejlesztésének második stádiumába jutott, úgy, hogy annak teljes kiépítése előreláthatólag már az 1909. évben lesz befejezhető. Ez intézkedések lehetővé teszik azt, hogy a vadászterdei erdőőri szakiskola növendékei az apró vad tenyésztésével és vadászatával járó szakismeretek alapos elsajátítása mellett a mesterséges fáczántenyésztésnek Európa szerte fontos közgazdasági ággá fejlődött módszerét a legapróbb részletekben gyakorlatilag megtanulhassák s a szakiskola elvégzése után oly képzettséggel bírnak, mely úgy a szorosabb értelemben vett erdővédelmi, mint a vadőri szolgálattal kapcsolatos teendők ellátására minden tekintetben kielégítő lesz. Ugyancsak a vadászati szakoktatásnak fejlesztése érdekében rendeztetett be a lipotújvári főerdőhivatalhoz tartozó maluzsinai vadászterület 1.805 K, valamint a tátrai kincstári vadászterületek 5.435 K költséggel, úgy, hogy azokon a lipotújvári erdőőri szakiskola növendékeinek bő alkalmuk fog nyílni arra, hogy az őz-, serte-, fő- és zergevad tenyésztésénél és vadászatánál megkivánt szakismereteket gyakorlati úton elsajátíthassák.

A tátrai vadászterületek berendezése révén nyilvánvaló, hogy a Magas Tátra idegenforgalma is gyarapodni fog, s hogy e szakszerűen berendezett vadászterületeken évente lelővéssre kerülő vadnak bárczaváltás mellett való értékesítése számottevő jövedelmet is fog biztosítani.

A görgényszentimrei és királyhalmi erdőőri szakiskolák tananyagában a vadászat ugyancsak megfelelő helyet foglal el, úgy hogy az összes szakiskolákból kikerülő növendékekről most már bizvást el lehet mondani, hogy nemcsak erdőőri, hanem a vadőrszolgálatra is alkalmasak.

Alapszabályaiknak láttamozása végett ez évben is több vadásztársulat jelentkezett s minthogy a bemutatott alapszabályok legtöbbje a követelményeknek megfelelt, azok a láttamozási záradékkal elláttattak.

Az 1908. év folyamán a következő fontosabb állategészségrendőri intézkedések történtek: **Állategészségügy.**

a) a tavaszi haszonállatvizsgálat alkalmával az összes hasított körmű állatok darabonként megvizsgálása elrendeltetett;

b) a ragadós száj- és körömfájás késelem nélkül való felderítésének és helyhez kötésének biztosítása érdekében figyelmeztető rendelkezések történtek és kilátásba helyeztetett, hogy az ezen betegség ellen való közérdekű védekezésben különösen résztvett egyének a törvényhatóság első tisztviselőjének előterjesztésére jutalomban fognak részesíttetni;

c) a tőgygümőkóros teheneknek az 1907. évben 7 vármegye és 8 thj. város területén megkezdett irtása ez évben összesen 33 vármegye és 14 thj. város területére kiterjesztetett;

d) a m. kir. állatorvosok a sertészvészzen átment sertések immunitására vonatkozó adatok gyűjtésére felhivattak;

e) a m. kir. állatorvosok utasítottak, hogy a szarvasmarhákon előforduló fertőző hüvelyhurut elterjedését s az okozott károkat gondos figyelemmel kísérik és a hol a betegséget észlelik, a gazdaközönséget a betegség természete és a védekezés módozatai felől oktassák ki;

f) a veszettség ellen való védekezés sikere érdekében ebzárlat idejében befogott és embert mart ebek megfigyelési ideje egységesen szabályoztatott;

g) az állatgyógyászatban használt ojtóanyagok termelésével a m. kir. állatorvosi főiskola bakteriologiai intézete megbízott;

h) a gazdasági egyesületek felkértek, miszerint hassanak oda, hogy a kötelező védőoj-

tások tárgyában a törvényhatóságok a saját helyi viszonyaik figyelembe vételével alkossanak szabályrendeleteket ;

i) intézkedés történt az állami méntelepekről kisorolt és magánosok részére tenyésztési célokra átengedett ménlovak szabályszerű marhalevelekkel és ezeknek a marhaleveleknek olyan záradékkal ellátása iránt, a mely záradékban fel legyen tüntetve, hogy a marhalevélen leírt kisorolt ménló az állami telepről azzal a kikötéssel adatott el, hogy a vevő azt tovább el nem adhatja ;

j) az állatvásártéren legeltetés tilalmának megszegése kihágásnak minősített ;

k) a húsvizsgálat az egész országban egységesen szabályoztatott ;

l) a kezelés és miskárolás keresetszerű gyakorlása újból szabályoztatott ;

m) a m. kir. állatorvosok utasítottak, miszerint a népies gazdasági előadások alkalmával különös súlyt helyezzenek arra, hogy a gazdaközönség a ragadós állatbetegségek természetete, a ragályozás módja, a fertőtlenítések célja és a védőoltások haszna és szükségessége felől felvilágosíttassék ;

n) az állatorvosi tisztvizsga ideje akként módosított, hogy ezen vizsgák jövőben évenként január, május és október hónapokban fognak tartatni ;

o) magyarországi sertéseknek a kőbányai m. kir. állategészségügyi hivatal felügyelete alatt álló szállásokba való bevitelét korlátozó 38.015/1899. sz. rendelet hatályon kívül helyeztetett ;

p) az itató, locsoló és fertőtlenítő állomások jegyzéke újból kiadatott.

Állatorvosi
szolgálat.

Az 1900 : XVII. t.-cikkkel szervezett állatorvosi közszolgálatot az 1908. évben összesen 645 m. kir. állatorvos látta el. Ezek közül 7 kerületi állategészségügyi felügyelői teendőkre, 558 városi és vármegyei törvényhatóságok I. és II. fokú állategészségügyi hatóságaihoz, 9 az osztrák határszélen fentartott állategészségügyi megfigyelő szolgálatra, 18 a román és szerb határ mentén fekvő belépő-állomásokra, 11 a kőbányai és baresi m. kir. állategészségügyi hivatalokhoz, 15 a budapesti állatvásárokon szervezett állatorvosi szolgálatra, 15 a ministerium állategészségügyi főosztályába, 9 egyes nagyobb munkakörrel bíró törvényhatósági m. kir. állatorvos mellé és 1 az állatorvosi főiskolára — továbbképzés végett — osztatott be. Ezekon kívül 1 állategészségügyi felügyelő és 1 m. kir. állatorvos a Magyarország és Ausztria között fennálló kiegyezési megállapodások értelmében állatforgalmi érdekeink előmozdítására állandóan Bécsbe kirendeltetett.

A községek feladata körébe utalt helyi állategészségügyi teendők ellátására az 1908. évben 88 törvényhatósági városi, 85 rendezett tanácsú városi, 129 községi és 124 körállatorvos, összesen tehát 426 helyhatósági állatorvos volt alkalmazva. Ezekon kívül az 1900 : XVII. t.-cz. 10. §-a alapján adott engedély mellett számos községben és városban (38 esetben) járási, illetve városi m. kir. állatorvosok is láttak el községi feladatot képező állategészségügyi helyi teendőket.

A m. kir. és a helyhatósági állatorvosokon kívül állatorvosi gyakorlatot folytatott még 251 (magán, uradalmi és katonai) állatorvos, összesen tehát az 1908. évben az ország területén 1.322 állatorvos működött. Viszonyítva az állatorvosok számát a területhez és a községek számához, átlagban 1—1 állatorvosra 213⁵⁶ km² terület és 9⁵¹ község jutott.

Állatorvosok
gyakorlati
továbbképzése.

A m. kir. állatorvosok továbbképzése céljából az 1908. évben is intézkedés történt, hogy a m. kir. állatorvosok közül azok, kik erre hajlammal bírnak, a kiválóan gyakorlati állatorvosi szakokban ismereteiket gyarapíthassák, az önként jelentkezők közül 3—4 m. kir. állatorvos az állatorvosi főiskolán harmad vagy negyed évi felváltással, más-más gyakorlati tanszékhez beosztva, a kórboncolásban, a bakteriologiai vizsgálatokban, a belső betegségek gyógyításában és a sebészi műtétekben magasabb gyakorlati kiképzést nyerhessen.

Arra való tekintettel pedig, hogy a húsvizsgálat országos rendezésével a húsvizsgálói teendők ellátásában az állatorvosokra általában fontos feladat vár, a hússzemlének minél szélesebb körben való gyakorlati elsajátítását az állatorvosok részére lehetővé teendő, intézkedés tétetett, hogy az erre jelentkezők a székesfővárosi marha- és sertésközvágóhidakat látogathassák.

Mint az előző években, úgy az 1908. évben is több m. kir. állatorvosi állás szerveztetett. Új m. kir. állatorvosi állások szervezése.

Igy Tövis és Németlipcse székhelyekkel megalakított új közigazgatási járások I. fokú hatóságaihoz új járási m. kir. állatorvosi állások, Gyergyószentmiklós, Fogaras és Újpest községeknek rendezett tanácsú városokká való átalakulása folytán pedig a gyergyószentmiklói, fogarasi, illetve a váci járási m. kir. állatorvosi állásokkal kapcsolatban a felsorolt helyeken városi m. kir. állatorvosi állások szerveztettek.

Az 1900 : XVII. t.-cz. 28. §-a alapján felállított Országos Állategészségügyi Tanács az 1908. évben összesen 23 ülést tartott. A Tanácsnak az 1908. évben véleményezés végett kiadott ügyek nagyobb részét az állatvásárok és különböző gyógyszerek engedélyezésére vonatkozó ügyek tették ki. Ezeken felül az állategészségügyi igazgatás keretében felmerült szakkérdésekben, részint pedig bírósági megkeresésre állatorvosi műhiba (egy esetben állatherelő által elkövetett műhiba) kérdésekben mondott véleményét.

Országos
Állategészség-
ügyi Tanács.

A marharakodó vasúti és hajóállomások száma az 1907. évben 1.317 volt. Az 1908. év folyamán engedélyeztetett 31 s így az 1908. év végén összesen 1.348 volt ezen állomások száma. Az állatorvosi szakértői teendőket ezeken az állomásokon legnagyobb részben m. kir. állatorvosok látták el.

Marharakodó-
állomások.

Az 1908. évben 2.022 közvágóhidról gyűjtött adatok szerint 3,960.914 állatot vágtak le Magyarországon, és pedig 1,282.918 szarvasmarhát, 1,281.505 sertést, 1,359.606 juhot és 36.885 darab kecskét. A szarvasmarhák imént jelzett számából volt: bika 28.484, ökör 193.393, tehén 262.441, növendékmarha 204.821, bivaly 9.633 és borjú 584.146 darab.

Közvágóhidak
forgalma.

Közzététetett, hogy sertések és szarvasmarhák a magyar szent korona országaiból, és pedig az Ausztriába való bevitelre nézve lezárt területekről is, beviteli külön engedély nélkül vihetők a bécsujhelyi külön vágóhidra (Sanitäts-Schlachthaus).

Állat- és állati
nyerstermény-
forgalom a kül-
földdel.

A magyar szent korona országai és a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok között a kölcsönös kereskedelmi és forgalmi viszonyok szabályozása tárgyában Budapest, 1907. évi október hó 8.-án kötött s az 1908 : XII. t.-czikkbe iktatott szerződésnek az állatokkal, állati nyersterményekkel és ragályfogó tárgyakkal való kölcsönös forgalmat állategészségrendőri tekintetben szabályozó XX. cikke és az ehhez tartozó végrehajtási módok végrehajtására 1907. évi december 31.-én kiadott 100.000. számú rendelet a vágóállatokkal való kölcsönös forgalmat megkönnyítő kétrendbeli rendelkezéssel kiegészítetett.

Közzététetett, hogy az angol földművelési és halászati osztály Londonban akként intézkedett, hogy bármilyen származású lovakat, szamarakat és öszvéreket Nagybritanniában kirakni tilos, ha nincsenek ellátva hatósági igazolvánnyal arról, hogy közvetlenül a behajózás előtt, avagy magán a hajón, állatorvos azokat megvizsgálta és takonykór tüneteitől menteseknek találta.

Az angol földművelési és halászati osztálynak és az irlandi földművelési osztálynak azon rendeletei, melyek szerint a ragadós száj- és körömfájás behurcolásának megakadályozása céljából megtiltatott a szénának és szalmának takarmányozás vagy almozás céljából az angol egyesült királyságba való bevitel az európai államok közül a magyar szent korona országaiból is közzététettek.

A németbirodalmi beviteli közvágóhidak jegyzékéből Detmold és Lemgo városok közvágóhidjai töröltettek, Rosenheim város közvágóhidja pedig ebbe a jegyzékbe pótlólag felvétellett.

Rendelet adatott ki, mely szerint a magyar szent korona országai és a Németbirodalom közt való kölcsönös forgalomban a külön felhatalmazott lovaregyletek által kiállított szabályszerű bizonyítványokkal ellátott versenylovak és ügetőversenylovak a belépő-állomási vizsgálat alul mentesek, továbbá kiegészítetett az ilyen ügetőversenylovaknak a kijelölt nagy ügetőverseny-pályákra való küldésénél ezen bizonyítványok kiállítására külön felhatalmazott lovaregyletek névjegyzéke.

A Szerbiával 1908. évi márczius 14-én Bécsben kötött kereskedelmi szerződés, a külkereskedelmi és forgalmi viszonyok ideiglenes rendezéséről szóló 1907 : LVI. t.-cz. 1. §-ában fog-

lalt felhatalmazás alapján, 1908. évi szeptember elsejétől számítandó és legfeljebb 1908. évi december 31.-ig terjedő ideiglenes hatálylyal életbe léptetett, egyidejűleg közzétették a szerződés aláírásakor a cs. és kir. közös külügyminister úr által a szerb kir. kormány tárgyaló megbízottaihoz intézett jegyzékben foglalt határozmányok a szerbiai állatok és állati nyersanyagok, illetve állati termékek állategészségrendőri kezeléséről, úgyszintén rendelkezések adattak ki ezen határozmányoknak a magyar szent korona országaiban való életbeléptetése, végrehajtása, valamint azoknak 1909. évi márczius 31.-éig folytatólág ideiglenes érvényben maradása iránt.

Lótenyésztés.

Az ország területén 4 m. kir. méntelep van: a székesfehérvári 5 teleposztálylyal, 256 fedező-állomással; a nagykőrösi 5 teleposztálylyal, 262 fedező-állomással; a debreczeni 6 teleposztálylyal, 273 fedező-állomással és a sepsiszentgyörgyi méntelep 3 teleposztálylyal, 114 fedező-állomással. A 905 fedező-állomáson 3.057 s a 161 bérlónél 161 mén volt, összesen tehát 3.218 mén állott rendelkezésre. Az állomási ménnek 130.308 kanczát fedeztek. Fedeztetési díj czímén befolyt 890.914 K. A bérmenek 5.501 kanczát fedeztek. A bérmenek után befolyt 146.850 K. Egy bérmenre tehát átlagosan 34 kancza és 912 K esik.

A méntelepek állományába az állami ménesek neveléséből összesen 227 darab fiatal mén osztatott be. Kipróbáltatott összesen 154 darab fiatal mén, vásároltatott összesen 109 darab.

Az anyakanczák száma a négy állami ménesben 1908. év végével 1.081 volt.

A kisbéri ménes lóállománya 1908-ban 742 darab volt. Az ország angol telivér tenyésztésének fejlesztése céljából a kisbéri 19 darab fedező törzsmén 1908-ban magántulajdonban levő 199 kanczát fedezett, a miért 154.000 K fedeződíj folyt be. Az árverés útján eladott 8 darab angol telivér éves csikóért 39.900 K folyt be, az átlagár tehát 4.987 K. A számfelteti és selejtlovak eladásából befolyt 77.440 K. A méntelepeknek átadott 27 darab ménért 81.000 K folyt be, összesen tehát bevétellett 1908-ban 198.340 K.

A bábolnai ménes állománya 1908-ban 825 darab volt. A 15 törzsmén 16 magánkanczát fedezett, a befolyt fedeztetési díj 1.540 K-t tett. A számfelteti és selejtlovak eladásából befolyt 31.005 K. A méntelepeknek átadott 50 fiatal mén átszámítási ára 100.000 K volt s mivel ezeken kívül a délafrikai német koloníanak Hadban eladott 1 törzsmén értéke 6.000 K: összesen befolyt 137.005 K.

A mezőhegyesi ménes lóállománya 1908-ban 2.224 darab volt. A 21 törzsmén 5 darab magánkanczát fedezett, 260 K fedeztetési díjért. Eladott lovakért befolyt 280.820 K. Községi ménül átadatott 83 darab mén, ezekért egészben és részletben összesen 65.100 K ár fizettetett; méntelepeknek átadott 177 darab mén átszámítási ára összesen 241.600 K volt. Tehát összesen befolyt 587.520 K.

A fogarasi ménes lóállománya 1908-ban 432 darab volt. A 9 törzsmén magántulajdonban lévő kanczát nem fedezett. Lóértékesítésből befolyt 17.370 K; a méntelepeknek átadott 23 darab mén átszámítási ára 36.800 K volt. Vagyis összesen befolyt 1908-ban 54.170 K.

A négy állami ménesben tehát — a fentebbiek szerint — összesen 977.035 K folyt be.

A lovak egészségi állapota kedvező volt.

A ménesek állományából a bécsi cs. és kir. lovaglótanárképzőintézethez 12 darab, a pusztaszentlőrinczi falkavadász-társulathoz 17 darab kancza adatott át kipróbálás végett. Valamennyi igen jó képességűnek bizonyult.

III.

Ménestulajdonok, valamint az ezekkel egy központi igazgatás alá tartozó kolozs-tordai ménesgazdaság, palánkfürdők és egyéb állami gazdaságok.

Ménestulajdonok, gödöllői korona-uradalom stb.

A mezőhegyesi, kisbéri, bábolnai és fogarasi ménestulajdonok a gödöllői korona-uradalom, valamint az ezekkel egy központi igazgatás alá tartozó kolozs-tordai ménesgazdaság, palánkfürdők és egyéb állami gazdaságok.

Az összes birtokok korábbi jelentéseimben már részletesen is megjelölt irányelvek szerint kezeltetnek, s e szerint a péklapuztai rizsgazdaság kivételével elsősorban az országos lótenyésztés érdekeit szolgálják, e mellett azonban az összes állattenyésztési ágak (szarvasmarha, juh és sertés) is felkaroltattak, s különös gond fordítatik arra, hogy ezekről a birtokokról minél több tenyészállat legyen a gazdaközönség részére kiadható, illetve eladható.

Az állattenyésztésnél az 1907. évi jelentésben előadottakon kívül kevés változás történt. Nevezetesen a fogarasi ménésbirtok részére a gazdasági lótenyésztés fejlesztése céljából kancazák vásároltattak. A simmenthali szarvasmarhatenyésztés kiterjesztésén, illetve a tehénállomány felemelésén kívül vérfelfrissítés céljából a mezőhegyesi és a bábolnai ménésbirtokok, nemkülönben a palánkai csikótelep tenyésztői részére 1908. év folyamán bikák, valamint tehének és üszők is importáltattak. A kispéri ménésbirtokon a berkshirei tenyészet mellett megkezdett yorkshirei sertésenyésztés az ottani viszonyok között meg nem felelőnek bizonyulván, a yorkshirei tenyészet feloszlattatott.

Vetőmag gazdák részére úgy mint az előző években is előnyös feltételek mellett lett a birtokokról eladva, s a gazdaközönség most már vetőmagszükségletének fedezésére mindinkább ezen birtokokról vásárol. 1908. évben főleg búzából vásároltak nagyobb mennyiséget vetési célokra.

Fonalas növények termesztése, a mennyire a viszonyok megengedik, fokoztatik. A kendertermelés örvendetes fellendülése folytán kendervetőmag iránt mutatkozó nagyobb kereslet könnyebb kielégíthetése végett a mezőhegyesi és fogarasi ménésbirtokok, valamint a palánkai csikótelep és a péklapusztai rizsgazdaság az ország gazdaközönsége részére kendervetőmagot termelnek.

A péklapusztai rizsgazdaságban a rizstermelésre alkalmas területek megfelelő berendezése folyamatban van, 1908. évre már 434 kat. hold lett rizstermelésre berendezve; a még alkalmas területek berendezése 1909. év folyamán valószínűleg befejezhető lesz.

A gazdaságokban alkalmazott cselédek gyermekeinek megfelelőbb oktatása céljából az elemi iskolák szaporítottak, nevezetesen Mezőhegyesen, Kolozspusztán és Palánkán lett 1—1 új elemi népiskola felállítva.

A mezőhegyesi ménésbirtokon a ménésintézeti kórház az egészségügyi követelményeknek megfelelően átalakítottatott és kibővítettet.

Az alkalmazottak lelki szükségleteinek kielégítésére is a lehetőségig gondot fordítok, s ezért a mezőhegyesi ménésbirtokon a már régóta mutatkozó szükséglet kielégítéséül református templom és paplak építettek, a melyek 1909. év folyamán adatnak át rendeltetésüknek.

A Temes vármegyében fekvő delibláti kincstári birtok területe 43.777 kat. hold, melyből haszonbérlet útján hasznosított 9.188 kat. hold. Házi kezelés alatt állott 34.589 kat. hold buczkás erdő, kaszáló és nyílt homok.

Delibláti kincstári birtok.

Az 1908. évben 400 kat. hold erdővágásban összesen 11.571 m³ fatömeg termeltetett, még pedig 1.289 m³ épületfa, 3.769 m³ hasábfá, 6.513 m³ dorongfa. Termeltetett azonkívül 8.467 rakás galyfa, 82.760 drb. szőlőkaró és 40 kéve füzvessző, melyért mindössze 39.192 K folyt be.

Ezenkívül ipari célokra szükséges cserző anyag előállítására a birtok összes vágásterületein kísérletképen termeltetett 107 m.-mázsa sárga cserző szömörce (*Rhus Cotinus*), melynek további kitermelése határozottatott el.

A kedvezőtlen időjárás miatt a kaszálókon kaszálásra alkalmas fűtermés nem volt, ezért a hol azt a körülmények megengedték, a kaszálók mint pótlelegők lettek hasznosítva.

A futóhomok megkötése az 1908. évben 36 kat. hold befásításával befejeztetett. Ekként a nyílt homokterületeknek 1899. évben megkezdett rendszeres beültetése óta összesen 6.236 kat. hold fásítottatott be.

A »Kossova« szél romboló hatása folytán az előző évi homokkötésekben támadt kifuvások pótlását, továbbá a kopár és félig gypes, de nem futóterületek beültetését is beleértve, az 1908. évben összesen 776 kat. hold lett beerdősítve. Az erdősítésekhez szükséges csemeték előállítására 105 kat. hold kiterjedésű csemetekertek szolgáltak.

A 7 kat. holdas »Leánykút«-i gyümölcsfaiskolából eladatott 875 drb. gyümölcsfa, 1.000 drb. eperfa és 3.983 drb. epercsemete. Rendelkezésre áll még 14.705 drb. vadoncz, 18.103 drb. ojtvány és 11.359 drb. sorfa. A gyümölcsösben 60 m.-mázsa burgonya termett. Ennek a

gyümölcsösnek 6 kat. holddal való kibővítése elhatároztatván, a hozzácsatolt terület trágyázása megtörtént, a korán beállott fagy miatt azonban a forgatás tavaszra maradt.

A kincstár házi kezelése alatt álló »Pálffy mintaszőlőtelep« rendeltetésének megfelelően, előbb annak teljes kitermelése, azután pedig beerdősítése rendeltetett el. A mintaszőlőtelepen a kétszeri jégverés miatt csak 33 hl. színbor és 77 hl. cefre termett.

A környék kisgazdáinak eladott Pálffy-, Wekerle-, Emánuel- és Szivák-szőlőtelepeken az 1908. évben 103 kat. hold terület lett szőlővel beültetve és így a négy szőlőtelepen az összes szőlővel már beültetett terület 3.165 kat. hold. Beültetésre még alkalmas 272 kat. hold. A fenti szőlőtelepek már termő részén összesen 29.523 hl. bor termett. A szőlőtelepek tulajdonjogának telekkönyvi bekebelezése folyamatban van. Eddig 988 kat. hold szőlőterületre nyertek a szőlőbirtokosok telekkönyvi tulajdoni jogot.

Az 5—5 sor akáczemete ültetésével megkezdett útszegélyezések folytatva lettek és a károlyfalvai bejárótól Fenyőerdőig, továbbá a Duna-dülön át Temeskubinig vezető utakon az útszegélyezések befejezést nyertek.

A gazdasági termények fuvarozása, valamint a közlekedés és forgalom előmozdítása céljából a kincstári birtokon keresztül Deliblátról Fejértelepre vezetni tervezett útból 1.800 méter útszakasz építettett s az útépités a következő években fokozatosan folytattatik. Az eddig épített útszakasz akácfasorral lett szegélyezve s az út bejárójánál erdőőri lak épült.

A birtok »Leánykút« dülőjében tisztai szálló-szobával ellátott vinczellér-lak emeltetett.

A »Rosiana«-i és »Kis-Tilva«-i mélyfurási kutak mellé gépház a »Kis-Tilva«-ihoz ezenkívül kútórház is építettett. A »Rosiana«-i és »Kis-Tilva«-i artézi rendszerű kutak szivattyúszerkezettel szereltettek fel s mindkét gépházba benzinmótor építettett.

A »Rosiana«-i mélyfurású kút a behomokolódás elleni megvédés céljából vörösfenyőcsövekkel béleltetett ki.

A hasznosítás alatt álló legelőknek vízzel való ellátása céljából benzinmótoros erővel hajtott szivattyúval üzemben tartatott a »Korn«-i mélyfurású kút, mely naponta 3.100 drb. marhát vízzel bőségesen ellátott. Ezenkívül üzemben voltak a kézi erővel működésbe hozható fenyőerdői vasfalú szivattyús kút, továbbá a lóerővel működő leánykúti, vakarezi és kraváni járgányos kutak. A vízszükséglet előállítására végett két falazott kút is épült, egyik a gerebenzi, másik a deliblát—fejértelepi út bejárójánál létesített erdőőri lagnál.

Mínthogy a kraváni falazott kút vizszolgálató képessége megbízhatatlannak nyilvánult, a birtok »Kraván« dülőjében lévő legelők vízzel való ellátása érdekében a »Tilva«-i mélyfurású kúttól a »Kraván«-i legelőig vízvezeték építése határoztatott el. E vízmű mérnöki előmunkálatai elkészültek s az építés az 1909. év tavaszán fog végrehajthatni.

A rendszeres erdőüzemtervek elkészítése céljából a kincstári birtok délnyugati felében Deliblát, Dubovác, Mramorák és részben Károlyfalva község határába eső területeken mintegy 22.000 kat. holdon az üzemrendezési külső munka elkészült. A térképezési és üzemtervösszeállítási munka jelenleg folyamatban van.

A kincstári birtok telekkönyvi rendezési munkálatai a közigazgatási határátcsatolásoknak megfelelően teljesen elkészültek.

Kincstári fürdők. A tárczám kezelése alatt álló gyógyfürdők kezelésénél célul tűztem ki azt, a rendelkezésre állott hitel korlátain belül oly lendületet adni, hogy egyrészt a magyar közönség méltányos árak mellett mindazt feltalálja itthon, mit eddig csak külföldön vélt feltalálhatni; másrészt fürdőink elismert gyógyhatását a külfölddel megismertette, idegen vendégeket idevonzani.

Nem csekély feladat ez, mégis bátran hivatkozhatom az eredményekre, melyek igazolják azt, hogy törekvésünk nem volt céltalan s a kezdet nehézségein túlesve minden jelenség arra enged következtetni, hogy hazai fürdőink iránt a múltban tapasztalt közöny oszlófélben van, s a külföld tudomást szerzett fürdőink fontosságáról.

Herkulesfürdőben a villamos áramfejlesztőtelep megnagyobbítása befejeztetett, s maga a telep a takarékoság szemelőtt tartása mellett házi kezelésbe vétetett. Ez által a világítás-

nál tapasztalt korlátoltság megszűnt, e mellett annyi áram áll rendelkezésre, hogy mőtorikus czélokra is felhasználható.

A gyógyterem gazdasági udvarán megkezdett pinceszlak építése befejeztetett, berendeztetett s maga az épület rendeltetésének még a fürdőidény elején átadatott.

Az ivóvizet szolgáltató úgynevezett Damogledi vízvezeték újbóli kiépítése folytatott és ezek a munkálatok annyira előrehaladtak, hogy a vízvezeték teljes átépítése a jövő év folyamán előreláthatólag befejezhető lesz.

Az utcák, utak és parkok locsolásához, valamint az uszodához szükséges víz biztosítására a villamos áramfejlesztőtelep kibővítésével kapcsolatban az ú. n. Csernavizmű létesített s a Cserna partján a vízvezeték táplálására egy villamos erőre berendezett szivattyúház építetett.

A fürdők környékét borító erdőkben gyakorta pusztító erdőtüzek meggátlására szolgáló tűzrendőri utak és őrházak kiépítése befejeztetett.

A fürdőben működő délvidéki színészegyesület részére, hogy ottidőzésük biztosíttassék és ez által a fürdő magyar jellege jobban kifejezésre jusson ismét 5.000 K segély engedélyeztetett.

A fürdő területén alakult önkéntes tűzoltóság a szükséges felszerelésekkel ellátott.

Az eddig értékesítetlenül elfolyt fölös gyógyvizek értékesítési és kihasználási joga nyilvános versenytárgyalás útján kedvező feltételek mellett 25 évi időtartamra szakértő társulatnak bérbe adatott.

A fürdőtelepnek tervszerű fejlesztésére szakértők bevonásával a közel jövőre szolgáló terv állapított meg, mely — ha a szükséges hitel rendelkezésre álland — 5—6 év alatt lesz végrehajtandó. Ez a terv főleg a mai kor igényeit már ki nem elégítő igen régi fürdők, valamint egyik ósdi szálló átépítését és polgári igényeket kielégítő új szálló építését, továbbá a közlekedés szempontjából halaszthatatlan második Csernahid létesítését karolja fel.

Vizaknán a folyamatban levő nagyszabású építkezések befejeztettek, azonban a kedvezőtlen építési viszonyok következtében, a fürdőidényben használatnak átadhatók még nem voltak.

A fürdőtelep külső és belső villamvilágítási berendezése, a telep csatornázása, az édes- és sós-vízvezeték kiépítése, valamint az ezekkel összefüggő építkezések befejeztettek és a telep édesvízszükséglete a kiscsúri magaslatokon két mélyfúrású és villamos üzemre berendezett kút, valamint a fürdőparkban egy nagy vizszolgálati medenceze létesítése által biztosított.

Az úgynevezett »Zöldtóra« épített uszófürdőháznak, mely a tutajfáknak sós vízzel történt telítése folytán egyenlőtlenül süllyedt, de helynyerés végett is, a partoldalba cölöpökre való átépítése fogatosított.

Az úgynevezett »Vöröstavak«-nál levő 80 vetkező fülkének lebontása és a népfürdőnek használt »Kettős« tóra való átépítése, valamint ezek helyén vasbetonfülkék építése megkezdett, mely fülkék felépítésével egyúttal a partbiztosítás kérdése is megoldást nyert.

A pénzügyi tárczától átvett II. számú parczella parkirozása a rendelkezésre álló hitel keretén belül folytatott.

A fürdő területébe beékeltek egyik mázsatiszti lakásnak és telkeinek a kertészet kibővítéséhez szükséges átengedése iránt a tárgyalások a pénzügyminisztériummal megindítottak, a melyek eredményeképpen a mázsatiszti lakáshoz tartozó telek a kertészet kibővítésére átvétetett és az átveendő tiszt lak helyett átadandó új tisztalak felépítésére szükséges telek a városban megszerezett.

A belső sóstavaknak sós vízzel leendő öblítésére, valamint az új fürdőházat sós vízzel ellátó »Melegtó« vizének szaporítására szolgáló vízduzzasztógát létesítésére vonatkozólag a szükséges előtanulmányok és felvételek megtörténtek.

Ránczfürdő gyógyfürdő bérletére fennálló szerződés még a fürdőidény kezdete előtt békés úton felbontott, a fürdő átvétetett s a fürdőben levő üzemi épületek karbahozatala, átala-

kítása és berendezése megkezdett. Az átalakítási és berendezési munkálatok három évre felosztva fognak végrehajtani.

A telepet édes vízzel ellátó »Andrássy« forrás vízvezetéke kőanyag-csővezetéke, mely a buja erdei talajban fagyökerekkel történt benövése következtében teljesen tönkrement, vascsővesre átalakított, a vizszolgáltató medencze magasabb helyen helyzetetett el s a vízvezeték az összes üzemi épületekbe bevezettetett, az illemhelyek vizöblítésre berendezettek és a községi lakosok részére a község anyagi hozzájárulásával a telepen kívül egy kút létesített.

A fürdőtelep mellett levő patak szabályozására vonatkozó terv és költségvetés elkészített.

Az összes gyógyfürdőkben levő épületek gondozása és tatarozása, valamint az utak, parkok stb. fentartása, bővítése és szépítése állandó gondoskodás tárgya volt.

Kisebb javadalmazású állami tisztviselők közül ismét számosan részesültek Herkulesfürdőn, Vizaknán és Ránkfüreden fürdőkezdményben.

Nyarlótelepek.

A fenyőházi gyógyfürdő és nyarlótelepen az új szálloda és felügyelői lak felépítése megkezdett s az építkezés annyira előrehaladt, hogy a szálloda 1909. évben rendeltetésének átadatott. A szálloda berendezése versenytárgyalás útján biztosított.

A telep vízvezetéki csőhálózatának, valamint villamosvilágítási berendezésének kibővítése elrendeltetett.

A szentiványi-csorbatói, valamint tátralomniczi telepekre nézve a »Magyarországi Szállós és Fürdővállalat Részvénytársasággal« fennállott bérleti szerződés békés úton felbontott s nevezett társaság tulajdonát képező ingatlanok, nevezetesen a csorbatói villamos akkumulátor-telep, a tátralomniczi telepen levő »Bethlen-ház« és Lomnicz-szállók valamint ezen és az állam tulajdonába jutó többi ingatlanok, nevezetesen a csorbatói telepen levő új szálloda és vendéglő és a tátralomniczi telepen levő »Palota-szálló« berendezése megváltott.

A szentiványi-csorbatói telep egyelőre két évi időtartamra bérbeadatott.

A tátralomniczi telep, minthogy a telep hasznosíthatóságára és jövedelmezőségére vonatkozólag adatok nem állottak rendelkezésre s ennél fogva hosszabb időre bérleti szerződés az állam, esetleg a bérlő érdekeinek veszélyeztetése nélkül megkoczkáztatható nem volt, egyelőre házi kezelésbe vétetett és a telep már a folyó évi téli idényben, mely a várakozáson felül sikerült, házilag kezeltetett.

A tátralomniczi h. é. vasút részére egy darab Klien-Lindner-rendszerű mozdony, két I/II. oszt., két III. oszt. személy- és két podgyászkocsi megrendeltetett.

A magurai nyarlótelep vízvezetéke kiépített.

A turisztika és idegenforgalom emelése végett a turistautak fentartása és hálózatának fejlesztése a rendelkezésre álló hitel keretén belül állandó gondoskodás tárgyát képezte s a tátrai turisztika érdekében a nagy tarpataki völgyben egy menedékház épített.

A »Magas Tátra« hozzáférhetősége és megfelelő könnyű és olcsó közlekedés biztosítására szükséges körvasut, nevezetesen a csorbató-tátrafüred-tátralomnicz-barlangligeti keskenyvágányú villamos vasut kiépítésére az előmunkálati engedély megszerzettetett s a vasút terve elkészítettetett, valamint a szükséges hajtóerő előállításának tanulmány tárgyává tett.

IV. Erdészet.

Magyarország *erdőgazdaságilag művelt* területe az 1908. év folyamán 4.213 kat. holddal szaporodott s az év végén 13.002.870 kat. holdból állott.

Ez a szaporodás a törzskönyvek helyesbítéséből ered, részben pedig onnét is, hogy tetemes terméketlen terület felerdősített, az erdők állományába vétetett át.

Talajminőség szerint az erdők állományában nyilvántartott területek osztályozásában a következő változás állott be: a véderdők állománya 16.762 kat. holddal apadt, ellenben a futóhomokon álló erdők állománya 1.326 kat. holddal, a feltétlen erdőtalajon álló erdők állománya 11.275 kat. holddal, a nem feltétlen erdőtalajon álló erdők állománya 8.374 kat. holddal emelkedett. E változásokat egyrészt a talajminőség helyesebb meghatározása, másrészt ama körül-

mény idézte elő, hogy a vármegyeék területén levő erdők törzskönyve revízió alá vétetvén, évről-évre helyesebb adatok birtokába jutunk.

Az erdőterületnek fanemek szerinti megoszlása is a fenti okból szintén változást szenvedett, a tölgyesek területe gyarapodott, a bükk és más lombfaerdők, valamint a fenyőerdők állománya apadt.

Az erdők fentartását veszélyeztető s törvénybe ütköző erdőirtások az 1908. év folyamán számba vehető mértékben nem fordultak elő.

Az üzemtervek rendelkezései és az 1879 : XXXI. t.-cikknek az erdők fentartására vonatkozó általános határozatai értelmében 1908-ban összesen 145.122 kat. hold területet kellett volna az erdőbirtokosoknak beerdősíteni. Tényleg beerdősített 93.796 kat. hold s így hátralékban maradt 51.326 kat. hold.

A hátralékot leginkább az idézte elő, hogy igen hiányos famagtermés volt, sőt vidékenkint teljesen kimaradt, továbbá hogy a mult években uralkodott nagy szárazság miatt az előbbi 5, sőt 10 éven át eszközölt erdősítések nagy része tönkre ment, elsősorban tehát ezeket az elpusztult erdősítéseket kellett pótolni. De mint más előző években, hátráltatta az erdősítéseket most is sok helyen az a körülmény is, hogy az esedékes vágásterületek sok helyen ki nem használtattak s hogy a letarolt területekről a termelt faanyag kellő időben ki nem szállítottattott. Akadályozta továbbá az erdősítések kellő foganosítását a munkáshiány és az a körülmény is, hogy a legelő nagy része a forróság következtében kiszáradt, a legeltetés érdekében tehát a vágás és tisztás területek beerdősítésének elodázása sok helyen megengedett. Végül az 1908. év őszén oly korán állott be a fagy és téli időjárás, hogy az őszi erdősítések legnagyobb része az 1909. évre maradt vissza.

Történt viszont az 1908. évben 3.527 kat. holdon olyan erdősítés is, a mire a birtokosok kötelezve nem voltak.

Lényeges akadálya az erdősítések kellő mértékben való foganosításának még ez idő szerint is az a sajnos körülmény, hogy az ültetésekhez megkívántató erdei facsemetek termeléséről nemcsak a kis- és középbirtokosok, hanem helyenkint még a nagyobb birtokosok sem gondoskodnak. Ezért sok esetben, midőn a birtokosok a költségeket maguk nem voltak képesek elviselni, az erdei facsemetekertek telepítése állami segélylyel is előmozdított.

A kopár területek beerdősítésére pedig nemcsak az »állami kezelésbe vett községi erdők« és az »állami segély kopár területek befásítására« című költségvetési hitel terhére fentartott csemetekertekből, hanem a kincstári erdők csemetekertjeinek fölöslegéből is nagyobb mennyiségű csemete osztatott ki.

Az említett csemetekertekben rendelkezésre állott 108 millió különféle facsemete s ebből kiosztatott az 1908-ik évben az állami kezelésben levő kopár területek befásítására és 2.287 magánerdőbirtokosnak összesen 35,900.000 csemete, melylyel 6.652 kat. hold kopár területet erdősítettek be. Az erdősítés sikere kedvező volt.

Azoknak a birtokosoknak, kik anyagi helyzetüknél fogva a kopár, vizmosásos területeik befásítását önjerejükből nem viselhették, illetőleg bebizonyították azt, hogy a beerdősítés folytán elért előny csekélyebb lesz, mint a beerdősítésre fordított munka és költség, az 1908. évi költségvetésben erre a célra engedélyezett 400.000 korona hitelösszegeből 4.255 kat. holdnyi, többé-kevésbé veszélyes kopár terület befásításához segélyképen 916 birtokos között 118.110 K pénzsegély osztatott ki.

Ugyancsak az 1908. évben is 30 erdősítési jutalom tüzetett ki összesen 15.400 K értékben, oly kopárok erdősítésének jutalmazására, melyek állami segély igénybe vétele nélkül 1908-ban foganosítottak. E 30 jutalomból 18 készpénzben lesz kiosztandó összesen 9.000 K értékben, 12 pedig összesen 6.400 K értéket képviselő disztárgyakban, utóbbiak pénzjutalomra nem szorult erdőbirtokosok sikeres erdősítéseikért. Ezek a jutalmak 1913. évben kerülnek kiosztásra.

Az 1903-ik évben teljesített és az 1908-ban megbirált versenyerdősítésekre annak idején összesen 9.000 K értékben 6 nagy és 12 elismerő jutalom tüzetett ki. Ezek közül a 6 nagy

és 8 elismerő jutalom 6 községnek, 1 közbirtokoságnak, 2 volt urbésnek és 5 magánbirtokosnak 8.100 korona értékben kiadatott, négy elismerő jutalom ezúttal nem volt kiadható, ellenben egy közbirtokosság a nyert elismerő jutalomdíjon felül az erdősírtési költségek részben való megtérítéseül 200 korona állami segélyben is részesítettetett.

Ezeket a jutalomban részesített birtokosokon kívül 6 olyan erdőbirtokos, a ki pénzbeli jutalomra nem szorul, egy-egy értékes festményt nyert jutalmul. Ezen művészi festmények összértéke 2900 koronát tett ki. Az itt előadott jutalmakon felül 6 erdőtiszt 120—400 K, 17 uradalmi, községi és kerületi erdőőr 60—120 K, egy községi erdőgazda 60, egy gazdasági cseléd 50 K pénzbeli jutalomban részesült, végül hat községi jegyzőnek, birónak, urbéri elnöknek és segédjegyzőnek az illetékes főispán útján ministeri elismerés fejeztetett ki.

Az erdei tüzesetek ez évben is igen gyakoriak voltak, különösen Ungban, Krassó-Szörény vármegyében és a Királyhágóntúl, s voltak számos esetek, a hol a tűz tetemes kárt okozott. Így Coburg herceg murányaljai uradalmában egy tüzeset 15.000 K, Kassa város erdejében egy tüzeset 10.000 K, Csík vármegyében egy tüzeset 16.200 K, Maros-Torda vármegyében egy tüzeset 66.174 K és továbbá Fogaras és Háromszék vármegyékben az erdei tüzek 89.000 koronát meghaladó kárt okoztak.

A veszélyesebb rovarok közül a sárgafarú pille (*Porthesia Chrisorrhea*) az 1908. évben is tett károkat, különösen Esztergom, Nyitra, Trencsén, Udvarhely, Ung vármegyék és Debreczen város tölgyeseiben, úgyszintén a bucsus pohók (*Cnetocampa processionea*) Krassó-Szörény és Torontál vármegyékben és az apácza lepke (*Liparis monacha*) Nyitra, Pozsony és Trencsén vármegyékben. Az irtási műveletek a legnagyobb erélyvel foganatosítottak s ezeknek, továbbá az örvendetes mérvben szaporodó éneklő madarak, de a hernyók nyomában fellépő nagymennyiségű tahinák és ichneumonok segítségével annyira kipusztultak, hogy nagy veszélyről már nem lehet szó. Az akáczfa-paizstetű (*Lecanum robinianum*) csak Esztergom és Fejér vármegyékben volt nagyobb mértékben észlelhető, a cserebogár pedig Esztergom, Hunyad és Ung vármegyékben. A közönséges gyapjas lepke (*Ocneria dispar*) Esztergom, Fejér, Krassó-Szörény, Máramaros, Ung és Zólyom vármegyékben okozott nagyobb károkat.

Az erdőtvény rendelkezéseivel szemben elkövetett tilos cselekmények és mulasztások miatt az erdőbirtokosok ellen 408 esetben indított meg az erdőrendészeti eljárás.

Az erdőrendészeti áthágások miatt, törvényes eljárással kirótt pénzbüntetésekéből az 1908. évben 166 eset után 14.831 korona, az erdei kihágások után kiszabott pénzbüntetésekéből pedig 142.622 K folyt be az »Országos erdei alap«-ba.

Az »Országos erdei alap« összes bevétele az 1908. évben 212.309 K 71 f, kiadása 165.680 K. 50 f, tiszta vagyona pedig az 1907. év végén 1,082.437 K 45 f volt. Az 1908. évi vagyon csak a zárszámadás elkészültével lesz kimutatható.

Faanyagoknak vizen való szállítására 81 birtokosnak adatott usztatási, illetőleg tutajozási engedély.

Magyarországon az 1908. év végén az erdők szakszerű kezelését 1.476 hatóságilag felasketett erdőtiszt teljesítette. Ezekből az erdőtvény 17. §-ában megnevezett erdőbirtokosoknál alkalmaztatott 1.188 erdőtiszt, kik közül 1.033 az előirt teljes minősítéssel birt, 155-en pedig törvényes minősítés nélkül azon az alapon voltak alkalmazhatók, mert már az erdőtvény életbeléptetése idejében erdőtishti minőségben szolgáltak. Magánerdőbirtokosok szolgálatában az 1908. év végén 288 hatóságilag felasketett erdőtiszt állott, kik közül azonban csak 41 birt erdőszeti oklevéllel.

Az erdőtvény 17. §-ában megnevezett birtokosok erdejében az 1908. év végén 5.274 hatóságilag felasketett erdőőr állt alkalmazásban, a kik közül az erdőőri szakvizsgát 4.655 tette le. Magánerdőbirtokosok szolgálatában 7.707 hatóságilag felasketett erdőőr állott, ezek közül azonban csak 1.060 tette le az erdőőri szakvizsgát.

A felasketett erdőőrökön kívül az erdőőrzésnél 1908-ban 6.162 erdőszolga segédkezett.

Az erdészeti felső szakoktatás a selmeczbányai m. kir. bányászati és erdészeti főiskolán történik. A főiskola az 1904. év folyamán újra szerveztetett, mely alkalommal ennek erdészeti ágazatánál, az erdőtisztek képzésére szolgáló erdőmérnöki szakosztálynál a tisztán szaktantárgyak előadására rendszeresített tanszékek száma négyről — két új tanszék felállításával — hatra emelkedett. A két új tanszék berendezése és felszerelése a szervezés után nyomban a szükséges költségek fedezésének akadályai miatt meg nem történhetett ugyan, de a berendezés és a felszerelés már 1906. évben megkezdettvén, az 1908. évben teljes befejezést nyert. Ugyanis a főiskola a szükséges költségek engedélyezése mellett felhatalmaztatott, hogy az újonnan létesített erdészeti növényteni tanszék számára az előadó tanár terve szerint s annak közreműködésével az illető tudományág jelenlegi színvonalának teljesen megfelelő laboratóriumot rendezzen be, figyelemmel arra, hogy a laboratórium berendezése és felszerelése egyrészt az erdészeti felső szakoktatás igényeit egészen kielégítse, másrészt az előadó tanárnak módot nyújtson a tanszékhez tartozó tudományág művelésére s az ehhez szükséges tudományos kutatásokra. Épúgy felhatalmaztatott a főiskola továbbá arra is, hogy az újonnan létesített erdészeti földméréstani tanszéket ellássa a szükséges felszerelésekkel, figyelemmel arra, hogy a gyakorlatban használatosabb műszerek és eszközök ez új tanszéknek oly számban álljanak rendelkezésére, hogy a hallgatók a műszerek és eszközök kezelését és használatát teljes mértékben elsajátíthassák.

A főiskola erdőmérnöki szakosztályán az 1907—1908. tanévben a rendes hallgatók száma 238 volt s ezek közül 80 az említett tanévvel kezdte meg tanulmányait.

Az 1908. év tavaszán és őszén Budapesten megtartott erdészeti államvizsgálatokon megjelent 63 egyén közül 54 nyert erdészeti oklevelet.

Az erdőőri szolgálatra alkalmas egyének kiképzésére az 1908. évben is négy erdőőri szakiskola tartatott fenn, még pedig Vadászerdön (Temesvár mellett), Királyhalmán (Szabadka mellett), Liptóújvárott és Görgényszentimrén. Mivel az erdészeti altiszti szolgálatra való kiképzést illetőleg úgy a tulajdonképeni erdőgazdaságnak fejlődéséből folyólag, valamint az újabb időben nagyobb érdeklődéssel s gonddal felkarolt vadtenyésztés érdekei szempontjából az eddiginél nagyobb igények jogosan támaszthatók, ehhez képest az erdészeti altiszti szakképzés szervezete az 1908. évben kiadott és életbe is léptetett szabályzattal új alapokra fektettetett és ezzel kapcsolatosan egyelőre a vadászerdei m. kir. erdőőri szakiskola egyrészt a gyakorlati oktatás igényei által megkivánt tényezőkkal s ezek között elsősorban megfelelő tanulmányi erdőkkel fokozottabb mértékben ellátatott s másrészt a szükséghez mért továbbképző tanfolyammal kiegészítettetett, úgy hogy ekként — még a kisebb erdőbirtokok kezelési teendőivel is megbízható egyének nevelésére is — teljesen alkalmassá lett.

Az ország 12 városában megtartott erdőőri szakvizsgálatokon 1908. évben 291 egyén közül 241 állotta ki a vizsgálatot.

A selmeczbányai m. kir. központi erdészeti kísérleti állomás az 1908. évben is folytatta az erdészeti tudományt és az erdőgazdaságot érintő kísérleteket, valamint a talajtani és meteorológiai megfigyeléseket.

Erdészeti
kísérleti ügy.

Nevezetesen folytatta az ákác gazdasági szerepére vonatkozó régebbi kutatásokat, úgy hogy jelenleg már csak az ákác kémiai tulajdonságaira, illetőleg biofiziológiai tüneteire vonatkozó kutatások vannak hátra.

Végzett hivatalos vizsgálatokat a kincstári erdőhatóságok és idegenek részéről beküldött magvakon s ezenkívül eszközölt magvizsgálati kísérleteket saját céljaira.

Az erdölési kísérletek a rózsahegy m. kir. erdőgondnokság területében létesített új kísérleti területen már befejezést nyertek s az elért s a gyakorlati erdőgazdaság szempontjából is nagyon fontos eredmény az állomás folyóiratában már közzé is tétetett.

Folytatta továbbá a központi állomás a csemeteápolás és védelem, külföldi fajok csemétéinek nevelése, nemes füzek tenyésztése, erdősítés és erdőápolás körüli kísérleteket.

A külföldi fajok honosítása érdekében mintegy 15 új fajt ültetett ki, úgy hogy most a meglévővel együtt több mint 200 faj van képviselve.

Az erdészeti kísérleti állomások nemzetközi szövetségének kezdeményezésére kísérleti állomásunk is részt vett a famagvak származásának szerepére irányuló s a hazai magkereskedelem szempontjából is nagyfontosságú kutatásokban s ebből kifolyólag nyolcféle származású s a központi állomásnál nevelt erdei fenyőcsemete került hazánkban is kiültetésre.

Tanulmány tárgyává tette továbbá a központi állomás az erdei fák nitrogén felvételének kérdését. A kutatások még lezárva ugyan nincsenek, de minden jel arra mutat, hogy a kísérletek kedvező irányban haladnak.

Ezekon kívül az állomás vezetője képviselte a kísérleti ügyet érintő érdekeket és részt vett külföldi és honi szaktanácskozmányokon és szaküléseken és számos helyszíni szemlét tartott a különböző káros erdei rovarok tömeges fellépésének tanulmányozása s a védekezés módjának megállapítása végett.

A görgényszentimrei külső kísérleti állomás folytatta az erdősítéseknek tuskószarjak és gyomok elleni védelmére irányuló kísérleteit, valamint az üzemtervi előírás és tényleg elért eredmények összehasonlítását, továbbá a csemetekerti kísérleteket az elvetendő magmennyiség, vetésmód, csemeték ápolása és iskolázása, valamint a külföldi fajok csemetéinek nevelése körül, végül folytatta a talajjavítási és műtrágyázási kísérleteket is.

A görgényszentimrei külső erdészeti kísérleti állomás munkájának súlypontja a szabédi kísérleti telepre esik, melyen a mezőségi kopárok beerdősítése iránti kísérletek folytattak és gyűjtettek az adatok a Mezőség autochton flórájának megállapításához.

A királyhalmi külső kísérleti állomás folytatta a futóhomoki növények gyűjtését, meghatározását és termőhely szerint való osztályozását. Ez a munka már nagyon fontos eredményeket nyújtott s útmutatásai az ottani vidék erdősítéseinek már gyakorlatilag is hasznosítva lesznek. Folytatta továbbá az állomás a futóhomokon előforduló káros rovarok gyűjtését, kísérleteket tett az ákáczerdő legelőnyösebb kihasználására vonatkozólag, tekintettel a fatömeg gyarapítására, vizsgálatot eszközölt az ákácfa tartósságának kérdésében, tanulmányozta a külföldi fajokot s azok szerepét és fontosságát a homoki erdősítéseknek.

A lipótújvári külső kísérleti állomás erdőlési kísérleteket végzett, folytatta a hazai és külföldi Larixfajok és veresfenyő összehasonlító tanulmányozását és a vetés, csemetenevelésre és ápolásra vonatkozó kísérleteket úgy a hazai mint külföldi fajokkal.

A vadászerdei külső kísérleti állomás megfigyeléseket tett a csemetenevelés körül a különféle talajmegművelés, vetés és ápolásmódok mellett, valamint az iskolázás és öntözés befolyását figyelte meg a csemeték fejlődésére.

Mindezek mellett úgy a központi, mint a külső állomások is részben magánosoknak, részben hivataloknak szakvéleményt adtak s ezenkívül foglalkoztak különféle meghatározásokkal, melyeknek eredményét a központi állomás »Az erdészeti kísérletek« című folyóiratában rendszeresen közli.

Végül megemlítendő, hogy a hazai fajok földrajzi elterjedésének megállapítására vonatkozó külső felvételek már úgyszólván teljesen befejezést nyertek, most már csak egyes kétes adatok felülvizsgálása van hátra.

A gyűjtött anyag feldolgozása is serényen folyik.

Magyar
Ornithológiai
Központ.

A m. kir. ornithológiai központ »Aquila« című évkönyvében bemutatott rendszeren kívül ez évben a madárvonulás útjainak pozitív vizsgálata céljából megkezdte a vonuló madarak fiókáinak feliratos alumínium-lábgűrűkkel való megjelölését. Az ezernél több megjelölt madár közül már az első évben 10 darab került lövésre, köztük egy Hidvégen megjelölt fehér gólya Natalban, Dél-Afrikában.

Folytatta az állami madárvédelmi telepek fokozatos fejlesztését, a fészekodvak és etetők alkalmazását kiterjesztve ez évben az állami gazdasági tanintézetek területére is. Egybeállítva az állami, valamint magántulajdonú madárvédelmi telepek címtárát, megkezdte a gyakorlati

eredményeknek helyszíni szemlék és kérdőívek útján való számbavételét. A megvizsgált 3.708 fészekoduban hasznos madarak 1.334 családja költött, minimálisan 8.500 fiókát nevelve fel.

Sikeres kísérletet végzett a sáskairtó kékvércsének a Hortobágyon mesterséges fészekosarakban való telepítésére.

Részt vett az 1908. évi londoni magyar kiállításon, bemutatva három irányú működését térképekben, gyomortartalom-praeparatumokban és a madárvédelem eszközeinek mintáiban, angol kiadványban ismertette az intézet történetét és szervezetét.

Szervesen kapcsolódva a m. kir. földművelésügyi ministerium ügyvitelébe, számos esetben szolgált hivatalos szakértői véleménynyel, még nagyobb számban nyújtva magánfeleknek is felvilágosítást.

Kiadta Herman Ottó : »Madarak hasznáról és káráról« című művét harmadik, jelentékenyen bővült kiadásban ; előkészítve ugyane műnek Visger Owen író fordításában leendő angol kiadását.

Megfigyelő-hálózata 10 rendes megfigyelővel és 87 erdészeti állomással gyarapodott.

Gyűjteményeinek gyarapodása : 17 felállított madár, 96 madárbőr, 1.950 gyomortartalom, 36 mellcsont, 18 fészek, 63 tojás, 58 klisé.

Hogy az eddig bérházban elhelyezett intézet megfelelő környezetben működhessen, értékes gyűjteményei méltó elhelyezésben a nagyközönség közvetlen oktatását is szolgálhassák, kezdeményezéséből törvényjavaslat készült a m. kir. ornithologiai központnak az országos fűvészkerttel egyidejűleg a Margitszigeten leendő végleges elhelyezésére.

Az 1898 : XIX. t.-cz. alapján állami kezelésbe vett erdők és kopár területek kiterjedése az 1908. évben 3,294.219 kat. hold (1,895.698 hektár) volt, 7.512 község határában és 16.175 birtokos tulajdonában. A birtokosok az államnak összesen 637.040 K kezelési átalányt fizettek. Állami kezelés alatt állott ezenkívül 13 olyan birtok is 5.254 kat. hold (3.023 hektár) területtel, a mi az 1898 : XIX. t.-cz. hatálya alá nem tartozik.

Az állam által kezelt községi és némely más erdők és kopár területek.

Az említett területeken kívül az állam kezelte az 1890 : XIX. t.-cz. szerint a volt naszódvidéki községeknek 44 község határában fekvő 273.915 kat. holdnyi (157.627 hektárnyi) erdeit is, mely erdők kezelési költsége 146.329 K-t tett ki.

Az 1908. év folyamán 441 kat. hold (254 hektár) területtel apadt az állam által kezelt erdők és kopárok állománya. Lényegesebb volt az apadás Arad vármegyében a hitbizományi erdőknél, Hunyad vármegyében a községi erdőknél, Udvarhely vármegyében a közbirtokossági erdőknél, Maros-Torda vármegyében az egyházi erdőknél, másfelől jelentékenyen szaporodott az állam által kezelt erdők állománya Alsó-Fehér, Csík, Sáros, Szepes és Zólyom vármegyékben.

A kezelést teljesítő beszterczei m. kir. erdőigazgatóság és 43 m. kir. erdőhivatal az említett két törvényben előirt feladatuknak, a rendelkezésükre állott személyzet számához képest, az 1908. évben is általában véve jól megfeleltek.

Teljesen elkészítettek és jóváhagyás alá beterjesztettek 418 rendszeres erdőgazdasági tervet összesen 90.783 kat holdról és folytatták a további erdőgazdasági tervkészítéshez szükséges külső erdőrendezési munkálatokat, ezenkívül 515 birtok 68.112 kat. holdján gondoskodtak a birtokhatár biztosításáról.

Kijelölték 43.294 kat. hold területtel mindazokat az előirt és engedélyezett fahasználatokat, a melyeket a birtokosok igénybe venni kívántak s a fealadáshoz szükséges becsléseket és előmunkálatokat foganatosították, a fealadásoknál szakvéleménynyel és javaslattétellel eredményesen közreműködtek. A faértékesítési viszonyok az 1908. évben bekövetkezett pénzválság hatása alatt annyiban rosszabbodtak, hogy az eladásra szánt fatömeg nagy része nem volt értékesíthető. A faárak a verseny hiánya folytán nem emelkedtek ugyan, de általában véve az árakban jelentékeny visszaesés sem mutatkozott. Az értékesítési viszonyok javítása érdekében ez évben is különösen a beszterczei erdőigazgatóság fejtett ki kiváló tevékenységet az által, hogy részint erdei utak építésével, részint az ilva-lesvölgyi erdei iparvasút építésével több, eddig nehezen hozzáférhető erdő feltárását dülőre juttatta.

Teljesítették a mesterséges erdősítéseket olyan mértékben, a mint azt az időjárás, a rendelkezésre állott munkaerő és költségösszeg, vetőmag- és csemetekészlet megengedte. Az 1908. évben mesterséges úton be lett volna erdősítendő az előírás szerint, a természetes úton felújult területek levonásával, összesen 62.698 kat. hold, ebből beerdősítettett 30.131 kat. hold, úgy hogy az erdősítés terén a hátralék még mindig 32.567 kat holdat tesz ki, melyet azonban legnagyobb részben a nehezen helyrehozható régiebb mulasztások rovására kell irni. Hogy a régiebb mulasztások fokozott tevékenység és állami támogatás mellett sem voltak nagyobb mértékben pótolhatók, annak legfőbb okát az 1904. évi szárazság nyomán bekövetkezett pusztulás helyreépítésével járó rendkívüli munka képezte.

Az állam az 1908. évben is hathatósan támogatta a birtokosok erdősítéseit, a szükséges ültetőanyagoknak részben díjtalanul, részben pedig mérsékelt áron való adományozásával, a mennyiben az állam költségén fentartott 647 kat. holdnyi 220 csemetekertből kiosztott a birtokosok közt összesen 67,525.000 darab erdei facsemetét. De a birtokosok maguk erdejéből is figyelemreméltóan igyekeztek csemeteszükségletükön segíteni az által, hogy saját költségükön 2.987 csemetekertet tartottak fenn 587 kat. holdnyi kiterjedéssel s az azokban nevelt csemetékből összesen 45,806.000 darabot használtak fel erdősítéseikhez.

Az 1908. év végén készletben maradt még az állami csemetekertekben 126,709.000 darab, a birtokosok csemetekertjeiben pedig 126,141.000 darab különböző fajú erdei facsemete.

A kezelőszemélyzet az erdővédelem érdekében kijelölte mindenütt a legeltetés ellen tilalom alá helyezett erdőrészeket, melyek kiterjedése az 1908. évben is az erdők összes területének 37°/_o-át tette.

E mellett azonban gondoskodott arról is, hogy az állattenyésztési érdekek nemcsak a már mintegy 221.202 kat. hold területen berendezett legelőerdők (fáslegelők) okszerű kezelésével, hanem az erdők állományának veszélyeztetése nélkül foganatosítható erdei legeltetéssel kiváló támogatásban részesíttessenek.

Az 1898 : XIX. t.-cz. II. címének hatálya alá eső közös birtokosságok törvényes szervezkedése, a m. kir. állami erdőhivatalok közreműködésével, az 1908. évben tovább folyt s az 1908. év végéig 6.301 birtokosság terjesztette be törvény szerint megállapított gazdasági ügyviteli szabályzatát az illetékes közigazgatási erdészeti bizottságokhoz. A jóváhagyásra beterjesztett szabályzatok közül 4.950 nyert jóváhagyást s a jóváhagyott szabályzatok alapján a birtokosságok végleges szervezkedése eredményesen halad.

Az erdőbirtokosok erdeik őrzésére az 1908. évben összesen 1.017 erdőőrt tartottak, kik mind birtak az előirt törvényes minősítéssel, ezenfelül pedig az erdőőrök kisegítésére 7.790 erdőszolgát alkalmaztak, a kik részben a kisebb birtokoknál a mezőőri szolgálatot is ellátták.

Az állami erdészet a selyem- és gyümölcsstermelésnek is segítségére volt, a mennyiben a m. kir. állami erdőhivatalok 5 állami eperfacsemetekertet (5¹ kat. hold kiterjedésben) és 17 állami gyümölcsfaiskolát (112⁹ kat. hold kiterjedésben) tartottak fenn. Az eperfacsemetekertekből 396.000 darab eperfacsemete bocsátattatott a selyemtenyésztési felügyelőség rendelkezésére s készletben maradt még az 1908. év végén 710.000 darab. A gyümölcsfaiskolákból részint más állami gyümölcsfaiskolák szükségleteinek fedezésére, részint pedig községeknek és egyeseknek kiadatott összesen 478.130 darab iskolázásra alkalmas különböző fajú vadgyümölcsfamagcsemete és 187.029 darab kiültethető gyümölcsfajótvány. Készletben maradt az 1908. év végével a gyümölcsfaiskolákban 323.190 darab három- és négyéves, 210.957 darab kétéves és 260.776 darab egyéves különböző fajú nemesített gyümölcsfajótvány, továbbá 82.989 darab nemesítés alá kiiskolázott, valamint 265.832 darab kiiskolázott és egyszersmind már be is szeszt vadgyümölcsfacsemete és 412.375 darab különböző iskolázni való magági csemete.

Kincstári
erdőrendezés.

A kincstári erdőrendezés szervezete annyiban változott, hogy a gödöllői erdőhivatal mellett is erdőrendezőség szerveztetett, melynek vezetésével egy az erdőrendezőség ügyeit állandóan ellátó erdőtiszt lett megbízva.

Az erdőrendezőségek vezetői mellé 61 műszaki tisztviselő volt hosszabb-rövidebb ideig beosztva, kik túlnyomó részben az erdőgazdasági beszámoló és kiegészítő munkálatokkal voltak elfoglalva, e mellett azonban az eladás alá kerülő nagyobb vágásterületek fatömegének becslésével, birtok- és határrendezésekkel, erdőművelések felügyeletével, új birtoktörzskönyvek összeállításával és különféle kisebb műszaki teendőkkal is foglalkoztak. Az erdőrendezőségek ezenkívül az érvényben levő kincstári erdőgazdasági tervek intézkedéseinek szakszerű foganatosítására is felügyeltek.

A kincstári erdőkben foganatosítandó erdősítéseknel mutatkozó hátramaradás legnagyobb részben a munkáshiány, a folyton dráguló magas napszámberék, részben az egész országban uralkodó abnormis időjárásnak tudható be. Nem jelentéktelen befolyással volt azonban az a körülmény is, hogy az előző években észlelhető nagyobb fakereslet folytán nagyobb megtakarított vágásterületek használtattak ki tarvágásokkal s így ezek is jelentékenyen növelték a beerdősítendő területeket. Az erdősítések sikertelenségére itt-ott a túlságos vadállomány is befolyással volt.

A tölgymakk és jegenyefenyő-magtermés az augusztus-szeptember havi száraz időjárás folytán a legtöbb kerületben majdnem teljesen tönkre ment s így az ezen fajok magjával teljesítendő vetések elmaradtak.

További oka a hátraléknak a tenyészidő végén hirtelen, átmenet nélkül beállott téli időszak, a midőn az erdősítést sem csemeteültetéssel, sem pedig a Duna szigetein és árterületein szokásos lágyfadugványozást végezni nem lehetett többé.

A kincstári erdőknél az 1908. év folyamán befejezést nyertek és rendeltetésüknek átadottak: 2 erdőtiszti, 5 altiszti lak és 14 gazdasági melléképület. A felmerült szükségletnek megfelelően kibővített és átalakított továbbá: 1 gőzfűrés, 2 hivatali épület, 1 tiszti iroda, 8 tiszti és 1 altiszti lak. Az év folyamán megkezdett: 1 tiszti, 14 erdőőri lak és 15 gazdasági melléképület felépítése, a mely létesítmények az 1909. év folyamán fognak befejezést nyerni.

Ezeket kívül folytattatott az erdei út- és vasút-hálózatok fejlesztése, annak szem előtt tartásával, hogy a már létező szállítási eszközök és berendezések teljesítőképessége a belterjesebb erdőkezelés és kihasználás követelményeinek megfelelően gyarapíttassék és hogy ezek a berendezések célirányos fejlesztésével a megbízhatlan és nagy anyagveszteséggel járó vízi-szállítás fokozatosan korlátoztassék.

A kincstári erdőhivatalok által kezelt erdők, továbbá üzemi és kezelési célokra szolgáló s mezőgazdaságilag kezelt földek, a havasi legelők, a terméketlen területek és beltelkek kiterjedése az 1908. év folyamán összesen 372 hektárral apadt.

Az erdők és az erdészet által kezelt mezőgazdasági földek kiterjedése az 1907. évben vásárolt mateóczi és koronahegyi birtokkal, illetőleg a mezőgazdasági ágazat kezeléséből az erdészet kezelésébe átvett területekkel növekedett ugyan, de ezzel szemben kisebbszerű eladások, továbbá nagyobb erdőterületeknek telepítési célokra és egyes mezőgazdasági területeknek a gazdasági ág kezelésébe való átengedése és végül törzskönyvi helyesbítése folytán — végeredményképen — a kincstári erdészet kezelése alatt álló birtok kiterjedése a fentírt 372 hektárral csökkent.

»Beruházások« című »Kincstári havasok gazdasági berendezésének költségei« rovatán a kincstárnak Máramaros vármegyében fekvő Ronyeszka, Nagymencsil, Sumjeszka, Pikunj-Sztenják és Kraszna nevű havasi birtokain 20.414 K 96 f és az Ung vármegye területén fekvő Róna nevű havasán 16.786 K 80 f költséggel a belterjes havasi gazdálkodás érdekében a legelőállatok részére a szükséges istállók és a tejtermékek kezelése és feldolgozása végett épült havas-majorok kibővítésére szolgáló épületek és építmények, valamint a majorokhoz való feljutás megkönnyítése érdekében utak létesítették, — s gondoskodtam arról is, hogy a kincstári havasokon a lehetőség szerint mindenütt a rendszeres gazdaság követelményeinek és az állattenyésztés érdekeinek megfelelőbb gazdaság legyen bevezetve.

Kincstári
erdőművelés.

Építkezés.

Kincstári erdők
és területváltó-
zások.

Havas-gazdasági
berendezések.

Faértékesítés. A fakelendőségi viszonyokban az egész kontinensen már második éve észlelhető pangás a kincstári erdőbirtokok fatermésének értékesítésénél is érezte nyomasztó hatását.

Hogy ezen nehézségen segítsék, egyrésztől mérsékeltem a kincstári erdők anyagtermelését, másrésztől igyekeztem a házikezelés kiterjesztése révén a favásárlókat az ilyen munkálatokba befektetendő nagyarányú forgótöke terheitől felszabadítani s végül intézkedtem, hogy az újabb faeladásoknál a még mindig nehéz hitelviszonyokkal küzdő fakereskedőink a favételár lefizetésére hat havi időhaladékat nyerjenek akkor, ha annak biztosítására az állam által elfogadható értékpapirokat tesznek le.

A házilagos gazdasági eljárások kiterjesztése. Hogy a terjedelmes kincstári erdőbirtokokon a belterjesebb gazdasági eljárásokat bevezethessem, másrésztől pedig, hogy a népet szabályozott és igazságos keresethez juttathassam, végül pedig, hogy főleg a nemzetiségi vidékeken a munkáslakosság kenyéradójává a kincstárt tehessem, a már pár évvel megkezdett és bevált házikezelést a lugosi erdőigazgatóság, a lippai főerdőhivatal és a tótsóvári erdőhivatal kerületének bizonyos részeire is kiterjesztettem, miután e vidékeken annak előfeltételei az előző évben és a folyó évben biztosítottak.

Kegyúri építkezések. »A Rendes kiadások« »Egyházi és jótékony czélok« című alrovatának terhére, a kegyúri épületeken évenként és állandóan felmerülő kisebb-nagyobb szabású tatarozásokon kívül az 1907. évben Budaörs községben 30.000 K költséggel megkezdett római kath. plébániaépítés még további 10.000 K kincstári hozzájárulás folyósításával befejezést nyert. A Bács-Bodrog vármegyei Újpalánka és a Hont vármegyei Zebegény községekben tervbe vett róm. kath. templomépítkezések céljaira 15.000, illetve 8.000 K kegyadományok engedélyeztettek. A Sáros vármegyei Zborón levő róm. kath. plébánialak 17.000 K költséggel átépítettett és a topánfalvai görög kath. templom építése 22.000 K kincstári hozzájárulás engedélyezése mellett egyelőre 11.000 K-nak felhasználásával megkezdett.

Kincstári erdők. A kincstári erdők túlnyomórészt ma már teljesen szolgálatmentesek.
Birtokrendezések. A még megoldatlan, aránylag nem nagyszámú birtokrendezési ügyek végleges rendezése, kevés kivétellel, mindenütt folyamatban van s ezek között a felsőbányai közös erdők felosztásának ügye már annyira előrehaladt, hogy előreláthatólag az 1909. évben befejezést is nyer.

Horvát-szlavonországi kincstári erdők. A kincstári erdőbirtok kezelésének központi igazgatásánál az 1908. évben az a változás történt, hogy a kincstári erdészetet érdeklő vizszabályozási és ármentesítési ügyek, a kincstári erdők halászati ügyei, a Horvát-Szlavonországgal egyesített volt katonai határőrvidék beruházási alapjához tartozó erdők és az ugyanottani kincstári erdők gazdasági, dologi és adminisztratív ügyei (a költségvetési és személyi ügyeket kivéve) az I/B. főosztályban újonnan szervezett 3. ügyosztály ügykörébe osztattak be.

Értékesítés. A vinkovcei főerdőhivatal kerületéhez tartozó tölgyeseknek az 1908. évben eladásra kijelölt vágásai a fakereskedelem általános pangása s a fapiacz kedvezőtlen viszonyai következtében értékesítetlenül maradtak, mert ezeknek az értékes vágásoknak a rendkívül leszorított piaci árak mellett való eladása indokoltnak nem találtatott.

V. Vizi ügyek. Az 1908. évi XLIX. törvénycikk alapján víziberuházások címén 1908. évre 12,075.038 K 09 fill. állott rendelkezésre, a melynek terhére a következő nagyobb munkálatok hajtattak végre, és engedélyeztettek:

a) Állami munkálatok. A Dunán az 1895. évi XLVIII. és 1898. évi XX. t.-cz., valamint az 1908. évi XLIX. törvénycikk alapján végrehajtandó szabályozás 1908. évben részint folytattatott, részint új munkálatokkal további előhaladást tett.

A Felső-Dunán a meglevő szabályozási művek kiegészítésére, fentartására, beleértve a munkákkal kapcsolatosan végrehajtott kotrásokat is, 652.739 K 55 fillér adatott ki. A Felső-Duna szabályozás pozsonyi telepén létesítendő épületekre 24.589 K 30 fillér fordított. A felső-dunai munkálatokhoz építés alatt álló uszó elevátor I. részletére 109.500 K fizettetett ki. A pozsonyi télikikötő 1908. évi kotrása 1.536 K 52 fillérbe, a létesített 500 folyóméter görpályához szükséges aczélsín és 4 darab oldalbuktató kocsik beszerzése pedig 1.167 korona 98 fillérbe került.

A komárom-újvárosi rakpart, az erzsébet-szigeti és a komáromi főgyűjtő-csatorna körüli partrendezés, a vágatoroki vízostómű és a komáromi télkikötő tápcsatornájára 285.293 K 32 fillér, a komáromi télkikötő kotrásával kapcsolatos feltöltésre 6.083 K 74 fillér fordított.

A Szigetközi ármentesítő társulatnak, a keletkező partomlások meggátolása céljából 1908. évben létesített munkálatok költségeinek részbeni megtérítésére 6.000 korona hozzájárulás utalványoztatott.

A Ráczalmás és Paks közötti Duna-szakaszon 1901—1907. évben végrehajtott szabályozási munkák után 1908. évben vállalati végjárandóságra 2.780 K 61 fillér fizettetett ki.

A fajszi Duna-szakasz szabályozási műveinek fentartási, illetve kiegészítési munkálataira 1908. évben 80.434 K 53 fillér adatott ki.

A gemenczi Duna-szakaszon 1905. évben létesített szabályozási műveken észlelt sérülések helyreállítására 182.957 K 40 fillér fordított.

A Ráczalmás és Fajszi közötti Duna-szakaszon teljesített szabályozási munkálatok költsége 194.518 K volt.

Az újpesti kikötőben a Nicholson-gépgyár előtt végzendő kotrásra 23.278 K 48 fillér fordított.

A gemenczi Duna-szakaszon végrehajtott szabályozási munkálatokra 269.597 K 30 fillér adatott ki.

Az 1905. évben épült solti zárgát helyreállítási munkálatai 72.558 K 24 fillért igényeltek.

Az ordas-uszódi szakasz folyó évi szabályozási munkái 34.274 K 77 fillérbe kerültek.

A kisköszegi Duna-szakaszon a bezdáni zsilip alatt levő megrongált szabályozási művek helyreállítását célzó munkálatok és a blazsoviczai átvágás felső torkolatánál levő szakadó part biztosítására ez évben 24.445 K 84 fillér fordított.

A szigai átvágásnál, az alsó kucsai szakadópart biztosítására és az apatini alsó partvédezet meghosszabbítására 91.477 K 29 fillér adatott ki.

A gombosi partvédezetten keletkezett szakadások helyreállítására 39.934 K 21 fillér fordított.

A mocskos-sirinei Duna-szakaszon megrongált műnek helyreállításánál és a bédai zárógát kiegészítésénél 208.687 korona 14 fillér kiadás merült fel.

A darázi szigetcsúcs és ezzel kapcsolatos zárógát biztosítási és a kisköszegi Duna-szakasz 1908. évi szabályozási munkálatai 426.784 K 10 fillérbe kerültek.

A dunaszekcsői szakadó balpart 1908—1909. évben végrehajtandó biztosítási munkálataira az 1908. évben 6.972 K 88 fillér fordított.

A sirinei átvágás jobboldali partbiztosításának kiegészítése 78.582 K 90 fillérbe került.

A kandlei szakadópart folytatólagos biztosításánál és az 1898. évben épült partvédezet helyreállításánál 49.180 K 67 fillér kiadás merült fel.

A Ferencz-csatorna részvénytársaság által, a zombori határban épített árvíz elleni elzáró műtárgy 5.569 K 05 fillér költsége megtérített.

A Tiszatorok-Zimony közötti szurduki Duna-szakaszon végrehajtott szabályozási munkálatokra a folyó évben 196.931 K 07 fillér fizettetett ki.

A palánkai hajórakodó meghosszabbítása és a gőzkomp feljárójának áthelyezése 12.182 K 47 fillér költséget igényelt.

A csébi Duna-szakasz szabályozási műveinek kijavítására és kiegészítésére a folyó évben 102.909 K 66 fillér fordított.

Az Ujvidék alatti partvédezet fentartási költsége 22.521 K 75 fillér volt.

A Grocka szigettel szemben, a Duna balpartján, a Pancsova-kubini ármentesítő társulat töltései előterében végrehajtott partbiztosítási munkálat után ez évben 80.645 K fizettetett ki.

A sztarcsovai Duna-ág elzárása 4.974 K 40 fillér költséggel foganatosított.

A Temes-torkolat körüli partbiztosítás munkálatai 55.593 K 64 fillérbe, az ugyanott létesítendő acetilén világító berendezés pedig 47.650 koronába kerültek.

A Felső-Tiszán mederszabályozásokra, partbiztosításokra és egyéb munkálatokra 195.770 K 44 fillér, a Közép-Tiszán 205.884 K 28 fillér és az Alsó-Tiszán 124.110 K 26 fillér, összesen : 525.764 K 98 fillér fordítottatott.

Ez összegből nyertek fedezetet a Felső-Tiszán : a tiszaujlaki hid alatti partbiztosítások, a tiszakeszi keresztgátas párhuzamművek, a jándi partvédmű, a tiszaszalkai partbiztosítás, az adonyi, eszenyi, csapi és dombrádi mederszabályozások, a dadai partbiztosítás és a szederkény-kisfaludi átvágás holt kanyarában a zárgát és iszapoltató művek kiegészítése ; a Közép-Tiszán : a tiszaroffi partbiztosítás, a 72. számú úgynevezett kőtelki átvágás bővítése, a 77. II. sz. úgynevezett szolnoki átvágás felső torkolatában partbiztosítás ; az Alsó-Tiszán : a csongrádi, Mindszenti, Óbecsei és török-kanizsai partbiztosítások kiegészítése, a Szentés-Sziget melletti, Péterréve és Kumán sziget feletti, a muzslai mederrendezések, a pádai mederrendezési művek meghosszabbítása és az algyői vasúti híd emelhető nyílása irányában való partleásás.

Az állami kotróraj által teljesített kotrási munkálatok és a kotrótelep üzemeltetési költsége 763.226 K 47 fillért igényelt. Ez összegből fedeztetek a tiszai 91. számú átvágás bővítésén kívül, a Tiszán a Titel-Szolnok közti szakaszon, a hajóút előállítására céljából szükséges zátonykotrások, a Latorczán az 5—9. számú átvágások létesítése, a Hármaskörösön a bökényi hajózási telep alatti szakaszon és a Maros alsó szakaszán a hajózás érdekében végzett kotrások, nemkülönben azok a kotrások, melyek a Dunán és a télikikötőkben házilag végeztek, továbbá ez összeg terhére szereztetett be 6 darab sárhajó is.

A felső- és részben a közép-tiszai, valamint a Szatmár-Németi alatti Szamos mederszabályozási és partbiztosítási munkálatokhoz szükségelt anyagok szállítására szolgáló gőzhajó üzemben tartására kifizettetett 24.472 K 56 fillér. A Tisza mentén levő társulatok által a keletkező partomlások meggátolása céljából létesítendő, illetőleg 1908. évben létesített munkálatok költségeire 60.000 K hozzájárulás fizettetett ki.

A Szamoson mederszabályozási és partbiztosítási és egyéb munkálatokra 77.451 K 91 fillér fordítottatott. Ebből az összegből nyertek fedezetet a szamosdarai mederszabályozási munkálatok, a Kérsemjén-Panyola és Olcsvaapáti községeknél létesített partbiztosítási és mederszabályozási munkálatok, továbbá a czégyen-matolcsi átvágáson, a czégyen-fülpösi útvonalba bekötött kincstári komphoz vezető útvonalnak kövezése és ugyanezen átvágáson a győrtelek-fehérgyarmati th. útvonalba bekötött komp kötélvesztő szerkezet és a kompot kezelő révészek számára emelt lakóház és melléképítmények költségei.

A Bodrog folyón végrehajtott munkálatok költsége kitett 8.964 K 56 fillért, mely összegből esik a Ladmóc körüli szakaszon végrehajtott mederszabályozási munkálatokra 8.655 K 16 fillér, az 5. számú átvágás által szigetbe metszett területekkel való közlekedés útvonala céljaira átengedett területért, a m. kir. államvasútnak tulajdonjog elismeréséért 1 K, az 5. számú átvágás által elmetstett területhez vezető út helyreállítására pedig 308 K 40 fillér.

A Latorcza folyón a következő mederszabályozási munkálatok végeztek : Zétény és Mészpest határába eső 5., 6., 7. számú átvágások munkálata befejeztetett, a 8., 9. számú átvágások kiásása pedig megkezdett. E munkálatok 63.808 K 37 fillérbe kerültek.

A Körösökön végrehajtott szabályozási munkálatokra 116.757 K 80 fillér fizettetett ki és pedig a Fekete-Körös alomfoki szakaszán kotrás és földmunkálatok, valamint párhuzamművek létesítésére 54.934 K 20 fillér, a remetei szakasz kotrására 7.258 K 95 fillér, a bökényi hajózási telepnél föld- és kőmunkára 43.026 K 75 fillér, a Sebes-Körös folyón a vészto-szeghalmi közúton levő úgynevezett foki híd újjáépítésével kapcsolatos mederrendezési munkálatokhoz hozzájárulásra 10.000 K, kisebb kotrási, mederrendezési munkálatokra és kártalanításra 1.537 K 90 fillér.

A Maroson a Konop-Arad és a Szeged-Apátfalva közti szakaszon végrehajtott szabályozási munkálatokra összesen 411.393 K 05 fillér költség fordítottatott.

Az écskai és bégatoroki kamarazsilipeknél házikezelésben végrehajtott munkálatok 2.437 K 29 fillért, illetőleg 2.924 K 87 fillért igényeltek.

Az écskai és bégatoroki hajózó csegék között építendő vízfogó gátak, átmetszések és egyéb műtárgyak után a vállalatnak 22.300 K, az ideszállított öntött-vascső szifonért a magyar-államvasútak gépgyárának 15.703 K 72 fillér fizettetett ki, a felügyeleti kiadások pedig 2.270 K 38 fillért tettek ki.

Az écskai és bégatoroki duzzasztó létesítése érdekében szükséges kisajátítás és kártalanításra 2.409 K 36 fillér, vállalati úton végrehajtott föld-, ács-, kőmives-, kőfaragó és egyéb munkákra pedig 9.069 K 11 fillér fizettetett ki.

Az écskai hajózási művek feletti tartánynál levő gátak és vontató úti töltések 1.786 K 29 fillér költséggel a hullámverés ellen biztosítottak.

A bégacsatornai hajózó csegékhez szükséges búvárkészülék beszerzésére és a készülék használatának begyakorlására 3.000 K fordítottak.

Az écskai uradalomnak kisajátítás és kártalanításra kifizettetett 35.520 K.

A Morva-szabályozás megindítására 8.012 K 80 fillér fordítottak.

A magyarsóki Vágpartvédezet házilagos munkái 3.291 K 47 fillérbe, a vágai partbiztosítás munkái pedig 1.357 K 62 fillérbe kerültek.

A Kövecses pusztai, vágkirályfai, alsóvizslai és kamocsai partvédezetek helyreállítására 10.954 K 87 fillér, a szeredi partvédezet fel- és lefelé való meghosszabbítására 46.230 K 95 fillér, a Negyed község határában épített partvédezet helyreállítására 37.160 K 30 fillér, az ugyanitt újonnan létesítendő partbiztosításra pedig 23.746 K 35 fillér adatott ki.

A Vágjobbparti és a Vágbalparti ármentesítő társulatoknak a keletkező partomlások megátlása céljából 1908. évben létesített munkálatok költségeinek részbeni megtérítésére egyenkint 6.000 K hozzájárulás fizettetett ki.

A Nárd-Jelengrad közötti Dráva-szakaszon levő 28. számú balparti partvédmű helyreállítására 1.170 K 25 fillér, a 29. számú jobbparti partvédmű létesítésére 25.249 K 43 fillér, a moslavina feletti szakaszon létesített szabályozási munkálatokra 130.388 K 92 fillér, az eszéki téli menhely melletti partrendezésre 61.614 K 19 fillér, s a tótújfalu-budakovaci szakasz rendezésére 145.984 K 57 fillér fordítottak.

A drávapalkonyai szakaszon levő 50. számú balparti partvédmű helyreállítása 16.178 K 08 fillérbe, a 163. számú kisdárdai párhuzammű felmagasítása pedig 16.951 K 29 fillérbe került.

A jenőfalvi 12/IV. számú párhuzammű folytatólagos munkáira a folyó évben 47.347 K 01 fillér fordítottak.

A rétfalvi 17/III., 17/II. 17/I. számú partvédművek, a nemetini 11. számú párhuzammű és a 8. számú partvédmű véglegesítése 104.422 K 60 fillér költséggel eszközöltetett.

Az Adelinstan puszta melletti szakaszon létesítendő 60. számú partvédmű és 60/I. számú párhuzammű munkálatai ez évben 19.099 K 96 fillér kiadást okoztak.

Az eszék-drávatoroki szakaszon megrongált művek 1.978 K 27 fillér költséggel kijavítottak.

A belišce-nárdi, a tótújfalu-budakovaci, a zákány-molvei és a moslavina munkálatoknál 1909. évben felhasználandó rőzseanyag 10.025 K 71 fillér költséggel ez év őszén már beszerztetett.

A dunagőzhajózási társaság által a Dráván teljesített gereblyekotrás 2.000 K került.

A korongi Mura-szakaszon végrehajtott szabályozási munkálatokra kiadatott 37.661 K 73 fillér, a barkócz-wantscheni közös szakaszon végrehajtott munkákra pedig 30.953 K 38 fillér.

A Száva folyón levő cigányszigeti télikikötőben végrehajtott kotrásra és ezzel kapcsolatos házikezelési munkára, valamint tervkészítésre összesen 767 K 59 fillér adatott ki.

A Recina szabályozása befejezést nyert. Ez évben 6.070 K 53 fillér kiadás merült fel.

A védtöltések lejtőjének szilárd anyaggal való burkolása céljából a Felső-torontáli ármentesítő társulat által végzendő kísérletek céljaira az engedélyezett 40.000 K államsegély IV., egyúttal utolsó részletére 10.000 K kiutalványoztatott.

A »Gróf Andrássy Gyula« átvágásnál emelt emlékműre a folyó évben még 17.583 K 05 fillér kiadás merült fel.

A Balatonra szükséges kotró beszerzésére 50.331 K 60 fillér fordítottatott.

A Balatonon, Sión és Sárvizen apróbb munkák, tervezések stb.-re 2.963 K 30 fill. adatott ki.

A köztisztviselők nyugdíjpótló és segélyező egyesületének a kotrásvezetőségnél, az aradi, gyulai, sátoraljaújhelyi és a szatmárnémetii folyammérnöki hivataloknál alkalmazásban levő, nyugdíjgényvel nem bíró alkalmazottak agkori ellátására kifizetett 204.606 K 66 fillér.

b) Társulati munkálatok.

A Duna völgyében az ármentesítő társulatok közül nagyobb munkálatot végzett a Rábaszabályozó társulat, a mely az 1904. évi XXXIX. t.-cikk alapján elrendelt, az ármentesítés keretébe tartozó összes munkálatokat befejezte, kivéve a Lajta alsó szakaszának és a Rába hullámterének rendezési munkálatait, továbbá Gyirmót községnél még tárgyalás alatt álló ármentesítést. A társulati belvizrendezési munkálatok is nagyobbrészt befejeztettek és a még hátramaradt csatornák (Hanság-csatorna meghosszabbítása, a Répcze mellékesatornái stb.) kiépítése is megkezdett.

A Szigetközi ármentesítő társulat kiépítette a szávai szivattyú-telep építményeit a gépberendezés kivételével.

A Vágbalparti ármentesítő társulat befejezte a Nyitra hidak felépítését.

A Budapest alatti társulatok közül a Pestmegyei sárközi ármentesítő társulatnál több helyen (mintegy 1,5 kilométer hosszú vonalon) a töltés kőburkolással biztosított. A 12 év előtt megkezdett Örjeg-csatorna teljesen befejeztetett, a belvízlevezetés továbbfejlesztése érdekében pedig összekötő csatorna-vonalak létesítettek.

A Szekszárd-bátai ármentesítő és belvízlevezető társulat védtöltésének alsó szakaszán a megkezdett töltés erősítési és magasbítási munkákat folytatta. A fakadó vizek megakadályozása céljából 6,0 kilométer hosszú betonfallal bélelt szorítógátnak kiépítésével az árvédelmet fokozta.

Az Apatin-szontai ármentesítő társulat védművei biztosítása érdekében a megkezdett töltés magasbítási és padkázási munkákat befejezte. A belvízlevezetés tökéletesítése céljából egy második szivattyú-telepet épített és a szorítógátnak kiegészítette.

Már az 1907. évről szóló jelentésemben említettem azt a magas és hosszantartó árvizet, mely a mondott évben a Duna medrében levonult. A Rudolfsnádi ármentesítő társulat szivattyú-telepénél a töltés ez alkalommal beszakadt és az árterületet elborító víz igen érzékeny kárt okozott az érdekeltségnek. A társulat az 1908. évi XLII. t.-cikk által biztosított 400.000 K segély igénybevételével az 1908. évben a beszakadás helyét elzárta és a szivattyú-telepet más helyen felépítette.

A Pancsova-kubini ármentesítő társulat az 1908. évben legnagyobb részben szintén fogatba vette és részben befejezte azon munkákat, a melyek az 1907. évi árviz alkalmával szerzett tapasztalatok alapján a társulat árvédelmi biztonságának fokozása céljából elrendelendő voltak.

Az 1907. évben megalakult Temeskubin-dubováci ármentesítő és belvízlevezető társulat töltésépítési és belvízlevezetési munkálatait az 1908. év végén csaknem teljesen befejezte.

A Temes-bégavölgyi vízszabályozó társulat az 1902. évi XXII. t.-cikk keretében általa végrehajtandó munkálatok jelentékenyebb részét, vagyis a Temes folyó mentén levő töltések magasbítását és erősítését, továbbá 7 betoncsőáteresz és 4 átmetszés létesítését mintegy 6,500.000 m³ földmunkával az 1908. év folyamán befejezte. Az idézett törvény értelmében a társulat által megoldandó feladatok utolsó része is a megvalósulás felé tereltetett az 1908. évben annyiban, a mennyiben az árapasztó Berzava, Terézia, Moravicza, Rojga és versecz-paulisi csatornáknak, továbbá a Surgány és Poganis patakok medrében végrehajtandó mélyítő és ezzel kapcsolatos töltés-erősítő munkákat vállalatba adta. Ugyanezen alkalommal a verseczi kistrét árvizbajainak megszüntetésére engedélyezett munkák szintén vállalatba adtak.

A többi, itt névszerint fel nem sorolt dunai társulat csak kisebb munkálatokat végzett árvédelmi helyzetének biztosítására, árvédelmi készültségének kiegészítésére és belvízszabályozásának tökéletesbítésére.

A Dunán az 1908. évben jelentékenyebb árvizek nem voltak, inkább a kisvíz tette ezt az évet nevezetessé. A Dunán ugyanis az 1908. év őszén a hajózó időszakban oly alacsony víz-állások jelentkeztek, a minőket eddig nem észleltek és ez a kisvíz hosszú ideig korlátozta a hajózást. De nemcsak a Dunán, hanem összes hajózható folyóinkon is az őszi hajózást a csekély vízállás nehezítette.

A Duna völgyében az 1908. évben az Élőszigeti ármentesítő és belvízszabályozási társulat alakult meg.

A Felső-Tisza völgyében az Ecsedi láp lecsapoló és Szamos-balparti ármentesítő és belvízszabályozó társulat a keleti belvíz levezető főcsatornáját mélyítette, a másodrendű belvízcsatorna hálózatát fejlesztette és a kaplonyi körgátba 1 km. hosszú vasvázás szigetelő betonfalat épített.

A Bereg vármegyei vízszabályozó és ármentesítő társulat Halábornál tiszai töltéseinek biztosítására államsgélyből partbiztosítást létesített és csatornáit tisztította.

A Felső-bodrogi vízszabályozó társulat a Ternava-csatorna töltéseit emelte és erősítette.

A Felső-szabolcsi-tiszai ármentesítő társulat a zsurki, dombrádi, halászi és berczeli határokon a tiszai töltések biztosítására partbiztosítási munkálatokat létesített és a belvízcsatornáknál kiegészítő munkálatokat végzett.

Az Alsó-szabolcsi-tiszai ármentesítő társulat a taktaközi külvizeknek elvezetése céljából Szerénc és Tiszalúc között a felfogó csatorna kiadását folytatta és ezen csatornán hidakat és zsilipeket épített.

A Közép-Tiszán a Heves-szolnok-jászvidéki Tisza és belvízszabályozó társulat a tiszaburai szigeten át új töltést épített, Kótelek felett pedig 2 km. hosszban védtöltését megerősítette.

A Közép-tiszai ármentesítő társulat a Tiszabura községmenti partburkolatot + 5 méterrel a terepszinig felemelte és belvízcsatornáinak kiegészítését folytatta.

Az Alcsi-tenyő-kengyeli ármentesítő és belvízszabályozó társulat alsói zsilipét kijavította és a zsiliptől az élő Tiszáig terjedő fedett betoncsatornát kiépítette.

A Szolnok-csongrád-tiszabalparti ármentesítő és belvízszabályozó társulat a sápi zsilip és a hozzá vezető fedett csatorna kijavítását folytatta.

A Hortobágy-berettyóvidéki belvizeket szabályozó társulat a sarkadéri belvízlevezetéssel kapcsolatos elkülönítő gát építését, továbbá a zádorlaponi csatorna és a Hortobágy-meder mélyítését befejezte.

Az Alsó-Tiszán a Csongrád-sővényházi ármentesítő és belvízszabályozó társulat szivattyutelepe elé körgátat épített.

Az Óbecse-aracs-péterrévei ármentesítő társulat töltésébe egy új vascső-átereszt épített.

A titeli Tisza-Duna töltés fentartó és belvízszabályozó társulat védtöltéseinek téglával való burkolását befejezte és a VI. öbölzeti szivattyutelepnél a körtöltés építését megkezdte.

A többi tiszai ármentesítő társulat védműveik fentartásán kívül belvízhálózatukat fejlesztették és egészítették ki.

A Sővényháza-szegedi, a Szeged-martonosi és a Horgos-martonosi ármentesítő társulatok, Szegedi ármentesítő és belvízszabályozó társulat címen egyesültek.

A Körösök völgyében az ármentesítő társulatok belvízcsatorna hálózatukat fejlesztették. A Feketekőrösi, Ivánfenéki és Sebeskőrösi társulatok töltéserősítési munkálatokat befejezték.

A kulturmérnöki hivatalok száma az 1908. évben 18, a hivatalok mérnöki létszáma pedig 84 volt. A hivatalok felügyelete és műszaki vezetése alatt működött 120 állami, 39 társulati, vármegyei, uradalmi vízmester és 23 vízmesternövendék.

A hivatalok 1908. évi működése 361.993,7 kat. holdra terjedt ki és pedig befejeztek 51.088

Kulturmérnöki
hivatalok.

kat. hold területen talajjavítási munkákat (1.412,2 kat. hold alagcsövezés, 430,9 kat. hold öntözés, 49.211,9 kat. hold lecsapolás és 33 kat. hold egyéb munkát); folyamatban van a munka 159.090,9 kat. holdon; tervet készítettek 116.375,4 kat. holdra, míg 35.439,4 kat. holdon meg-ejtett felvételek alapján a tervek kidolgozása 1909. évre maradt.

A talajjavítási munkák körül az 1908. évben végzett földmunka 2.329.567 m³-t, míg az ezen munkálatokba az érdekeltek részéről befektetett összeg 1.819.095 K 84 fillért tett ki.

Az 1908. évben 4.526 folyóméter partvédmű készült el a kulturmérnöki hivatalok terve szerint és felügyelete alatt, a legnagyobb rész az állam tetemes anyagi segítségével.

A Királyhágóntúl eső vármegyékben a tagosítással kapcsolatos lecsapolások szintén igénybe vették a kulturmérnöki hivatalok működését, a mennyiben 1908. évben 1 községben fejeztetett be ily munka és 12 községben volt folyamatban, illetve tervezés vagy előkészítő felvétel alatt.

A vízmosások és kopár területek megkötésének munkája több patak rendezésével egyidejűleg folyamatban van, sok helyen tetemes állami segélyvel. Nagy-Küküllő vármegyében az 1908. évben is folyamatban volt a már több év óta folyó vízmosásmegkötési munkálat s az 1908. évben a korábbi néhány évben Alsó-Fehér, Hunyad, Udvarhely és Zemplén vármegyékben szintén már folyamatban volt ilyenmű munkákhoz ezen vármegyéken kívül Kis-Küküllő, Maros-Torda, Nógrád és Torda-Aranyos vármegyék területén is járultak nagyobb mérvű vízmosásmegkötések.

Az 1908. évben az ú. n. bolgár öntözés meghonosítása céljából lépések és intézkedések történtek, a mennyiben több tervet készítettek a kulturmérnöki hivatalok s ezek közül egynéhánynál és pedig Kiliti község határában Siófok mellett és Szentjános község határában az öntözési berendezés keresztülviteléhez szükséges előintézkedések megtételére.

Az országos m. kir. növénytermelési kísérleti állomás az 1908. évben is folytatta az öntözött rétek, szikes talajok öntözése, városi szennyvizek mezőgazdasági felhasználásának és egyéb talajjavítási munkálatok hatásának mezőgazdasági szempontból való tanulmányozását és a szerzett tapasztalatokról időről-időre jelentésben számol be.

A kulturmérnöki hivatalok hatósági szakértői minőségükben engedélyezési ügyekben 3.082 és vízrendőri ügyekben 803 esetben adtak véleményt és engedélyezési ügyekben 1.570, vízrendőri ügyekben 430, vasuti és útépítési ügyben 304 esetben vettek részt helyszíni tárgyalásokon, illetve közigazgatási bejárásokon.

Közegészségügyi
mérnöki
szolgálat.

A közegészségügyi mérnöki osztály 1908. évben véleményt adott: vízvezetéki, vízbeszerzési, forrás- és fürdő-ügyekben 254 esetben, csatornázási ügyben 85, locsolásra szolgáló szivattyútelep ügyben 36, s ártézi kútfurási ügyben 181 esetben; egyéb kérdésekben, úgy mint szennyviztisztítás, vágóhidak, hűtőberendezések, állati hullaégetés, villamos világítás, központi fűtés és egyéb gépészmérnöki kérdésekben 115 esetben.

Előmunkálatokat végzett és felvételeket eszközölt vízvezetéki és csatornázási ügyekben: Alsódobsza, Aszód, Bábolna, Bártfa, Beregszász, Bonczhida, Csabrendek, Csákvár, Csekész, Csurgó, Deliblát, Dés, Déva, Galgóc, Homonnarokító, Igló, Jákó, Kecskemét, Késmárk, Kisbér, Kispeszt, Léva, Marosújvár, Medgyes, Nagybánya, Nagydisznód, Nagyenyed, Nagykanizsa, Ósánc t., Ránkfűred, Rimaszombat, Segesvár, Sepsiszentgyörgy, Szamosújvár, Székelyudvarhely, Székesfehérvár, Tokaj, Zalacsány, Zebegény és Zólyom városokban és községekben.

Készített 18 vízvezetéki, 4 csatornázási előtervet és tervet, 3 szivattyútelep és 1 fürdő-előtervet 3.094.098 K költségvetéssel.

Munkakivitelnél ellenőrzést gyakorolt: Áj, Breznóbánya, Debreczen, Előpatak, Hejce, Herkulesfürdő, Keresztényfalva, Magura, Ránkfűred, Sátoraljaújhely, Tordai telep és Zsolna vízvezetékénél, Vizakna-fürdőtelep vízvezetéke, csatornázása és központi fűtési berendezésénél, Zsolna és Maros-Vásárhely csatornázásánál, Herkulesfürdő villamvilágításánál, Ada, Karczag, Lugos, Marczali, Siófok és a Deliblát községhez tartozó Tilvatelep mélyfurásainál összesen 1.557.342,10 K építési költséggel.

Mélyfurást három helyen végzett 845⁸⁴ méter összmélységgel.

Felülvizsgálta 10 vízvezetéki, 10 csatornázási, 5 szivattyutelep, 10 fürdő, 10 vágóhid, 4 villamos világítás, 1 gyepmesteri telep, 1 turbinamű, 1 hűtő- és 1 fűtőberendezés terveit, összesen 11,242.167.97 K költségvetési összeggel.

Végül felülvizsgálta 8 vízvezeték, 5 csatornázás, 9 szivattyutelep, 12 ártézi kút és 3 világítási telep elkészült munkálatait 1,513.433.61 korona felülvizsgálati összeggel.

A hegyvidéki szegény nép földhöz juttatása céljából a gróf Schönborn-Buchheim-féle hitbizományi uradalomtól Bereg vármegyében bérbe vett terület a hitbizományi uradalom által időközben eladott, illetve felerdősítés céljából visszavett 786 kat. hold 341 □ öl leszámtásával 1908. év végén 20.039 kat. hold 644 □ ölet tett ki.

Ez a terület a következő részekre oszlik:

1. Az alsóvereczeki m. kir. »Balogh Vilmos« hegyvidéki gazdasági telep mintagazdaságát képezi	96 kat. hold	906 □ öl
2. Házi kezelésben van és bérházak útján értékesül az összes havasterület.....	6.990 »	» 545 »
3. A fakereskedelmi részvénytársaság szolyvai gyártelepe céljaira átengedett.....	93 »	» 1.008 »
4. A szolyvai gazdasági ismétlő iskola bérel	16 »	» — »
5. Községek mint erkölcsi testületek bérletében van közlegelők céljaira	4.698 »	» 103 »
6. Kisgazdák között felparcellázott 1—5 holdas bérletekre	8.144 »	» 1.282 »
Összesen.....	20.039 kat. hold	644 □ öl.

Ebben a területi kitüntetésben benfoglaltatik a Háthegységgel kapcsolatban több község részére vásárolt 3.084 kat. hold 1.141 □ öl mezőgazdasági terület is, mely a községeknek még át nem adatván, azok javára jelenleg még bérbeadás útján értékesítetik.

Úgy az állambérleti, mint a máramarosi és ungi kincstári havasok a kisgazdák között bérházak útján értékesítették.

Az állambérleti területek után a tulajdonos hitbizományi uradalomnak haszonbér fejében 83.760 K 73 fillér fizettetett, míg a területek után beszedett haszonbér 91.991 K 41 fillért tett ki.

A mutatkozó értékesítési többlettel szemben az államkincstárt terhelték az állambérleti területeken alkalmazott mezőőrök és havasi pásztorok fizetése, valamint a havasra felhajtott állatok szószásával és gondozásával, nemkülönben az állambérleti épületek karbantartásával járó költségek.

Havasi legeltetésben és földbérletben mintegy 60 község kisgazdája részesült.

Az állambérleti havasokra felhajtott 149 drb. üsző, 49 drb. tehén, 24 drb. bika, 230 drb. vegyes növendékmarha, 4.683 drb. ökör, 45 drb. ló, 12 drb. csikó, 7.083 drb. juh, vagyis normáljószágokra átszámítva összesen 5.809 drb.

A lakosság üszőnevelés iránti kedvének élesztése céljából a havasra felhajtott üszők után befizetett 962 K havasbér az üszők felhajtóinak jutalomként visszatérített.

A havasra felhajtott 149 drb. üsző sercsegő üszög ellen államköltségen beoltott.

Úgy a havasi, mint a mezőgazdasági területek fokozatos feljavítása 1908-ban folytatott. Az állambérleti havasok berendezésére engedélyezett 36.533 K államsegély felhasználásával a Firczák-havasra vezető út 8 km. hosszúságban 21 műtárggyal elkészítettetett s ugyancsak a Firczák-havasra 42 drb. tehén befogadására alkalmas istálló építettetett, melyhez a vizet egy vizemelő kos 63 méter mélységből szolgáltatja. Ezenkívül a Kernicza-havasra elkészült egy 120 darab gulyabeli marha befogadására elegendő istálló, mi mellett még a Hrobistye- és Rjapiczka-havasok régi istállóit is korszerűleg átalakították.

VI.
Hegyvidéki, felvidéki és székelyföldi akció.

A hegyvidéki kirendeltség.

A Pláj-havasi tejfeldolgozó-telep részére egy havasi sajtincze létesített és a hrobis-tyei havasi istállónak a hónyomás által benyomott főfala 3.433 K költséggel helyreállított.

A havasi kaszálók területe a lósóskával benőtt helyek felkapálása és fűmaggal történt bevetése által 8 holddal megnagyobbított.

A havasi utak karbantartására, moha- és zombékirtásra gond fordított.

A kerniczai havasi takarmány kísérleti telep területe nem változott, 9.176 m.² területből 8.810 m.² területen a havasi fűmagtermelés és a havasi növényzet fejlődésének tanulmányozása céljából megkezdett kísérletek eredményeivel folytattak.

A Kamjánka bérkaszálon az 1908. évben megkezdett öntözésberendezési és irtási munkálatok folytatódtak, úgy, hogy ma már 73 holdat irtottak és tisztítottak ki teljesen, továbbá 142 holdat rendeztek be öntözésre.

A Kerekdomb nevű major területén az irtás 8 hold kivételével befejezést nyert.

A kirendeltség e mellett támogatta a községek föld-, illetve legelőigényeinek kielégítését. Ez évben fejeződtek be a 3 Bereg vármegyei község mint erkölcsi testület és azok mintegy 900 kisgazdája által megvásárolt 2.073 holdas nagylycskai birtok parcellázási munkálatai.

Ezenkívül több község részére szükséges legelő és mezőgazdasági területnek részben örökvétel, részben bérlet útján való megszerzése közvetített.

Az alsóvereczkei »Balogh Vilmos« hegyvidéki gazdasági telepen a folyó évben 14 tanuló nyert a tejfeldolgozás, vaj- és sajt készítésben, nemkülönben a gazdaság minden ágazatában elméleti és gyakorlati kiképzést. A telep állatlétszáma 74 drb. volt, az állatszaporulat pedig 13 drb. bika és 6 drb. üszőborjú.

A telep összes üzemi, iskolafenntartási, gazdasági és irodai költségei 62.589 K 44 fillért tettek ki, melylyel szemben 11.974 K 43 fillér bevétel mutatkozott.

Bereg vármegye területén az 1908. évben Beregdéda községben 1.700 K államsegély felhasználásával 1 mintagazdaság létesített, a Máramaros vármegyében fekvő Berezna község határában pedig egy havasi jelleggel bíró népies mintagazdaság berendezési költségeire 3.468 K államsegély engedélyeztetett.

A meglevő mintagazdaságok közül a beregsomi gazdaság zab- és bükkönyvetőmag beszerzési költségeire 107 K 70 fillér, egy darab elhullott tehenének pótlására 450 K, a márokpapi gazdaság tenyésztések beszerzési céljaira 240 K, tavaszi vetőmag beszerzésére pedig 140 K segélyben részesült.

A szolyvai gazdasági ismétlő iskola az ottani állambérleti majorban nyert az eddiginél megfelelőbb elhelyezést.

A majorépületek átalakítására 5.200 K használtatott fel, mely összeg a kultusztárca által bér alakjában lesz megtérítendő. Az iskola mintagazdasága 6 holdról 20 holdra lett kibővítve, tehen, vetőmag és kerti eszközök beszerzése céljából pedig 2.114 K 97 fillér államsegélyben részesült.

Közvetlenül a kirendeltség által Bereg vármegye 9 községében, a Munkács és Vidéke Közgazdasági Egyesületével karöltve pedig 5 községben tartattak népies gazdasági előadások.

A felsőremetei népkönyvtár-egyesület részére egy 150 kötetből álló könyvtár és egy könyvszekrény beszerzésére 20 K segély, a Sáros vármegyei Közművelődési Egyesületnek pedig 1.000 K segély adományoztatott.

Az okszerűbb gazdálkodás céljait szolgáló mezőgazdasági gépek népszerűsítése és elterjesztése céljából az alsóvereczkei hitelszövetkezet, a tarpai, badalói, mároki, nagyborzsovai, malmosi gazdakörök és 3 Zemplén vármegyei kisgazda részére különféle gazdasági gépek 30—50% árkedvezmény mellett osztattak ki. A kedvezmények céljaira 2.800 K államsegély használtatott fel.

Közvetlenül a kirendeltség által Ugocsa vármegye 3 községében, a Munkács és Vidéke Közgazdasági Egyesületével karöltve pedig Bereg vármegye 16 községében gazdakörök alakítottak.

Az év második felében a legelő- és rétjavítási munkálatok intézése céljából a kirendeltséghez egy szakközeg lett beosztva, ki a viszonyok tanulmányozása után azon területekre nézve, a hol a segélynyújtás a legsürgősebb volt — legelő- és rétjavítási terveket és költségvetéseket állított össze. Ezek alapján kiutalványoztatott államsegélyként:

Ung vármegye 6 községe részére	5.557 K
Zemplén vármegye 7 községe részére	3.360 »
Bereg vármegye 4 községe részére	666 »
Máramaros vármegye 1 községe részére	1.117 »
Összesen.....	10.700 K

A kiutalványozott államsegély a korán beállott téli idő miatt nem volt felhasználható s így az előirányzott munkálatok végrehajtása az 1909. évre maradt.

1908-ban készítették el továbbá Sáros vármegye 11 községe és Ugocsa vármegye 1 községének rét- és legelőjavítási költségvetései, melyek 6.628 K államsegélyt fognak igényelni.

A hegyvidék mostoha klímája mellett elsőrangú szükséglet képező jó minőségű tavaszi vetőmag olcsón leendő biztosítása céljából a hegyvidék 201 községének lakosa között 293.000 kg. zab, 30.000 kg. árpa, 65.500 kg. burgonya, 13.000 kg. bükköny, 500 kg. luczerna, 4.100 kg. komocsin, 34.500 kg. lóhere osztatott ki 149.431 korona értékben, 18—30%-os árkedvezmény mellett. Árkedvezményként s a vetőmag szállítási és kiosztási költségeire 38.354 K 86 fillér államsegély fordítottatott.

Ezen felül Beregújfalú kiscgazdái 81 m.-mázsa buza- és 10 m.-mázsa rozsvetőmag beszerzésére 693 K 40 fillér, Derczen és Kisgút községek kiscgazdái 67 m.-mázsa buza és 68 m.-mázsa rozs beszerzésére 942 K 90 fillér, a mároki gazdakör 33 m.-mázsa buzavetőmag beszerzésére 200 K, a malmosi gazdakör pedig 25 m.-mázsa rozsvetőmag beszerzésére 150 K segélyben részesítetttek.

A szarvasmarha tenyésztés emelése céljából Máramaros vármegyei kőrösmezői hitelszövetkezet tagjai között 14 drb. montafoni üsző és tehén osztatott ki 30% árkedvezmény mellett. A kedvezmény költségeire 1.290 K fordítottatott. Ezenkívül a kőrösmezői tejszövetkezet részére 5 drb. tenyészbika adományoztatott ingyenesen.

Ugocsa vármegye állatállományának szaporítása és nemesítése céljából 26 község részére 36 drb. tenyészbika szereztetett be és osztatott ki árkedvezmény mellett, melynek költségeire 2.281 K használtatott fel.

Zemplén vármegyében 63 községnek 74 darab simmenthali bika osztatott ki 20% árkedvezmény mellett, melynek költségei 7.240 K-t tettek ki, s ugyanezen célból Sáros vármegye községeinek bikavételári kedvezményekre 5.240 K adományoztatott.

Ezenkívül kiosztatott ugyancsak Zemplén vármegyében 13 drb. simmenthali jellegű üsző 30% árkedvezmény és a szállítási költségek elengedése mellett.

A jó üszőállomány nevelésére való ösztönzés céljából Ugocsa vármegye 4 községében üsződíjazások tartattak, mely alkalommal 43 kiscgazda részesült 5—30 K-ig terjedő díjazásban. A díjazásokra 560 K használtatott fel.

Az előző években részletfizetésre kiosztott üszőállomány eredetileg 222.926 K-t kitevő árának törlesztésére az 1908. évben 1.375 K folyt be s így ez év végével e czímen még 44.883 K hátralék mutatkozik; melyre azonban még 5.000 K letételeg kezelt törlesztés áll elszámolás alatt.

A kiosztott állatállomány elhullás elleni biztosítására 498 K fordítottatott.

A lótenyésztés fejlesztése céljából a hegyvidéknek az állami fedezettési állomásoktól távol eső 12 községében a lefolyt évben 17 mén helyeztetett ki, melyek összesen 642 darab kanczát fedeztek. A fedező mének közül 5 drb. lipizai, 12 drb. pedig angol félvér volt. A fedezettési díjak kedvezményként 2 koronában állapítottak meg.

Az Ugocsa vármegyei gazdasági egyesület által fentartott csikónevelő-telep költségeinek részbeni fedezésére 3.300 K államsegély engedélyeztetett.

A gyümölcsstermelésből származó jövedelem növelése céljából az előző évek folyamán megkezdett gyümölcsfakiosztás az 1908. évben is folytattatott. Bereg, Máramaros, Ugocsa, Ung és Zemplén vármegyék több községének kigazdái között 10 filléres kedvezményes árban alma-, körte-, meggy-, dió- és szilvafacsemeték osztattak ki, valamint ingyenesen vegyes vadcsemeték is.

A meglévő vad gyümölcsfák átoltás útján való nemesítésére a folyó évben csupán Galambos községben 77 kigazdának 1.075 drb. vad gyümölcsfája oltatott át.

A gyümölcsstermés értékesítése körüli támogatás az 1908. évben igen szűk keretek között folyt le, a mennyiben az országos csapásként jelentkezett hernyókár a hegyvidéket sem kímélte meg, minek következtében számottevőbb gyümölcsstermés nem is volt.

A szőlőtermelés fellendítése illetve az elpusztult szőlőterületek újratelepítése céljából több hegyvidéki község kigazdái 8.100 drb. kedvezményes árú szőlőoltvány, valamint 8.000 drb. különféle élő-sővénykerítésre való csemetefák engedélyezése által segélyeztettek.

A hegyvidék méhészkedésre alkalmas községeinek több kigazdája és tanítója az okszerű méhészkedéshez szükséges különféle eszközök (keretek, kaptárak, mézpergetők, mülépprések stb.) ingyenes adományozásában részesült; a szolyvai gazdasági ismétlő iskola részére 20 család szereztetett be.

A nép kereseti alkalmainak szaporítása céljából a hegyvidék arra alkalmas patakjaiba összesen 6.000 drb. tenyészrák helyeztetett ki.

A szegény nép olcsó hússal való ellátását szolgáló nyúltenyésztés fejlesztése céljából több kigazda 1—1 tenyésznyúlörzs adományozása által segélyeztetett; úgyszintén az alsóvereczkéi havasgazdasági telepen, valamint a szolyvai gazdasági ismétlő iskolában törzstenyésztetést létesített, melynek szaporulatai a köznép közt fognak kiosztatni.

A baromfiállomány nemesítése céljából csere útján kiosztatott Beregben 34 drb. kacsa, 47 lúd és 34 drb. langshan-tyúk, Sárosban 22 drb. langshan, Ugocsában 21 drb. kacsa, 23 lúd és 54 drb. orpington, Ungban 52 drb. pekingi kacsa, 71 drb. plimut-tyúk, 39 drb. emdeni lúd, Zemplénben 60 drb. langshan, összesen tehát 457 drb. fajbaromfi.

Úgy az állattenyésztési, mint közegészségügyi és tűzbiztonsági szempontokból tarthatatlan vízmizériák megszüntetése végett iható vizű kutak létesítése költségeire Bereg vármegye 7 községének 15.020 K, Ugocsa vármegye 2 községének 4.200 K, Zemplén vármegye 7 községének pedig 15.700 K kútépítési államsegély engedélyeztetett.

Zemplén vármegye szinnai járásban az Ulicska patak elsodort hídjának építési költségeire 4 község részére 1.000 K, a Máramaros vármegyei Ökörmező határában a Visó patak szabályozására 5.600 K, a Sáros vármegyei Kapisó patak mederrendezésére 19.604 K, a Máramaros vármegyei Visó folyó Petrova község melletti szakaszának szabályozási munkálataira pedig 4.500 K államsegély engedélyeztetett.

A gazdasági háziiparral való foglalkozás az 1908. évben is erősen fejlődő irányt mutatott a hegyvidéken.

A kezdő kosárfonó háziiparosok beoktatására 10.200 K költséggel 28 községben kosárfonó-tanfolyamok rendeztetek, 3 hegyvidéki kosárfonó háziiparoson kívül 1.000 K államsegéllyel a békési m. kir. kosárfonó-iskolán műkosárfonóvá képeztetett ki.

Az előző évben kiképzett kosárfonó háziiparosok nyers anyaggal leendő ellátása végett fűz vesszőbeszerzésekre 6.000 K fordított.

A versenyképes termelés fokozása végett 9 kosárfonó szövetkezetnek 9 drb. vesszőhasító és gyalulógép és 3 vesszőgözlő-berendezés engedélyeztetett.

A gányai, husztközi, kökényesi és nyágovai kosárfonó telepek üzemi költségeinek kiegészítésére 5.600 K államsegély adományoztatott.

A kosárfonó-háziipar állandósítása és zavartalan folytathatása végett Rakaszon egy meg-

felelő iparház építési költségeire 8.000 K engedélyeztetett, a szűknek bizonyult gányai iparház pedig 1.593 K 19 fillér segélylyel kibővítettett. Bártfán, Izán, Nyágován és Tiszakirván, azonkívül egyenkint 2.000 K felszerelési segélylyel az Országos Központi Hitelszövetkezet keretében kosárfonó termelő szövetkezetek alakítottak.

A kosárfonó háziiparosoknak elegendő mennyiségű olcsó és jó minőségű nyers anyaggal leendő elláthatása végett 7 község határában holdankint 250 K államsegélylyel és holdankint 50.000 drb. fűzdugvány ingyenes adományozásával, összesen tehát 5.000 K költséggel 20 holdon községi fűztelepek létesítettek.

Az előző években létesített 45 hold községi fűztelep fentartási és ápolási költségeire pedig 2.400 K fordítottatott.

A kökényesi kosárfonó telepen 2.200 K költséggel 20 tanító részére 28 napig tartó gazdasági háziipari tanfolyam rendeztetett. Az ezen tanfolyamon kitanított néptanító részére 450 K értékben 50 drb. kézi vessző gyalu osztatott szét, hogy községükben a kosárfonó háziipart sikerrel népszerűsíthessék.

A nádfonó háziipar fejlesztése végett oktató mesterek alkalmazási költségeire 200 K államsegély fordítottatott.

A fafaragó háziipar fejlesztése végett Alsógereben és Kékesfüred községekben 6—6 hetes tanfolyamok költségeire 1.200 K államsegély engedélyeztetett, Boródon pedig 1.500 K felszerelési segélylyel faipari termelő szövetkezet alakítottatott.

A seprükötő háziipar fejlesztése végett 6 községben 3.000 K költséggel, a mogyoró és nyírágabroncs faragó háziipar meghonosítása végett pedig ugyancsak 6 községben 3.000 K költséggel 8—8 hetes gazdasági háziipari tanfolyamok tartattak.

Árdánházán létesített szövetkezeti szövőtelep felszerelésének kiegészítésére 2 darab szabóipari gép engedélyeztetett.

A vászonszövő és szőnyegkészítő háziiparosok részére művésziesebb kivitelű eredeti tervek beszerzésére pedig 1.000 K költség fordítottatott.

Bárdházán és Zsófiafalván az eddig kiosztott 80 drb. szövőszéken kívül még 20 drb. szövőszék osztatott ki s így az 1908. évben már 100 szövőszék állította elő a dohánygyárak részére szükséges csomagoló vásznat.

A hegyvidéki nép nélkülözhetetlen ruházati cikkeinek olcsóbb előállíthatása végett Felsőkaraszló és Füzesmező községekre kiterjesztőleg guba és gyapjúszövő szövetkezet létesítettett.

A harisnyakötő háziipar fejlesztése végett a mátyfalui hitelszövetkezetnek 20 darab 8-as kötőgép adományoztatott 3.500 K értékben, üzemi költségek fedezésére pedig 3.000 K engedélyeztetett. A beregkisfaludi kötőtelep munkaképességének fokozása végett a már engedélyezett 10 kötőgépen kívül 3.500 K értékben még 20 drb. 6-os kötőgép osztatott ki, üzemi költségek fedezésére pedig 3.000 K államsegély engedélyeztetett.

Az alsóremetei művirágkészítő telep vállalkozója az 1908. évben 3.000 K forgótőkével segélyeztetett. A felszaporodó rendelések lebonyolíthatása végett az alsóremetei művirágkészítő telep felszerelésének céltudatos megosztásával Beregszászon 30 munkás foglalkoztatására fióktelep rendeztetett be. A koszorúköttő háziipar elsajátíthatása végett egy művirágkészítésben jártas munkás 400 K költséggel 3 hónapi tanulmányidőre a budapesti műkoszorúgyárba kiküldetett.

A népies himző háziiparnak művészies irányban leendő fejlesztése végett Rákócson (Zemplén vm.) 2.000 K államsegélylyel himzőtelep rendeztetett be.

Az ipari kiképzést előmozdítandó az ungvári agyagipari szakiskolán egyenkint 300 K ellátási segélylyel 2 tanuló, a homonnai faipari szakiskolán pedig 2 tanuló 300—300, 4 tanuló 400—400 koronás államsegélylyel helyzetetett el.

A kirendeltség által meghonosított háziiparok készítményeinek a londoni magyar kiállításon leendő bemutatási költségeire 3.200 K költség fordítottatott.

A hegyvidéken vadon diszlő gyógyító és kereskedelmi növények szakszerű gyűjtésére vonat-

kozó ismeretek megszerzése végett 6 hegyvidéki néptanító gyógynövény-értékesítő tanfolyamra államsegélylyel kiküldetett.

Nyári arató munkára magánosokhoz és uradalmakhoz elszereződött Bereg vármegyéből 907 arató munkás 5—6 hónapi időtartamra.

Ezenkívül az arató sztrájk megtörésére szervezett munkástartalékként elszereződött Beregből 1.062, Máramarosból 2.438, Ungból pedig 659 munkás 3—5 heti időtartamra, kik élelmezésükön felül 1·50—2 K napszámot kaptak.

A szerződött munkások egy része a viczinális utak karbahozatalára használtatott fel, kik közül Ungban a csontos-viharosi úton 205, a turjaremete-rónafüredi úton 124, Máramarosban a glód-szlatinai úton 318, a majdánka-tarújfalui úton 312, a széleslonkai úton 319, Beregben pedig a hátmeg-ábránkai úton 350, továbbá a beregkiszfalud-medenczei útvonalon 192 munkás foglalkoztatott, kik összesen 23 kilométer hosszú útvonalat hoztak járható karba.

Ezekre az útépitésekkel kapcsolatos műtárgyak költségeire a kereskedelmi tárca részéről 20.000 K, a partvédelmi munkálatokra pedig a földművelésügyi tárca részéről 10.000 K államsegély engedélyeztetett.

Az országos központi hitelszövetkezet kötelékében az 1908. év folyamán 132 a kirendeltség által létesített hitelszövetkezet működött, melyek közül az elmúlt év folyamán 8 létesült és pedig: Beregben 2, Máramarosban 2, Ugocsában 1, Ungban 3. A szövetkezeteknek összesen 30.447 tagja volt, kik 41.058 darab egyenkint 50 koronás üzletrészt jegyeztek.

Befizetett üzletrészek összege	1,066.644 K — fill.
Tartalék alapok összege	6,277.741 K — fill.
Takarékbetétek összege	1,394.809 K 69 fill.
Folyósított kölcsönök összege	6.277.741 K 70 fill.

A hitelszövetkezetekkel kapcsolatban létesített árúraktárak száma 1908-ban 10 árúraktárral szaporodván, a hegyvidéken működő árúraktárak száma 66-ot tett ki, melyekből Beregben 19, Máramarosban 26, Ungban 19, Zemplénben 2 működött.

A szolyvai központtal szervezett hálózat bruttó bevételi forgalma 552.650 K 58 f.

a percesenyi	497.676 K 91 f.
a máramarosi	706.827 K 57 f.

az összes bruttó bevételi forgalom tehát 1,757.155 K 06 fillért tett ki.

Úgy a hitelszövetkezetek, mint a hitelszövetkezeti árúraktárak céljuknak megfelelően működnek s legjobban bevált eszköznek bizonyultak be az uzsora ellen. Az árúraktárak e mellett a hazai nyers termények és iparcikkek buzgó terjesztői, miután azokból a külföldi cikkek kiküszöböltettek. Az árúraktárak semminemű adó, vagy szállítási kedvezményt nem élveznek.

A kirendeltség a hozzá forduló kisczardák és munkásokat ingyenes jogi tanácsokkal látta el s azok jogvédelmi költségeire 2.000 K-t használt fel.

Az 1908. évben uralgott nagy szárazság folytán takarmányszükségben szenvedett Máramaros vármegye 10 községének kisczardái között 1.553 m.-mázsa széna osztatott ki 20—30 %-os kedvezményes árban. A széna bevásárlási költségei 11.155 K-t, a kedvezmény költségei pedig 2.046 K-t tettek ki.

Az Ung vármegyében levő Kiscejőcz jégkárosult kisczardáinak 108 m.-mázsa búza és 29 m.-mázsa rozs vetőmag, a nagyzalacska jégkárosult kisczardáknak pedig 47·5 m.-mázsa búza és 47·5 m.-mázsa rozs vetőmag osztatott ki kedvezményes árban. Ezen kedvezményekre összesen 3.908 K 85 f fordítottatott.

Ezenkívül Ung vármegyében a radvanci tűzkárosultak 43 m³, az alsódomonyai tűzkárosultak 476 m³, a csontososi tűzkárosultak 158 m³, az alsónémeti tűzkárosultak pedig 10 m³ épületfának 50% árkedvezmény melletti kiszolgáltatása által segélyeztetettek.

Az Ugocsa vármegyei feketepataki tűzkárosultak részére 1.772 K 99 fillér értékű fenyő-épületfa 50% árkedvezmény mellett engedélyeztetett, széna beszerzésére pedig 351 K utaltatott ki.

A Bereg vármegyei tűzkárosultak és az alsóverezkei és rekeszi felhőszakadás által sújtottak felségélyezésére pedig összesen 2.420 K fordítottatott.

Inségtermények kamatmentes hitelre való beszerezhetőjére 80.000 K kölcsön kamatai az államkincstár által fedeztettek. Ebből az összegből Máramaros vármegyére 50.000, Bereg vármegyére 20.000 és Ung vármegyére 10.000 korona jutott, mely összegek igénybe vételével összesen 9.972 m.-mázsa tengeri vásároltatott. A megforgatott érték 177.267 K-t tett ki.

A hegyvidéki kirendeltség a fentebb nagy vonásokban vázolt működésén kívül a rendelkezésére álló eszközökhöz képest felkarol minden néven nevezendő, a nép anyagi és szellemi jólétének előmozdítását szolgáló ügyet s közbenjár bármely kormányzati ágazat körébe tartozó akár a közérdeket, akár egyes községeket, vagy személyeket érintő ügyekben.

Az 1908. évi állami költségvetési törvénnyel nyert felhatalmazás alapján Magyarország észak-nyugati részén Árva, Liptó és Trencsén vármegyék területére kiterjedő hatáskörrel Zsolna székhellyel szervezett kirendeltség 1908. év őszén kezdte meg működését ez évi működése tehát csupán 3 hónapra terjedhetett.

A felvidéki kirendeltség.

A kirendeltség útján az állattenyésztés fejlesztése érdekében ez idő alatt a következő intézkedések foganatosítottak:

A kirendeltség hatáskörébe vont vármegyék községei részére állami közvetítéssel beszerzett apaállatok 1905—1907. évi vételárhátralékának fele, miután a községek szorult anyagi helyzetük miatt ezen hátralékot nem voltak képesek megfizetni, segélyképen engedélyeztetett a községeknek. Ily címen összesen 17.277 K 68 fillér fizettetett ki.

Tenyészapaállatok tartásának előmozdítása céljából összesen 8.000 K költséggel 12 szegényebb község nyert támogatást közös bikaistállók felállítására.

Trencsén vármegyében a gazdasági egyesület által importált és közvetlen szétosztás után elhullott tenyészállatok vételárainak részbeni fedezésére a kisgazdák között 1.700 K segély osztatott ki.

A hanyatló, de az igen fontos juhtenyésztés fejlesztése érdekében raczkafaj juhok szereztek be, Árva és Liptó vármegyékben összesen 173 kisgazda között 841 drb. raczkafajta anyajuh osztatott ki 30% kedvezményen.

A helyesebb gazdálkodási irány bevezetése érdekében tett intézkedések a következők:

A kirendeltség 14.000 K értékben könnyű hegyi ekéket, váltóekéket, vasboronákat, triuröket, rostákat osztott ki a községek között, melyeket a kisgazdák közösen használhatnak, napi 10 fillér a községi alap javára fizetendő használati díj mellett.

A méhtenyésztés fejlesztése érdekében 4.888 K értékkel méhészeti eszközök és felszerelések szereztek be és lelkészek, tanítók és jegyzők között ingyenesen kiosztattak.

Trencsén vármegye két járási faiskolája 2.000—2.000 K államségélylyel újból berendeztetett.

Az 1902. évben megindított székely akció munkássága évről-évre nagyobb arányokat öltött s miután az előtanulmányok az akció leghelyesebb útját megjelölték az utolsó évek kísérletezései alapján, az 1908. évet a valóban eredményes munkásság időszakának lehet tekinteni. Az akció 1908. évi munkásságának főbb mozzanatait az alábbiakban lehet felsorolni.

A székelyföldi kirendeltség.

A székely falusi gazdatársadalom szervezése igen szép eredményeket mutat fel. A falusi gazdakörök száma az 1908. évben létesítettekkel együtt 307-re emelkedett. E gazdakörök kebelében folyik a székely földművesnép gazdasági tanítása, vezetése, buzdítása, ezekből indul ki a közös munka, a mi már a gyakorlati gazdálkodásban is érvényesül. E gazdakörök kebeléből alakulnak ki a különböző gyakorlati irányú szövetkezetek. Ezek között első helyen a fogyasztási szövetkezetek állanak. Fogyasztási szövetkezet alakult székelyföldön 1908. év végéig 122, forgalma e szövetkezeteknek 1908. évben a 2.000.000 K-t is meghaladta. Tejszövet-

kezet alakult 1908. év végéig összesen 67, melyeknek forgalma 1908. évben az 1,000.000 K-t megközelíti. Ezek eredménye a székelyföldön a tejgazdaság, mint most már nemcsak mellékes, hanem önálló termelési ág meghonosulása. Az állatbiztosító szövetkezetek is örömdetesen szaporodnak. 1908. év végéig 44 alakult, s alakításuk folyton terjed, mert mind több és több község ismeri fel ez intézmény nagyfotosságú horderejét.

A székely kisgazdák gazdasági tudásának fejlesztésére gazdasági előadások rendezettek a gazdaköri tagok élénk részvétele mellett. Tanulságosan kezelt erdélyi birtokok megszemlélésére tanulmányi kirándulások rendezettek. Ezek között 1908. évben a Brassó vármegyei szász községek gazdálkodását két csoportban 200 székely kisgazda tekintette meg, honnan a jó példától áthatva és felbuzdulva jöttek haza valamennyien.

Háziipari tanfolyam rendeztetett 1908. évben 11 községben 216 résztvevővel, a mely tanfolyamok révén a szalmakalapfonás, kosárkötés, szekérralkatrészek készítése, mint hasznathajtó kézi foglalkozás több helyen meghonosodott. Az 1906. évben megnyitott Szabó József-féle tordai kisebb magyar gazdasági iskolából 1908. évben már 12 székely ifjú hagyta el az intézetet. Jelenleg 24 ifjú van a kétéves gazdasági tanfolyamon.

Az állattenyésztés, nevezetesen a szarvasmarhatenyésztés fejlesztése érdekében a köztenyésztésre szolgáló községi bikák beszerzése megkönnyítettett 86 községben 17.416 korona segélylyel. A községi bikák tartása is megkönnyítettett. E célból 1908. évben 100 székely község részesült anyagi segélyezésben, s a rendszeres községi bikaistállók építése is kezdetét vette.

Ezenkívül kedvező fizetési feltételek mellett székely kisgazdáknak kiadatott 566 drb. tenyésztéshez és üsző 148.372 K értékben. A sertésvész által megcsappant sertésállomány visszaállítására 1908. évben kiosztott 30%-os árkedvezményvel 395 drb. részben hazai kondorszörű, részben pedig a tejhulladékok értékesítése végett a tejszövetkezetek tagjai között yorkshirei tenyészkocza és süldő. A juhtenyésztés javítása céljából kiosztott 750 drb. tenyészjuh, a vétélből adott 20%-os árkedvezményvel. A lótenyésztés emelésére közvetlenül csak annyiban volt befolyása a székely akciónak, hogy 1908. évben 28 lipiczai és arabs mén adatott ki szabad fedezésre olyan, főként gyergyói és Udvarhely vármegyei községeknek, a melyeknek nem lévén saját ménjük, vagy fedeztetési állomásaik, a jó apaállatokat nélkülözték s csak ily segítséggel lehetett hanyatló lótenyésztésüket visszaállítani.

A méhtenyésztés érdekében pedig a marosvásárhelyi mintaméhésen rendezett tanfolyamokon kívül 8.000 K segély adatott 21 községben 81 olyan lelkésznek, tanítónak és kisgazdának, ki ebből saját méhészetet alapított. A mintaméhessel kapcsolatban egy nyúltenyésztő telep is létesítettett, hol a belga hús- és az ezüstszőrme nyúl tenyésztetik oly célból, hogy a méhészeti tanfolyamon résztvevők a hasznahajtó nyúltenyésztést elsajátítsák és a tenyésztésanyaghoz is hozzájuthassanak.

Az állattenyésztés érdekeit szolgálták ama legelőjavítási munkálatok, a melyeket a székelyföldi ministeri kirendeltség a székely birtokosságok legelőin foganatosított. Célja e munkálatoknak: eredményes legeltetésre s rendszeres legelőgazdaságra alkalmassá tenni a székelyföld elhanyagolt rossz legelőit. Részletei: tisztítás, bokorirtás, boronálás, fűmagvetés, trágyázás, vízlevezetés, itatók, istállók létesítése stb. Legelőjavítási munka folyt 1908. évben 63 községben 68.000 kat. hold közlegelőn. E legelőjavítási munkálatokra 58.950 K pénzsegély engedélyeztetett. A takarmánynövények termelése vetőmagvak kedvező árban való kiosztásával lett előmozdítva. 1908. évben 70.727 K értékű különböző takarmánvetőmag osztott ki a székely gazdák között 20% árkedvezményvel.

A szőlőfelújítások érdekében a következő intézkedések történtek:

A székelyföldi szőlőterületek agrogeológiai felvétele 1908. évben befejezést nyert. Ezenkívül nagy mennyiségű szőlőoltvány és vadalany került kedvezményes árban kiosztásra. Kis-Küküllő vármegyében szőlőmunkásképző iskola létesült, Maros-Torda vármegyében pedig 12 községben államsegélylyel községi szőlőoltványtelepek létesültek.

A gyümölcsstermelés fellendítése érdekében kiosztatott 1908. évben 26.315 drb. gyümölcs-oltvány.

A székelyföldi mezőgazdaság technikáját a jó gazdasági eszközök és gépek meghonosításával igyekezett a székely akció elősegíteni. Ez egyfelől akként történt, hogy szövetkezeteknek, gazdaköröknek ilyen gépek közös használatra kiadattak, másfelől pedig ugyancsak a szövetkezetek és gazdakörök ilyen gépek beszerzéséhez segélyben részesültek. 1908. évben 307 drb. különböző gazdasági gép adatott ki ily célból közös használatra és 86 gazdakör 221 drb. közös használatú gazdasági gép beszerzésénél segélyeztetett. Ezzel kapcsolatos a községi gépszinnek létesítése, a melyekben a szövetkezetek és gazdakörök közös használatú gazdasági gépei nyernek elhelyezést. 1908. évben 20 ilyen gépszin építése engedélyeztetett, összesen 6.000 K segélylyel.

A vízhiányban szenvedő székely községek vízellátására nézve 1908. évben 14 község részére dolgoztattak ki és hajtottak végre a tervek, mely munkálatokra 89.285 K segély engedélyeztetett.

A székely akció keretében szervezett ingyenes jogi segélynyújtást 1908. évben 573 székely földmíves vette igénybe.

A székely akció munkássága a rendelkezésre álló eszközökhöz képest igyekezett felkarolni ezeken kívül a hitelrendezés, birtokrendezés, munkásvédelem, munkásközvetítés stb. állami támogatással elősegíthető érdekeit is. A székelyföldi ministeri kirendeltség, a hol szükség volt, kezdeményezőleg, vagy támogatólag lépett fel minden olyan ügyben, a mitől a székelyföld mezőgazdasági helyzetének jobbra fordulta volt remélhető és úgy erkölcsi, mint hathatós anyagi támogatásban is részesültek a székely akció részéről a székelyföldnek mindama gazdasági, kulturális és humánus célú társadalmi szervezetei, a melyek szintén a székely nép gazdasági és kulturális helyzetének előbbre vitelén fáradoznak.

Végül megemlítendő, hogy az eredetileg csak a székelyföldön rendszeresített különleges kormányzati gondoskodás az ott elért eredmények hatása alatt és a törvényhozás felhatalmazása folytán 1908-ban Alsó-Fehér és Kolozs vármegyékre is kiterjesztett s a most már erdély-részi (székelyföldi) gazdasági akció megindítása e vármegyékben is folyamatban van.

Az 1898 : II. t.-cz., valamint a többi munkásügyi törvények, úgyszintén a gazda és a gazdasági cseléd közötti jogviszony szabályozásáról szóló 1907 : XLV. t.-cz. végrehajtása tekintetében semminemű nehézség fel nem merült.

Kiadatott az 1908. évben 200.042 drb munkásigazolvány és 6.453 drb. dohánykertész-könyv, melyeket az eddig kiadottakhoz hozzászámítva, összesen 2,927.550 drb.-ra rúg a gazdasági munkások részére az 1898. évtől kiadott munkásigazolványok száma.

A gazdasági cselédek részére az 1907 : XLV. t.-cz. alapján az 1907. és 1908. évben összesen mintegy 660.000 drb. szolgálati cselédkönyv adatott ki.

Az 1908. év július havában az aratás zavartalan lefolyásának biztosítására Mezőhegyesen, Bábolnán és Kisbéren, az állami ménésbirtokokon tartalék-munkáscapatok tartattak készletben, hogy azokból a szerződésesszögő munkások rögtönösen pótolhatók legyenek. Egyéb kedvező körülményeken kívül főleg ezen megelőző intézkedésnek tulajdonítható, hogy az 1908. évi aratási munkálatok egyes, helyi okokra visszavezethető, kisebb jelentőségű esetektől eltekintve, általában véve zavartalanul folytak le.

Az Országos Gazdasági Munkás- és Cseléd segélypénztár működése az 1908. évben a következő eredményeket tüntette fel :

A pénztár rendes tagjainak különböző csoportjaiban, melyekben nyugdíj, haláleseti segély, életkor elérésére szóló segély és baleseti segély, vagyis a földmivesnép többféle igényének megfelelő különböző segélyek biztosíthatók, az 1908. évben összesen 1.161 egyén lépett be. Az 1908. év végével a pénztárnak 27.475 önként belépett rendes tagja volt. A munkaadók által a rendes tagok különböző csoportjaiban biztosított gazdasági cselédek száma az 1908. év végével 7.675-öt tett ki. A tisztán balesetbiztosítás céljából évről-évre jelentkező rendkívüli tagok

VII. Gazdasági munkásügyek.

száma az 1908. évben 27.535 volt. A baleset veszélyének leginkább kitett gazdasági gépmunkások átalánybiztosítása terén ismét kedvezőbb volt az eredmény, mint az előző évben, a menyiben az 1908. év folyamán 12.343 biztosítási kötvény állíttatott ki, tehát 965-tel több, mint az előző évben s ez alapon kötvényenkint átlag 10 biztosítottat számítva, mintegy 123.430 gazdasági gépmunkás volt a pénztárnál baleset ellen biztosítva. A törvény értelmében a munkaadókra kivetett 120 filléres hozzájárulási díjért 374.482 gazdasági cselédnek nyújtott a pénztár balesetbiztosítást. *Együttvéve tehát mintegy 563.234 egyén élvezte a pénztár biztosítását.* Az 1908. évben a pénztár összesen 14.045 esetben nyújtott segélyt és a segélynek összege 500.792 K 88 fillért tett ki. Ez összegből több mint 70.000 K oszlott meg 285 oly eset közt, a melynél az elhunyt egyén hátrahagyottja részére adatott segély, s ugyanez évben 402-re emelkedett azoknak a száma, a kik baleset folytán végleg elnyomorodván, életük fogytáig a pénztár állandó rokkantsági segélyét fogják élvezni. A pénztár vagyona az 1908. év végén az 5 millió 880 ezer K-t meghaladta.

Az 1907 : XLVI. t.-cz. alapján gazdasági munkásházak létesítésénél Bihar vármegyét 1,000.000, Pest-Pilis-Solt-Kiskunt 1,000.000, Temest 1,000.000, Torontált 1,000.000, Csanád vármegyét 720.000, Tolnát 650.000, Jász-Nagykun-Szolnokot 500.000, Veszprém vármegyét 450.000, Komárom vármegyét 300.000, Fejért 250.000, Mosont 100.000, Temesvár tj. várost 480.000, Ujvidéket 250.000, Székesfehérvárt 224.000, Hódmező-Vásárhelyt 200.000, Aradot 175.000, Szabadkát 120.000, Zombort 100.000, Zenta rt. várost 500.000, Sátoraljaújhegyt 125.000, Lévát 100.000, Veszprémet 80.000, Nagyikindát 30.000, Mór községet 300.000, Balmazújvárost 160.000, Csorvást 100.000, Izsákot 80.000, Pért 60.000, Szeghalmot 50.000, Tótkomlóst 50.000, Kishegyest 40.000, Nyíracsadót 30.000, Tolcsvát 30.000, Kosút községet 25.000, Kótelket 20.000, Tokajt 20.000, Ballonyt 14.000, Sövényházát 14.000 K kölcsön felvételében támogattam államsegélyvel.

Az 1908. év folyamán tehát 11 vármegyében, 7 tj. városban, 20 rt. városban és községben 9.335 gazdasági munkásház felépítése határozottat el, a melyek felépítéséhez szükséges összesen 10,348.000 K kölcsönösszeg évi tőke és kamattörlesztéséhez 214.220 K helyzetetett kilátásba, illetve részben már folyósítottatott. Tényleg felépült az 1908. év folyamán : 8 vármegyében 25 helyen 468 gazdasági munkásház, ez ideig összesen tehát 1.165 munkásház épült fel.

Gazdasági
cseléd- és
munkásjutalma-
zások, kitünteté-
tések.

Az 1908. évben a hosszabb időt egy helyben töltött gazdasági cselédek és munkások jutalmazása fokozottabb mértékben eszközöltetett, a mely jutalmazások a több oldalról beérkezett jelentések szerint maradandó benyomással voltak az érdekelt gazdasági cselédek és munkásokra.

Az 1908. évben 427 gazdasági cseléd és munkás részére engedélyeztetett 36.950 K jutalom és ugyanannyinak elismerő oklevél állíttatott ki ; 2 gazdasági cseléd csupán elismerő oklevelet kapott.

A 40 éves szolgálati díszérem 18 egyénnek adományoztatott ; két gazdasági cseléd pedig ezüst érdemkereszttel lett kitüntetve.

A Néplap 1908. évben 16.800 példányban küldetett meg díjtalanul kisgazdáknak és munkásoknak. Az előző évekhez viszonyítva tetemesebb számban megrendeltetett azon érdeklődők részére, a kik annak küldése végett hozzám fordultak, s a lapküldésére érdemeseknek bizonyultak. A »Néplap« öt nyelven ú. m. magyar, német, tót, oláh és szerb nyelven jelenik meg.

Népkönyvtár 1908. év folyamán 423 állíttatott fel. Ez ideig a földművelésügyi tárca 2.527 népkönyvtárt létesített.

A hatóságilag szervezett gazdasági munkásközvetítés az 1908. évi nagyarányú amerikai visszavándorlás folytán a visszavándorlók elhelyezése céljából jelentékenyebb működést fejtett ki s a belügy- és kereskedelemügyi miniszterrel egyetértésben a határszéleken munkásközvetítő kirendeltségeket létesítettem. E kirendeltségek Fiumében 13.524, Királyhidán 13.203 és Zsolnán 71.204, összesen 97.931 visszavándorló egyént láttak el munkáskeresleti értesítővel. A fiumei

kirendeltség 1.774 oly egyénnek adott ingyenes vasúti jegy váltására jogosító igazolványt, kik konzuli támogatás igénybevételével, illetve minden anyagi eszköz hiányában tértek haza.

Az 1908. év folyamán Békésen, Szarvason (Békés vm.) Battonyán, Makón, Nagylakon (Csanád vm.), Csongrádon, Szentesen (Csongrád vm.), Farnadon (Esztergom vm.), Udvardon (Komárom vm.) és Zalaszentmihályon (Zala vm.) létesítendő, összesen 10 »Népház« építési és fentartási költségeire mintegy 70.000 K államsegélyt helyeztem kilátásba. Népházak létesítése szociális szempontból igen figyelemre méltó. A munkások érdekében alkotott intézmények elhelyezésére szolgál, hol tehát egy helyütt találná meg a munkás a munkásközvetítőt, segélypénztárt, népkönyvtárt és lapokat, tanácsadó néphivatalt, téli időben háziipari foglalkozást, fogyasztási és hitelszövetkezetet.

Az 1908. év május havában a vezetésem alatt álló ministerium központjában »Földművesek tudakozódó irodája« néven új intézményt létesítettem.

Ennek az irodának az a célja, hogy azoknak a földműveseknek, a kiknek valamely beadványa, kérvénye, felebbezése a földművelésügyi ministeriumban áll tárgyalás alatt, útbaigazítást adjon az ügy hollétéről s mibenállásáról, továbbá az, hogy a földművelésügyi tárcza ügyköréhez tartozó dolgokban felvilágosítást adjon a földművelőknek. Az ügyfelek által előadott panaszokat írásba foglalja és tárgyalás, illetőleg megvizsgálás végett az illetékes ügyosztályhoz juttatja.

A tudakozódó iroda feladatai közé tartozik a különböző népies gazdasági és ismeretterjesztő kiadványok minél szélesebb körben való terjesztése is. 1908-ban mintegy 700 kiadványt bocsátott a tudakozódó földművelők rendelkezésére. Ezenkívül 671 esetben járt el. A levélszervezési megkeresések száma 220.

A földművelő nép téli foglalkoztatása érdekében 1908. év folyamán 49 vármegyében 379 községben 391 háziipari tanfolyam tartott, melyen 11.490 gazda és gazdasági munkás vett részt, kik a kosárfonás, kefe- és seprőkötés, gyékény- és szalmafonás és fafaragó munkákban lettek kiképezve.

Az 1908. év folyamán 56 gazd. háziipari szövetkezet működött, melyeknek 2.700 tagja volt.

Az 1908. évben 30 gazdasági háziipari szövetkezetnek összesen 65.600 K államsegélyt engedélyeztem forgatóke, üzletrész, illetve beruházási segély címén.

Ugyancsak ezeknek a szövetkezeteknek az 1908. évben 62 drb. füzvesszőhasító és gyalugépet, 26 drb. füzvesszőhajtó-gépet és 94 drb. hámozókészüléket adományoztam.

A gazdasági ismétlő iskolák növendékeinek a gazdasági háziiparban leendő kiképzése végett 24 gazdasági ismétlő iskolánál tartottam háziipari tanfolyamot és 8 drb. szalmakalapvarró gépet, 2 drb. fehérneművarró gépet, 2 drb. kefeszőrvágógépet, 19 drb. kalapvasalót, 42 drb. kalapformát, 7 drb. fonatmángorlót, 1 drb. czirokseprőkötőgépet és 50 drb. kézi vesszőgyalut osztottam ki az iskolák közt.

A néptanítók részére Kökényesen és Derecskén tartattam gazdasági háziipari tanfolyamokat összesen 40 résztvevővel.

Népies gazdasági előadás az 1908. évben 1.351 községben 467 előadó útján 2.797 tartott összesen 186.904 résztvevővel.

Gazdasági vándor-szaktanár 1908-ban 24 működött, kik 24 tanítóképzőn és 4 papnevelőn látták el a gazd. szakoktatást, ezenkívül 307 községben 738 vándorelőadást tartottak, melyen 36.262 ember vett részt. 41 községben tartottak hosszabb ideig tartó gazdasági tanfolyamot, melyeken 1.626 ember vett részt, végül 73 háziipari tanfolyamot rendeztek, melyeken 1.837 munkást képeztek ki.

A pénzügyminister a pénztári készletből ismét egy millió K előleget utalt át a telepítési alapba, hogy addig is, míg az országgyűlés a telepítésről, ingatlanfeldarabolásról s egyéb birtok politikai intézkedésről szóló törvényjavaslatomat le nem tárgyalja és a törvényhozás e javaslat keretében a telepítési alapot jelentékenyen nem gyarapítja, a kormány telepítési akciója ne szüneteljen. Ebből az előlegből és az 1908. év végéig fenmaradt 2,890.197 K 26 f pénz-

VIII.
Telepítés és
birtok-
feldarabolás.

készletből az 1907. évben megszerzett birtokok vételárának kifizetése és az alább felsorolt birtokok vásárlása után az év végén gyümölcsözően elhelyeztetett 1,879.986 K 37 fill.

Az 1908-ban vásárolt birtokok a következők: Alvinczen (Alsó-Fehér vm.) Novák Ferencz-től: 181 kat. hold 315 □ öl 73.828 K; ugyanott dr. Szaniszló Albertnétől: 31 kat. hold 1.100 □-öl 10.140 K; Igenpataka és Magyarigen községekben (Alsó-Fehér vm.) Kiss Bálinttól: 587 kat. hold 209 □-öl 165.000 K; ugyanott Deutsch Simontól: 265 kat. hold 474 □-öl 65.000 K; Czelná, Igenpataka és Magyarigen községekben (Alsó-Fehér vm.) gróf Teleki örökösöktől: 1.042 kat. hold 1.510 □-öl 270.000 K-ért és Alsófarkadin, Felsőszilvás, Haczaszel, Totesd és Tustya községekben (Hunyad vm.) gróf Lónyay Menyhértől: 1.011 kat. hold 414 □-öl 318.000 K;

Ezen ingatlanokkal együtt, a melyeknek egész területe 3.119 kat. hold 822 □-öl, vételára pedig 901.968 K, az országos telepítési alap birtokállománya 36.033 kat. hold 361 □-öltre emelkedett, a miből a Királyhágóninnen van 7.343 kat. hold 637 □-öl, az ország erdélyi részében pedig 28.689 kat. hold 1.324 □-öl fekszik.

A folyó évben megszerzett birtokokon nyugvó jelzálogkölcsonökből ugyanazon okokból, a melyekre már a múlt évi jelentésben utaltam, 122.000 K névértéket illetőleg 118.999 K 64 fill. tőketartozást vállaltam el, a miből jelenleg még 118.475 K 98 f. áll fenn. Számbavéve az előző évben vásárolt birtokokat terhelő 728.000 K jelzálogkölcsonöket is, a telepítési alap eddig 806.383 K kölcsöntőke-tartozást vállalt el, a mely tartozás törlesztés folytán az 1908. év végén 799.279 K 77 fillérre szállt le. A kölcsönök évi annuitási részleteinek összege 42.852 K 80 fill.

Miután a most vásárolt birtokoknak telepítésre való előkészítése hosszabb időt igényel, a lefolyt évben csak Nevrincsan (Krassó-Szörény vm.) létesült új telep 70 gazdálkodó és 15 munkás telepes részére a telepítésre Nevrincsan és Klicsován régebben kijelölt 2.212 kat. hold 236 □-öl Béga melléki kincstári erdőkből. A telepések itt 25, illetve a munkástelepések 5 kat. holdat kapnak, az utóbbiak lakóház nélkül 1.150 K-ért, a gazdálkodó telepések pedig lakóházzal együtt átlagosan 7.700 K-ért.

A munkás telepések és a gazdálkodó telepésekből 26-an a községben, a többiek tanyákon helyeztetett el és miután a telephelyek minősége nagyon eltérő

14 telephelyen a vételár egyenkint	8.123 K-ban,
21 telephelyen a vételár egyenkint	7.841 K-ban,
24 telephelyen a vételár egyenkint	7.599 K-ban,
8 telephelyen a vételár egyenkint	7.277 K-ban,
3 telephelyen a vételár egyenkint	6.955 K-ban

állapítottatott meg.

Az év végén 28 telephelyet szálltak meg, a többiek betöltése az 1909. évre maradt, melynek benépesítését a házak építésénél beállott késedelem miatt kellett elhalasztani, ma már az építkezés befejezése után 50 gazdálkodó és 3 munkás telepes befogadásával az összes telephelyeket megszállták.

A Krassó-Szörény vármegyében telepítésre még kijelölt többi kincstári erdők felhasználása még a tervezés állapotában van és csak a valealungai hozzátelepítés előkészítő munkálatai haladtak annyira, hogy a házak építése és a telephelyek betöltése a jövő évben megindítható.

Halasztást szenvedett a Fejértelep és a mosniczai hozzátelepítés befejezése is Temes vármegyében, az előbbi azért, mivel a szőlőbirtokosoknak a telephelyekhez való igényjogosultsága az igényjogosultak személyében beállott változások miatt eddig még nem volt megállapítható. Mosniczán pedig a földek csak a jövő évben lesznek teljesen írtva.

Ellenben Szilágyiban (Bács-Bodrog vm.) a telepítés az utolsó 72 telepház felépítésével és ugyanannyi telepes befogadásával befejezést nyert, minélfogva a belügyminister a 260 telephelyből álló telepet nagyközségnek mondotta ki.

Az 1907. évben vásárolt birtokoknak telepítésre való előkészítése folyamatban van s Déván már annyira előrehaladt, hogy ott a telepítés a jövő évben megkezdhető.

Az 1894. évi V. t.-cz. alapján létesített telepek támogatására szolgáló költségvetési hitel az 1908. évben is jóformán teljesen felhasználtatott. A támogatásnak költségesebb tételei közül említést érdemelnek 8 tenyészbika, egy mén és 18 tenyészkan beszerzéséhez a telepéseknek adott 3.155 K államsegély, Igazfalván, Mosnicán és Stancsófalván 57 nyugoti fajta tehén kiosztása az előző jelentésekben említett kedvező feltételek mellett, továbbá 316 raczka anyajuh átengedése a vételár előlegezése és a szállítási költségeknek az állam részéről való elvállalása mellett, végül 360 fajbaromfi (orpington kakasok és tyukok, pekingi kacsák és emdeni ludak, fehér mexikói pulykák) és 100 ezüst szörméjű házinyúl kiosztása, részint ingyen, részint cserébe.

Vetőmagot kölcsönben vagy ingyen a fehéregyházai, nagysármási, stancsófalvai telepek és pedig 38 m.-mázsa őszi búzát, 102 m.-mázsa tavaszi búzát, 3 m.-mázsa seprőczirokot, 17 m.-mázsa luczernamagot és 0,2 m.-mázsa lóherét, ezenfelül a facseti telepek 2.895 K értékű fűmagkeverékben ingyen, az igazfalvi telepek szénabeszerzésre 2.000 K kamatmentes kölcsönben, a mosniczai telepek tavaszi búza beszerzéséhez 246,50 K segélyben részesültek. Kiosztatott 11.000 drb. szőlőoltvány ingyen, 15.000 drb. szőlőkaró félárban és 16.107 drb. gyümölcsfa 2.590 drb. eperfa, 800 drb. eperfacemete és 30.610 erdei facemete ingyen.

Háziipari tanfolyam 13 telepen tartatott a telepítési ügyág költségén. Ezekben a telepek túlnyomóan a kosár és szalmafonást, a seprő- és kefekötést tanulták.

A közigazgatási, kulturális és egyházi célokra fordított költségek ebben az évben is jelentékenyek voltak.

Az állam költségén Marosludason a ref. templom kibővített és berendezett, Nagysármáson pedig kijavított, Igazfalván két új tanterem, iskolaszolgai lakás és jégverem, Monostoron kisedővoda és református imaház, Tergovesten két tantermű iskola, Stancsófalván a ligeti iskola és tanítói lakás épített.

Tiszaféjéregyház község kapott 6.000 K segélyt községház építésére, Szilágyi 1.000 K, a marosludasi ref. egyház 6.000 K segélyt kántorlak, Igazfalva 12.000 K-t óvoda, Stancsófalva 6.000 K-t szövetkezeti helyiségek építésére.

A gazdasági és más célokra szolgáló beruházások és segélyek közül nagyobb összeget képviselnek a szilágyii kosárfonók szövetkezetének adott 1.000 K államsegély; az igazfalvai telepeknek 30% árkedvezménynyel kiosztott 134,5 m.-mázsa műtrágya; a facseti marhaszínre engedélyezett 3.000 K segély; a temesrékási tűzoltó felszerelés 1.774 K és ugyanott egy mély fúrású kút költsége és a Kurosicza patak szabályozásának 2.761 K költsége; Monostoron 1.500 K segély csordáslak és bikaistálló építésére; Marosludason a mély fúrású kísérletek 4.427 K költsége; Stancsófalván pásztorlak építésére adott 1.200 K segély és az utak rendezésére fordított 3.000 K költség.

Az 1908. évben is számos telepen közutakat építtettem, gondoskodtam arról, hogy a vízkárok megszüntetessenek. Jelentékeny összeg fordított utak, hidak építésére, valamint azok karbantartására.

Szövetkezetek alakultak: Mosniczán fogyasztásra és értékesítésre, Stancsófalván fogyasztásra, Szilágyiban kosárfonásra és termelésre.

A búzatermés néhány telepet kivéve általában nem volt kielégítő s a nagy szárazság következtében a többi termények is gyengébben fizettek.

Ezért a telepek az előző évekből fenmaradt hátralékokkal az 1908. évre előírt 595.659 K 59 f tartozásukból az év végéig csak 333.146 K 84 f-t fizettek s így a kincstárnak még 262.512 K 73 fillérrel adósak.

A telephelyek forgalma: Nevricsán 28 gazdálkodó telephelynek, Szilágyiban 72 gazdálkodó telephelynek és Tergovesten 3 munkás-telephelynek és 50 gazdálkodó-telephelynek,

vagyis mindössze 3.113 kat. holdnak 1,104.600 K-ért való eladásában állott, a miből a telepesek 150.750 K-t a megszállás előtt fizettek le.

A telepítési törvény (1894 : V. t.-cz.) életbe lépte előtt keletkezett régi kincstári telepes községekben a váltóshátralékok leszámolása és a birtokállapot rendezése több, a leszámolással megbízott tisztviselő súlyos megbetegedése miatt nem volt befejezhető. Ezenkívül több más, a leszámolással megbízott különítmény intézkedési jogkörén kívül eső körülmény, így pl. a hátralékok egy részének elengedése, a végleges szerződés szövegének megállapítása stb. iránti tárgyalások is hátráltatták a rendezés teljes befejezését. Remélhető azonban, hogy a rendezés még az 1909. év vége előtt befejezhető lesz.

A telepes községek kulturális, gazdasági és közigazgatási téren az 1908. évben a következő támogatásban részesültek :

Betlenházán imaház építésére 10.000 K, Hertelendyfalván ref. templom építésére 10.200 K, Nagymajláton ref. templom építésére 20.000 K, Szapáryfalván ref. templom építésére 22.636 K, Szapáryligeten r. kath. templom építésére 20.000 K, engedélyeztetett. Szentleányfalva orgona beszerzésére 3.200 K.-t kapott.

Óvoda építésére Bácsgyulafalva 16.500 K, Betlenháza 15.000 K, Dombiratos, Hertelendyfalva, Ótelek, Pusztaföldvár, Sándoregyház, Szapáryfalva, Székelykeve egyenkint 14.000 K, Szentleányfalva 7.500 K, Zimándújfalu 17.000 K segélyt kapott. Gizellafalvának az óvoda berendezésére és felszerelésére 627 K, Almáskamarásnak és Zimándújfalunak az óvoda bérére 500, illetve 200 K utalványoztatott.

Iskola építésére Bodófalvának 22.441 K, Bolgártelepnek 16.000 K, Gizellafalvának 9.187 K. Vadászerdőnek 20.000 K, Végegyházának 300 K segély engedélyeztetett. Ezenkívül a fakerti iskola tatarozására 1.928 K, a kisszentpéteri iskola melléképületeinek felépítésére 4.027 K, a székelykevei iskola berendezésére és felszerelésére 454 K s a vadászerdei elemi iskolával kapcsolatos internátus segélyezésére 5.000 K folyósított.

Községháza építésére Dombiratos 4.000 K. Kisiratos 15.000 K, Pusztaföldvár 12.000 K s Rábé 1.000 K segélyt kapott.

A telepesek gazdálkodásának előmozdítására különös gond fordított. Apaállatok beszerzésére Almáskamarás, Bácsgyulafalva, Betlenháza, Csanádapácza, Dombiratos, Fakert, Felsőmuzslya, Hertelendyfalva, Józseffalva, Királyhegyes, Kisiratos, Kisszentpéter, Kovácsi, Kövegy, Magyarbánhegyes, Magyarszentmárton, Majlátfalva, Mezőkovácsháza, Nagybánhegyes, Nagykamarás, Nagymajláth, Németszentmihály, Ótelek, Pitvaros, Sándoregyház, Szapáryfalva, Szapáryliget, Székelykeve, Szentleányfalva, Tértvár p., Újvár, Végegyháza, Wekerlefalva, Zimándköz és Zimándújfalu telepes községeknek összesen 10.068 K segély engedélyeztetett. Apaállattisztállók építésére Sándoregyház kapott 6.500 K segélyt, míg fajtehenek Magyarbánhegyesen, Mezőkovácsházán, Ószentivánon, Sándoregyházán, Szapáryfalván, Szapáryligeten és Székelykeven osztattak ki akként, hogy azok vételárát a telepesek öt év alatt fogják kamatmentesen visszafizetni. A biztosítási és szállítási költségeket a földművelésügyi tárca viselte.

Fajbaromfiak Déván, Hertelendyfalván, Szentleányfalván, Vajdahunyadon, Zimándközön és Zimándújfaluban osztattak ki.

Betlenházán három ménnel fedeztetési állomás létesített.

Kedvezményes árú gyümölcsfa-csemetéket kaptak Bodófalva, Csanádapácza, Kisiratos, Kövegy, Pusztaföldvár, Reformátuskovács háza és Végegyháza telepesei.

Kedvezményes áron kaptak *búzavetőmagot* Déva, Dombiratos, Fakert, Nagymajláth, Pitvaros, Vajdahunyad, Végegyháza és Zimándújfalu telepesei.

Ártézi kút fúrására megfelelő segélyek adtak Bolgártelep, Felsőmuzslya, Keglevichháza, Kovácsi, Reformátuskovács háza és Sándoregyház telepes községeknek. A magasan fekvő Szapáryfalván a nagymérvű vízhiány megszüntetése céljából 15.000 K költséggel tizennégy kút építése engedélyeztetett.

Háziipari tanfolyam az 1907/1908. év telén harminczkét telepes községben tartott s azok költségeire 18.000 K engedélyeztetett.

Telephely-visszavétel 5 esetben fordult elő. Végörlesztést teljesítettek 331 telephely után.

Az ingatlan feldarabolási ügyek az 1908. évben nagy lendületet vettek, úgy hogy ebben az évben 183 parcellázási ügyben fordultak a földművelésügyi ministeriumhoz. Ott, a hol a parcellázás még csak a tervezetés szakában volt, közérdekűség esetén ingyen felméréssel, szerződéskötéssel és a törlesztés költsön díjtalan közvetítésével támogattam a vevő földműveseket. De számos esetben már csak arra szorítkozhattam, hogy a vevők részére, a kik túlságosan terhes szerződést vállaltak magukra, ingyenes jogvédőt rendeltem ki.

A parcellázási ügyek tárgyalása során mindinkább arról kellett meggyőződnöm, hogy pusztán közigazgatási intézkedésekkel az itt elharapódzott bajokon segíteni sok esetben nem lehet. Az ingatlan feldarabolások ügyének törvény útján való szabályozása a telepítésről, az ingatlanfeldarabolásról és egyéb birtokpolitikai intézkedésekről szóló törvényjavaslatban fog megoldást nyerni.

A m. kir. országos meteorológiai és földmágnességi intézet működési körébe tartozik: a megfigyelő hálózat és az ógyallai observatórium fenntartása, a megfigyelési anyag feldolgozása és közzététele. Az intézet ez irányú működése az 1908. évben nagyjában ugyanazon keretben haladt, mint az előző években.

A *klimatológiai hálózat*, mely I., II. és III. rangú állomásokat foglal magában, 1908-ban 218 állomásból állott, ezekhez járul még a szőlészeti célokra létesített és szintén az intézet kezelése alatt álló nyolcz állomás.

Az *ombrometriai hálózat* körülbelül 1.200 állomást tartott nyilván.

E szerint a műszerekkel felszerelt klimatológiai és csapadékmérő állomások száma már meghaladta az 1.400-at.

A zivatarmegfigyelő hálózatban körülbelül 1.000 külső munkatársa volt az intézetnek, a kik díjtalanul teljesítették a megfigyeléseket.

Eltekintve a teljesen felszerelt ógyallai observatóriumtól, felszerelésüknél fogva a temesvári és nagytagyosi állomás is az observatóriumok közé számíthatók, s ezenkívül az ország számos pontján működtek még regisztráló készülékekkel felszerelt állomások.

Az 1908. évben mint hivatalos kiadványok megjelentek többek között:

1. A meteorológiai évkönyv XXXVI. kötet I. része, mely a II. és III. rangú állomások 1906. évi megfigyeléseit tartalmazza, a nemzetközileg elfogadott formában.

2. A meteorológiai évkönyv XXXVI. kötet II. része, mely az ógyallai observatórium és néhány I. rendű állomás regisztráló műszereinek adatait adja közre.

3. A meteorológiai évkönyv XXXVI. kötet IV. része, mely az összes ombrometriai állomások megfigyeléseit öleli fel.

4. Az 1907. évi Magyarországi Földrendések, magyar és német nyelven.

5. A Nagytagyosi Meteorológiai Observatórium ismertetése és jelentése.

6. A felsőbb légrétegek meteorológiai viszonyainak kutatása.

Az intézet hivatalos teendői közül megemlítenő még az országos vízepítési igazgatóság vízrajzi osztálya számára a szükséges adatok közvetítése, közös megállapodás szerint.

Részt vett ezenkívül az intézet a londoni magyar kiállításon és a Hamburgban tartott meteorológiai kongresszuson.

A hegyvidéki geológiai felvételeken 6 geologus, az agrogeológiai felvételeken 6 geologus Földtani intézet. és egy vegyész dolgozott.

A felvételek területe: hegyvidéki és bányageológiai 262,74 ha², agrogeológiai 95,23 ha² reambuláltatott 290 km² terület. Végzett 286 vizsgálatot, adva ugyanannyi szaktanácsot és felvilágosítást, elintéztet összesen 856 szakszerűügyet. Az intézeti múzeum, melyet 1908-ban 5.561 egyén látogatott, vegyes adományokból 151 új darabbal gyarapodott.

IX.
Tudományos
intézetek
és kísérleti ügy.
M. kir. orsz.
meteorológiai és
földmágnességi
intézet.

- M. kir. állat-
életteni és takar-
mányozási kísér-
leti állomás. A budapesti m. kir. állatélettani és takarmányozási kísérleti állomás 1907/908. évben 10 kísérletet végzett, melyek a vérliszt tápláló értékének, az amidok tápértékének, a gyümösliszt takarmányértékének megállapítására, respirációs készülékek üzembehelyezésére irányultak. Végzett ezenkívül tehénkísérleteket száraz és nedves takarmányokkal, respirációs kísérleteket sertésen és juhon, tanulmányozta a tehének fehérjeszükségletét és a tejcseinek kémiai összetételét. 153 mintán végzett ellenőrző vizsgálatokat és 18 esetben adott szakvéleményt.
- Tejkísérleti
állomás. A tejkísérleti állomás tejgazdasági céljának megfelelőleg folytatólagosan kísérletezett tenyészkiválasztással s e célból a tömeges zsírvizsgálatokat ezúttal is folytatta. Rendezett vajversenyeket, melyeknek vajait, valamint az országos pécsi kiállítás vajversenyeire beküldött vajakat fizikai és kémiai vizsgálat alá vette. A jobb minőségű vajak előállíthatása végett tenyésztett tiszta tejsavkulturákat és a moson- és sopronmegyei szövetkezeteket, valamint az akadémiai és futaki uradalmi tehenészetet ezen kulturás vaj termelésébe vonta bele.
- Szakvéleményeket, különösen a tejelési eredmények fokozására vonatkozólag ez évben is több ízben adott a hozzá fordulónak. Végzett számos gépvizsgálatot és segítségére volt a tejszövetkezeteknek és tejtermék értékesítő vállalatoknak berendezési és újjászervezési munkálataikban.
- Az állomás évek óta buzgalommal munkálkodik azon, hogy fejlődő sajtiparunknak piacot teremtsen, e célból Angliába is szállított próbaküldeményeket, melyek ez idő szerint kilátásokra nyújtanak reményt.
- Kísérletügyi köz-
ponti bizottság. A kísérletügyi központi bizottság újabb szervezete keretében, a melybe a szorosán vett mezőgazdasági, szőlészeti és erdészeti kísérleti állomások, valamint a kísérleti ügygyel vonatkozásban álló egyesületek bevonattak, mint a földművelésügyi ministerium tanácsadó testülete 1908-ban 11 ülésében 20 fontosabb szakkérdést tárgyalt és ugyanannyi szakvéleményt adott. Ennek a bizottságnak hivatalos organuma, a »Kísérletügyi Közlemények«, 4 füzetben 584 oldalon jelent meg s 9 állomástól és 24 szakegyéntől összesen 40 dolgozatot közölt.
- Mezőgazdasági
múzeum. A mezőgazdasági múzeum a nagyközönség rendkívüli érdeklődésének tárgya, a mennyiben nagy számban keresi fel s iskolák és szakemberek is sűrűn látogatják. E mellett a külföld is nagy érdeklődést mutat az intézmény iránt, számos külföldi tudós is fölkereste. Látogatói sorában külföldi fejedelmi személyek is voltak, így a spanyol király, Ferencz bajor és Kuni japán császári herceg. A múzeum épülete 1908-ban egy román stílusú új részlettel bővítettett ki, mely egy előadási termet és könyvtárhelyiséget foglal magába. A gyűjtemények részint vásárlások részint ajándékozások folytán jelentékenyen szaporodtak. Az ajándékozók között ott látjuk József kir. herceg ő fenségét is, ki a vadászati gyűjteményt gazdagította értékes adományokkal.
- Országos
gyapjúminősítő-
állomás. Az országos gyapjúminősítő-állomás folytatta tudományos munkásságát, a hazai tenyészanyag javítása érdekében tanulmányokat tett, kivált a prémbőrnyeres céljából tenyésztett karakul-juhok histológiája szempontjából és a hazai racka-juhok felszórának és pehelyszálainak finomsága és szilárdságára vonatkozólag.
- A tenyészállatok gyapjának elbírálása céljából végzett 18 osztályozást és mikroszkopiai vizsgálatot, 65 szálfinomsági mikroszkopi mérést, 39 szilárdsági és nyújthatósági megállapítást, 38 esetben fésülési próbát s 39 bundaosztályozást. Teljesített a személyzet több helyszíni szemlét felülbírlás, nyájosztályozás és kosbeosztás céljából. Tanácsot kértek tenyésztők, kereskedők, gyárosok, sőt külföldiek is. Az igazgató gyapjúárveréseken mint min. biztos vett részt. A gyapjúértékeléshez szükséges vizsgálatok száma 1.204 volt.
- A szakiskolák részére gyapjúgyűjteményt állított össze.
- Az intézetet meglátogatták bel- és külföldi szakemberek és iskolák. Résztvett a londoni magyar kiállításon, tanulmányozta a francia húsmerinó tenyészteket, valamint a német gazdasági egyesület stuttgarti kiállítását.
- M. kir. bakterio-
lógiai intézet. A bakteriológiai intézet mint vizsgálati állomás 1.400 ügyet intézett el. 540 ízben szolgált ki malleint, összesen 3.352 adagot, tuberkulint 259 esetben adott ki 19.742 adagnyi

mennyiségben. A többi 426 esetben különféle beküldött anyagoknak (emberi és állati hullarészek, víz, tej, kóros váladékok, gyógyszer stb.) bakteriológiai vizsgálatát teljesítette.

Mint *szérumtermelő-intézet* (a belügyminister megbízásából) 39.239 különböző erősségű difteriaellenes szérumadagot termelt.

A szakoktatási intézmények az állami költségvetésben célszerűségi szempontból 3 címen elkülönítve szerepelnek, mint :

- a) állatorvosi főiskola,
- b) gazdasági akadémiák,
- c) alsófokú gazdasági szakoktatás és mezőgazdasági ismeretek terjesztése.

Az állatorvosi főiskolán a korszerű fejlesztés érdekében szükséges építkezések és bővítések 1908-ban is tovább folytak s elkészült a bakteriológiai intézet kísérleti állomása, a főiskola kertje pedig a szomszédos Oetl-féle gyár telkének megvásárlása által a szükséghez képest kibővített. Az élettani és vegytani intézet emeletre építésére vonatkozólag az előmunkálatok folynak. A tejhygiené gyakorlati és elméleti oktatása céljából külön laboratórium rendeztetett be, mely 1909. év elején kezdte meg működését. A bakteriológiai intézet az ojtóanyagoknak állami kezelésben való termelését az 1908. év folyamán megkezdte.

Az ismétlő tanfolyamok honvéd állatorvosok számára tovább folytak s ezekre a tanfolyamokra bizonyos számú polgári állatorvos felvételét is rendszeresíteni kívánom. A tanfolyamoknak ily irányban való kibővítésére az előmunkálatok folynak s az első kibővített tanfolyam az 1909. év folyamán fog megtartatni.

Az öt gazdasági akadémia hiányos kezelési, gazdasági épületeinek és felszerelésének fokozatos kiegészítése az 1908. évben nagy mértékben haladt előre s az 1909. évi költségvetésben is nagyobb összeg irányoztatott elő erre a célra.

A földműves iskolák száma a nagykállói földműves iskola felállítása iránt már tetemesen előrehaladott tárgyalások befejezése után legközelebb egygyel szaporodni fog. Az új intézetben a tanítás megkezdése az 1910. évre van tervezve. Megszüntettetett a nagyszécsényi tejműködőképző iskola, mely helyett Csákován állítottatott fel tejműködőképző szakiskola.

A gödöllői női gazdasági háztartási iskola előmunkálatai fokozottabb mértékben haladtak előre.

A főosztály alá tartozó gazdasági szaktanárok az 1907/908. év telén 1.345 községben tartottak előadást, melyeknek 186.032 hallgatója volt.

Megemlítem végül, hogy a vezetésem alatt álló ministerium szaklapja a »Földművelési Értesítő« az 1908. évben a XIX. évfolyamba lépett.

X.
Gazdasági
szakoktatás.

Állatorvosi
főiskola.

Gazdasági
tanintézetek.

Földművelési
Értesítő.

Darányi Ignác s. k.

II.

MAGYARORSZÁG

ŐSTERMELÉSÉNEK ÁLLAPOTA

1908-BAN.

A Magyarbirodalom területe a folytatólagos kataszteri felmérések alapján az 1908. év A terület meg-
folyamán eszközölt helyesbítések szerint 32,494.408 hektárt tett, az előző évben kimutatott oszlása művelési
32,498.891 hektárral szemben 4.483 hektárral kevesebbet. Ez a keveslet csaknem kizárólag a ágak szerint.
magyar anyaországra esik, a melynek területe 1907-ben 28,243.644 hektárral, míg az 1908-ban
keresztülvitt helyesbítések után 4.543 hektárral kevesebbel, vagyis 28,239.101 hektárral mutat-
tatik ki. A társországok 4,255.307 hektárnyi területe 60 hektárral többre helyesbítettett az előző
évvel szemben. A kimutatott területi keveslet legnagyobb része a Tisza jobbpartjára és a Duna
jobbpartjára esik, előbbi országrész területe 3,183.356 hektárról 3,179.241, utóbbié 4,461.865 hek-
tárról 4,459.477 hektárra helyesbítettett.

A területnek művelési ágak szerinti megoszlását tekintve, a helyesbítések folytán az előző
évvel szemben elég jelentékeny különbségek mutatkoznak. A szántóföld területe 13,569.349
hektárról 13,590.019 hektárra, a kert területe 421.231 hektárról 422.782 hektárra, az erdők
kiterjedése 9,023.162 hektárról 9,026.117 hektárra emelkedett, ezekkel szemben a rétterület
3,342.922 hektárról 3,337.197 hektárra, a szőlőterület 235.665 hektárról 235.121 hektárra, a legelő-
terület 4,102.214 hektárról 4,085.046 hektárra, a nádasterület 74.335 hektárról 73.615 hektárra,
végül a földadó alá nem eső terület 1,730.013 hektárról 1,724.511 hektárra csökkent. Az az évek
óta tapasztalt folyamat tehát, hogy a kisebb jövedelemmel járó művelési ágak területe (legelő,
rét, földadó alá nem eső terület) a több jövedelmet nyújtó művelési ágak (szántóföld, kert) javára
csökken, 1908-ban is mutatkozott.

A helyesbítések folytán a művelési ágak területi aránya is változott; a szántóföld arány-
száma 41.75% -ról 41.82% -ra, az erdő 27.76% -ról 27.78% -ra növekedett, míg a legelők 12.62% -
ról 12.57% -ra, a rétek 10.29% -ról 10.27% -ra csökkent.

Az 1907/1908. gazdasági évet általában abnormális időjárás jellemzi. Szeptemberben túl-
nyomóan száraz, nappal meleg, de erős éjjeli lehülésekkel váltakozó időjárás uralkodott, sőt
egy-egy vidékeken éjjelenként dér és fagy is jelentkezett. Esőzés csak elvétve és kevés helyen
volt, s ott sem kielégítő. A száraz időjárás hátráltatta az őszi szántóvető munkálatokat, mert a
csapadék elégtelensége folytán a talaj kemény, s művelésre nem volt alkalmas. Az őszi vetés
lassan haladt, sőt az Alföldön egyáltalán lehetetlen volt a talaj keménysége folytán. Október
első fele szintén száraz, meleg volt, eső csak a hó második felében esett, de csak szór-
ványosan és sehol sem kielégítő mértékben. A szántás-vetés igen nehezen ment, a kemény
talajba vetett magvak hiányosan keltek, néhol alig csíráztak. Sok kárt okoztak a férgek,
rovarok, különösen az egerek, melyek ez elvetett magvakat részben már is elpusztították.

Novemberben beköszöntött az esős időszak, a mi már a hó első felében lehetővé tette
az elkészített vetési munkálatok előrehaladását. Az elvetett mag azonban ott, a hol a korábbi
száraz időben vetettek, nem kelt ki, vagy a hol ki is kelt, a vetés ritka és foltos volt.
Hozzájárult ehhez a hó második felében hirtelen beállott fagy, melyet a gyenge vetések

Időjárás.

különösen megsínylettek, de a megerősödött vetésekre is káros volt, bár ezek a hideg idővel jobban tudtak daczolni.

Takarmány dolgában ebben az időben a gazdák helyzete kedvezőtlenebb volt, mint más években. A december első felében is folytatódott hideg idő a vetésekre, miután azok nagyobbára hótakaró nélkül állottak, káros volt. Csak a jól megerősödött vetések birták a zord időt. A hó második felében az időjárás eléggé enyhe, többnyire napos, itt-ott esős volt, helyenkint havazott is, a mi nemcsak a gyenge, de különösen a bokrosodó vetésekre kedvező volt.

Januárban és februárban változó, nagyjában nem kedvező időjárás uralkodott. A februárban esett nagy hó sok helyt csakhamar elolvadt, a hol megmaradt, a viharos időjárás a vetéseket ott is megfosztotta a hótakarótól, a vetések védtelenül maradtak. Kivéve a hegyi vidékeket, hol több hó esett.

Márciusban, leginkább az ország nyugati felében, az időjárás továbbra is nagyon változékony maradt, csapadékos napok meleg napos időkkel váltakoztak, de gyakran ismétlődő éjjeli fagyok is jelentkeztek. Az ország keleti és délkeleti részein a téli hideget szárazság váltotta fel, itt esőhiányban is szenvedtek. A hol száraz volt az időjárás, a hó második felében a tavaszi kalászosok vetésével is elkészültek, sőt az Alföldön helyenkint a tengeri alá is előkészítették a talajt. Hegyi vidékeken a sok hó okozta túlságos nedvesség, a gazdákat a nagyobb tevékenységtől még visszatartotta, de a sík és dombvidékeken már a szőlőkben és kertekben is erősen foglalkoztak. Az őszi vetések nagy átlagban kielégítőek voltak, de sok helyen még esőt kívántak. Rétek, mesterseges takarmányfélék és kaszálók elég jól teletek, fejlődésük országszerte kielégítő volt. Rovarok és férgek nem sok kárt okoztak a vetésekben.

Április első hete csapadékdús, néhol havas és szeles, sőt az ország nagy részében viharos volt. A második hét enyhébb időt hozott, a minek hatását a növényzet csakhamar érezte. A gyümölcsfák szépen kezdtek rügyezni, sőt a szőlők rügyképződése is megindult. A gazdasági munkálatokkal jól előhaladtak, a tavasziakat még a hegyvidékeken is nagyrészt elvetették. A síkon a vetések szépen kikeltek, s a tavasziak néhol oly szépek voltak, hogy az ősziakat is túlszárnyalták fejlődés tekintetében. A tengeri vetést sok helyen már megkezdték. Az őszi vetések telelése felől is világosabb volt már a kép. Jobbára kielégítők, kifagyás, rovar- és egérkár szórványosan fordult elő. Még leginkább az őszi repcében tett kárt a fagy.

A rétek és legelők fűnövéését a hűvös, szeles időjárás sok ideig visszatartotta, de ez időtájt rohamos fejlődésnek indult. Április második fele ismét nem volt kedvező a mezőgazdasági állapotról; a gyakori hűvös szelek annyira lehűtötték a levegőt, hogy éjjelente a hőmérő csaknem fagypontra mutatott. Több helyt dér, sőt a felső vidékeken fagy is volt, minélfogva a vetések fejlődése megállt.

Május első felében hirtelen, minden átmenet nélkül nagy meleg köszöntött be, a mellett sokszor erős szél is szárította a talajt. A melegebb időjárás a növényzet fejlődésére, különösen késő ősszel és a télben kikelt s viszontagságos körülmények közt telelt ősziakra jótékony hatással volt; sok helyt a már sárgás vetések zöld színt nyertek és részben bokrosodtak. A száraz, meleg időjárás a szőlőknek és gyümölcsféléknek is jót tett. Sajnos, a gyümölcsnél az időjárás fejlesztő hatását lerontották a hernyók és cserebogarak kártételei, melyek túlságos nagy számmal lepték el a fákat, s irtásukra a gazdaközönség kevés gondot fordított. A hó második felében az ország jórészt kiterjedő zivataros eső a mezőgazdasági állapotnak sokat használt, de sok vidéken nélkülözték az esőt, a hol a száraz, meleg időjárás káros hatását úgy az őszi, mint különösen a tavaszi vetések már nagyon érezték. A termés kilátás az ország sok vidékén — különösen az Alföldön — kritikusan látszott, s félni lehetett, hogy a kalászosok fejlődése — főleg a búzánál és árpánál — a remélnél kedvezőtlenebb lesz. Több helyt előforduló jégeső érzékeny károkat okozott, s a gabonaféléken kisebb területeken rozsda és üszög is mutatkozott, néhol pedig a férgek és rovarok okoztak kárt, különösen a kapásnövényekben.

Június első felét kedvező időjárás jellemzi. Az eső oly vidékekre is beköszöntött, melyek májusban nélkülözték azt, de sok helyen már későn jött, legfeljebb az őszi buza romlását akadályozta meg, különösen az Alföld azon részein, hol szikes és erősen kötött talajba vetettek. A később ismét beállt nagy forróság a terméskilátásokat csökkentette, s e nagy hőség rontó hatását nem voltak képesek ellensúlyozni az erős éjjeli lehülések sem. Számos vidéken jégeső, több helyen üszög okozott károkat. Junius második felében elég sok helyen, nevezetesen az ország hegyvidékein, néhol az Alföldön is eléggé bő eső volt. A szokatlanul abnormális, forró és száraz időre azonban nemcsak eső, hanem jég, sőt a Felvidéken havazás és dér is következett, miáltal a levegő is annyira lehült, hogy az éjszakák hűvösek, egyes helyeken hidegek lettek. Ez megakadályozta a gabonának további rohamos érését, s a késői vetéseknél a szemképződést elősegítette. Az ország sík vidékein az aratást a hó végén megkezdték, korai vetésű buzán és rozson kívül aratják az árpát, néhol vágta már zabot is. A tengeri a száraz időjárást jól tűrte, a hol elég eső volt, erőteljes, zöld és üde, de a hol nem volt eső, a levelek hervadni, fonyadni kezdtek. A korai burgonya elvirágozott. Réteken a sarjú lassan hajtott, s a legelő fűnövése megszünt. A szőlők jó fejlődést mutattak, fürtök gazdagok voltak.

Július első felében is jobbra szárazság és forróság uralkodott, közben voltak ugyan zivatarral, sőt viharral is járó lecsapódások — néhol jégeső is, — de egyes helyeket kivéve, eső sehol sem volt elegendő, mely pedig a kapás és takarmánynövényzetre különösen szükséges volt. Általános volt a panasz a burgonya és kukoricza visszamaradt fejlődése miatt. Répa, dohány, kender, kerti növények, komló és mesterséges takarmányfélék terméskilátásai csökkentek. A kiadó eső hiányát érzi az egész ország, különösen a sík vidék. Sokat szenvednek a legelők és tarlók is, melyek fűnövést a bő eső elősegítené. Az aratást a száraz és meleg időjárás előmozdította, s azt jobbra befejezték. A próbacséplések a nem túlságos várakozásnak megfelelőek, sőt itt-ott öröndetes meglepetések is voltak.

Igaz, hogy ezzel szemben voltak vidékek, hol viszont csalódás következett be. Az kétségtelen, hogy a buzaszem szép piros és aczélos, többnyire súlyos is volt, a mit nem vártak. Szalma-termés hozama $\frac{1}{4}$, néhol $\frac{1}{3}$ -dal is kevesebb volt mint normális években, a mi a szűk takarmánytermés súlyát még fokozta. Jégeső ezuttal sem maradt el, sőt Beszterce-Naszód megyében havazott is, Trencsénmegyében pedig erős dér volt. A hónap második felében az időjárásban változás állott be, a mennyiben helyenkint bő esőzések, helyenkint túlságos lecsapódások fordultak elő, úgy hogy a Felvidék némely részén, s a királyhágóntúli részekben a folyók és patakok kiöntöttek. E vidékeken az árvíz sok kárt okozott, viszont a sík vidékeken esőhiány miatt panaszok voltak. Az esőjárt vidékeken a rétek, kaszálók és legelők fejlődésnek indultak, viszont a learatott gabonában kárt okozott az eső, mert a mag csirázni kezdett. A buza terméseredménye kielégítő, a közepeshez nagyon közel álló volt, úgyszintén a rozs, kétszeres és árpatermés hozama is. Csak a zabtermés nem volt kielégítő, tengeri a homokos vidékeken gyenge volt, egyéb helyeken azonban elég kedvező eredménnyel kecsegtetett. Burgonyatermésnek az eső már nem használt, későn jött. A rét a száraz vidékeken az esőhiány miatt annyira visszamaradt, hogy nem volt érdemes kaszálni, s legeltetésre használták. A hol jól fejlődött, megkezdték a kaszálását gyenge eredménnyel. A legelő annyira kiégett, hogy az eső már nem üdítette fel. Szőlőnek az eső több helyen kedvezett. A jég helyenkint érzékeny kárt okozott, a gyümölcstermés hozamát pedig az erős szélviharok csökkentették.

Augusztus első fele esős volt. Hegyes vidékeken sok is volt már az eső, de egyes vidékeken nagyon áldásos volt a késői terményekre. Sajnos, a jégeső egyes vidékeket ismét meglátogatott, s a szőlő és gyümölcs tetemesen károsodott. Az esőnek, mely néhol 100 milliméteren felüli volt, a köpár rétek és legelők nagy hasznát látták, úgyszintén a tengeri és répa is. A hegyi vidékeken a burgonya is javult, de az Alföldön már elkészt az eső. Erőteljesen fejlődött a lóhere és luczerna is, de a muharvetésen az eső már nem segített. Sarjú és legelő fűnövése is erősebben megindult. A hó második felében változékony, inkább száraz, meleg időjárás uralkodott, tetemes éjjeli lehülésekkel. A hó végén a sarjú és mesterséges takarmányfélék kaszálását megkezdték.

ték. Bár a hozam mennyiségileg és minőségileg is jó volt, a sok helyen tönkrement anyaszéna-termés hiányát nem pótolta. A szőlőérést a meleg elősegítette, sok helyen azonban a hónap első felében volt esőzések folytán a szem megrepedezett s rothadásnak indult.

Elemi csapások.

Az 1906—1907-iki gazdasági évvel szemben, a mikor a teljesen elpusztult vetések területe 534.781 hektárra, összes vetéseinknek 4·2°/_o-ra rúgott, az 1907—1908-iki gazdasági év az elemi csapások tekintetében jóval kedvezőbb volt, a mennyiben azok az egész birodalom vetésterületének csak 1·12°/_o-át, 144.143 hektárt tettek tönkre. A teljesen megsemmisült vetések területéből 135.639 hektár az anyaországra esett. A társországok viszonyai elemi csapások tekintetében aránylag jóval kedvezőbbek voltak, mint Magyarországié, a mennyiben az anyaországban az összes vetések területének 1·17°/_o-a pusztult el teljesen, míg a társországokban csak 0·66°/_o. Legtöbbet szenvedtek Pest, Zemplén, Bereg, Moson, Fejér, Torontál, Ugocsa vármegyék vetései; Mosonban az összes bevetett területnek 6·25, Beregben 5·91°/_o-a pusztult el teljesen.

Míg 1907-ben a fagy és az árviz okozták a legnagyobb károkat, a lefolyt gazdasági évben legtöbb kárt a jégverés és az aszály okozott, előbbi 63.075 hektár, utóbbi 60.077 hektár vetésterületet pusztítva el teljesen; az árviz csak 7.986 hektárt, a fagy pedig 2.738 hektárt semmisített meg.

A legtöbb elemi kár, mint rendesen, a legnagyobb területet elfoglaló őszi-buzában fordult elő, összesen 50.116 hektáron, a mi a buzavetések területének 1·33°/_o-a. Elpusztult ezenkívül sok zabvetés, 21.820 hektár (1·86°/_o), szemes-tengerivetés 18.488 hektár (0·66°/_o), tavaszi árpa-
vetés 18.022 hektár (1·72°/_o), őszi rozsvetés 13.422 hektár (1·22°/_o), stb.

Vetésterület.

Az 1907. év őszen és ez 1908. év tavaszán foganatosított vetésterületi összeírás szerint a szántóföldterület, valamint a vetésterület is a szokott területi gyarapodást mutatja. A 4 összeírás eredményei hektárokból így alakultak:

	1899/1900	1902/1903	1905/1906	1907/1908	1900—1903	1903—1906	1906—1908
	b e v e t e t t t e r ü l e t				k ö z ö t t		
					növekedett (+)	fogyott (—)	
Magyarországon	10,819.641	11,111.299	11,401.090	11,570.760	+ 291.658	+ 289.791	+ 169.670
Horv.-Szlav. orsz. ...	1,242.083	1,278.804	1,292.499	1,284.303	+ 36.721	+ 13.695	— 8.196
Magyarbirod.-ban ...	12,061.724	12,390.103	12,693.589	12,855.063	+ 328.379	+ 303.486	+ 161.474
	u g a r n a k m a r a d t t e r ü l e t						
Magyarországon	1,318.956	1,265.533	1,207.254	1,163.218	— 53.423	— 58.279	— 44.036
Horv.-Szlav. orsz. ...	130.294	113.676	102.312	98.987	— 16.618	— 11.364	— 3.325
Magyarbirod.-ban ...	1,449.250	1,379.209	1,309.566	1,262.205	— 70.041	— 69.643	— 47.361
	ö s s z e s s z á n t ó f ö l d						
Magyarországon	12,138.597	12,376.832	12,608.344	12,733.978	+ 238.235	+ 231.512	+ 125.634
Horv.-Szlav. orsz. ...	1,372.377	1,392.480	1,394.811	1,383.290	+ 20.103	+ 2.331	— 11.521
Magyarbirod.-ban ...	13,510.974	13,769.312	14,003.155	14,117.268	+ 258.338	+ 233.843	+ 114.113

Miután az adatok csak megközelítő becslések alapján állítatnak össze, nincs kizárva, hogy egyes vidékeken túlbecslések is előfordulhattak. Mindamellet azonban kétségtelen, hogy a szántóföldterület legelő-, erdő- és rétterületek feltörése folytán még mindig növekszik. A növekedés azonban nem egyforma arányú az ország minden részében. Az anyaország szántóföldterülete aránylag sokkal erősebben növekszik mint a társországoké, a hol a két utolsó összeírás között kivételesen a szántóföldnek némi csökkenése jelentkezik.

A szántóföld területe a Magyarbirodalomban az 1899/1900—1902/3. évek között 258.338 hektárral (1·9°/_o), az 1902/3—1905/6. évek között 233.843 hektárral (1·7°/_o), végül 1905/6—1907/8. évek között 114.113 hektárral (0·8°/_o) növekedett. 1900. óta tehát a növekedés 606.294 hektár (4·5°/_o), melyből a magyar anyaországra 595.381, a társországokra pedig csak 10.913 hektár (alig 0·8°/_o) esik.

A mezőgazdálkodás fejlődésével a szántóföldek mindjobban kihasználtnak, az ugar területe fokozatosan csökken. Míg az 1905/6. évi összeírás szerint a Magyarbirodalomban összesen

1,309.566 hektár ugarterület volt, 1907/8-ban a vetetlenül maradt szántóföld területe csak 1,262.205 hektárt, tehát 47.361 hektárral (3·8⁰/₀) kevesebbet tett ki, s összes szántóföldünknek csak 9⁰/₀-a volt.

A bevetett területnek és az ugarnak az összes szántóföldhöz való aránya vidékek szerint nagyon változó. Így a városokban, melyek határában a szántók területe aránylag kicsiny s a mezsei gazdálkodás intenzivebb, ugart vagy egyáltalán nem, vagy csak nagyon kis területeken hagynak. De vannak vármegyék is, melyekben ugar jóformán alig van: pl. Csanád vármegyében 145.857 hektárból csak 647 hektár (0·4⁰/₀), Vas vármegyében 276.827 hektárból csak 5.791 hektár (2·1⁰/₀), Győr vármegyében 92.983 hektárból csak 2.115 hektár (2·3⁰/₀), Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében 402.756 hektárból csak 11.649 hektár (2·9⁰/₀), Hajdu vármegyében 155.217 hektárból 4.806 hektár (3·1⁰/₀) az ugar; ellenben más vidékeken, hol mostoha talaj- és éghajlati viszonyok uralkodnak, az ugar aránya túlnagy, így: Ung vármegyében 89.740 hektárból 20.760 hektár (23·1⁰/₀), Máramaros vármegyében 112.867 hektárból 32.527 hektár (28·8⁰/₀), Árvában 78.374 hektárból 24.490 hektár (31·2⁰/₀), Csíkbán 71.310 hektárból 29.037 hektár (40·7⁰/₀) stb. az ugar.

Az egyes terményeket tekintve 3,885.305 hektár (27·5⁰/₀) a búzára, 2,784.705 hektár (19·7⁰/₀), a szemestengerire, 1,179.034 hektár (8·3⁰/₀) a zabra, 1,126.673 hektár (8⁰/₀) a rozsra, 1,155.436 hektár (8·2⁰/₀) az árpára, 662.580 hektár (4·7⁰/₀) a burgonyára, 199.723 hektár (1·4⁰/₀) a takarmányrépára, 98.775 hektár (0·7⁰/₀) a kétszeresre, 106.070 hektár (0·8⁰/₀) a cukorrépára, 470.308 hektár (3·3⁰/₀) a bükkönyre, 407.312 hektár (2·9⁰/₀) a lóherére stb. esik. Az 1906. évi vetésterületi adatokkal szemben növekedett a fontosabb termények közül a buza területe 7.866 hektárral, az árpáé 26.356 hektárral, a zabé 32.711 hektárral, a szemestengerié 48.825 hektárral, a burgonyáé 22.439 hektárral, ellenben, — szintén a fontosabbak közül, — csökkent a rozsterület 15.577, s kivételesen a cukorrépatérület 7.061 hektárral. A kereskedelmi növények közül a len és kender területe kisebbedett, míg dohánynyal nagyobb területet vetettek be, mint 1906-ban. Az egyes termények vetésterületeinél jelentkező ezen aránylag jelentékeny változásoknál azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy az 1907/8. gazdasági év az időjárás tekintetében abnormis volt, innen van az őszi vetéseknél (buza, rozs, kétszeres és őszi árpa együttvéve) jelentkező területi csökkenés, s a legtöbb tavaszinak aránylag jelentékeny területi növekedése.

1908. évi termésünk tengeri tekintetében jó, búzából közepén felüli, rozsból, burgonyából és árpából közepes, zabból gyenge, takarmányféllekből igen gyenge volt. Az utolsó 12 évet tekintve, tengeritermésünk csak az igen jó 1906. és 1907. esztendőkhöz volt nagyobb mint 1908-ban, buzatermésünk csak 1902-ben, 1903-ban, 1905-ben és 1906-ban haladta meg az 1908. évit, ezzel szemben zabtermésünk csak 1897-ben és 1904-ben, takarmánytermésünk csak a szomorú emlékü 1904-ben volt kisebb mint 1908-ban.

Termés-
eredmények.

Termett az egész Magyarbirodalom területén:

Év	Buza	Rozs	Árpa	Zab	Szemes tengeri	Burgonya	Széna éssarjú
m é t e r m á z s a							
1897-ben	23,735.656	9,200.384	9,602.486	8,630.974	30,103.901	32,908.824	98,270.390
1898-ban	38,002.418	11,759.316	13,253.708	12,443.634	37,554.250	40,458.056	92,316.431
1899-ben	40,904.872	12,668.255	14,004.561	12,705.325	33,189.522	38,650.982	107,010.311
1900-ban	41,431.960	10,793.281	12,362.215	11,060.522	37,174.023	48,621.730	107,575.945
1901-ben	36,640.044	11,089.463	11,565.902	10,726.104	37,557.560	47,901.130	98,171.135
1902-ben	49,777.571	13,337.360	14,284.577	12,934.021	30,430.947	42,074.240	110,069.016
1903-ban	48,068.749	12,888.710	14,895.932	13,740.381	40,521.828	50,273.528	109,752.765
1904-ben	39,984.951	11,663.819	11,365.234	9,823.997	17,974.937	32,580.402	66,995.401
1905-ben	46,427.372	13,483.257	14,221.130	12,204.798	28,558.680	49,209.689	109,095.380
1906-ban	56,543.062	13,686.271	15,786.070	13,538.589	46,584.504	52,236.829	121,274.538
Átlag 1897—1906-ig	42,151.655	12,057.012	13,134.173	11,780.834	33,965.015	43,491.541	102,053.432
1907-ben	35,564.925	11,494.772	14,183.086	12,143.033	44,084.485	55,463.267	97,921.458
1908-ban	45,021.468	12,117.831	12,818.737	10,802.272	42,267.927	43,707.611	83,784.993

A búza átlagtermése hektáronként az egész Magyarbirodalomban 11.74 m.-mázsát tett, 1.74 m.-mázsával többet, mint 1907-ben. Az anyaország és a társországok átlagtermése között ebben az évben is úgy, mint 1907-ben, alig volt különbség. Legjobb volt a buzatermés a Tisza—Maros szögén, hol az átlagos termés 12.73 m.-mázsa volt, csaknem 1 m.-mázsával több az országos átlagnál. Ennek az országrésznek általában sikerült volt a termése a többi gabona-neműben is. Meghaladta még a termés az országos átlagot a Duna jobbpartján (11.33 m.-mázsa) és a Tisza jobbpartján (11.79 m.-mázsa). Legkisebb volt a Duna—Tisza közén, hol alig hogy elérte a 11 m.-mázsát, alatta maradván a rendszerint silány termésű Királyhágóntúli részeken is. Az országrészek közt jelentkező eltéréseknél még nagyobb különbségek mutatkoznak az egyes vármegyék termésátlagai között. A legnagyobbak voltak az átlagos termések hektáronként: Brassó vármegyében 19.96, Aradon 15.63, Pécsen 15.34, Fogaras vármegyében 14.94, Baranya vármegyében 14.88, Somogy vármegyében 13.49, Nyitra vármegyében 13.57, Győrött 13.54, Zimonyban 14.53, Szerém vármegyében 13.53 m.-mázsa. Igen gyenge termés volt a kedvezőtlen talaj- és klimatikus viszonyok között lévő Modrus-Fiume (6.56), Lika-Korbava (6.62), Máramaros (8.61), Alsó-Fehér (8.94), Szeben (9.74 m.-mázsa) stb. vármegyékben.

Rozstermésünk 12.1 millió m.-mázsát tett, az előző évinél 0.62 millió m.-mázsával többet. A hektáronkénti termés a magyar anyaországban 11.04, a társországokban 9.76, az egész birodalomban 10.93 m.-mázsát tett, az előző évi gyenge — 9.8 m.-mázsa — átlagtermésnél tehát jobb volt. A rozstermés szintén a Tisza—Maros szögén volt a legjobb (hektáronként 11.98 métermázsa). Majda Duna bal partja és a Duna jobb partja következnek 11.61 és 11.52 m.-mázsa átlaggal, a leggyengébb pedig a társországokban volt: 9.76 m.-mázsa. Az egyes törvényhatóságokat tekintve, legtöbb termett Brassó vármegyében (hektáronként 18.39), Nagy-Váradon (15.65), Fogaras vármegyében (15.31), Zimonyban (14.14), Temesváron (13.87), Liptó vármegyében (13.60 m.-mázsa), Baranya vármegyében (13.33) stb. Legsilányabb volt a sziklás Lika-Korbava vármegyében (5.12), Modrus-Fiume vármegyében (5.27), Zágráb vármegyében (7.99) és Zágráb th. jogú város határában (5.01 m.-mázsa).

Árpatermésünk mennyiségileg gyenge közepes, de a minőséget illetőleg kielégítő volt. Termett összesen 12.8 millió m.-mázsa árpánk, közel másfél millióval kevesebb mint a megelőző évben. Az árpatermés is a Tisza—Maros szögén sikerült a legjobban, a hol az a 11.28 m.-mázsa átlagot másfél m.-mázsával felülmulat. Felülhaladta még a termés az országos átlagot a Tisza bal partján (12.31), a Duna bal partján (12.06 m.-mázsa hektáronkénti átlagterméssel.) Leggyengébb volt a drávántúli részek termése, hol a hozam hektáronként csak 8.58 m.-mázsát tett.

A zabtermés gyenge volt. Minőségileg ugyan néhol jobb volt a remélnél, de országos átlagban még minőségileg sem emelkedik felül a közepesen. Összesen 10.8 millió m.-mázsát tevő zabtermésünk 1.3 millió m.-mázsával maradt alatta az 1907. és 2.7 millió m.-mázsával az 1906. évi termésnek. A hektáronkénti átlagos termés 9.33 m.-mázsát ért el, szemben az 1907. évvel, a mikor hektáronként 10.34 m.-mázsa zabunk termett. E termény termésátlagánál jelentékeny különbség van a magyar anyaország és Horvát-Szlavonországok között. Míg a dráváninnyi részekben a termésátlag 9.63 m.-mázsa volt, a Drávántúl csak 6.18 m.-mázsát tett. A legeredményesebb zabtermés volt a Tisza bal partján (hektáronként 10.89 m.-mázsa), a Tisza—Maros szögén (hektáronként 9.97 m.-mázsa) s a Duna jobb partján (9.68 m.-mázsa). Az egyes vármegyék tekintve, legjobban sikerült zabtermés volt Brassó vármegyében (17.89 m.-mázsa), Hajdu vármegyében (13.26 m.-mázsa), Nyitra vármegyében (12.91 m.-mázsa), míg az ország legtöbb vármegyéjében a termés kisebb-nagyobb mértékben az országos átlagon alul maradt.

Tengeritermésünk hektáronként átlag 15.28 m.-mázsát s összesen 42.3 millió m.-mázsát tett. Az utolsó 12 évet tekintve, az 1906-ik év kivételével, a mikor 47 millió m.-mázsát megközelítő tengeritermésünk volt, egyik év sem volt oly kedvező a kukoriczatermésre nézve mint az 1908-ik esztendő. A vármegyei törvényhatóságok közül a jó tengeritermést illetőleg kiemelkednek: Brassó, Torontál, Bács-Bodrog, Arad, Somogy, Temes, Hunyad vármegyék, legkeve-

sebb termett a magyar anyaországi vármegyék közül Vas és Gömör és Kis-Hont vármegyékben, a társországiak közül Lika-Korbava és Pozsega vármegyékben.

A burgonyatermést a nyári aszály kedvezőtlenül befolyásolta, s alig mondható közepesnek. Összesen 43,707.611 m.-mázsa burgonya termett, közel 12 millió m.-mázsával kevesebb mint az 1907. évben, s körülbelül ugyanannyi, mint az 1897—1906. évek átlagában. Az országos termésátlag 66⁵⁵ m.-mázsa volt, és pedig a szoros értelemben vett Magyarországon 64⁹⁹, a társországok területén 79⁰⁸, míg az előző évben a Magyarbirodalomnak hektáronként 86¹¹ m.-mázsa volt a burgonyatermése. A termés nagyságát tekintve, az egyes országrészek között jelentékeny különbségek vannak. Legtöbbet adott egy hektár — Fiumét nem számítva — a királyhágóntúli részeken (86¹¹ m.-mázsát) és a Tisza jobb partján (79³⁴ m.-mázsát), legkevesebbet az egyébként sikerült termésű Tisza—Maros szögén (42⁷⁰ m.-mázsát) és a Duna—Tisza közén (43¹⁷ m.-mázsát).

A többi fontosabb termény közül a réti széna és sarjút, lóhere, luczerna, zabos bükköny termése — különösen a széna és sarjút — silány volt; így a réti széna és sarjút hektáronkénti átlagos termése csak 24⁹⁰ m.-mázsát (1907-ben 28⁹⁹, 1906-ban 35⁹⁹ m.-mázsát), a bükkönykeveréké 24⁰⁷ m.-mázsát (1907-ben 29¹⁵, 1906-ban 33⁹⁷ m.-mázsát) tett, ellenben középen felüli volt a dohánytermés, hektáronként 15³³ m.-mázsa (1907-ben 12⁸¹, 1906-ban 15³¹ m.-mázsa), közepes a cukorrépa, a takarmányrépa, a len és kender stb. termése.

Az 1907. év igen magas gabonaárakkal végződött, a búza ára 25³—26³, a rozsé 23⁵—24⁰, az árpáé 15⁶—16, a zabé 16⁵—17⁴, a tengerié 14⁵ korona volt m.-mázsánként. Az 1908. év elején, noha erre nem volt ok, a gabonaárak általában, különösen a búzát, a rozsot és az árpát illetőleg, nem jelentéktelenül hanyatlottak. Ez a hanyatlás a búzánál, rozsnál és némileg a tengerinél az év elején azonnal, az árpánál és zabnál valamivel később következett be. A búza ára januárban 24⁵—25⁵, februárban 23¹—24¹ K-ra szállott le, azután csekély ingadozásokkal, augusztus hónapban érte el az 1908. évi minimumot, 22⁴—23³ K-val; szeptemberben, a mikor már nyilvánvaló volt, hogy a hazai s az osztrák búzatermés ugyan kielégítő, de néhány fontosabb búzatermelő állam búzatermése kevéssé sikerült, ismét áremelkedés állott be úgy, hogy az év végén a búzaárak körülbelül ismét oly magasak voltak, mint 1907 végén. A búza árának ez az emelkedése, a melyet a rossz termés kilátások is elősegítettek, átterjedt az 1909. évre is, és fokozatosan haladva, júniusban kulminált 32²—33³ K-val, tehát 6⁹—7 K-val magasabban, mint az 1907. év végén.

Gabonaárak.

Nagyjában ugyanilyen volt az árpa s a zab árának alakulása is, azzal az eltéréssel, hogy az áremelkedés sem a zabnál, sem az árpánál nem volt oly nagymérvű, s az árpánál az 1909. év maximuma áprilisban és májusban csak 1⁴—2⁶ K-val, a zabé 1909. évi júliusban csak 2⁵ K-val volt magasabb, mint 1907 végén.

Sajátságos volt a rozs 1908. és 1909. évi árának alakulása. Noha 1908. évi rozsarátásunk nem volt kielégítő, a rozs ára mégsem emelkedett és sem az 1908. év folyamán, sem 1909 első felében, a mikor oly exorbitáns magas búzaáraink voltak, nem érte el, sőt meg sem közelítette az 1907. évvégi árat.

A tengeri ára szinte függetlenül alakult a többi gabonaneműekétől; az 1908. év elejétől áprilissig árcsökkenés volt; ez időtől kezdve emelkedett egész októberig, a mikor a közepesnél jobb tengeritermésünk dacára elérte a 17⁵—17⁸ K maximumot, felülmúlva az árpa s a zab ez időbeni árát; novemberben a tengeri ára 3 K-val hanyatlott s az 1909. év folyamán sem emelkedett jelentékenyebben.

Az 1908. naptári, s még inkább az 1908/9. gazdasági év a magas gabonaárak éve volt; sajnos, hogy gazdáink ezen magas gabonaáraknak nem sok hasznát látták, mert a búzát és a tengerit kivéve, 1908. évi aratásuk kevéssé sikerült s a magasabb árak, a melyek egyébként a fogyasztást szinte túlságosan terhelték, nem voltak kellő ellenérték az eladásra került kisebb mennyiségekért.

Gabona- és liszt-
forgalom.

Az 1908. évi gabonatermésünk — főleg a búza közel 10 millió m.-mázsával kedvezőbb termése folytán — az előző évi gyenge termést mintegy 6 és fél millió m.-mázsával multa felül, mégis gabona- és lisztforgalmunk alakulása 1908-ban kedvezőtlenebb az 1907. évinél, a mit részben az okozott, hogy az 1906. évi igen jó gabonatermés kivitelének egy jó része az 1907. évre esett, másrészt pedig, hogy az 1907. évi gyenge termésből az 1908. évre kevés maradt, a minek következtében a gabonaforgalom az 1908. év elején csekély volt s csak az új termés betakarítása után, augusztus és szeptember hónapoktól kezdve, lendült fel erősebben. Kivitelünk 1908-ban az összes gabonanemüekből, valamint lisztből nemcsak mennyiségileg volt kisebb, mint 1907-ben, hanem érték tekintetében is, noha az árak az év folyamán fokozatosan emelkedtek. Viszont behozatalunk 1908-ban, ha nem is nagy arányban, úgy az értéket, mint a mennyiséget illetőleg emelkedett. A forgalom ily alakulása folytán gabona- és őrlménykivitelünk többlete az 1907. évi 26,5 millió m.-mázsáról és 555,5 millió K-ról 22,2 millió m.-mázsára és 520,4 millió K-ra szállott le.

A főbb termények 1908. évi forgalmi eredményeit szembeállítva az 1907. évi eredményekkel, az alábbi összeállítás mutatja:

	Behozatal				Kivitel				Kiviteli többlet			
	menny. ezer m.-m.		érték ezer K		menny. ezer m.-m.		érték ezer K		menny. ezer m.-m.		érték ezer K	
	1907.	1908.	1907.	1908.	1907.	1908.	1907.	1908.	1907.	1908.	1907.	1908.
Búza	80	163	1.633	3.352	5.694	4.319	116.390	103.641	5.614	4.156	114.707	100.289
Rozs	5	4	100	84	2.996	2.091	54.819	42.128	2.991	2.087	54.719	42.044
Árpa	16	16	288	313	3.400	2.951	58.725	52.311	3.384	2.935	58.437	51.998
Zab	79	130	1.166	2.035	2.218	1.762	36.774	29.567	2.139	1.632	35.608	27.532
Tengeri... ..	181	78	2.125	948	4.331	3.914	56.982	58.238	4.150	3.836	54.857	57.290
Gabona												
összesen	361	391	5.362	6.732	18.639	15.037	323.690	285.885	18.278	14.646	318.328	279.153
Liszt	104	69	2.529	2.026	7.884	6.649	228.343	222.691	7.780	6.580	225.814	220.665
Egyéb őrlmények	5	18	271	442	397	969	11.595	20.989	392	951	11.324	20.547
Őrlményekössz.	109	87	2.800	2.468	8.281	7.618	239.938	243.680	8.172	7.531	237.138	241.212
Gabona és őrlm.össz.	470	478	8.162	9.200	26.920	22.655	563.628	529.565	26.450	22.177	555.466	520.365

Búzából 1908-ban csak 4,3 millió m.-mázsát exportáltunk külföldre 103,6 millió K értékben, míg az előző évi szállítmányok mennyisége 5,7 millió m.-mázsát, értéke pedig 116,4 millió K-át tett. Búzabehozatalunk viszont úgy a mennyiséget, mint az értéket tekintve, megkészsereződött, a mennyiben 80 ezer m.-mázsáról és 1,7 millió K-ról 163 ezer m.-mázsára és 3,4 millió K-ra emelkedett, ilyképpen kiviteli többletünk búzából az 1907. évi 5,6 millió m.-mázsáról 1908-ban 4,2 millió m.-mázsára és 114,7 millió K-ról 100,3 millió K-ra csökkent. Kivitelünknek csaknem az egész mennyiségét Ausztria piacain helyeztük el. A búza kiviteléhez hasonlóan csökkent a rozs, árpa, zab és tengeri kivitele is. Rozskivitelünk az 1907. évi kerek 3,0 millió m.-mázsáról 2,1 millió m.-mázsára (értékben 54,8 millió K-ról 42,2 millió K-ra) csökkent; árpakivitelünk — mely már 1906-ról 1907-re is erősen hanyatlott — a gyengébb termés következtében 1908-ban is elég erős csökkenést mutat: 3,4 millió m.-mázsáról 2,9 millió m.-mázsára (értékben 58,7 millió K-ról 52,3 millió K-ra). A gyenge terméseredmény ugyancsak csökkentette zabkivitelünket is, 2,2 millió m.-m.-ról 1,8 millió m.-m.-ra (értékben 36,8 millió K-ról 29,6 millió K-ra) csökkent; végül hanyatlott tengeriből való exportunk is, 4,3 millió m.-m.-ról 3,9 millió m.-mázsára, noha tengeritermésünk úgy 1907-ben, mint 1908-ban közepén felüli volt. Ez utóbbi gabonanemnél azonban csupán mennyiségileg mutatkozott csökkenés, mert az erősen felszállott tengeriárak következtében a külföldön értékesített tengeriért az előző évinél 1,2 millió K-val többet — összesen 58,2 millió K-t — kaptunk a külföldről. Exportunknak legnagyobb része ezekben a terményekben is

— főként rozs- és zabkivitelünké — Ausztriába irányult, mely országon kívül figyelemre méltó mennyiségű árpát, nagyobb részben sörárpát értékesítettünk még Németországban, Hollandiában és Nagybritanniában s számottevő tengerit helyeztünk el Bosznia, Németország, Olaszország és Hollandia piaczaín.

Behozatalunk természetesen mindegyik gabonanemükből jóval alatta maradt kivitelünknek. A búza után legtöbb importunk volt zabból: 130 ezer m.-mázsányi, 2·0 millió K értékben (1907-ben 79 ezer m.-mázsányi 1·2 millió K értékben) és tengeriből 78 ezer m.-mázsányi 0·9 millió K értékben (1907-ben 181 ezer m.-mázsányi 2·1 millió K értékben). 16 ezer m.-mázsányit tett árpabehozatalunk teljesen az előző évi színvonalon maradt.

Búzakivitelünk csökkenésével párhuzamosan lisztkivitelünk is érezhetően hanyatlott 1908-ban s 6·6 millió m.-mázsa és 222·7 millió K értékű lisztexportunk 1·3 millió m.-mázssával és 5·6 millió K-val volt kisebb az 1907. évi kivitelnél. Az elszállított liszt csaknem teljes egészében — 6·2 millió m.-mázsa — búzaliszt volt s lisztexportunknál mutatkozó 1·3 millió m.-mázsányi csökkenésből 1·2 millió m.-mázsányi a búzalisztre esik. A behozatal kivitelünk mellett teljesen eltörpül. Kivitelünk nagyarányú hanyatlása folytán az 1907. évben 7·8 millió m.-mázst és 225·8 millió K értéket képviselt lisztkiviteli többletünk 1908-ban 6·6 millió m.-mázssára és 220·7 millió K-ra csökkent.

A kivitt lisztből Ausztriában 6·0 millió m.-mázst 201·0 millió K értékben (ebből 5·6 millió m.-mázsa és 189·4 millió K értékű búzalisztet) értékesítettünk. Ausztrián kívül a magyar liszt főbb piaczaí még: Bosznia, Nagybritannia, Brazília, Németország és Franciaország stb. Ez országok mindegyikébe irányuló exportunk kisebb-nagyobb mértékben alatta maradt az előző évinek. Így Ausztriában az 1907. évi 7·0 millió m.-mázsa helyett 1908-ban csak 6·0 millió m.-mázst, Boszniában 396 ezer m.-mázsa helyett 347 ezer, Nagybritannia 222 ezer m.-mázsa helyett 111 ezer, Braziliában 89 ezer m.-mázsa helyett 70 ezer, Németországban 87 ezer m.-mázsa helyett 66 ezer, végül Franciaországban 56 ezer m.-mázsa helyett csak 30 ezer m.-mázsa lisztet tudtunk elhelyezni.

Az aratásnak gabona- és lisztforgalmunkra gyakorolt hatását rendszerint az aratást követő hónapok külforgalmi adatainak vizsgálásából ítélhetjük meg leginkább, az 1907. és 1908. évekre azonban ez a tétel nem áll. E két év ezirányú adatainak összehasonlításánál ugyanis figyelmen kívül nem hagyható, hogy az 1907. évi aratást egy igen bő termésű év előzte meg, a melyből óriási készletek maradtak az 1907/8. gazdasági évre, míg az 1908. évi aratás idejében készlet az előző évről jóformán nem maradt. Innen van, hogy az 1907. év augusztus—december havi időszaka a gabonanemüek forgalma tekintetében kedvezőbb, mint 1908-ban, noha az 1907. évi aratásunk gyenge, az 1908. évi pedig közepes volt.

Gabona- és lisztforgalmunk a négy utolsó év augusztus—december hónapjaiban a következőleg alakult:

	a) Behozatott											
	Búza				Rozs				Árpa			
	1905	1906	1907	1908	1905	1906	1907	1908	1905	1906	1907	1908
	évben métermázsa											
Augusztusban	127.510	217	10.307	6.933	917	375	1.283	632	19.578	5.437	1.532	336
Szeptemberben	49.538	4.901	3.912	7.756	1.685	1.116	1.504	1.335	61.164	924	140	386
Októberben	11.349	875	17.287	9.055	274	319	125	197	1.345	947	664	1.069
Novemberben	107.861	3.879	10.928	5.481	42	324	504	333	37.115	812	1.163	841
Decemberben	81.253	1.417	15.674	66.237	33	48	423	434	27.170	1.843	1.010	3.467
Összesen ...	377.511	11.289	58.108	95.462	2.951	2.182	3.839	2.931	146.372	9.963	4.509	6.099
	Zab				Tengeri				Liszt			
	1905	1906	1907	1908	1905	1906	1907	1908	1905	1906	1907	1908
	évben métermázsa											
Augusztusban	7.276	1.641	6.594	8.070	183.353	30.887	27.409	1.588	5.333	5.608	12.690	3.925
Szeptemberben	12.023	5.364	8.204	15.499	106.168	18.069	14.220	14.111	3.883	4.281	10.197	4.965
Októberben	8.185	7.948	10.303	11.691	58.725	13.332	7.647	3.326	4.951	3.539	10.458	6.301
Novemberben	12.389	6.393	7.289	7.010	75.303	14.235	2.343	8.953	5.468	4.936	8.748	4.740
Decemberben	5.867	6.402	12.270	9.935	127.199	15.833	5.153	21.055	5.802	5.499	7.860	4.749
Összesen ...	45.740	27.748	44.860	52.205	550.748	92.356	56.772	49.033	25.437	23.863	49.953	24.680

b) Kivitetett

	B ú z a				R o z s				Á r p a			
	1905	1906	1907	1908	1905	1906	1907	1908	1905	1906	1907	1908
	é v b e n m é t e r m á z s a											
Augusztusban	626.868	761.139	521.705	721.473	429.207	367.351	425.356	333.422	388.430	186.818	213.957	277.652
Szeptemberben	634.684	715.224	523.949	528.362	317.349	279.983	317.872	274.871	939.606	768.453	567.617	502.442
Októberben	463.774	713.491	478.044	421.743	225.533	380.561	297.728	248.610	817.073	901.092	484.930	495.807
Novemberben	498.504	686.236	437.930	331.678	295.849	342.711	261.485	193.059	675.376	819.041	609.300	401.757
Deczemberben	471.237	661.512	470.559	317.717	209.659	335.665	202.461	116.817	427.722	784.073	354.364	303.494
Összesen ...	2,695.067	3,537.652	2,432.187	2,320.973	1,477.597	1,686.271	1,504.902	1,166.779	3,248.207	3,459.477	2,230.168	1,981.152

	Z a b				T e n g e r i				L i s z t			
	1905	1906	1907	1908	1905	1906	1907	1908	1905	1906	1907	1908
	é v b e n m é t e r m á z s a											
Augusztusban	325.215	316.082	264.032	266.447	45.155	103.403	287.995	205.581	573.454	549.012	540.163	611.103
Szeptemberben	351.975	311.608	310.032	247.964	28.677	82.448	154.915	135.110	705.886	665.848	521.996	803.683
Októberben	223.875	246.209	264.035	189.565	48.626	128.445	181.240	221.085	731.214	862.521	623.652	766.316
Novemberben	294.205	157.190	105.779	102.221	77.412	284.152	403.566	367.179	843.300	838.871	652.400	687.506
Deczemberben	214.793	159.784	94.178	98.696	140.964	419.635	442.856	392.224	628.501	741.978	615.215	621.036
Összesen ...	1,410.063	1,190.873	1,038.056	904.893	340.834	1,018.133	1,470.572	1,321.179	3,480.335	3,658.230	2,953.426	3,489.624

A kielégítő terméshozamot eredményező búzából kivitelünk az aratást közvetlenül követő augusztus hónapban rendkívül erősen — majdnem kerek 200 ezer m.-mázásával volt több, mint az előző év ugyanezen hónapjában. A kivitt mennyiség még szeptember hónapban is felülmúlja néhány ezer m.-mázásával az előző év ugyanezen időszakának kivitelét, de a következő hónapok mindegyikében már kisebb kivitel jelentkezik, s végeredményben az év öt utolsó hónapjának kivitele 111 ezer m.-mázásával kevesebb az 1907. év hasonló időszakának kiviteléhez képest. A lisztkivitelnél ellenkezőképp jelentkezik; malmaink lisztkészlete az 1906. évi jó aratás következtében még az 1908. évben is igen nagy volt; ezen a készleten csak az 1908. év második felében, a mikor a kereslet nagyobb volt, voltak képesek megfelelő árak mellett túladni. Ennek következtében a lisztkivitel fellendült, s annak mennyisége az 1908. év utolsó hónapjaiban felülmúlta az előző év megfelelő hónapjaiban exportált mennyiségeket. Rozs-, árpa- és tengerikivitelünk viszont 1908-ban ugyanazon okokból mutat hanyatlást az 1907. év megfelelő időszakával szemben, mint a buza.

Gabona- és lisztforgalmunknak gazdasági évek szerinti alakulását az 1899/1900. gazdasági évig visszamenőleg az alábbi táblázatokban tüntetjük fel:

Búza és liszt.

Év (gazdasági év, VIII/1—VII/31.)	Búza- behozatal	Liszt- behozatal búzára át- számítva	Búza- és liszt- behozatal együtt	Búza- kivitel	Liszt- kivitel búzára át- számítva	Búza- és liszt- kivitel együtt	Behozatali
							Kiviteli
m é t e r m á z s á k b a n							
1899—1900	773.518	108.111	881.629	4,875.568	9,418.281	14,293.849	+ 13,412.220
1900—1901	119.824	79.329	199.153	5,652.341	9,954.347	15,606.688	+ 15,407.535
1901—1902	543.153	93.063	636.216	4,094.501	9,193.331	13,287.832	+ 12,651.616
1902—1903	131.802	107.736	239.538	5,733.499	11,197.276	16,930.775	+ 16,691.237
1903—1904	375.283	92.287	467.570	5,212.210	11,386.112	16,598.322	+ 16,130.752
1904—1905	1,484.485	158.190	1,642.675	3,681.867	9,209.356	12,891.223	+ 11,248.548
1905—1906	720.172	79.993	800.165	5,551.582	9,979.254	15,530.836	+ 14,730.671
1906—1907	33.399	89.690	123.089	6,748.816	11,546.273 ¹⁾	18,295.089 ¹⁾	+ 18,172.000
1907—1908	123.185	119.973	243.158	4,436.459	7,558.865	11,995.324	+ 11,752.166
1908—1909	342.915	68.549	411.464	3,959.936	8,508.559	12,468.495	+ 12,057.031

¹⁾ Az 1905/6. évig mindennemű lisztet, 1906/7-től kezdve csak a búzalisztet számítva be.

Rozs és kétszeres.

Év (gazdasági év)	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet (—) Kiviteli többlet (+)	Év (gazdasági év)	Behozatal	Kivitel	Behozatali többlet (—) Kiviteli többlet (+)
1899—1900 ...	6.343	2,866.487	+ 2,860.144	1904—1905 ...	24.777	1,767.011	+ 1,742.234
1900—1901 ...	8.603	3,145.904	+ 3,137.301	1905—1906 ...	5.844	2,702.885	+ 2,697.041
1901—1902 ...	19.308	2,099.484	+ 2,080.176	1906—1907 ...	17.085 ¹⁾	3,768.781 ¹⁾	+ 3,751.696
1902—1903 ...	13.563	3,155.921	+ 3,142.358	1907—1908 ...	19.666	2,966.067	+ 2,946.401
1903—1904 ...	6.392	2,990.896	+ 2,984.504	1908—1909 ...	19.102	2,590.268	+ 2,571.166

¹⁾ 1906/7-től kezdve a rozslisztet is beszámítva.

Árpa és maláta.

Év (gazdasági év)	Árpa- behozatal	Maláta- behozatal árpara át- számítva	Árpa- és maláta- behozatal együtt	Árpa- kivitel	Maláta- kivitel árpara át- számítva	Árpa- és maláta- kivitel együtt	Behozatali többlet (—) Kiviteli többlet (+)
1899—1900 ...	105.027	1.432	106.459	4,526.177	320.636	4,846.813	+ 4,740.354
1900—1901 ...	116.006	1.773	117.779	3,289.773	331.326	3,621.099	+ 3,503.320
1901—1902 ...	140.471	6.181	146.652	3,139.519	275.560	3,415.079	+ 3,268.427
1902—1903 ...	56.237	2.395	58.632	3,787.893	398.017	4,185.910	+ 4,127.278
1903—1904 ...	155.406	3.328	158.734	4,323.115	376.737	4,699.852	+ 4,541.118
1904—1905 ...	508.015	2.673	510.688	2,042.214	193.110	2,235.324	+ 1,724.636
1905—1906 ...	205.579	4.679	210.258	3,856.672	235.007	4,091.679	+ 3,881.421
1906—1907 ...	19.470	15.241	34.711	4,334.342	358.610	4,692.952	+ 4,658.241
1907—1908 ...	15.124	19.205	34.329	3,252.905	183.047	3,435.952	+ 3,401.623
1908—1909 ...	21.392	15.755	37.147	2,745.051	264.073	3,009.124	+ 2,971.977

Zab és kukorica.

Év (gazdasági év)	Zab- behozatal	Zab- kivitel	Behozatali többlet (—) Kiviteli többlet (+)	Kukorica- behozatal	Kukorica- kivitel	Behozatali többlet (—) Kiviteli többlet (+)
1899—1900 ...	88.738	2,729.648	+ 2,640.910	387.627	2,459.422	+ 2,071.795
1900—1901 ...	65.051	2,239.398	+ 2,174.347	745.168	3,262.963	+ 2,517.795
1901—1902 ...	108.454	1,943.527	+ 1,835.073	461.010	4,349.115	+ 3,888.105
1902—1903 ...	69.476	2,285.602	+ 2,216.126	873.414	2,622.787	+ 1,749.373
1903—1904 ...	157.317	2,510.330	+ 2,353.013	888.971	2,565.728	+ 1,676.757
1904—1905 ...	169.661	1,797.391	+ 1,627.730	2,148.094	778.850	— 1,369.244
1905—1906 ...	112.052	2,412.170	+ 2,300.118	923.831	2,044.779	+ 1,120.948
1906—1907 ...	59.122	2,334.284	+ 2,275.162	194.285	3,844.533	+ 3,650.248
1907—1908 ...	127.539	1,918.381	+ 1,790.842	124.074	4,177.896	+ 4,053.822
1908—1909 ...	120.570	2,000.807	+ 1,880.237	138.168	3,773.257	+ 3,635.089

A forgalomnak a gazdasági évek szerinti összeállításánál a két utolsó év forgalmi alakulását illetően ugyanaz a kép jelentkezik, mint a mely az aratást közvetlenül követő öt hónapban mutatkozott. Az 1908/9. gazdasági évben gabonakivitelünk általában kisebb volt, mint az 1907/8. évben, noha 1908. évi aratásunk aránytalanul kedvezőbb volt, mint az 1907. évi. Ez alakulás főoka szintén a készlethiány az 1908. év közepén és az 1906. évről maradt készletek nagy mennyisége az 1907. év aratása után.

Állatforgalom.

Állatforgalmunk, mely az utóbbi években fokozatosan hanyatlott, az 1908. évben nagy lendületet mutat. A kiviteli többlet az 1907. évi 190⁶ millió koronával szemben 223⁹ millió koronára szökkent fel, főleg a szarvasmarhafélék és sertések kiviteli forgalmának hirtelen és nagy mértékű élénkülése folytán. A kiviteli többlet ez összege nemcsak az előző év kiviteli többleténél nagyobb, hanem felülmulta az utolsó öt évben eddig páratlanul álló 1904. évi többletet is. Csupán az eleven szárnyasok forgalmában állott be csökkenés, a többi állatok forgalma kivétel nélkül növekedett.

A kiviteli többlet darabszám szerint és érték tekintetében az utolsó 5 évben a következőleg alakult:

	1904.	1905.	1906.	1907.	1908.	1904.	1905.	1906.	1907.	1908.
	kiviteli többlet darabokban					kiviteli többlet ezer koronákban				
Ökör	246.184	177.635	181.532	169.848	202.057	122.211	92.711	90.612	84.091	88.379
Bika	23.102	18.808	24.888	24.310	30.619	9.411	8.321	11.112	10.569	11.089
Tehén	50.865	44.093	34.787	28.474	40.516	17.846	17.715	12.654	9.690	12.457
Bivaly	9.085	10.757	6.730	4.469	6.851	1.643	2.117	1.501	979	1.256
Üsző és tinó ...	26.064	17.576	8.856	8.153	54.710	6.269	4.361	2.275	2.022	9.600
Borjú	21.993	18.346	10.567	(—) 412	22.795	1.106	1.142	714	74	1.293
Szarvasmarha										
összesen	377.293	287.215	267.360	234.842	357.548	158.486	126.367	118.868	107.425	124.074
Juh, kecske, bárány és gödölye	146.013	159.334	141.758	161.303	222.712	2.878	3.246	3.215	3.588	3.649
Sertés és malacz	218.284	293.099	361.091	381.055	501.429	31.577	37.637	50.860	61.582	72.300
Ló és csikó	50.625	49.485	40.264	35.814	46.886	23.897	24.164	20.478	17.954	23.845
Őszvérésszamar	589	687	347	400	349	35	45	24	28	25
Vágó- és igásállatok összesen ...	792.804	789.820	810.820	813.414	1.128.924	216.873	191.459	193.445	190.577	223.893
Eleven szárnyas	6.406.546	5.294.110	6.296.064	7.088.468	6.606.932	8.241	8.010	11.338	12.729	9.063

Szarvasmarhakivitelünk, mely 1904-től, e szarvasmarhatenyésztésünkre nézve oly végzetes évtől kezdve, fokozatos csökkenéssel az 1907. év első negyedéig a normális keretek közé terelődött, az 1908. év tavaszától kezdve a takarmánytermés kedvezőtlen kilátásain s később a tényleges takarmányszükség következtében ismét igen magasra szökkent fel, úgy, hogy a kiviteli többlet, miután a behozatal az előző évvel szemben még közel 4 millió korona értékkel csökkent is, 16⁶ millió koronával mulja felül az 1907. évit. Az 1904. évvel szemben, a mikor szarvasmarhakivitelünk oly példátlanul magas volt, 1908. évi ökör-, tehén-, bivaly- és borjúkivitelünk a nagy növekedés dacára is, kisebb volt ugyan, ellenben rendkívül felszökött a tinó- és az üszőkivitel, majdnem hatszorosan haladta meg az előző évit és több mint kétszeresen az 1904-iki kivételes évet. Ebben az évben különben egy kivételes forgalmi alakulás jelentkezett, a mennyiben Olaszországba, a hol a takarmánytermés kedvező volt, igen sok igás és tenyészállatot szállítottak, így a kivitt tinóknak és üszőknek körülbelül 70⁰/₀-a vitetett Olaszországba.

A juhok kivitelében darabszám szerint mutatkozik ugyan mintegy 61 ezer darab emelkedés, ez azonban az olcsóbb eladási árak következtében az értéknél nem jutott kifejezésre. Sertés kivitelünk, mely az 1900-as évek első felében állandóan kedvezőtlen volt, s csak 1906-tól kezdve fejlődik ismét, 1908-ban szintén nagy mértékben haladt, a mennyiben 72³ millió K értékű sertést exportáltunk külföldre, melylyel szemben a behozatal mindössze 0² millió koronát tett. A mutatkozó 72³ millió K kiviteli többlet az előző évit majdnem 11 millió koronával mulja felül. 1908. évi rendkívül nagy sertésforgalmunk különben jóformán teljesen a szerződéses vámhatáron belül bonyolódott le; Szerbiából nem is egészen ötszáz, Rumániából alig 40

darabot hoztak be, kivitelünk pedig csaknem kizárólag Ausztriába irányult, németországi kivitelünk alig haladta túl az 1.200 darabot.

Lókivitelünknel is figyelemre méltó gyarapodás jelentkezik, a mennyiben a külföldön elárúsított lovaink 25,3 millió korona értéket képviseltek, míg a behozatal mindössze 1,5 millió K értékkel szerepel. A kiviteli többlet az előző évinél 5,8 millió, a két év előttinél 3,4 millió koronával nagyobb. Csupán eleven szárnyas forgalmunknál kell kedvezőtlen alakulatról beszámolnunk: kivitelünk érezhető csökkenésével szemben behozatalunk emelkedett, minek következtében az 1907. évi 12,7 millió K kiviteli többlet 9,1 millió koronára szállott le.

Az egész Magyarbirodalomban az 1908. év folyamán 5.436 országos állatvásár tartatott, 29-czel több, mint az előző évben; ebből a többletből az anyaországra 4, a társországekra 25 állatvásár esett. A felhajtások — a lovakat kivéve — általában jóval nagyobbak voltak, mint az előző években, a felhajtások nagyobbodásával szemben azonban a kelendőség inkább hanyatlott, a mi részben a múlt évi részleges takarmány szükség következménye. Szarvasmarhából 5.603 (1907-ben 5.233) ezer darab hajtatott fel, a mely számból eladatott 1.740 ezer drb, az összes felhajtásnak 31,1%-a (1907-ben 1.680 ezer drb., 32,1%). Ló és csikó 2.091 ezer drb hajtatott fel, eladatott 428 ezer drb., azaz 20,5% (1907-ben 2.107 ezer, 470 ezer drb, 22,8%). Juh felhajtattott 1.569 ezer drb, eladatott 662 ezer drb, 42,2% (1907-ben 1.259 és 568 ezer drb, 45,1%). A sertésfelhajtás 1.506 ezer darabot, az eladás 663 ezer darabot, 43,9%-ot tett (1907-ben 1.424 és 664 ezer darabot, 46,8%-ot). Mint ebből látszik, a kelendőségi hányad általában sokkal gyengébb, mint volt még 1907-ben, a mikor az előző 1906. évvel szemben szintén hanyatlás jelentkezett.

A legnépesebb szarvasmarhavásárok 1908-ban Erzsébetvárosban voltak, a hová 6 orsz. állatvásárra 41.220 darab mindennemű szarvasmarha hajtatott fel, a melyből csak 7.791 darab adatott el; Ungvár 9 orsz. állatvásárára 36.408 darab hajtatott fel, s ebből 10.299 adatott el; ezután következik Nagyenyed 4 orsz. állatvásárral, 34.664 darab felhajtott, csak 5.721 darab eladott szarvasmarhával; Nagyszeben 3 orsz. állatvásárral, 31.756 darab felhajtott, 5.698 darab eladott szarvasmarhával; Beszterce 4 orsz. állatvásárral, 31.666 darab felhajtott, 11.176 darab eladott szarvasmarhával. A lóvásárok tekintetében 1908-ban Gyula állott legelő, 40.700 darab felhajtással, csak 4.947 darab eladással, azután Temesvár, 20.754 darab felhajtással, 4.760 drb eladással. A nagy debreczeni juhvásárokon 1908-ban 126.798 darab juhot hajtottak s ebből 62.387 darab adatott el; többi juhvásáraink közül csak a gyulai (37.500 darab felhajtás, 11.650 darab eladás) érdemel említést. A sertésvásárok közül a temesvári (20.749 darab felhajtás, 6.705 darab eladás), a mitroviczai (19.200 darab felhajtás, 11.945 darab eladás), a debreczeni (17.467 darab felhajtás, 9.775 darab eladás) állatvásárok érdemelnek említést.

Állati termékekből kivitelünk, mely nemcsak külkereskedelmünket, hanem mezőgazdaságunk jövedelmezőségét illetőleg is jelentékeny fontossággal bír, 1908-ban 173,9 millió K értékkel az előző évi színvonalon maradt. Miután azonban behozatalunk — mely szintén igen számottevő — 55,9 millió K-ról 48,7 millió K-ra hanyatlott, e cikkek forgalmának alakulása kedvezőnek mondható s 125,3 millió K kiviteli többletünk 7,4 millió K-val haladja meg az 1907. év kiviteli többletét.

Állati termékeink forgalmának alakulását az utolsó öt évről az alábbi adatok mutatják:

É v	Behozatal	Kivitel	Kiviteli többlet
	ezer korona értékben		
1904-ben	44.371	146.028	101.657
1905-ben	46.641	150.524	103.883
1906-ban	61.275	168.602	107.327
1907-ben	55.911	173.856	117.945
1908-ban	48.701	173.961	125.260

A forgalom részleteit — az eledelelék és az ipari nyers- és segédanyagok szerinti csoportosítással viszont a következő adatok tüntetik föl:

Eledelelék	Behozatal					Kivitel				
	1904.	1905.	1906.	1907.	1908.	1904.	1905.	1906.	1907.	1908.
	é v b e n , m e n n y i s é g m é t e r m á z s á k b a n									
Tej, tejföl	9.274	11.884	14.956	23.028	26.878	416.685	474.123	534.248	558.445	576.299
Tojás	15.623	15.045	22.039	10.465	10.404	403.548	283.654	361.666	407.182	367.879
Méz	1.317	2.533	1.802	1.364	1.153	9.341	8.803	12.964	14.170	15.096
Természetes vaj	1.368	2.608	2.183	2.160	2.350	54.108	42.465	41.626	41.389	44.117
Lúdzsír	219	201	253	197	277	346	279	271	280	315
Disznózsír	4.029	21.607	6.542	2.971	757	75.915	43.777	70.870	92.261	108.464
Nyers szalonna	927	719	892	399	450	48.660	52.267	53.114	57.940	59.796
Füstölt szalonna	434	486	551	379	264	8.564	8.366	8.563	8.606	10.97
Friss hús	25.177	16.729	18.610	21.623	39.434	92.379	102.878	96.637	94.140	111.380
Leölt szárnyas	639	701	713	798	946	131.030	113.974	114.676	126.183	135.756
Sajtok	18.621	25.367	23.565	21.557	22.591	31.883	30.709	29.628	30.974	32.513
Elkészített hús	22.767	23.124	25.600	29.332	32.129	28.951	32.285	30.764	30.455	30.816
Háj	8	2	4	5	16	1.931	2.269	1.906	1.859	2.638
Összesen ...	100.403	121.006	117.710	114.278	137.649	1.303.341	1.195.849	1.356.933	1.463.884	1.496.044

Eledelelék	Behozatal					Kivitel				
	1904.	1905.	1906.	1907.	1908.	1904.	1905.	1906.	1907.	1908.
	é v b e n , é r t é k e z e r k o r o n á k b a n									
Tej, tejföl	118	153	183	288	343	4.750	5.595	6.491	6.897	7.261
Tojás	1.101	1.077	1.741	786	886	31.429	23.656	31.019	34.681	36.076
Méz	92	183	135	102	96	691	669	1.063	1.162	1.276
Természetes vaj	284	558	489	499	540	10.807	8.635	8.720	8.940	9.367
Lúdzsír	41	44	60	44	61	64	62	65	63	69
Disznózsír	483	2.625	791	388	87	9.110	5.538	9.142	12.732	13.775
Nyers szalonna	102	86	101	49	50	5.353	6.272	6.002	7.130	6.697
Füstölt szalonna	52	63	68	50	32	1.019	1.088	1.053	1.145	1.328
Friss hús	2.906	2.044	2.555	2.772	4.024	10.367	13.082	13.088	13.300	14.156
Leölt szárnyas	129	149	173	189	226	14.737	15.115	18.492	20.601	19.750
Sajtok	2.453	3.235	3.353	3.195	3.263	2.807	2.749	2.799	2.890	3.018
Elkészített hús	4.334	4.845	4.493	5.411	5.195	5.303	6.479	6.584	6.866	6.361
Háj	1	1	1	1	2	239	290	261	257	353
Összesen	12.096	15.063	14.143	13.774	14.805	96.676	89.230	104.779	116.664	119.487

Ipari nyers- és segédanyagok	Behozatal					Kivitel				
	1904.	1905.	1906.	1907.	1908.	1904.	1905.	1906.	1907.	1908.
	é v b e n , m e n n y i s é g m é t e r m á z s á k b a n									
Viasz ¹⁾	914	825	753	862	823	3.133	2.946	2.033	2.440	2.329
Bőrök nyersen ...	122.378	97.639	144.728	131.649	123.532	70.009	107.273	95.357	82.196	106.795
Haj, szőr, serte, toll	15.101	16.551	16.552	20.828	16.797	34.554	35.000	31.979	34.030	29.599
Belek és hólyagok	10.535	10.720	11.584	12.303	11.675	10.967	10.545	10.903	11.026	11.175
Zsiradékok	58.391	69.440	83.924	94.594	66.607	31.445	29.434	40.078	19.100	24.851
Gyapju	24.978	27.572	28.856	27.858	28.590	79.655	93.512	93.734	81.114	78.102
Állati hulladékok	43.585	57.945	63.182	68.476	57.806	72.986	85.906	71.271	85.140	97.357
Összesen ...	275.882	280.692	349.579	356.570	305.830	302.749	364.616	345.355	315.046	350.208

¹⁾ Az 1906. év óta csakis állati viasz.

Ipari nyers- és segédanyagok	Behozatal					Kivitel				
	1904.	1905.	1906.	1907.	1908.	1904.	1905.	1906.	1907.	1908.
	évben, érték ezer koronákban									
Viasz ¹⁾	292	264	221	187	166	940	912	577	752	764
Bőrök nyersen	18.664	16.706	28.702	22.007	17.735	13.814	20.955	21.774	15.663	18.793
Haj, szőr, serte, toll ...	3.041	3.030	3.587	3.832	3.134	9.934	10.571	9.921	11.934	10.651
Belek és hólyagok	1.937	1.964	2.340	2.675	2.636	2.310	2.207	2.770	3.005	3.106
Zsiradékok	2.819	3.284	4.339	5.391	3.308	1.772	1.960	2.966	1.287	1.542
Gyapju	5.055	5.730	7.193	7.261	6.392	19.929	23.860	25.192	23.791	18.564
Állati hulladékok	467	600	750	784	525	653	829	623	760	1.054
Összesen ...	32.275	31.578	47.132	42.137	33.896	49.352	61.294	63.823	57.192	54.474

Eledelféléket 1908-ban összesen 14·s millió K értékben hoztunk külföldről, kerek 1 millió K értékkel többet, mint 1907-ben, ellenben a kivitt ilyenmű cikkekért közel 120 millió K-át kaptunk, 2·s millió K-val többet, mint az előző évben. Végösszegében még kedvezőbb alakult az ipari nyers- és segédanyagokból való jövedelmünk. Mennyiség szerint kivitelünk ugyan az előző évit jóval meghaladta s bár a silányabb eladási árak folytán kivitelünknek 54 és fél millió K értéke az 1907. évi kiviteli értéknél 2·7 millió K-val kevesebb, mégis, miután a behozatal úgy mennyiségileg, mint érték tekintetében igen nagy mértékben hanyatlott, az 1907. évi 356·6 ezer q-ról és 42·1 millió K értékről 305·8 ezer q-ra és 33·9 millió K-ra, külkereskedelmi mérlegünk többlete ebben az árucsoportban 15·0 millió K értékről 20·6 millió K-ra emelkedett. Az eledelfélék behozatalában legfigyelemreméltóbb változást a friss húsnál találunk, melynek behozatala évről-évre nagyobbodik s 1908-ban már 4·0 millió K-val szerepel, az 1907. évi 2·s millió K behozatali értékkel szemben. Kisebb mérvben növekedett még a tej, tejföl, tojás, vaj, sajtok és leölt szárnyasok behozatala, ellenben az elkészített hús, méz, füstölt szalonna, de különösen a disznózsir behozatala csökkent. A kivitelben emelkedett a tojás kivitele 34·7 millióról 36·1 millió K-ra, a természetes vajé 8·9 millióról 9·4 millió K-ra, a friss húsé 13·3 millióról 14·2 millió K-ra, végül a disznózsiré 12·7 millió K-ról 13·s millió K-ra. Különösen ez utóbbi cikk kivitelének fejlődése figyelemre méltó, minthogy 1905-től kezdve főleg Ausztria importszükségletének fokozódása folytán a disznózsirből elért jövedelmünk csaknem megháromszorozódott, melylyel szemben behozatalunk rohamosan kisebbedett s ma már nem számottevő. Nyers szalonnából, leölt szárnyasokból és elkészített húsból 1908-ban kevesebbet tudtunk értékesíteni, mint 1907-ben.

Az ipari nyers- és segédanyagok behozatalát általános hanyatlás jellemzi, a mely a nyersbőröknél és a zsiradékoknál volt a legnagyobb. Előbbi behozatali értéke 22·0 millió K-ról 17·7, utóbbié 5·4 millió K-ról 3·3 millió K-ra csökkent. Tetemesebb hanyatlást látunk még a gyapjú, valamint a haj, szőr, sörte és toll behozatalánál. Kivitelünkben is csak egyetlen cikk van, a nyers bőrök, melyeknél számottevő emelkedéssel találkozunk, ezzel szemben különösen a gyapjúkivitel értéke hanyatlott nagy mértékben, 23·s millió K-ról 18·6 millió K-ra, továbbá a haj, szőr, sörte és tollak kivitele 11·9 millió K-ról 10·7 millió K-ra. A többi cikkek forgalmában nem volt jelentékenyebb változás.

A juliusi gyapjúaukczió 9.982, az októberin 3.452, összesen 13.434 bál gyapjú árvereztetett el, az 1907. évben eladott 10.500 bállal szemben. A forgalom tehát teljesen kielégítő volt, az árak azonban általában véve visszaesést mutattak s különösen a durvább gyapjufélék árai csökkentek. A fontosabbakat kiemelve, a legfinomabb merinó posztógyapjút 544—610 (1907-ben 560—630), a finom mosott posztógyapjút 490—510 (1907-ben 490—520), a finom mosott szövetgyapjút 412—490 (1907-ben 344—420), a finom fésűs gyapjút 282—346 (1907-ben 330—364), a középfinom fésűs gyapjút 240—310 (1907-ben 290—344), a cigája gyapjút 150—210 (1907-ben 200—242), a raczkagyapjút 140—180 (1907-ben 180—240) K-ért vásárolták.

¹⁾ Az 1906. év óta csakis állati viasz.

Állat-
egészségügy.

1908-ban a Magyarbirodalomban 1.425 állatorvos működött és pedig 1.322 a magyar anyaország és 103 a társországok területén. A magyarországi állatorvosok közül 645 állami, 426 helyhatósági szolgálatban állott s 251 magánállatorvos volt. Az 1907. évvel szemben az állatorvosok száma az anyaországban 97-tel, a társországokban 3-mal szaporodott.

Állategészségügyünk viszonyai az 1908. évben elég kedvezően alakultak, a mennyiben a betegségek folytán elhullott vagy kiirtott állatok darabszáma az 1907. évi 258.904 darabról 223.980 darabra csökkent; a csökkenés túlnyomó része azonban a kisebb állatokra, a sertésekre és a juhokra esik, míg az elhullott vagy kiirtott lovaknál és szarvasmarháknál némi emelkedés észlelhető. Elhullott vagy kiirtatott: 202.918 darab sertés (1907-ben 236.696 darab), 10.637 szarvasmarha (1907-ben 10.582), 3.349 ló (1907-ben 3.087 darab) és 7.076 juh (1907-ben 8.429 darab). Az egyes állatbetegségeket tekintve, a sertések közt a sertésvész (160.226 darab) és sertésorbáncz (40.231 darab), a szarvasmarháknál a lépfene (6.768 darab), a lovaknál a takonykór (979 darab) és lépfene (412 darab), végül a juhok közt a himlő (4.443 darab) lépfene (744 darab) és rüh (1.097 darab) pusztítottak leginkább.

Közvágóhidak,
sertés- és egyéb
állatpiacok.

Magyarországon (Horvát-Szlavonországok nélkül) az 1908. évben 2.022 közvágóhídon összesen 3.960.914 állatot vágta le és pedig 1.282.918 szarvasmarhát, 1.281.505 sertést, 1.359.606 juhot és 36.885 kecskét. A szarvasmarhák közül 28.484 bika, 193.393 ökör, 262.441 tehén, 204.821 növendékmarha, 9.633 bivaly és 584.146 borjú volt. A levágott állatok száma minden állatnemnél jelentékenyen emelkedett, dacára annak, hogy a közvágóhidak pontosabb megállapítása következtében azon vágóhidak száma, a melyekre az adatgyűjtés kiterjed, 24-el csökkent.

Sertés piacaink közül jelentőségre nézve Kőbányáé az elsőség, a hová 89.006 (1907-ben 83.702) darab sertés érkezett, míg Barcsra mindössze csak 9.922 (1907-ben 16.087) darab. Sertéskereskedelmünk úgy 1907-ben, mint 1908-ban a szerb határzár hatása alatt állván, a forgalom mindkét évben csaknem kizárólag a vámhatáron belül bonyolódott le. Így a felszállított összes sertések belföldi származásúak voltak, az elszállítás pedig a német birodalomba kivitt 399, és a technikai célra feldolgozott 807 sertést kivéve, kizárólag a belföldre és Ausztriába irányult. Az elszállított sertések száma 99.704-et tett, mely mennyiségből a kőbányai piacról elszállítottak belföldre 59.350 (1907-ben 53.859), ebből Budapestre 17.455 (1907-ben 16.902) darabot, Ausztriába 28.698 (1907-ben 24.485), ebből Bécsbe 15.733 (1907-ben 18.243) darabot, a barcsi piacról pedig belföldre 804 (1907-ben 1.194), Ausztriába 9.646 (1907-ben 14.178) darabot.

A budapest-ferencvárosi sertéskonsumvásár forgalma az 1908. év folyamán mintegy 28 és félezer darabbal multa felül az 1907. év forgalmát, s az érkezett sertések száma 332.776 darabot tett. Legélénkebb volt a forgalom január (35.064 darab), október (30.553 darab), november (39.699 darab) és december (41.509 darab) hónapokban.

Még nagyobb arányban növekedett a budapesti szarvasmarha-, borju- és juhvásár forgalma, a mennyiben az összes felhajtás 271.835 darabról 336.097 darabra emelkedett. A felhajtott állatok közül 79.931 darab (1907-ben 73.333) az ökrökre, 10.374 (1907-ben 7.392) a bikákra, 3.713 (1907-ben 3.496) a bivalyokra, 29.466 (1907-ben 23.602) a tehenekre, 123.428 (1907-ben 93.485) a borjúkra s 89.185 (1907-ben 70.527) darab a juhokra és báránnyokra esett. A heti felhajtás átlaga az 1907. évi 5.228 darabról 1908-ban 6.464 darabra emelkedett.

Tej-
szövetkezetek.

A vajtermelésre berendezett falusi tejszövetkezetek az 1907-ig bezárólag évről-évre szaporodtak, számuk azonban 1908-ban megfogyatkozott. A csökkenés oka legnagyobb részben az, hogy a tejszövetkezetek egy része tejcarnokká alakult át. Csökkent a szövetkezeti tagok száma is, és pedig 62.156-ról 59.828-ra, ellenben a szövetkezetek kötelékében lévő tehenek (üzletrészek) száma 98.237-ről 101.859-re gyarapodott, aminek következtében a beszállított tej mennyisége is az előző évben szállított 84¹/₄ millió litert félmillió literrel felülmúlta. A szövetkezetek által készített vaj mennyisége 2⁵/₁₀ millió kilogramm azonban 0²/₁₀ millió kg.-mal kevesebb volt az 1907-ben készített vaj mennyiségénél, a mi a szövetkezetek bevételének több mint 1¹/₁₀ millió K-val

való apadását eredményezte. Míg ugyanis a szövetkezetek 1907. évi bevétele 10,2 millió K-ra rúgott, 1908-ban ez nem tett többet 9,1 millió K-nál. Százalékokban e csökkenés az előző évvel szemben a szövetkezeteknél 14,3%, a szövetkezeti tagoknál 6,3%, a készített vaj mennyiségénél 7,4%, s a bevételeknél 10,8%, míg a gyarapodás a tehének számánál 3,7, s a beszálított tej mennyiségénél 0,6%-nak felel meg.

A méhészeti vándortanítók 1908-ban Magyarország 11.959 községéből (1907-ben 12.342 községből) gyűjtöttek a méhészeti termelésről adatokat. Ez adatok szerint a méhcsaládok száma az 1908. év őszén 669.865 (1907-ben 595.000) volt, melyek közül 247.244 (1907-ben 217.937) méhcsalád mozgó szerkezetű kaptárokban, 422.621 (1907-ben 377.063) méhcsalád pedig közönséges köpükben volt elhelyezve. Az eltérés, illetőleg fejlődés tehát az előző évvel szemben elég számottevő. A méhcsaládok számának szaporodásával kapcsolatban jóval több méz is termeltetett 1908-ban, mint 1907-ben. A lefolyt évben termelt méz mennyisége ugyanis az 1907. évi 32.406 m.-mázásával szemben 43.834 m.-mázást tett, 3,7 millió K értékben, kerek egy millióval multa felül az 1907. évi termés értékét. A viasztermelés valamivel kisebbedett, a mennyiség 2.839 m.-mázásról 2.614 métermázására, az érték 567.800 K-ról 522.800 K-ra. A méhészeti termelés összes értéke 1908-ban 4,2 millió korona értéket képviselt. Az egy-egy méhcsalád által termelt méz átlagos mennyisége 6,54, a viaszé 0,39 kg.-ot tett. Legnagyobb a méhcsaládok száma Pest vármegyében 29.989, Vas vármegyében 23.442, Szolnok-Doboka vármegyében 23.219, Bács-Bodrog vármegyében 22.777, Torontál vármegyében 20.387, Kólozs vármegyében 20.320, Somogy vármegyében 17.533 stb.

Selyemtenyésztésünk helyzete 1908-ban az előző évhez képest jóval kedvezőbb volt. A termelő családok száma a magyar anyaországban 62.603-ról 80.048-ra, a társországokban 11.113-ról 16.500-ra, az egész birodalomban 73.716-ról 96.548-ra emelkedett. Növekedett a termelő községek és puszták száma is, és pedig a dráváninnyi részekben 2.372-ről 2.400-ra, a Drávántúl 542-ről 595-re, az egész birodalomban 2.914-ről 2.995-re.

A kiosztott peték mennyisége 1.453 kg.-ot tett, 360 kg.-mal többet, mint az előző esztendőben. Termeltek összesen az egész magyar birodalomban 1,677.314 kg. gubót, 270.159 kg.-mal többet, mint az előző évben. A termelt mennyiségből 1,428.011 kg. az anyaországra, 249.303 kg. pedig a társországokra esett, s a termelési többlet a Dráváninnyi 216.144 kg.-mot, a Drávántúl 54.015 kg.-mot tett. Hasonlóan emelkedett a termelőknek a termelt gubók utáni keresete is, mely 1908-ban Magyarországon 2,965.955, Horvát-Szlavonországokban 511.555 K-t tett, 494.239, illetőleg 109.239 K-val többet, mint az 1907. évi kereset összege. Egy-egy termelőcsaládra esett a Dráváninnyi 37, (1907-ben 39), a Drávántúl 31 (1907-ben 36) K, míg az egy-egy községbeni termelés a magyar anyaországban 1235, a társországokban 860 K értéket képviselt, szemben az 1907. évi 1.042 és 742 K értékkel. A gubótermelők kereseténél mutatkozó emelkedéssel szemben a selyemgyárakban és gubóraktárakban alkalmazottak keresete csökkent és pedig 1,687.850 K-ról 1,565.866 K-ra. A csökkenés túlnyomó része a társországok területén alkalmazottak keresetére esik.

Daczára a selyemgyárakban és raktárakban dolgozó alkalmazottak keresete e csökkenésének a selyemtermelésből és selyemfonásból eredő összes nyers kereset 1908-ban 481.494 koronával volt több, mint az előző évben, s összesen 5,043.376 koronát tett, s csaknem elérte az 1905. évi igen kedvező eredményeket.

Mint az előző években, a selyemtenyésztés 1908-ban is Bács-Bodrog vármegyében volt a legkiterjedtebb, a hol 128 községben 27.112 termelő 496.987 kg. gubót termelt, 1,022.475 K értékben. Torontál vármegyében 205 községben 18.849 család 305.217 kg. gubót termelt 633.332 K értékben. Jelentékeny termelést üznek még Temes vármegyében, a hol 217 községben 12.629 család 209.812 kg. gubót termelt 436.577 korona értékben, Krassó-Szörény vármegyében 233 községben 5.789 család 112.558 kg. gubót 235.762 K értékben, s a drávántúli Szerém vármegyében 196 községben 10.929 család 160.074 kg. gubót 323.992 K értékben. Elég figyelemre méltó még a gubótermelés Tolna, Baranya, Arad, Pozsega és Verőce vármegyékben.

Szőlőművelés.

A Magyarbirodalom szőlőterülete 1908-ban 329.443 hektárt tett, 13.437 hektárral többet, mint 1907-ben. A növekedés 1908-ban sokkal nagyobb arányú volt, mint az előző évben. Az összes szőlőterületből Magyarországra 289.613 hektár, Horvát-Szlavonországra 39.830 hektár esett. Az anyaország szőlőterülete 13.818 hektárral gyarapodott, a társországoké pedig egy csekélylyel — 381 hektárral fogyott. A horvát-szlavonországi szőlők területénél fogyás már 1907-ben jelentkezett; a fogyás oka azonban, — a mint ezt a közállapotokról szóló 1907. évi jelentésben is kifejtettük, — nem onnan van, mintha a szőlővel tényleg beültetett terület csökkent volna, hanem onnét ered, hogy a már nem művelt vagy elpusztult szőlők területének nagy része azelőtt még a szőlőkhöz számított, most pedig fokozatosan bevonatott.

Szőlőterületünk növekedéséről az utolsó hét évben az alábbi adatok tájékoztatnak :

Év	Magyarországon		Horvát-Szlavonországekban		Az egész birodalomban	
	összesen	(+) növekedés, (-) csökkenés az előző évvel szemben	összesen	(+) növekedés, (-) csökkenés az előző évvel szemben	összesen	(+) növekedés, (-) csökkenés az előző évvel szemben
			h e k t á r			
1902-ben	234.193	+ 7.146	38.012	+ 1.095	272.205	+ 8.241
1903-ban	239.063	+ 4.870	39.148	+ 1.136	278.211	+ 6.006
1904-ben	248.094	+ 9.031	41.269	+ 2.121	289.363	+11.152
1905-ben	257.781	+ 9.687	42.790	+ 1.521	300.571	+11.208
1906-ban	269.659	+11.878	43.607	+ 817	313.266	+12.695
1907-ben	275.795	+ 6.136	40.211	- 3.396	316.006	+ 2.740
1908-ban	289.613	+13.818	39.830	- 381	329.443	+13.437

A szőlőterület 1908-ban úgy, mint az előző évben, — a királyhágóntúli részeket kivéve — valamennyi országrészben növekedett, leginkább a Duna-Tisza közén, hol 5.456 hektár, azután a Tisza-Maros szögén, hol 3.479 hektár és a Duna jobb partján, hol szintén 3.479 hektár növekedés mutatkozik, míg a Duna bal partján csak 252, a Tisza jobb partján 519, a Tisza bal partján 666 hektár a területi növekedés. A királyhágóntúli részekben a filloxera-pusztítás még mindig nem szűnt meg, s ennek folytán ott — bár csekély mérvű — 29 hektárnyi apadás jelentkezik.

A szőlőterületre vonatkozólag teljesen részletes adatok csak a dráváninneni részekről állnak rendelkezésünkre, s az alábbi adatokban a szőlőterületnek a talaj neme és fekvése szerint megoszlását csak az anyaországról tüntethetjük fel.

	Magyarországon			Horvát-Szlavonországekban		
	Az immunis homoktalajú szőlők területének	A nem immunis hegyi sík és lapály hektárokban	Az összes	Az immunis szőlők területének	A nem immunis hegyi sík és lapály hektárokban	Az összes
1904-ben	97.879	112.304	210.183	39.4	45.3	84.7
1905-ben	101.985	116.087	218.072	39.6	45.0	84.6
1906-ban	111.182	117.533	228.715	41.2	43.6	84.8
1907-ben	114.830	117.156	231.986	41.6	42.5	84.1
1908-ban	118.929	122.994	241.923	41.1	42.5	83.6

Az immunis talajú szőlők aránya némileg csökkent, a nem immunis talajú sík és lapály-szőlőké pedig ugyanoly mértékben növekedett. Legtöbb immunis homoktalajú szőlőterület van a Duna-Tisza közén, mely országrész 108.779 hektárnyi szőlőterületéből 86.094 hektár ily talajra van telepítve. A Tisza bal partján 13.100, a Duna jobb partján 11.985 hektárra terjed az immunis homoktalajú szőlők területe. Az előbbi országrészben Szabolcs vármegye szőlői túlnyomó részben, Hajdu vármegye szőlői körülbelül kétharmadrészben, s Szatmár vármegyéé csaknem felerészben immunis talajon állnak, míg a Duna jobb partján legtöbb az immunis talajú szőlő Tolna (3.800 hektár), Somogy (2.124 hektár), Komárom (1.980 hektár) és Fejér (1.696 hektár) vármegyékben.

A nem immunis talajú szőlőknek közel kétharmada hegyi fekvésű, mindazonáltal a hegyi szőlők e területi aránya nem kedvező s e téren javulás nem mutatkozik. A Tisza jobb partján, és a Királyhágón túl fekvő nem immunis talajú szőlők csekély kivétellel hegyi fekvésűek;

arányuk túlnyomó a Duna bal és Duna jobb partján, továbbá a Tisza bal partján, ellenben a Duna-Tisza közén és a Tisza-Maros szögén a lapály szőlők területe nagyobb, mint a hegyi szőlőké.

A legnagyobb kiterjedésű szőlőterülettel a következő vármegyék bírnak: Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye 57.095 hektárral, ebből 50.248 hektár immunis talajú, 4.588 hektár hegyi, 2.259 hektár lapályszőlő, Bács-Bodrog vármegye 22.410 hektárral, ebből 15.342 hektár immunis, 7.068 hektár lapályszőlő, Zala vármegye 16.141 hektárral, ebből 663 hektár immunis, 14.914 hektár hegyi, 564 hektár lapályszőlő, Tolna vármegye 14.014 hektárral, ebből 3.800 hektár immunis, 8.063 hektár hegyi, 2.151 hektár lapályszőlő, Temes vármegye 13.736 hektárral, ebből 3.095 hektár immunis, 7.090 hektár hegyi, 3.551 hektár lapályszőlő, Torontál vármegye 12.238 hektárral, ebből 659 hektár immunis, 250 hektár hegyi, 11.329 hektár lapályszőlő, Baranya vármegye 12.397 hektárral, ebből 203 hektár immunis, 10.657 hektár hegyi, 1.537 hektár lapályszőlő, Somogy vármegye 11.271 hektárral, ebből 2.124 hektár immunis, 7.386 hektár hegyi, 1.761 hektár lapályszőlő, Fejér vármegye 9.439 hektárral, ebből 1.824 hektár immunis, 5.210 hektár hegyi, 2.405 hektár lapályszőlő.

Az 1908. évben Magyarországon 16.689 hektárnyi területen történt új telepítés, 3.252 hektárral nagyobb területen, mint a mennyi a szőlőterület növekedése.

Hogy az új ültetések területe nagyobb, mint a szőlőterület növekedése, az onnét ered, hogy az új ültetésekkel kapcsolatban a régi és beteg, már alig termő szőlők kivágnak. A talaj neme és fekvése szerint az új ültetésű szőlők az utolsó öt évben a magyar anyaországban a következőleg oszlottak meg:

A z ú j ü l t e t é s e k t e r ü l e t e

	immunis talajban		nem immunis talajban				összesen hektár
	hektár	%	hegyi szőlők hektár	%	sík- vagy lapályszőlők hektár	%	
1904-ben	5.327	34,0	7.151	45,7	3.172	20,3	15.650
1905-ben	4.918	32,7	6.947	46,3	3.158	21,0	15.023
1906-ban	4.993	35,9	6.120	43,9	2.823	20,2	13.936
1907-ben	4.406	31,4	5.889	41,9	3.754	26,7	14.049
1908-ban	4.087	24,5	7.806	46,8	4.796	28,7	16.689

Az új ültetések tehát 1907-hez képest elég jelentékenyen, talán erősebben is növekedtek, mint a hogy azt kívánnunk kellene. Különösen aggasztó a sík- és lapályszőlők nagymérvű növekedése; mert ezek más művelési ágakra is alkalmas területeket kötnek le, rossz bort adnak s előidéznek a túltermelés veszélyét.

Az 1908. évi új telepítéseknek országrészek szerinti megoszlását a talaj és fekvés megkülönböztetésével az alábbi kis táblázatban mutatjuk be:

	immunis talajban		nem immunis talajban		összesen hektár
	hektár	%	hegyi szőlők hektár	sík- vagy lapályszőlők hektár	
Duna bal partja	58		588	92	738
Duna jobb partja	385		4.170	825	5.380
Duna—Tisza köze	2.897		665	798	4.360
Tisza jobb partja	18		378	23	419
Tisza bal partja	567		516	181	1.264
Tisza—Maros szöge	157		575	2.860	3.592
Királyhágóntúl	5		914	17	936
Magyarország összesen	4.087		7.806	4.796	16.689

Az adatok szerint az új telepítések legnagyobb része a Duna jobb partjára esik. Legtöbbet ültettek Zala vármegyében, 1.367 hektárt, háromnegyedrészen hegyi talajú szőlőt. Baranya vármegyében 1.001 hektárt, Somogy vármegyében 774 hektárt, Tolna vármegyében 758 hektárt

telepítettek, túlnyomó részben hegyi talajon. A Duna-Tisza közén 4.360 hektár telepített; itt viszont az immunis talajon eszközölt telepítések (2.897 hektár) területe túlnyomó; egy-egy magára Pest vármegyére 1.923 hektárnyi, 254 hektár kivételével mind immunis talajú telepítés esik. A Tisza-Maros szögén az új telepítések területe 3.592 hektárra terjedt, 157 hektár kivételével nem immunis s túlnyomólag lapályos talajba; legtöbbet ültettek Torontál vármegyében; 2.343 hektárt (ebből 2.270 hektárt síkra). A Tisza bal partján 1.264 hektárt ültettek be, és pedig 567 hektárt immunis, 516 hektárt hegyi és 181 hektárt lapály területen. A Királyhágón túl 936 hektár telepített, csaknem kizárólag hegyvidéken, főleg Kis-Küküllő, Nagy-Küküllő és Alsó-Fehér vármegyékben. A Duna bal partján csak 738, a Tisza jobb partján pedig csupán 419 hektár telepített, mindkét országrészben néhány hektár kivételével hegyvidéken.

A nem immunis talajokon az új ültetésekhez túlnyomóan amerikai szőlővesszőket használnak. A magyar anyaországban 12.602 hektár kiterjedésű nem immunis talajú új telepítésből 7.068 hektárt amerikai vesszővel ültettek be. Aazonban csak a hegyi talajon túlnyomó az amerikai ültetvények aránya, itt 7.806 hektár új ültetésből 5.661 hektár (72,5%) amerikai telepítvény. Ellenben a sík- vagy lapályvidékeken eszközölt 4.796 hektár új telepítésből már 3.389 hektárt (70,6%) európai vesszővel ültettek be, s csak 1.407 hektárt (29,4%) amerikaival. 1908-ban nem immunis talajú szőlőinknek már több mint fele (52,3%), sőt hegyi szőlőinknek 72,5%-a amerikai ültetvény.

A filloxeralepett szőlők területe, miután a beteg szőlők nagy része már teljesen elpusztult, 1908-ban nem jelentéktelenül csökkent, 33.586 hektárról 30.228 hektárra, az egész birodalom szőlőterületének 9,18%-ra (1907-ben 10,7%). Ebből a területből az anyaországra 28.483 (1907-ben 30.496), a társországokra 1.745 (1907-ben 3.090) hektár esik. Az anyaországban a filloxera leginkább pusztított a Duna jobb partján, hol 14.829 hektáron és a Királyhágón túl, hol 3.837 hektáron, ez országrészek szőlőterületének 18,57, illetőleg 32,20%-án.

A filloxeralepett szőlőknek szénkénnel való gyéritése 1908-ban kisebb arányú volt, mint az előző évben, a mennyiben gyérités az anyaországban csak 11.730 hektáron történt. A szénkénnel való kezelés leginkább a Duna jobb partján (7.933 hektár), a Duna-Tisza közén (1.548 hektár) és a Duna bal partján (1.374 hektár) szokásos.

Bortermelésünk másik állandó veszedelme, a peronospora, szőlőinket 1908-ban sokkal kisebb területen sujtotta, mint 1907-ben, a mennyiben az egész birodalomban összesen 53.756 hektáron, összes szőlőterületünk 16,32%-án (1907-ben 31,80%) volt elterjedve, 46.142 hektárral kisebb területen, mint az előző évben. Az ellepett területből 52.613 hektár a Dráván innenre, 1.143 hektár a Drávántúlra esik. Leginkább el volt terjedve a Duna-Tisza közén (22.439 hektár) és a Duna jobb partján (13.116 hektár). A peronospora elleni védekezés a magyar anyaországban 263.529 hektáron folyt (a társországo kból nincsenek adataink), a mi az 1907. évvel szemben 18.039 hektárnyi növekedést mutat.

A filloxerán és peronosporán kívül még 6.117 hektáron különféle szőlőbetegségek, leginkább fakórothadás és liztharmat, 7.823 hektáron pedig rovarkárok (a társországo kból nincsenek adataink), főként szőlómoly és firkálóbogár pusztítottak. Végül 31.256 hektárnyi szőlőterületet elemi csapások károsítottak, és pedig 11.822 hektárt aszály és 18.641 hektárt jégverés. Mindezek a károsítások sokkal kisebb területekre terjedtek, mint az előző évben.

A kedvező időjárás és az 1907. évinél jelentékenyen kevesebb károsodás folytán a Magyarbirodalom bortermése 1908-ban oly kiválóan jól sikerült, hogy a termett bor mennyiségére nézve ez esztendő egyedülálló, s felülmulja az eddig legnagyobb termést hozott 1885. évet is, a mikor pedig a Magyarbirodalom bortermése 6.058.304 hektoliter volt. A lefolyt évben hazánk bortermése összesen 8,02 millió hektolitert tett, mely mennyiség az előző évi 3,79 millió hektolitert több mint kétszeresen felülmulja. A termésből 6,5 millió hektoliter a magyar anyaországra esik, a társországo kbokra 1,5 millió hektoliter. A hektáronkinti termésátlag az egész birodalomban 24,36 hektolitert tett, szemben az 1907. évi 12,06 hektoliterrel; a magyar anyaországi hektáronkinti átlagos termés 22,50 (1907-ben 11,13), a társországo ké 37,87 (1907-ben 18,01) hekto-

liter volt. Legjobban sikerült a bortermés a Magyar anyaországban a Tisza-Maros szögén, hol 25²³ hektoliter átlagos termés volt, azután a Tisza-bal partján 23⁸⁶ és a Duna jobb partján 23³⁷ hektoliter átlagos terméssel. A Duna-Tisza közén 21⁹², a Tisza jobb partján 21⁷⁶, a Duna bal partján 19²⁶, s a Királyhágón túl 15²⁰ hektolitert tett a hektáronkinti átlagos termés. A vármegyei törvényhatóságok közül az országos átlagot felülmulta a termés Esztergom (34²⁷ hektoliter), Baranya (27⁰⁹), Fejér (26⁶⁴), Zala (25³⁴), Heves (38¹²), Ung (25⁹⁶), Bihar (27⁸⁷), Hajdu (29⁸¹), Arad (28³⁰), Temes (29⁶⁷), Háromszék (42³³), Szeben (28³⁶) vármegyékben és a társországokban Lika-Korbava és Modrus-Fiume vármegyét kivéve, valamennyi vármegyében, a városi törvényhatóságok közül pedig Pozsony (40¹⁷), Pécs (42¹⁸), Sopron (30⁶⁰), Baja (27⁴⁹), Szabadka (28³³), Budapest székesfőváros (31¹⁰), Nagy-Várad (33⁶¹), Debreczen (35¹¹), Arad (66⁷⁹), Versecz (41²³), Zimony (30⁶⁵), Varasd (46⁹⁶), Eszék (28²⁸) és Zágráb (56²³) városokban. A Hegyalján, hol a legértékesebb bor terem, a hektáronkinti átlagos termés 24¹⁰ hektoliter volt, szemben az 1907. évi 13⁰⁶ hektoliterrel.

Az egyes szőlőkategoriákat illetőleg az anyaországban az immunis talajú szőlőkben összesen 2⁶⁵ millió hektoliter bor termett (hektáronkint 22²⁴ hektoliter), a nem immunis talajú hegyi szőlőkben 2⁸⁹ millió hektoliter (hektáronkint 23⁵³), s a nem immunis talajú sík- vagy lapályszőlőkön 0⁹⁸ millió hektoliter (hektáronkint 20⁴⁶ hektoliter).

Az egyes borfajtákat tekintve, termett 1908-ban a Magyarbirodalomban 5,053.134 hektoliter közönséges fehérbor, 1,994.147 hektoliter közönséges sillerbor, 721.788 hektoliter közönséges vörösbor, 184.400 hektoliter fehér pecsenyebor, 17.254 hektoliter vörös pecsenyebor, 41.394 hektoliter fehér csemegebor, 5.314 hektoliter vörös csemegebor és 6.276 hektoliter aszubor. Valamennyi borfajtából jóval nagyobb volt a termés, mint az előző évben.

Az eladott szőlő mennyisége is jóval nagyobb volt 1908-ban, mint 1907-ben; eladatott ugyanis összesen 274 ezer métermázsa friss szőlő, szemben az 1907. évi 145 ezer métermázssával. De minden valószínűség szerint a tényleg eladott mennyiség jóval nagyobb, mert csak a külföldre közel 150.000 métermázsa szőlőt szállítottunk. A kivitt szőlőnek túlnyomó része Ausztriában értékesített.

Az összes szőlészeti termelés értéke 207⁰ millió koronát képviselt, 53⁷ millió koronával többet, mint az előző évben. A túlnagy termés folytán az árviszonyok kedvezőtlenebbek voltak, mint 1907-ben, innen van, hogy jöllehet a termés több mint megkétszereződött, a termés értéke csak mintegy 35⁰-kal multa felül az előző évit. A hektáronkinti nyers jövedelem a Dráváninnen 597 (1907-ben 457), a Dárávántúl 854 (1907-ben 675) korona volt.

Borforgalmunk mérlege a mennyiséget illetőleg kedvezően alakult, a mennyiben behozatalunk csökkenésével szemben kivitelünk emelkedett. A kedvezőtlenebb árviszonyok folytán azonban az értéknél nem mutatkozik kedvező alakulás, s így kiviteli többletünk, mely 1907-ben 23⁴ millió koronát tett, 1908-ban 19⁷ millió koronára szállott le.

Az utolsó tíz év borforgalmi adatait az alábbi táblázat mutatja:

É v	Behozatott		Kivitetett		Kiviteli (+), illetőleg behozatali (-) többlet	
	m.-mázsa	ezer K	m.-mázsa	ezer K	m.-mázsa	ezer K
1899-ben	1,235.314	30.035	612.143	27.471	- 623.171	- 2.564
1900-ban	915.109	25.672	741.415	33.461	- 173.694	+ 7.789
1901-ben	735.888	19.018	697.065	26.103	- 38.823	+ 7.085
1902-ben	624.666	15.615	716.237	25.546	+ 91.571	+ 9.931
1903-ban	774.076	19.275	908.053	31.552	+ 133.977	+ 12.277
1904-ben	507.566	13.818	782.793	28.120	+ 275.227	+ 14.302
1905-ben	367.207	9.439	831.391	29.514	+ 464.184	+ 20.075
1906-ban	452.173	12.556	858.347	30.677	+ 406.174	+ 18.121
1907-ben	446.456	13.579	925.162	36.979	+ 478.706	+ 23.400
1908-ban	344.953	9.124	998.190	28.813	+ 653.237	+ 19.689

A forgalom mindkét viszonylata túlnyomólag Ausztriával bonyolódik le. Behozatalra főleg dalmát és isztriai bor kerül, míg az Ausztriába kivitt boraink nagyobb részét bécsi, továbbá cseh és morva piacokon találtak elhelyezést. A vámkülföldi országok közül kivitelünkre nézve Ausztrián kívül csupán Németország bír fontossággal.

Gyümölcs-
termelés.

Kielégítő telelés után a gyümölcsfák az 1908. év tavaszán szép rügyezésnek indultak és kellő időben elvirágoztak. A dús virágzás elég gyümölcsöt is hozott s a terméshozam iránti kilátások kecsegtetőek voltak. A jó reménységet azonban igen hamar csalódás váltotta fel. A fákat a hernyók és cserebogarak nagy tömege lepte el, úgy, hogy elpusztításuk szinte lehetetlen volt, s ehhez járult, hogy egyes vidékeken még közönyt is tanusítottak a hernyóirtás iránt. Az időjárás is általában kedvezőtlen volt, úgy, hogy a megmaradt gyümölcs nagy része is csakhamar megférgekedett s idő előtt lehullott, sőt a gyakori szeles, viharos időjárás miatt nem maradt a fákon az egészséges gyümölcs nagy része sem. Ily kedvezőtlen viszonyok következtében gyümölcsstermésünk a tavaszi dús virágzás után támadt általános várakozást épen nem elégítette ki, s az 1907. évi középjónak mondható termésnek jóval alatta maradt. Aránylag legjobb volt szilva- és kajszinbaracktermésünk, melyek hozama az előző évit valamivel még felül is multa; kielégítőnek volt mondható még a termés cseresznyéből és meggyből, míg a többi gyümölcsnem termése az előző évi mögött messze elmaradt.

Gyümölcsstermésünk ki nem elégítő voltára élénk világot vet külkereskedelmi forgalmunk alakulása is, a mely szerint gyümölcsbehozatalunk 300.279 m.-mázsáról 383.954 m.-mázsára emelkedett, kivitelünknek 650.725 m.-mázsáról 577.966 m.-mázsára történt csökkenésével szemben. Jóllehet azonban a behozatal mennyiség szerint növekedett, ez az emelkedés az értékben — főleg az olcsóbbfajta almafélék behozatala folytán — nem jutott kifejezésre, úgy hogy az 1907. évi 6.7 millió K behozatali értékkel szemben 1908-ban csak 7.1 millió K érték szerepel. Kivitelünk mennyiségének csökkenése ellenben kifejezést nyer az értéknél is: az előző évi 15.3 millió K helyett 1908-ban csak 12.7 millió K-t kaptunk a külföldre exportált gyümölcsökért.

Egyébként gyümölcsforgalmunk a három utolsó évben a következőleg alakult:

	Behozatal						Kivitel					
	mennyiség métermázsa			érték ezer K			mennyiség métermázsa			érték ezer K		
	1906	1907	1908	1906	1907	1908	1906	1907	1908	1906	1907	1908
Alma körte, birs ...	107.713	136.739	139.255	1.899	2.331	2.396	83.292	257.462	92.250	2.006	4.427	1.380
Szilva, friss	81.974	89.201	124.224	662	784	977	90.045	102.987	137.098	1.143	1.626	1.607
Kajszinbarack, friss	186	347	459	6	16	15	76.724	34.368	71.578	1.730	1.423	1.776
Cseresnye, meggy, őszibarack, sárga- szilva, friss	4.567	7.454	7.423	153	263	249	25.829	25.699	28.934	1.897	836	997
Dinnye friss	3.141	2.325	2.564	73	51	58	23.375	45.183	41.719	444	541	516
Egyéb friss gyümölcs	1.771	2.231	2.622	38	49	62	30.161	30.234	30.297	809	809	906
Borókaagyó	3.522	2.359	4.901	80	45	142	8.084	10.007	2.290	174	192	66
Aszalt szilva	59.472	33.053	62.474	1.678	1.581	1.461	9.531	5.742	8.021	309	303	249
Egyéb aszalt gyü- mölcs cukor nélkül	2.167	1.140	1.194	66	44	50	2.255	3.351	1.824	73	117	71
Friss szőlő	2.306	7.009	8.125	106	220	167	84.920	118.050	147.687	2.980	4.249	4.419
Dió s paradíó	10.821	11.899	24.893	454	424	814	16.893	17.374	16.037	760	799	674
Mogyoró	6.453	6.522	5.820	697	898	696	976	268	231	59	17	12
Összesen	284.093	300.279	383.954	5.912	6.706	7.087	457.085	650.725	577.966	12.384	15.339	12.673

A mint ez adatok mutatják, legkedvezőbbben a szilva és kajszinbarack forgalma alakult, mint a melyekből legkielégítőbb termésünk volt. Szilvakivitelünk 102.987 m.-mázsáról 137.098 m.-mázsára emelkedett, kajszinbarackkivitelünk pedig 71.578 m.-mázsát tett, 37.210 m.-mázsával többet, mint 1907-ben. Figyelemreméltó emelkedést látunk még friss szőlőkivitelünkénél, a mennyiben az előző évi 118.050 m.-mázsával szemben kivitelünk 147.687 m.-mázsára rugott. Cseresznyéből és meggyből, valamint aszalt szilvából a kivitel emelkedése

már nagyon mérsékelt volt. Az emelkedés értékben főleg a kajszinbaraczknál mutatkozik, míg a cseresznye és meggyénél és szőlőnél csekély mérvben, a szilvánál pedig a gyenge értékesítési árak következtében az érték még az előző évinél is kisebb volt. A többi gyümölcsnemek kivitele mind kisebb volt az előző évinél, különösen hanyatlott a gyenge termés folytán alma- és körte-kivitelünk: 257.462 m.-mázsáról 92.250 m.-mázsára, értékben 4,4 millió K-ról 1,4 millió K-ra. A gyengébb termés következtében dinnyekivitelünk is 45.183 m.-mázsáról 41.719 (értékben 541.000 K-ról 516.000), borókabogyókivitelünk 10.007 m.-mázsáról 2.290 (értékben 192.000 K-ról 66.000) s dió-kivitelünk 17.374 m.-mázsáról 16.037 m.-mázsára (értékben 799.000 K-ról 674.000 K-ra) hanyatlott.

A behozatal főleg friss szilvából és aszaltszilvából, valamint dióból emelkedett; a friss szilvának 124.224 m.-mázsát tett behozatala 35.000 m.-mázsával, az aszaltszilvának 62.474 m.-mázsás behozatala pedig 29 és félezer m.-mázsával haladta túl az 1907. évi mennyiségeket. De aránylag legszembetűnőbb az emelkedés a diónál, a mennyiben az előző évi 11.899 m.-mázsával szemben 24.893 m.-mázsás diót hoztunk az elmúlt évben külföldről. Mérsékelt növekedése volt még az alma- és körte, kajszinbaraczk, friss dinnye, borókabogyó és friss szőlő behozatalának, s csupán cseresznye- és meggy- és mogyoróbehozatalunknál jelentkezik figyelemre nem méltó visszaesés.

Gyümölcsbehozatalunknak mintegy harmadrésze, kivitelünknek pedig több mint háromnegyed része a vámhatáron belül bonyolódott le. A behozatalban, a nagymennyiségű friss szilva és szintén számottevő szilvaíz importja folytán, 148.000 m.-mázsával Szerbia szerepel első helyen, de nem sokkal kisebb ennél Ausztriából való behozatalunk sem, honnét 129.000 m.-mázsás gyümölcsöt, túlnyomó részben almát hoztunk, míg a harmadik helyet, az aszaltszilva és szilvaíz tekintélyes mennyisége miatt, 112.000 m.-mázsával Bosznia foglalja el. Még csak Olaszország és Románia érdemes említésre, előbbi országból 20 és félezer m.-mázsás, főleg korai gyümölcsökből álló, utóbbiból 4 és félezer, nagybára dió és friss szilvából álló importunk volt. A kivitelben a főszerep Ausztriának jut, a melynek piacain mintegy 460.000 m.-mázsás gyümölcsöt értékesítettünk. A többi országokban, Németország kivételével, hová 75 és félezer m.-mázsás gyümölcsöt exportáltunk, nem tudtunk piacot teremteni ezúttal sem. Ausztriába főleg sok friss csemegezőlőt, friss almát, friss szilvát és a kivitt dió nagy részét helyeztük el, míg Németországba jobbra az almát, szilvát, kajszinbaraczkot és csemegezőlőt vittük ki.

A Magyarbirodalom erdőterülete az 1908. év végén 9,013.126 hektárt tett, 2,625 hektárral többet, mint az előző évben. Az erdőterület e növekedése tisztán az anyaországra esett. Az összes erdőterületből a Dráván inneni részeken 4,754.911 hektár, a Dráván túl 1,142.107, az egész birodalomban 5,897.018 hektár állott tervszerű kezelés alatt. Az erdőt a talaj minősége szerint osztályozva, a feltétlen erdőtalajon álló erdők területe 6,838.853 (1907-ben 6,832.364) hektárt tett, a nem feltétlen erdőtalajon álló erdőké 1,680.781 (1907-ben 1,675.962) hektárt, a véderdőké 373.434 (1907-ben 383.080) hektárt, a futóhomokon álló erdőké 120.058 (1907-ben 119.295) hektárt. A talaj minősége szerinti megoszlási arány a társországokban jelentékenyen eltér az anyaországtól s különösen nagy a nem feltétlen erdőtalajon álló erdőknél, a mennyiben az erdőterületnek Magyarországon csak 13,2, Horvát-Szlavonországokban pedig 45,2⁰/₀-a nem feltétlen erdőtalajon álló erdő.

Az erdőterületnek fanemek szerinti megoszlása a következő volt: 4,698.845 (1907-ben 4,705.159) hektár bükk- és más lomberdő, 2,382.584 (1907-ben 2,381.644) hektár tölgyerdő és 1.931.697 (1907-ben 1,923.898) hektár fenyőerdő.

A kincstár tulajdonát képező erdőbirtokok összes területe 1908-ban 1,637.652 hektár volt 209,9 millió K értékben 372 hektárral és 3,3 millió K-val kevesebb, mint 1907-ben. Az értékbeli csökkenés egészen az anyaországra esik, a hol a lipotúvjári főerdőhivatal erdőinek becsértéke az 1907. évi 27,4 millió K-ról 1908-ban 23,6 millió K-ra helyesbítettett. A kincstári erdőbirtokok területének túlnyomó része, 1,280.856 hektár, a magyar anyaországban fekszik, míg Horvát-Szlavonországokban 356.796 hektár kincstári erdő van. A kincstári erdőbirtokok egy meglehetősen nagy része

Erdészeti.

tulajdonképpen nem erdőterület, mert részben havasi legelő (67.501 hektár), legelő (44.369 hektár), rét (26.639 hektár), részben pedig szántóföld (10.457 hektár), beltelek (2.377 hektár) és terméketlen terület (28.474 hektár) volt, úgy, hogy a tulajdonképeni erdőterület összesen csak 1.457.835 hektárt tett. A tulajdonképeni erdőterületből 1.284.001 hektár állott rendes használat alatt, melyből 717.351 hektár bükk- és más kemény lombfaerdő, 396.693 hektár fenyőerdő, 156.347 hektár tölgyerdő s 13.610 hektár füz-, nyár- és más puha lombfaerdő volt; a használaton kívül álló erdők területe 173.834 hektárra terjedt. Egy hektár kincstári erdőbirtok értéke átlag 128² K-t tett. A magyarországi és horvát-szlavonországi erdők értéke között részint a faállomány különbözősége, részint a hozzáférhetőség könnyebb vagy nehezebb volta miatt azonban lényeges eltérések vannak. Így a magyar anyaországban egy hektár erdőterület átlag csak 115⁹ K értéket képviselt, ellenben a társországokban a hektáronkinti erdők értéke 172² K-ra rúgott. Még szembetűnőbb különbségek mutatkoznak az egyes erdőigazgatóságok kezelése alatt álló erdők átlagos értékei között. Legnagyobb — hektáronkint kerek 600 K — átlagértéke volt az apatini erdőhivatal alá tartozó erdőterületnek, s mint legkisebb — hektáronkint 48⁰, 29⁸ és 17³ K — átlagos értékű erdők a kolozsvári erdőigazgatóság, az ungvári főerdőhivatal és az orsovai erdőhivatal hatósága alá tartozó erdők. A társországokban a vinkovcei főerdőhivatal kezelésében lévő erdőterület hektárjának átlagos értéke 591⁴ K, míg a susáki erdőhivatalhoz tartozó erdőknek hektáronkint csak 13⁷ K értékük volt.

A kincstári erdőkből az 1908. évben 37.599 (1907-ben 44.007) hektár volt kihasználható, tényleg azonban csak 11.452 (1907-ben 11.585) hektár használatot ki s 26.147 (1907-ben 32.422) hektár kihasználatlanul maradt. A kihasznált erdőterületen termelt fa mennyisége 3¹³ millió (1907-ben 3⁰⁹) köbmétert tett, s ebből 2⁰⁴ millió köbméter tűzifa és 1⁰⁹ millió köbméter épület- és műfa volt, 0³⁵ millió köbméter pedig értékesítetlenül maradt. A kihasználatlanul maradt 26.147 hektár famennyisége becslés szerint 7⁴⁶ millió tömör köbmétert tett.

A kincstári erdőkre a magyar állam az 1908. évben összesen 14³ (1907-ben 12³) millió K-t fordított, melylyel szemben a nyers jövedelem 18⁹ (1907-ben 18¹) millió K-t tett, a tiszta jövedelem tehát 4⁶ millió K volt az előző évi 5⁸ K-val szemben. Egy hektár vágásterületre átlagosan 1.647 K nyers és 401 K tiszta jövedelem esett, míg 1907-ben 1.562, illetőleg 497 K-t tett az egy-egy hektárnyi területre eső jövedelem. Erdőigazgatóságok és erdőhivatalok szerint a nyers és tiszta jövedelem, valamint a kiadások alakulása igen különböző, s több erdőhatóságnál a bevétel nem volt elég a kiadás fedezésére. Így a magyar anyaországban a bustyaházai erdőhivatalnál a bevétel 833 ezer, a kiadás 913 ezer korona, az ungvári főerdőhivatalnál a bevétel 1.132 ezer, a kiadás 1.195 ezer korona, a nagybányai főerdőhivatalnál a bevétel 360 ezer, a kiadás 655 ezer s a gödöllői erdőhivatalnál a bevétel 346 ezer, a kiadás 459 ezer K volt, míg a társországok területén a vinkovcei főerdőhivatalnál 252 ezer K bevétellel szemben 341 ezer és a susáki erdőhivatalnál 275 ezer K bevétellel szemben 355 ezer K kiadás állott.

A gazdasági tervek szerint az előző évekről maradt hátralékokkal együtt 1908-ban összesen 22.692 hektárra terjedő kincstári terület lett volna beerdősítendő, ebből a területből azonban tényleg csak 12.683 hektár erdősítetett be. Az üzemterv szerint előírt erdősítésekből 228 hektár természetes úton, 1.612 hektár vetéssel, 10.843 hektár pedig ültetéssel erdősítetett. Az erdősítések összes költségei 1908-ban 732.527 (1907-ben 631.482) K-t emésztettek fel. A vetés útján foganatosított erdősítések hektáronkinti költsége 26⁵⁷ (1907-ben 22²⁶), az ültetéssel eszközölt erdősítéseké 63⁶⁰ (1907-ben 61²¹) K-ra rúgott. Az erdősítések összes költségei 732.527 K-t tett.

A kincstári erdőkön kívül az állam részint az 1898 : XIX. t.-cikk, részint az 1890 : XIX. t.-cikk alapján 16.038 erdőbirtokot kezelt 2.056.348 hektár kiterjedéssel, s e kezelésért a tulajdonosok a kincstárnak összesen 783.369 K általányt fizettek.

A kincstári erdőhatóságok által kezelt 18 csemetekertnek kiterjedése 1908-ban 354⁷ (1907-ben 340⁶) hektár volt; e csemetekertekből a kincstári erdősítések céljaira 43⁵ (1907-ben 38⁰) millió, kopár területek befásítására 3⁷ (1907-ben 8⁸) millió csemete osztatott ki s készletben 186³ (1907-ben 188¹) millió csemete maradt.

Az állami erdőhivatalok 1908-ban 156 — összesen 374 hektár kiterjedésű — csemetekertet kezeltek (1907-ben 147 csemetekertet 341,9 hektár kiterjedéssel), s e csemetekertekből összesen 62,7 millió (1907-ben 70,9 millió) darab csemete utalványoztatott ki, melyből 31,0 millió darab az állam által kezelt erdőbirtokok vágásainak felújítására, 20,7 millió darab az állam által kezelt kopár területek és 10,8 millió darab magánosok kopár és egyéb területeinek befásítására szolgált. A kiosztott csemeték közül 10,0 millió darab tölgy, 23,9 millió darab fenyő, 19,6 millió ákác és 9,2 millió darab egyéb lombfacsmete volt. Készletben maradt az év végén 98,4 millió darab csemete, melyek közül 13,0 millió darab tölgyfa, 55,8 millió darab fenyőfa és 29,6 millió darab egyéb lombfacsmete volt.

Ezen csemetekerteken kívül az állam kopár területek befásítására, vágásterületek felújítására s egyéb erdősítési célokra adományozandó csemeték termelésére 160 csemetekertet tartott fenn 416 hektár kiterjedésben és 455,436 K költséggel (1907-ben 151 csemetekertet 383 hektár kiterjedésben, 479,5 ezer K költséggel).

A kopár erdőterületek beerdősítésére a kincstár 1908-ban 35,9 (1907-ben 35,4) millió darab ingyencsemetét osztott ki, melyekkel 3.827 (1907-ben 3.809) hektár ültetett be, s ez erdősítéseknek mintegy kétharmada sikerült is. Az ingyencsemetékben részesített birtokosok száma 2.287 volt s sikeres erdősítésekért az állam 129.110 K segélyt és jutalmat osztott ki.

Faneműekben 1908. évi külforgalmunk alakulása az előző évinél, különösen az értéket illetőleg, kedvezőtlenebb volt. Kivitelünk az 1907. évi 9,07 millió m.-mázsáról és 80,09 millió K-ról 8,89 m.-mázsa és 69,31 millió K-ra hanyatlott; behozatalunk is csökkent, 31,5 millió K értékről 29,3 millió K értékre. Miután azonban a kivitel értékének csökkenése sokkal nagyobb volt, mint a behozatalé, külkereskedelmi mérlegünk ez árúkat illetőleg az előző évvel szemben 9,6 millió K-val rosszabbodott. A mérleg ezen rosszabbodását leginkább a faárak olcsóbbodása idézte elő, a mi a behozatalnál még szembetűnőbb igazolást nyer, a mennyiben itt a mennyiség némi emelkedése dacára is az érték 2,16 millió K-val kisebb, mint volt 1907-ben. Az 1908. évi kiviteli többlet 2,19 millió m.-mázsa és 40,0 millió K-t tett, az előző évi 2,38 millió m.-mázsa és 49,61 millió K-val szemben. A fontosabb fanemek közül tűzifából, puha épület- és műfából, vasuti talpfából és dongából többet, puha és kemény fűrészárútból kevesebbet hoztunk be, mint 1907-ben, míg a kivitelre került faneműek mennyisége tűzifából, puha épület- és műfából, bányafából, vasuti talpfából, puha fűrészárútból több, puha épület- és műfából, dongából és kemény fűrészárútból pedig kevesebb volt.

A részletes forgalmat öt évre visszamenőleg az alábbi táblázat tünteti fel:

	B e h o z a t o t t									
	ezer métermázsa					ezer K				
	1904-ben	1905-ben	1906-ban	1907-ben	1908-ban	1904-ben	1905-ben	1906-ban	1907-ben	1908-ban
Tűzifa	288	513	807	655	667	288	513	969	884	789
Fagyapot	5	5	4	8	9	49	54	50	92	94
Épület- és műfa kemény fából	37	105	105	126	107	380	641	657	494	320
Épület- és műfa puha fából	1.438	1.264	1.927	1.996	2.146	2.657	2.560	4.222	4.465	4.657
Bányafa	118	107	167	157	161	237	252	400	399	410
Vasúti talpfa	45	69	47	88	324	152	250	248	566	1.712
Donga kemény fából	183	139	106	89	101	1.678	1.414	1.212	1.128	1.300
Kemény fűrészárú	193	193	284	264	162	1.131	1.306	2.340	1.829	1.167
Puha fűrészárú	2.743	2.708	3.187	3.131	2.869	14.821	14.896	18.793	20.044	17.479
Fazsindely	92	77	90	84	61	600	574	599	703	562
Szőlőkaró	68	72	75	80	82	306	362	404	368	345
Fűzfavessző	—	—	1	1	2	6	6	14	20	26
Botfa	6	5	5	6	5	446	380	406	488	455
Összesen	5.216	5.257	6.805	6.685	6.696	22.751	23.208	30.314	31.480	29.316

	K i v i t e t e t t					K				
	ezer métermázsá					ezer K				
	1904-ben	1905-ben	1906-ban	1907-ben	1908-ban	1904-ben	1905-ben	1908-ban	1907-ben	1908-ban
Tüzifa	1.303	1.298	1.215	1.271	1.302	1.940	1.967	2.093	3.369	2.014
Fagyapó	5	5	17	9	11	49	54	193	113	134
Épület- és műfa kemény fából	810	835	825	850	564	6.511	6.957	6.064	7.090	4.101
Épület- és műfa puha fából	601	555	384	561	635	1.672	1.631	1.415	1.890	1.858
Bányafa	261	265	264	272	385	626	663	714	774	1.059
Vasúti talpa	545	507	501	319	466	2.829	2.738	3.317	2.319	3.070
Donga kemény fából	957	899	717	593	339	11.889	12.262	13.319	10.853	5.989
Kemény fűrészárú	2.202	2.368	2.318	2.437	2.272	23.418	27.283	29.506	31.009	27.603
Puha fűrészárú	2.870	3.006	3.171	2.696	2.859	19.414	21.168	23.282	21.223	21.368
Fassindely	2	3	1	1	1	11	19	11	11	10
Szőlőkaró	15	20	22	18	14	59	90	109	93	66
Fűzfavessző	7	10	6	4	6	167	259	156	117	154
Botfa	45	38	39	41	34	2.214	2.026	1.933	2.225	1.885
Összesen	9.623	9.804	9.480	9.072	8.888	70.799	77.117	82.112	80.086	69.311

Birtok-
váltások.

A telekkönyvi birtokváltások eseteinek száma 1908-ban az előző évi 601.301-ről 585.797-re csökkent. A dráváninnyi részekben a változások száma az 1907. évi 554.282-ről 541.164-re hanyatlott, míg a Drávántúl beállott változások száma az 1907. évi 47.019 esettel szemben 44.633 volt. Hasonlóképpen kisebbedett a tulajdonost cserélt ingatlanok értéke is, az előző évi 1,165,919.000 koronáról 1,139,035.000 koronára. Ez összegből 1,083,242.000 K a magyar anyaországra, (1907-ben 1,101,813.000 K) 55,793.000 korona a társországoakra (1907-ben 63,707.000 K) esett.

A birtokváltások jogcímét tekintve, az előző évvel szemben úgy a változások eseteit, mint a tulajdonost cserélt birtokok értékét illetőleg csak a végrehajtás következtében beállott birtokváltásoknál volt — az előző években mutatkozó fokozatos csökkenéssel ellentétben — emelkedés, és pedig 14.467 esetről 15.006 esetre, illetőleg 32,4 millió koronáról 39,6 millió koronára.

A szerződés folytán beállott birtokváltások eseteinek száma 469.780-ról 457.551-re, értékben 864,9 millió koronáról 831,5 millió koronára hanyatlott, míg a halálozások folytán bekövetkezett változások esetei 115.598-ról 111.768-ra, értékben 268,7 millió koronáról 267,9 millió koronára csökkentek. Az egy-egy birtokváltásra eső átlagos érték az 1907. évi 1.938 koronával szemben 1908-ban 1.944 koronát tett és pedig a Dráváninnyi 2.002, a Drávántúl 1.250 koronát.

Birtokmegterhel-
tetések.

A telekkönyvi birtokterhek megterhelésére vonatkozó adatok szerint 1908-ban úgy az új megterhelési esetek száma, mint azok értéke nagy mértékben emelkedett, a mennyiben 568.066 esetben keletkezett új terhelés, 979,7 millió K értékben, az előző évi 511.521 esettel és 952.422 K értékkel szemben. Az új terhek keletkezésének emelkedésével kapcsolatban szám szerint csökkentek ugyan, de értékben szintén jelentékenyen nagyobbodtak a megszüntetett régi terhek és pedig 561,1 millió koronáról 605,8 millió koronára úgy, hogy a 27,3 millió K több terheléssel 44,7 millió K több terheléssel áll szemben.

Az új terhek keletkezésének jogcímét illetőleg a hagyatéki átszolgáltatás által keletkezett terhek száma az előző évvel szemben alig változott, érték tekintetében azonban 1,9 millióval, mintegy 13⁰/₀-kal emelkedett; a szerződés útján keletkezett terhek számánál az emelkedés mintegy 8⁰/₀, az értéknél mintegy 15⁰/₀, a végrehajtás útján keletkezett terheknél 26, illetőleg 21⁰/₀-ot tesz az emelkedés; mint látjuk, éppen a legkevésbé kedvező jogcímű a legnagyobb a növekedés.

A terhelés megszűnését illetőleg szintén a végrehajtások emelkedtek nagy mértékben, legalább az esetek számát tekintve, az egész birodalomban majdnem 80⁰/₀-kal, míg az érték nem jelentéktelenül csökkent.

Magyarországon a gazdasági felsőtanintézetek száma az 1907/1908. iskolai évben sem változott. A fennállott hét felsőbb tanintézetben, nevezetesen a selmeczbányai erdészeti akadémián, a budapesti állatorvosi főiskolán és a debreczeni, kassai, keszthelyi, kolozsvári és magyaróvári gazdasági akadémiákon a tanerők száma 127, a tanulóké 1.079-et tett, 5 tanerővel többet és 253 tanulóval kevesebbet mint az előző tanév végén. A tanulók számának ezen feltűnő csökkenése onnan van, hogy a debreczeni, kassai, keszthelyi és kolozsmonostori gazdasági tanintézetek akademiákká alakítatván át, az ezen intézetekbe felvettektől most már magasabb előképzettség kívántatik, mint azelőtt. A tanulók közül 992 volt magyar anyanyelvű, hitfelekezetre nézve pedig 605 r. kath., 132 ref., 127 ág. hitv. ev., 141 izraelita.

Gazdasági
tanintézetek.

Változatlan maradt az alsóbbfokú gazdasági iskolák száma is. A magyarországi 24 földműves iskolánál a tanerők száma 110 (1907-ben 114), a tanulóké 685 (1907-ben 654), a 11 vinceszellérképző illetőleg szőlészeti iskolánál a tanerők száma 42 (1907-ben 39), a tanulóké 241 (1907-ben 225), végül a 16 egyéb gazdasági intézetnél a tanerők száma 59 (1907-ben 57), a tanulóké 369 (1907-ben 355) volt. Mindez alsóbbfokú gazdasági intézetek 1.295 tanulója közül magyar anyanyelvű volt 1.070, német anyanyelvű 102, hitfelekezetre nézve pedig 712 r. kath., 316 ref., 130 ág. ev.

Horvát-Szlavonországokban felsőbb gazdasági tanintézet nincs; az alsóbbfokú hét gazdasági intézet tanerőinek száma 33, a tanulók száma pedig 145 volt, 2-vel, illetőleg 9-czel több mint az előző tanévben.

A kulturmérnökség 1908-ban úgy az anyaországban, mint a társországokban jóval nagyobb területen végzett talajjavítási munkálatokat, mint 1907-ben, a mikor e munkálatok összesen 69.796 hektárnyi területen folytak, míg 1908-ban 109.175 hektárra terjedtek. Mint már évek óta, a talajjavítások túlnyomó része a Drávántúlra esett, a hol azok 79.506 hektáron, míg a Dráván-inneni részeken csak 29.669 hektárnyi területen folytak. A terület kiterjedése ott 23.801, 15.578 hektárral nagyobb, mint 1907-ben volt, a munkálatok nagysága tekintetében azonban Magyarország áll előtérben, a mennyiben itt a mozgosított földtömeg 2,3 millió köbmétert, Horvát-Szlavonországokban pedig csak 2,1 millió köbmétert tett, szemben az 1907. évi 2,4, illetőleg 2,9 millió köbméterrel. Mint mindig, a munkálatok legnagyobb része ezuttal is a vízlecsapolásokra esett; Magyarországon 28.316 hektáron (95,44⁰/₀), Horvát-Szlavonországokban 78.393 hektáron (98,60⁰/₀) fogatosított vízlecsapolás. E mellett a magyar anyaországban 812 hektáron (2,73⁰/₀) alagsóvezési, 248 hektáron (0,84⁰/₀) öntözési, és 293 hektáron (0,99⁰/₀) vizmosások megkötésére irányuló munkálatok is végeztek, míg a társországokban az alagsóvezés 963 hektárra (1,21⁰/₀), s az öntözés 150 hektárra (0,19⁰/₀) terjedt.

Talajjavítás.

A vízszabályozási munkálatok 1908-ban jóval nagyobb terjedelműek voltak, mint 1907-ben, s az ezen munkálatokra fordított 8,0 millió K költség csaknem kétszerese az előző évinek, a mikor csak 4,3 millió K fordítottatott e célra. Az egész költség túlnyomó része — 7,15 (1907-ben 3,56) millió K — természetesen a szabályozási kiadásokra fordítottatott, s 0,86 (1907-ben 0,77) millió K esett a kezelési és fentartási kiadásokra. Az 1908. évi kiadásokkal együtt 1867-től kezdve, tehát 42 év alatt az állam összesen 274,30 millió koronát fordított a viziutakra, mely összegből 247,16 millió K szabályozásra, 27,14 millió K pedig kezelésre és fentartásra fordítottatott.

Vízszabályozás.

Az 1908. évi szabályozási költségeknek több mint fele — 3,74 (1907-ben 1,43) millió K — a Duna-szabályozásra esett, 1,52 (1907-ben 0,95) millió K fordítottatott a Tisza, 0,68 (1907-ben 0,31) millió K a Dráva, 0,44 (1907-ben 0,20) millió K a Maros stb. folyók szabályozásának költségeire. Évenként legnagyobb áldozatot természetesen két legnagyobb folyónk, a Duna és Tisza szabályozása igényel; a Duna szabályozási költségei a lefolyt 42 év alatt 119,74 millió, a Tiszáé 76,20, a többi folyóé együttvéve 51,22 millió koronára rúgtak.

A mezőgazdasági balesetek száma, mely 1906-ban 13,7⁰/₀-kal, 1907-ben 3,8⁰/₀-kal növekedett, 1908-ban 11.025 volt, vagyis 1.123-mal (11,34⁰/₀) több, mint 1907-ben. Az előfordult

Mezőgazdasági
balesetek.

balesetek 98,3⁰/₀-a (10.834) az anyaországra, 1,7⁰/₀-a (191) pedig Horvát-Szlavonországra esik. A sérültek közül 10.616 (96,3⁰/₀, 1907-ben 95,1⁰/₀) férfi, 409 (3,71⁰/₀, 1907-ben 4,9⁰/₀) nő volt s így a férfi sérültek számának abszolút és relatív emelkedésével párhuzamban a női sérültek számának hanyatlása tapasztalható. A balesetek területi megoszlását tekintve, legtöbb Pest-Pilis-Solt-Kiskun (540), Somogy (520) és Torontál vármegyékben (512) fordult elő. Kiemelhető még a Csanád (508) és Fejér (420) vármegyékben előfordult sérülések magas száma is. Horvát-Szlavonországon a balesetek száma viszonylag is ritkább s mindössze Zágráb vármegyében fordult elő 100-nál több baleset. Az anyaországban legkevesebb baleset Árva (5) és Ugocsa (4) vármegyékben; a társországokban pedig Lika-Korbava (1) és Verőcze (3) vármegyékben fordult elő. A balesetek megoszlásáról a sérülés foka szerint az utolsó három évről összeállított táblázat nyújt felvilágosítást:

	M a g y a r o r s z á g o n						H o r v á t - S z l a v o n o r s z á g o k b a n					
	1906		1907		1908		1906		1907		1908	
	összesen	%	összesen	%	összesen	%	összesen	%	összesen	%	összesen	%
könnyű	1.321	14,1	1.438	14,9	1.600	14,8	19	8,9	19	7,5	10	5,3
súlyos	7.689	82,5	7.889	81,7	8.928	82,4	159	74,0	184	73,0	137	71,7
ismeretlen fokú	15	0,2	10	0,1	10	0,1	21	9,7	19	7,6	27	14,1
halálos	297	3,2	313	3,3	296	2,7	16	7,4	30	11,9	17	8,9

A táblázat adatai szerint 1908-ban az anyaországban a könnyebb természetű mezőgazdasági balesetek arányszáma nagyjában változatlan maradt, a súlyos természetűeké 81,7⁰/₀-ról 82,4⁰/₀-ra emelkedett, a halálos kimenetelűeké pedig 3,3⁰/₀-ról 2,7⁰/₀-ra csökkent. Horvát-Szlavonországon pedig a könnyű balesetek hányada 7,5⁰/₀-ról 5,3⁰/₀-ra, a súlyos természetűeké 73,0⁰/₀ 71,7⁰/₀-ra csökkent, míg az ismeretlen fokú sérüléssel járt balesetek 7,6⁰/₀-os viszonyzáma 14,13⁰/₀-ra, tehát kétszeresére emelkedett. Örvedetes jelenség, hogy a halálos kimenetelű balesetek viszonyzáma (8,9⁰/₀, 1907-ben 11,9⁰/₀) a társországokban is alászállt.

A mezőgazdasági balesetek által okozott munkaveszteségek között szám szerint az első helyet a 3—4 heti munkaképtelenséget okozó sérülések foglalják el. Ilyen sérülés 1908-ban 3.399 (1907-ben 3.012) fordult elő, vagyis erre a csoportra az összes sérülések 30,6⁰/₀-a esik. 2.976 sérült, az összes sérültek 27,0⁰/₀-a 9—14 napi, 1.645 (14,9⁰/₀) 1—2 havi, 1.153 (10,5⁰/₀) 6—8 napi, 457 (4,2⁰/₀) 3—5 napi, 236 (2,2⁰/₀) 3—4 havi, 32 (0,3⁰/₀) négy hónapon túl terjedő munkaképtelenségre volt kárhozható. A balesetek következtében legerősebben sújtottak közül 662 (1907-ben 678) az összes sérült 6⁰/₀-a részben, 115 (1907-ben 95) a sérültek egy százaléka teljesen munkaképtelenné vált s a munkaképtelenné vált egyének számának növekedése mellett némileg kedvező jelenségnek csakis az tekinthető, hogy a halálosan sérült egyének száma, mely 1907-ben 343-at tett, 1908-ban 313-ra (2,8⁰/₀) szállott alá.

A mezőgazdasági balesetek következtében beállt munkaveszteség — melynél a halálos továbbá ismeretlen fokú és a teljes munkaképtelenséget okozott sérüléseket nem vesszük figyelembe — az utolsó évek folyamán az elvesztett munkanapok számát tekintve, folytonosan növekedőben volt, de a sérültek száma is fokozottan növekedett, aminek következtében az egy-egy sérülte eső átlagos munkaképtelenség tartama állandó visszaesést mutat. Ezt bizonyítják az utolsó öt év alábbi adatai is:

	Elvesztett munkanapok száma	Esett egy-egy sérülte betegségi nap	átlag 1901—1905	Elvesztett munkanapok száma	Esett egy-egy sérülte betegségi nap
1904	193.486	24,5	...	165.063	25,2
1905	190.472	24,0	1907	219.504	22,2
1906	213.268	22,4	1908	240.361	21,8

A mezőgazdasági munkálatokat tekintve, melyek közben a baleset előfordult, azt látjuk, hogy az összes sérültek közül 2.240 (20,3⁰/₀) az állatok gondozása körül, 2.072 (18,8⁰/₀) a termények betakarításánál és cséplésnél, 1.662 (15,1⁰/₀) az erdei munkánál,

753 (6·9⁰/0) a takarmánykészítésnél, 447 (4·0⁰/0) szántásnál, vetésnél, kapálásnál, 266 (2·4⁰/0) az aratásnál és kaszálásnál, 149 (1·4⁰/0) a földmunkáknál, 100 (0·9⁰/0) a szőlőművelés körében s végül 3.336 (30·2⁰/0) egyén más, itt föl nem sorolt mezőgazdasági munka közben szenvedett sérülést. A mezőgazdasági munkálatok közül legveszélyesebbnek a termények betakarítása és a cséplés mutatkozik, mely foglalkozásnál egymagában 73 halálos, 162 részleges és 36 teljes munkaképtelenséget előidéző sérülés fordult elő; az erdei munkálatok, főleg a fadóntás 62 halálos, 78 részleges és 13 teljes munkaképtelenséget előidéző balesetet okoztak; veszedelmes munka az állatok gondozása is, mely 61 halálos, 109 részleges és 8 teljes munkaképtelenséget okozó sérüléssel járt. A legveszélytelenebb munkakörnek az aratás, kaszálás és a szőlőművelés mutatkozott, a hol a sérülések csekély számából a halálos kimenetelű balesetek száma mindössze 4—4 volt. Az előfordult 11.025 sérülés közül 10.616 (96·3⁰/0) a férfiakra, 409 (3·7⁰/0) pedig a nőkre esik. A nők közül legtöbben (144 sérült, 35·2⁰/0) a termények betakarítása körül s a cséplésnél szenvedtek kisebb-nagyobb sérülést.

Jelentős szerepük van a balesetekben a mezőgazdasági gépeknek. A mezőgazdasági gépek mellett előfordult balesetek aránya az összeshez viszonyítva az utolsó öt évben a következő volt:

	Összes mezőgazd. balesetek száma	Ebből gép mellett történt összesen	%	Halálos sérülések száma	Ebből gép mellett történt összesen	%
1904 ...	8.944	1.189	13·29	400	45	11·25
1905 ...	8.385	1.079	12·87	322	36	11·18
1906 ...	9.537	1.398	14·66	313	54	17·25
1907 ...	9.902	1.417	14·31	343	37	10·79
1908 ...	11.025	1.307	11·85	313	32	10·22

A mezőgazdasági gépek körül 1.307 (1907-ben 1.417) baleset, az összesnek 11·85 (1907-ben 14·31) % a fordult elő, ezek közül 32 (1907-ben 37) halállal végződött. A gépek körül történt sérülések közül 366 (28·0⁰/0) cséplőgép, 349 (26·7⁰/0) szecs kavágó és 343 (26·2⁰/0) egyéb gazdasági gépek munkája közben fordult elő. Járgányok mellett 79 (6·0⁰/0), lokomobilok körül 70 (5·4⁰/0), a répavágók mellett 56 (4·3⁰/0) sérülés történt, míg a darálók mindössze 27 (2·1⁰/0), az arató- és kaszálógépek 17 (1·3⁰/0) balesetet okoztak. Súlyosságot tekintve első helyen a cséplőgépek és szecs kavágók körül előfordult balesetek állanak, amennyiben az általuk előidézett balesetek közül 14, illetőleg 5 halálos kimenetelű volt; 54 illetőleg 78 részleges; 15 illetőleg 20 pedig teljes munkaképtelenséggel járt.

Az előfordult összes sérülések két harmadrésze, 7·345 (66·6⁰/0) zúzódás, 2.278 (20·7⁰/0) vágás, 1.075 (9·8⁰/0) törés volt, a közelebről meg nem jelölt sérülések száma pedig mindössze 327 (2·3⁰/0).

A sérültek életkorát véve figyelembe, a sérülések 29·6⁰/0-ával, (3.261 1907-ben 2.890 sérült), a 41—60 évesek korcsoportja áll első helyen, utána 23·2⁰/0-kal, (2.560, 1907-ben 2.249 sérüléssel) a 21—30 évesek csoportja következik; a harmadik helyen pedig 20·5⁰/0-kal, 2.256 sérüléssel a 31—40 évesek, a negyedik 12·5⁰/0-kal, 1.379 sérüléssel a 17—20 évesek korcsoportja következik; a 15—16 évesek 609 (5·3⁰/0) sérüléssel; a 14 évesek és a 14 évnél fiatalabb korúak 447 (4·1⁰/0) sérüléssel részesednek, a 60 évnél idősebbekre pedig az összes balesetek közül 513 (4·7⁰/0) jutott.

A családi állapotot tekintve, a sérültek közül 6.927 (62·8⁰/0) nő ill. férjes, 3.809 (34·6⁰/0) nőtlen, ill. hajadon, 289 (2·6⁰/0) pedig özvegy vagy elvált volt. Míg azonban a férfiak között a nő sérültek száma 6.789-et tett s így a nőtlen sérültek számánál (3.572) majdnem kétszer nagyobb volt, addig a nők között a hajadon sérültek száma 237-re rúgott, vagyis erősen meghaladta a férjes nők (138) számát.

A sérült egyének keresetéből eltartottak száma 1908-ban 24.019 volt, 2.300-zal (10·6⁰/0) több mint 1907-ben; ezek közül 15.988 (66·6⁰/0) gyermek, 6.927 (28·8⁰/0) eltartott házastárs, 1.104 (4·6⁰/0) szülő és egyéb eltartott rokon volt.

A munkásbiztosításnak a mezőgazdasági munkások körében való fejlődéséről tanuskod-
nak az utolsó öt év itt következő adatai:

	I. A gazd. munkás- és cselédsegélypénztár vagy egyéb betegsegélyző pénz- tár vagy egyesület kötelekében volt sérültek száma		Az I. alattiak által eltartottak száma		II. Segélyző pénztárhoz vagy egyesülethez nem tar- tozott sérültek száma		A II. alattiak által eltartottak száma	
	összesen	%	összesen	%	összesen	%	összesen	%
1904-ben	5.742	64'20	13.411	68'92	3'202	35'80	6'047	31'08
1905-ben	4.977	59'43	11.290	61'70	3'408	40'57	8'375	38'39
1906-ban	6.101	63'97	13.675	66'38	3'436	36'08	6'771	33'12
1907-ben	6.830	67'98	15.761	72'57	3'072	31'02	5'958	27'43
1908-ban	7.742	70'22	17.335	72'17	3'283	29'78	6'684	27'83

Adataink szerint 1905-től kezdődőleg a gazdasági munkás- és cselédsegélypénztárhoz
vagy egyéb betegsegélyző pénztárhoz vagy egyesülethez tartozó sérültek és az ezek által eltartottak
száma ugy abszolút számban mint viszonylag is fokozatos emelkedést mutat. 1908-ban a vala-
mely egyesülethez vagy pénztárhoz tartozó egyének száma már az összes sérült munkások 70'2°/o-át
(7.742) tette s közülök az Országos Gazdasági Munkás- és Cselédsegélypénztárhoz 7.368 (1907-ben
6.579) tartozott s ezeknek 16.538 (1907-ben 15.195) eltartottjuk volt.

Table with multiple columns and rows, containing statistical data. The text is mirrored and difficult to read due to the bleed-through from the reverse side of the page.

III.

STATISZTIKAI TÁBLÁZATOK.

Table with multiple columns and rows, containing statistical data. The text is mirrored and difficult to read due to the bleed-through from the reverse side of the page.

1. A gazdaságok száma és területe a gazdaságok nagyságkategóriái szerint, az 1895. évi mezőgazdasági összeírás adatai alapján.*)

A gazdaságok nagysága	A gazdaságok száma			A gazdaságok területe hektárokbán		
	Magyarországon	Horvát-Szlavonországokban	a Magyar-birodalomban	Magyarországon	Horvát-Szlavonországokban	a Magyar-birodalomban
1 holdon alul, szántóföld nélkül	294.475	23.715	318.190	53.218	4.558	57.776
1 holdon alul, szántófölddel	268.474	30.171	298.645	80.296	9.469	89.765
1— 5 holdig	716.769	126.289	843.058	1,106.708	213.284	1,319.992
5— 10 >	458.535	110.999	569.534	1,908.860	463.136	2,371.996
10— 20 >	385.381	81.657	467.038	3,105.280	649.303	3,754.583
20— 50 >	205.181	30.603	235.784	3,459.737	494.489	3,954.226
50— 100 >	36.032	2.830	38.862	1,387.822	106.232	1,494.054
100— 200 >	10.275	550	10.825	807.636	42.431	850.067
200— 500 >	6.448	263	6.711	1,163.262	48.658	1,211.920
500—1000 >	3.144	117	3.261	1,288.410	49.005	1,337.415
1000 holdon felül	3.768	209	3.977	6,848.818	602.822	7,451.640
Összesen	2,388.482	407.403	2,795.885	21,210.047	2,683.387	23,893.434
Törpegazdaság (0—5 holdas)	1,279.718	180.175	1,459.893	1,240.222	227.311	1,467.533
Kisgazdaság (5—100 holdas)	1,085.129	226.089	1,311.218	9,861.699	1,713.160	11,574.859
Középgazdaság (100—1000 holdas) ...	19.867	930	20.797	3,259.308	140.094	3,399.402
Nagygazdaság (1000 holdnál nagyobb)	3.768	209	3.977	6,848.818	602.822	7,451.640
Összesen	2,388.482	407.403	2,795.885	21,210.047	2,683.387	23,893.434

*) Itt csakis a tulajdonképeni mezőgazdasági üzemek vettek föl, a tisztán erdő- vagy legelőbirtokok egészen figyelmen kívül hagytak. — Egy kataszteri hold = 0,7548 hektár.

2. A gazdaságok megoszlása nagyságkategóriák és művelési ágak szerint, az 1895. évi mezőgazdasági összeírás adatai alapján.*)

Közjogi alkatrész ; nagyságkategóriák	A gazdaságok egyes kategóriáinak területeiből esett								
	szántó- földre	kertre	rétre	beültetett		legelőre	erdőre	nádasra	nem termő területre
				parlag	s z ö l ő r e				
h e k t á r									
Magyarország.									
Törpegazdaságok	788.581	90.185	159.087	62.382	27.210	39.823	24.144	1.567	47.243
Kisgazdaságok	6,719.104	214.669	1,669.563	111.212	49.114	523.138	400.531	16.910	157.458
Középgazdaságok	1,877.437	27.554	341.986	11.483	4.918	390.807	507.669	12.010	85.444
Nagygazdaságok	2,279.665	25.322	485.716	6.905	3.343	934.665	2,756.402	37.189	319.611
Összesen	11,664.787	357.730	2,656.352	191.982	84.585	1,888.433	3,688.746	67.676	609.756
Horvát-Szlavon- országok.									
Törpegazdaságok	127.746	9.287	43.293	5.240	5.638	13.310	16.910	7	5.880
Kisgazdaságok	1,044.262	42.115	345.514	19.184	15.447	94.473	127.643	117	24.405
Középgazdaságok	67.698	1.567	17.538	828	1.017	10.381	36.493	312	4.260
Nagygazdaságok	110.802	1.585	28.973	1.118	958	38.931	398.967	1.350	20.138
Összesen	1,350.508	54.554	435.318	26.370	23.060	157.095	580.013	1.786	54.683
Magyarbirodalom.									
Törpegazdaságok	916.327	99.472	202.380	67.622	32.848	53.133	41.054	1.574	53.122
Kisgazdaságok	7,763.366	256.784	2,015.077	130.396	64.561	617.611	528.174	17.027	181.863
Középgazdaságok	1,945.135	29.121	359.524	12.311	5.935	401.188	544.162	12.322	89.704
Nagygazdaságok	2,390.467	26.907	514.689	8.023	4.301	973.596	3,155.369	38.539	339.749
Összesen	13,015.295	412.284	3,091.670	218.352	107.645	2,045.528	4,268.759	69.462	664.439

*) Itt csakis a tulajdonképeni mezőgazdasági üzemek vettek fel, a tisztán erdő- és legelőbirtokok egészen figyelmen kívül hagytak. — Egy hektár = 1,7548 kataszteri hold.

É v	Magyarország								Horvát-Szlavonországok									
	Leccapolás		Alag-csővezés		Öntözés		Vízmosások megkötése		Összesen hektár	Földmögátlás összesen ezer köbméterekben	Leccapolás		Alag-csővezés		Öntözés		Összesen hektár	Földmögátlás összesen ezer köbméterekben
	hektár	%	hektár	%	hektár	%	hektár	%			hektár	%	hektár	%	hektár	%		
Átl. 1891-1895	28.813	94'31	579	1'90	1.025	3'35	133	0'44	30.550	2.005	809	93'42	35	4'04	22	2'54	866	33
1897	12.875	90'77	673	4'75	637	4'48	1)	14.185	1.900	3.880	99'85	—	—	6	0'15	3.886	63	
1898	28.711	97'98	589	2'01	3	0'01	1)	29.303	1.342	32.260	99'89	29	0'09	6	0'02	32.295	1.811	
1899	32.226	98'58	407	1'24	58	0'18	1)	32.691	2.880	64.365	99'86	82	0'13	7	0'01	64.454	2.000	
1900	13.910	93'15	962	6'44	61	0'41	1)	14.933	2.869	128.596	99'88	155	0'12	—	—	128.751	1.882	
Átl. 1896-900	27.273	96'30	656	2'32	278	0'98	115	0'40	28.322	2.210	45.943	99'86	53	0'11	12	0'03	46.008	1.158
1901	34.134	97'26	715	2'05	241	0'69	1)	35.090	2.978	124.593	99'74	285	0'23	34	0'03	124.912	6.094	
1902	13.633	93'44	881	6'04	76	0'52	1)	14.590	2.457	46.078	99'91	41	0'09	—	—	46.119	2.258	
1903	24.718	93'38	1.228	4'64	525	1'98	1)	26.471	3.137	57.978	99'94	27	0'05	7	0'01	58.012	2.199	
1904	29.701	95'47	1.292	4'15	118	0'38	1)	31.111	3.059	52.240	99'99	18	0'04	17	0'03	52.275	2.925	
1905	14.025	93'09	943	6'25	99	0'66	1)	15.067	2.873	91.300	100'00	—	—	—	—	91.300	2.228	
Átl. 1901-905	23.242	94'53	1.012	4'63	212	0'84	1)	24.466	2.901	74.438	99'88	74	0'10	12	0'02	74.524	3.141	
1906	8.945	85'96	1.172	11'26	178	1'71	111	1'07	10.406	2.042	56.993	100'00	—	—	—	—	56.993	4.182
1907	12.939	91'82	798	5'66	354	2'52	1)	14.091	2.405	55.361	99'38	326	0'59	18	0'03	55.705	2.916	
1908	28.316	95'44	812	2'73	248	0'84	293	0'99	29.669	2.330	78'393	98'60	963	1'21	150	0'19	79.506	2.146

Egy hektár = 1 tavas kataszteri hold. — 1) Adatok nincsenek. — 2) Az előző évekkal szemben mutatkozó jelentékeny növekedést az a körülmény magyarázza, hogy a talajjavítási munkák nagy része azelőtt az országos kormány építési osztálya által végzetett, 1898. óta pedig a zágrábi kulturmérnöki hivatal hatáskörébe tartozik.

4. A víziutakra fordított állami kiadások 1867-től 1908-ig.

a) Összes kiadások.

É v	Kezelési és fentartási			Szabályozási			Összes	É v	Kezelési és fentartási			Szabályozási			Összes
	kiadások koronákban								kiadások koronákban						
1867	198.007	250.465	448.472	1889	358.835	4.885.099	5.243.934	1890	1.031.505	5.201.168	6.232.673	1891	1.092.220	4.862.118	5.954.338
1868	240.117	1.222.574	1.462.691	Átlag 1886-1890	646.940	5,093.105	5,740.045	1892	1.254.694	5,387.759	6,642.453	1893	746.069	5,684.275	6,430.344
1869	183.759	1.037.105	1.220.864	1894	936.642	9,716.274	10,652.918	1895	973.429	6,896.551	7,869.980	1896	602.270	9,417.562	10,019.832
1870	507.866	2,567.595	3,075.461	Átlag 1891-1895	1,000.611	6,509.395	7,510.006	1897	850.831	9,990.338	10,541.169	1898	579.912	13,084.877	13,664.789
Átlag 1867-1870	282.437	1,269.435	1,551.872	1899	586.839	9,005.932	9,592.771	1900	917.040	8,256.274	9,173.314	1901	895.660	9,425.013	10,320.673
1871	517.398	2,101.558	2,618.956	1902	833.379	7,274.336	8,107.715	1903	827.109	7,014.806	7,841.915	1904	742.815	6,685.875	7,428.690
1872	719.630	5,459.924	6,179.554	Átlag 1896-1900	707.376	9,890.997	10,598.375	1905	745.077	7,021.983	7,767.060	1906	809.213	7,896.576	8,705.789
1873	668.492	6,478.247	7,146.739	1907	768.755	3,562.715	4,331.470	1907	768.755	3,562.715	4,331.470	1908	857.220	7,146.514	8,003.734
1874	615.630	5,605.472	6,221.102	Összesen	27,139.480	247,163.555	274,303.035	1888	841.008	4,381.486	5,222.494				
1875	334.189	3,727.498	4,061.687												
Átlag 1871-1875	571.068	4,674.540	5,245.608												
1876	431.630	2,062.564	2,494.194												
1877	383.228	2,202.158	2,585.386												
1878	406.625	2,220.132	2,626.757												
1879	444.193	7,805.137	8,249.330												
1880	552.630	7,956.981	8,509.611												
Átlag 1876-1880	439.661	4,449.395	4,889.056												
1881	511.896	4,339.705	4,851.601												
1882	576.500	8,190.836	8,767.336												
1883	394.212	6,556.305	6,950.517												
1884	613.481	6,274.033	6,887.514												
1885	606.120	7,609.965	8,216.085												
Átlag 1881-1885	540.442	6,594.169	7,134.611												
1886	497.909	6,313.400	6,811.309												
1887	505.446	4,684.370	5,189.816												
1888	841.008	4,381.486	5,222.494												

b) A szabályozásra fordított kiadások folyók szerint.

É v	Duna	Tisza 1)	Körös	Temes	Maros	Dráva	Száva	Vág	Ferencz-csatorna	Egyéb folyók és vegyes kiadások	Összesen
	k o r o n a										
1867	201.840	48.625	—	—	—	—	—	—	—	—	250.465
1868	534.596	520.948	—	57.000	3.910	106.120	—	—	—	—	1,222.574
1869	520.554	397.287	—	—	5.384	113.820	—	—	—	—	1,037.105
1870	169.080	1,886.139	—	—	5.997	120.000	779	—	—	385.600	2,567.595
1871	305.770	975.699	201.570	—	27.098	120.000	68.618	—	—	402.808	2,101.558

1) A Bodrog és Szamos folyók szabályozási költségeivel.

4. A víziutakra fordított állami kiadások 1867-től 1908-ig.

b) A szabályozásra fordított kiadások folyók szerint.

É v	Duna	Tisza ¹⁾	Kőrös	Temes	Maros	Dráva	Száva	Vág	Ferencz-csatorna	Egyéb folyók és vegros kiadások	Összesen
	k o r o n a										
1872	3,386.922	1,184.525	165.867	—	56.089	120.000	256.227	—	—	290.294	5,459.924
1873	5,026.093	698.452	2.284	109.478	80.346	56.000	231.499	—	—	274.097	6,478.247
1874	4,432.292	544.599	261.289	60.220	6.567	90.285	57.605	—	—	152.615	5,605.472
1875	2,717.416	430.783	210.345	187.217	—	40.000	17.193	—	—	124.544	3,727.498
1876	1,507.990	288.763	91.105	55.212	—	21.787	39.684	—	—	58.023	2,062.564
1877	1,264.187	800.708	29.812	24.760	—	45.000	—	—	—	37.691	2,202.158
1878	712.278	1,381.139	52.172	19.980	—	40.000	—	—	—	14.563	2,220.132
1879	1,329.491	6,335.426	1.903	22.972	—	39.999	—	—	—	75.346	7,805.137
1880	3,113.379	4,129.045	132.485	9.820	—	100.000	—	—	398.520	73.732	7,956.981
1881	1,876.246	1,863.301	436.047	2.214	—	80.000	20.502	—	—	61.395	4,339.705
1882	2,801.950	3,977.474	1,187.455	13.128	—	100.000	28.045	—	24.800	57.984	8,190.836
1883	3,180.441	1,895.633	1,229.090	399	—	120.000	—	—	—	130.692	6,556.305
1884	3,509.031	1,944.265	416.393	27.331	—	274.707	—	—	—	102.306	6,274.033
1885	3,094.024	2,367.118	1,533.386	35.097	—	333.659	140.000	—	—	106.681	7,609.965
1886	3,266.987	1,426.163	919.846	54.000	—	300.000	149.597	—	—	196.807	6,313.400
1887	2,746.094	932.008	487.987	54.000	—	330.300	2.772	—	—	131.209	4,684.370
1888	2,479.384	901.872	386.230	54.000	60.000	300.000	—	—	—	200.000	4,381.486
1889	2,479.520	999.882	991.794	53.980	59.923	300.000	—	—	—	—	4,885.099
1890	2,592.298	1,323.354	997.524	54.000	49.992	114.000	—	—	—	70.000	5,201.168
1891	2,737.272	991.677	779.906	39.989	129.975	133.302	—	—	—	49.997	4,862.118
1892	2,921.765	1,500.000	660.000	16.000	50.000	140.000	99.994	—	—	—	5,387.759
1893	2,901.954	1,655.524	753.889	53.245	89.111	149.536	60.534	20.482	—	—	5,684.275
1894	5,097.827	3,058.551	788.202	49.040	119.226	215.379	305.618	81.931	—	—	9,716.274
1895	3,312.237	2,498.370	453.704	—	101.947	189.997	243.654	33.774	62.868	—	6,896.551
1896	3,905.407	3,421.730	514.781	349.840	126.947	279.725	268.102	119.499	431.531	—	9,417.562
1897	4,142.743	3,162.513	474.828	230.524	66.571	426.053	84.335	129.443	843.415	129.913	9,690.338
1898	6,956.416	4,061.154	708.533	—	147.883	552.481	101.346	193.124	149.382	214.558	13,084.877
1899	4,201.020	2,599.939	557.373	15.280	203.370	598.983	34.500	82.563	506.099	206.805	9,005.932
1900	3,784.047	2,800.077	528.563	12.346	204.376	405.459	12.672	94.308	152.538	261.888	8,256.274
1901	4,928.233	1,933.590	620.850	95.938	179.538	604.173	296.533	111.582	1.665	652.861	9,425.013
1902	3,863.807	1,664.189	342.379	14.356	139.485	209.297	89.244	44.947	—	906.632	7,274.336
1903	2,931.381	2,474.729	138.664	—	403.854	330.640	20.738	163.690	—	551.110	7,014.806
1904	3,427.285	1,506.997	119.021	9.080	331.642	451.052	42.007	290.523	—	508.268	6,685.875
1905	2,233.831	1,609.164	180.807	3.219	344.793	528.724	16.763	231.303	—	1,873.379	7,021.983
1906	3,973.071	1,530.818	650.942	—	369.266	510.729	13.142	189.851	—	658.757	7,896.576
1907	1,432.858	954.992	339.542	—	200.714	307.817	—	113.045	—	213.747	3,562.715
1908	3,743.535	1,524.442	133.790	—	444.663	679.222	11.811	128.812	—	480.239	7,146.514
Összesen	119,742.602	76,201.714	18,480.358	1,783.663	4,009.167	9,978.306	2,713.514	2,028.877	2,570.818	9,654.596	247,163.555

1) A Bodog és Szamos folyók szabályozási költségeivel.

5. A telekkönyvi birtoktestek forgalma 1891-től 1908-ig.

Év; közjogi alkatrész	A birtokváltások													
	eseteinek száma					összes pénzértéke 1000 koronákban								
	szerződés		végrehajtás által		haláleset következtében		szerződés		végrehajtás által		haláleset következtében			
	szám sz.	%	szám sz.	%	szám sz.	%	szám sz.	%	szám sz.	%	szám sz.	%		
Átlag 1891—1895	310.866	76 ⁴¹	15.082	3 ⁶³	78.096	19 ¹⁹	406.856	451.870	66 ⁹⁴	25.132	3 ⁷³	198.064	29 ³⁴	675.066
1898	349.398	73 ⁷¹	18.070	3 ⁸¹	104.074	21 ⁹⁶	474.007	509.987	63 ⁶⁵	38.675	4 ⁸³	252.515	31 ⁵²	801.177
1899	360.942	72 ²⁵	19.930	3 ⁹⁹	116.283	23 ²⁷	499.615	499.678	62 ⁴³	35.503	4 ⁴³	265.249	33 ¹⁴	800.430
1900	366.956	71 ³⁵	19.228	3 ⁷⁴	125.512	24 ⁴¹	514.263	446.444	59 ⁴⁵	41.247	5 ⁴⁹	263.226	35 ⁰⁶	750.917
Átlag 1896—1900	347.309	73 ⁹³	18.220	3 ⁸⁸	101.602	21 ⁶³	469.774	489.510	63 ⁴⁰	36.553	4 ⁷³	246.020	31 ⁸⁷	772.083
1901	387.004	70 ⁴⁹	19.932	3 ⁶³	140.104	25 ⁵⁰	549.441	456.931	55 ⁴⁰	47.111	5 ⁷¹	320.603	38 ⁸⁹	824.645
1902	402.734	71 ¹³	21.121	3 ⁷³	139.933	24 ⁷¹	566.209	486.970	59 ⁶⁶	60.963	7 ⁴⁷	268.312	32 ⁸⁷	816.245
1903	441.777	74 ²⁵	21.193	3 ⁵⁶	129.974	21 ⁸⁵	594.985	560.693	63 ⁰⁰	52.780	5 ⁹³	276.571	31 ⁰⁷	890.044
1904	440.873	75 ⁰¹	19.178	3 ²⁶	125.928	21 ⁴³	587.765	601.696	66 ⁷⁰	39.986	4 ⁴³	260.422	28 ⁸⁷	902.104
1905	449.120	75 ⁰⁵	16.626	2 ⁸⁰	126.264	21 ²⁶	593.749	742.355	66 ⁸⁹	39.177	3 ⁵⁴	328.157	29 ⁵⁷	1,109.689
Átlag 1901—1905	424.301	73 ³⁵	19.610	3 ³⁹	132.440	22 ⁸⁹	578.427	569.729	62 ⁷¹	48.003	5 ²⁸	290.813	32 ⁰¹	908.545
1906	461.268	77 ¹¹	15.227	2 ⁵⁵	119.987	20 ⁰⁶	593.179	816.975	69 ⁹⁷	39.672	3 ⁴¹	310.852	26 ⁶³	1,167.499
1907	469.780	78 ¹³	14.467	2 ⁴¹	115.598	19 ²²	601.301	864.911	74 ¹⁸	32.357	2 ⁷⁸	268.651	23 ⁰⁴	1,165.919
1908	457.551	78 ¹¹	15.006	2 ⁵⁶	111.768	19 ⁰⁸	585.797	831.536	73 ⁰⁰	39.578	3 ⁴⁸	267.921	23 ⁵²	1,139.035
1908-ban.														
Magyarország	420.809	77 ⁷⁶	14.457	2 ⁶⁷	105.898	19 ⁵⁷	541.164	788.361	72 ⁷⁸	39.114	3 ⁶¹	255.767	23 ⁶¹	1,083.242
H.-Szlavonországek	36.742	82 ³²	549	1 ²³	5.870	13 ¹⁵	44.633	43.175	77 ³⁸	464	0 ⁸³	12.154	21 ⁷⁹	55.793

1) A horvát-szlavonországi házközösség-felosztási esetek befoglalásával, a melyek száma 1891—95. évek átlagában 2.812 (0⁷⁷%), 1898-ban 2.465 (0⁵⁵%), 1899-ben 2.460 (0⁴⁹%), 1900-ban 2.567 (0⁵⁰%), 1896—1900 évek átlagában 2.643 (0⁵⁰%), 1901-ben 2.391 (0⁴⁴%), 1902-ben 2.421 (0⁴⁵%), 1903-ban 2.041 (0³⁴%), 1904-ben 1.786 (0³⁰%), 1905-ben 1.739 (0³⁰%), 1901—1905 évek átlagában 2.976 (0³¹%), 1906-ban 1.697 (0³⁵%), 1907-ben 1.456 (0³⁰%), 1908-ban 1.472 (0³⁰%).

6. A birtokost változtató telekkönyvi birtoktestek átlagos értéke az 1896—1900. és az 1901—1905. évek átlagában, valamint 1908-ban.

Közjogi alkatrész	Szerző-dés	Végrehajtás	Halál- eset	Mindez okok	Szerző-dés	Végrehajtás	Halál- eset	Mindez okok	Szerző-dés	Végrehajtás	Halál- eset	Mindez okok
	folytán történt birtokváltozások átlagos értéke koronákban											
	Átlag 1896—1900.				Átlag 1901—1905.				1908-ban.			
Magyarország	1.177	1.654	2.002	1.383	1.387	2.468	2.262	1.632	1.873	2.706	2.415	2.002
Horv.-Szlavonországek	588	1.244	1.426	645	858	1.617	1.342	917	1.175	845	2.071	1.250
Magyarbirodalom	1.115	1.637	1.979	1.323	1.344	2.436	2.199	1.569	1.817	2.637	2.397	1.944

7. A telekkönyvi birtoktestek megterheltségében előfordult változások 1896-tól 1908-ig.

Év; közjogi alkatrész	Új terhek keletkezése				Régi terhek megszüntetése			Az új és a megszüntetett terhek különbsége
	szerződések bekebelezése és igazolt előjegyzés által	végrehajtás útján való bekebelezés által	hagyatéki átszolgáltatás által	összesen	a hitelezők kielégítésére befolyt összeg elégtelensége miatt	a jognak más módon való megszüntetése által	összesen	
A változások eseteinek száma.								
1896	242.462	76.121	23.763	342.346	4.060	201.013	205.073	137.273
1897	301.636	80.292	29.065	410.993	7.498	232.464	239.962	171.031
1898	293.408	84.666	33.411	411.485	9.537	215.553	225.090	186.395
1899	287.816	91.113	34.503	413.432	12.278	235.590	247.868	165.564
1900	295.683	92.021	35.701	423.405	4.938	246.269	251.207	172.198
1901	304.624	97.350	44.953	446.927	6.574	263.089	269.663	177.264
1902	319.499	95.753	43.198	458.450	8.147	309.313	317.460	140.990
1903	350.492	93.880	41.343	485.715	12.761	309.869	322.630	163.085
1904	379.598	86.376	37.785	503.759	18.024	313.295	331.319	172.440
1905	398.766	89.448	38.134	526.348	11.946	325.524	337.470	188.878
1906	387.430	86.897	34.735	509.062	11.614	316.210	327.824	181.238
1907	389.435	90.169	31.917	511.521	9.839	356.705	366.544	144.977
1908	421.949	114.159	31.958	568.066	15.951	334.016	349.967	218.099
1908-ban.								
Magyarország	396.682	103.599	31.693	531.974	15.438	313.908	329.346	202.628
Horv.-Szlavonországek	25.267	10.560	265	36.092	513	20.108	20.621	15.471
A változások pénzürtéke ezer koronákban.								
1896	531.402	57.008	12.210	600.620	6.336	360.092	366.428	234.192
1897	601.198	54.262	17.500	672.960	7.706	398.242	405.948	267.012
1898	602.829	49.945	14.312	667.086	11.179	441.604	452.783	214.303
1899	551.978	52.304	17.834	622.116	10.939	338.037	346.976	275.140
1900	588.973	75.084	14.369	678.426	8.435	340.744	349.179	329.247
1901	500.706	75.204	12.075	587.985	23.856	415.587	439.443	148.542
1902	567.955	71.029	14.763	653.747	27.149	432.466	459.615	194.132
1903	718.440	57.446	14.975	790.861	30.004	500.547	530.551	260.310
1904	729.726	49.614	11.086	790.426	21.116	556.657	577.773	212.653
1905	845.592	45.700	12.117	903.409	19.977	660.386	680.363	223.046
1906	796.129	45.134	14.274	855.537	16.892	608.544	625.436	230.101
1907	876.030	61.380	15.012	952.422	20.504	540.589	561.093	391.329
1908	888.700	74.152	16.871	979.723	19.024	586.758	605.782	373.941
1908-ban.								
Magyarország	846.374	69.215	16.688	932.277	18.376	563.615	581.991	350.286
Horv.-Szlavonországek	42.326	4.937	183	47.446	648	23.143	23.791	23.655

8. Népies gazdasági oktatás az 1908. évben Magyarországon.

Sorszám	Előadások rendezésével megbízottak	Tanfolyamok			Gazdasági előadások					Kiosztott füzetek száma
		Gazdasági tanfolyamok	Házi ipari tanfolyamok	A tanfolyamokon résztvevők	Előadók	Előadások	Az előadásokon résztvevők	Melyek száma, melyekben gazdasági előadások tartottak		
								Megyék	Községek	
		s z á m a								
1	Gazdasági egyesületek és gazdakörök ...	24	286	9 983	445	2.204	152.257	41	1.144	—
2	Gazd. vándortanárok és tanítók (22-en)	30	92	2.145	22	593	34.647	25	207	13.592
3	Földmivessiskolák	13	27	894	—	—	—	—	—	—
	Összesen	67	405	13.022	467	2.797	186.904	66	1.351	13.592

9. A gazdasági tanintézetek az 1907/908. iskolai évben.

a) Főttekintés intézetenkint.

Folyószám	Közjogi alkatrész ; az intézetek megnevezése, jellege és székhelye	Az intézet alapítási éve	Az évfolyamok száma			A tanulóknak (tanítók) száma az 1907/8. iskolai évben			A tanulók száma az 1907/8. isk. év végén												
			rendesek	másfélék	összesen	rendesek	másfélék	összesen	1903-ban	1904-ben	1905-ben	1906-ban	1907-ben								
														A tanulók száma az 1907/8. isk. év végén							
Egyéb gazdasági tanintézetek.																					
12	M. kir. kertmunkásiskola, Nagybocskó (Máramaros vm.).....	1897	2		2	3	—	3	12	9	8	9	3								
13	» » » Torla	1893	2		3	19	—	19	12	12	10	8	8								
14	» » » méhészeti gazdaság, Gödöllő	1901	2		3	5	—	5	12	10	12	12	6								
15	Baromfitenyésztő munkásnöket képző m. kir. iskola, Gödöllő	1897	1		2	11	—	11	Nincs adat	10	12	7	11								
16	Szabó József-féle kisebb magyar gazdasági iskola, Torda	1906	2		4	22	—	22	—	—	—	—	24								
	Egyéb gazdasági tanintézetek összesen.....	—	—		59	367	2	369	331	358	347	368	355								
	Gazdasági tanintézetek összesen.....	—	—		855	2.370	24	2.394	2.370	2.504	2.550	2.593	2.566								
Horvát-Szlavonországek.																					
1	Kir. orsz. mezőgazdasági és erdészeti tanintézet, Körös	1860	2		15	19	1	20	19	16	26	41	32								
2	» » földművesiskola, Körös	1860	2		3	9	—	9	11	5	7	17	9								
3	» » » Pozsega	1884	2		6	23	—	23	24	26	26	21	22								
4	» » szőlészeti és gyümölcskertészeti iskola, Petrinja (Zágráb vm.).....	1893	2		2	3	—	3	10	11	9	6	3								
5	Kir. orsz. szőlészeti tanfolyam, Bozjakovina (Zágráb vm.) ...	1897	2		2	18	—	18	29	25	31	28	10								
6	» » » tejjgazdasági tanfolyam Bozjakovina (Zágráb vm.) ..	1897	2		2	5	—	5	10	8	9	11	6								
7	» » » patkoló-tanfolyam, Zágráb.....	1886	2		3	55	12	67	71	67	72	51	54								
	Összesen.....	—	—		33	132	13	145	174	158	180	175	136								
	Magyarbirodalom összesen.....	—	—		888	2.502	37	2.539	2.544	2.662	2.730	2.768	2.702								

b) A tanulók részletezése anyanyelv és hitfelekezet szerint.

Folyószám	Közjogi alkatrész ; az intézetek megnevezése, jellege és székhelye	A rendes tanulóknak száma az iskolai év végén ¹⁾	A rendes ¹⁾ tanulók anyanyelve							A rendes ¹⁾ tanulók hitfelekezete								
			magyar	német	tót	oláh	ruthén	horvát	szerb	egyéb	római katólikus	görög katólikus	református	ágostai hitv. ev.	görög keleti	unitárius	izraelita	egyéb
Magyarország.																		
I. Gazdasági főiskolák.																		
1	A sejmeczbányai m. kir. bányászati és erdészeti főiskola erdőmérnöki szakosztálya	229	207	7	1	4	—	5	5	—	156	13	22	31	3	4	—	—
2	M. kir. állatorvosi főiskola, Budapest	282	244	19	2	8	—	4	4	1	108	4	30	30	6	2	102	—
3	» » » Debreczen	109	109	—	—	—	—	—	—	—	64	3	20	9	1	—	12	—
4	M. kir. gazdasági akadémia { Kassa.....	81	79	1	—	—	—	—	1	—	55	2	8	8	1	—	7	—
5	» » » Keszthely	114	114	—	—	—	—	—	—	—	86	—	4	14	2	—	8	—
6	» » » Kolozsvár	115	115	—	—	—	—	—	—	—	57	1	36	10	1	8	2	—
7	» » » Magyaróvár	128	124	2	—	2	—	—	—	—	79	2	12	25	—	—	10	—
	Összesen.....	1.058	992	29	3	14	—	9	10	1	605	25	132	127	14	14	141	—
	%-ban.....	100%	93%	2%	0%	1%	—	0%	1%	0%	57%	2%	12%	12%	1%	1%	13%	—
1	2. Női gazdasági tanintézet Kassa	20	20	—	—	—	—	—	—	—	18	—	3	3	—	—	1	—
3. Földművesiskolák.																		
1-18	a) Államiak	561	496	18	22	20	—	5	—	—	299	5	173	33	31	6	14	—
19-23	b)-c) Községi és magánjellegűek	123	49	66	—	5	—	3	—	—	25	—	16	70	5	2	5	—
	Együtt.....	684	545	84	22	25	—	8	—	—	324	5	189	103	36	8	19	—
	%-ban.....	100%	79%	12%	3%	3%	—	1%	—	—	47%	0%	27%	15%	5%	1%	2%	—
1-11	4. Vinczellériskolák és szőlészeti tanfolyamok. ...	241	222	5	6	6	1	—	—	1	152	4	68	8	6	1	2	—
5. Egyéb gazdasági tanintézetek.																		
1	M. kir. vízmesteri iskola, Kassa	35	24	9	1	1	—	—	—	—	27	—	4	3	1	—	—	—
2-4	» » » tejjgazdasági szakiskolák	44	40	—	—	4	—	—	—	—	27	4	11	1	—	—	1	—
5-8	» » » erdőéri szakiskolák	160	122	4	17	14	—	2	1	—	122	11	13	3	9	2	—	—
9	M. kir. kertészeti tanintézet, Budapest { kertészképző tanfolyam	37	37	—	—	—	—	—	—	—	21	2	7	4	1	—	2	—
	» » » kertészsegédi tanfolyam	20	20	—	—	—	—	—	—	—	13	—	3	4	—	—	—	—
10-13	M. kir. kertészsegédi és kertmunkásiskolák.....	33	22	—	—	9	2	—	—	—	13	2	4	3	10	—	1	—
14	» » » méhészeti gazdaság, Gödöllő	5	5	—	—	—	—	—	—	—	3	—	2	—	—	—	—	—
15	Baromfitenyésztő munkásnöket képző m. kir. iskola, Gödöllő	11	11	—	—	—	—	—	—	—	8	—	2	1	—	—	—	—
16	Szabó József-féle kisebb magy. gazd. isk., Torda	22	22	—	—	—	—	—	—	—	2	—	13	—	—	7	—	—
	Összesen.....	367	303	13	18	24	6	2	1	—	236	19	59	19	21	9	4	—
	Gazdasági tanintézetek mindössze.....	2.370	2.082	131	49	69	7	11	19	21	1.330	53	451	260	77	32	167	—
	%-ban.....	100%	87%	5%	2%	2%	0%	0%	0%	0%	56%	2%	19%	11%	3%	1%	7%	—
Horvát-Szlavonországek.																		
1	Kir. orsz. mezőgazd. és erdészeti tanintézet, Körös	20	—	—	—	—	—	10	8	2	12	—	—	—	8	—	—	—
2-3	» » » földművesiskolák	32	—	—	—	—	—	28	4	—	28	—	—	—	4	—	—	—
4-5	» » » szőlészeti és kertészeti iskolák	21	—	—	—	—	—	8	13	—	8	—	—	—	13	—	—	—
6	» » » tejjgazd. tanf., Bozjakovina (Zágráb vm.) ..	5	—	—	—	—	—	5	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—
7	» » » patkoló tanfolyam, Zágráb	67	2	8	1	—	—	47	7	2	58	—	—	2	7	—	—	—
	Összesen.....	145	2	8	1	—	—	98	32	4	111	—	—	2	32	—	—	—
	Magyarbirodalom összesen.....	2.515	2.084	139	50	69	7	109	51	61	1.441	53	451	262	109	32	167	—

¹⁾ Horvát-Szlavonországekban a nem rendes tanulók számával együtt.

9. A gazdasági tanintézetek az 1907/908. iskolai évben.

c) A gazdasági főiskolák részletesen.

A gazdasági főiskolák megnevezése	Tisztai és tanszemélyzet													A gazdaságot megtekintette								
	legatóbb és rendes tanár	rendkívüli tanár	magántanár és előadó	helyettes és segéd tanár	tandereget és adjunktus	tanító és egykorlatos vezet.	tanító	osztályfőnök	gyakornok	intéző	titkár	orvos	gondnok	főkezelő	intézői segéd	könyvtár-segéd	irodatiszt	napidíjas irnok	összesen	gazda	nem gazda	Az esetek száma, melyekben az intézetes véleményjárt fordultak
A selmezbányai bány. és erdészeti főiskola erdőmérnöki szakosztálya	13	—	2	1	10	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	1	2	—	31	—	—	—
M. kir. állatorvosi főiskola, Budapest	10	1	7	3	14	1	1	7	—	1	—	—	—	—	—	1	2	48	—	—	179	
M. kir. gazdasági akadémia	Debreczen	3	4	1	2	—	—	3	—	1	1	—	—	1	—	—	1	19	55	36	62	
	Kassa	5	3	1	2	—	—	1	—	1	1	—	—	1	—	—	1	18	116	53	5	
	Keszthely	4	4	—	1	—	—	2	—	1	1	—	—	1	1	—	—	1	16	133	320	15
	Kolozsvár	4	4	2	3	—	—	3	1	—	1	1	—	3	—	—	—	1	25	78	13	44
	Magyaróvár	8	1	2	3	1	—	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	1	21	19	43	106
Összesen.....	47	17	15	15	31	1	1	18	2	6	4	1	4	5	1	3	7	178	406	465	411	

A gazdasági főiskolák megnevezése	A rendes hallgatók száma az iskolai év végén				Az I. évfolyamra felvett rendes hallgatók közül										A rendes hallgatók lek. évvégi létszámából az isk. év elején									
	az I. évfolyamon	a II. évfolyamon	a III. évfolyamon	a IV. évfolyamon	összesen	tudomány-egyetemi	műegyetemi	gazdász	gyógyász-teszt	tanítói	gimnáziumi	reáliskolai	kereskedelmi iskolai	gimn. v. reál. VI. - VIII. oszt.	polgári iskolai VI. oszt.	katonai iskolai	földmívesiskolai	iparisiskolai	16 éves volt	20 éves volt	25 éves volt			
A selmezbányai bány. és erdészeti főiskola erdőmérnöki szakosztálya	229	76	53	39	61	81	—	—	—	—	—	64	17	—	—	—	—	—	—	—	—	125	104	—
M. kir. állatorvosi főiskola, Budapest	252	68	81	50	83	68	—	—	—	—	—	55	13	—	—	—	—	—	—	—	—	176	80	26
M. kir. gazdasági akadémia	Debreczen	109	28	35	46	—	23	—	—	—	—	19	1	3	—	—	1	—	—	—	—	17	89	3
	Kassa	81	11	18	52	—	11	—	—	—	—	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	65	9
	Keszthely	114	20	39	55	—	20	—	—	—	—	18	2	—	—	—	—	—	—	—	—	26	83	5
	Kolozsvár	115	27	33	55	—	27	2	—	—	—	22	3	—	—	—	—	—	—	—	—	14	95	6
	Magyaróvár	128	24	104	—	—	21	1	—	—	—	21	1	1	—	—	—	—	—	—	—	8	2	118
Összesen.....	1.058	254	363	297	144	259	2	1	—	—	—	210	37	4	4	—	1	—	—	—	373	518	167	

A gazdasági főiskolák megnevezése	A rendes hallgatók közül hányan szülője					Az oklevelet, ill. végbizonyítványt nyert															
	őstermelő	iparforgalmi	önálló	iparvezető	egyéb segéd-személy	A 400-800 közötti	A 100-300 közötti														
A selmezbányai bány. és erdészeti főiskola erdőmérnöki szakosztálya	14	31	24	26	24	11	57	37	5	30	36	14	36	Mind erdőmérnöki pályára.							
M. kir. állatorvosi főiskola, Budapest	22	19	27	98	40	7	61	15	—	65	11	—	80	Mind állatorvosi pályára.							
M. kir. gazdasági akadémia	Debreczen	21	18	1	10	4	1	47	4	3	6	2	34	2	3	—	12	1	16	—	—
	Kassa	14	10	—	16	—	—	24	15	2	—	6	3	39	5	2	—	17	1	—	14
	Keszthely	30	13	—	17	—	—	33	16	—	—	6	4	43	4	4	—	39	1	—	—
	Kolozsvár	38	7	1	1	11	3	35	18	1	32	7	—	41	8	—	—	32	—	—	1
	Magyaróvár	33	6	6	20	—	—	61	2	—	19	1	10	99	12	2	—	40	—	20	25
Összesen.....	172	97	59	188	79	22	323	107	11	146	73	33	377	31	11	—	140	3	36	40	

10. Gazdasági tanfolyamok és tanulmányi kirándulások 1908-ban Magyarországon.

Az intézetek megnevezése jellege és székhelye	A mezőgazdasági	A kertészet	A mezőgazdasági és állatorvosi tanfolyamok (szak-egyetemi)	A mezőgazdasági hazai ipari	A patkoló	Az egyéb	A tanfolyamokon részt vett						Tanulmányi kiránduláson az intézetet fölkereste			
							szász- főzők és gyárak	lelkészek	tanítók	gazdák és kertészek	kovácsok	más foglalkozóknak				
M. kir. állatorvosi főiskola, Budapest	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	39	11	—
M. kir. gazdasági akadémia	Debreczen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Kassa	1	—	—	1	—	—	—	17	24	36	—	—	—	—	—
	Keszthely	—	1	—	—	—	—	—	—	—	24	—	—	—	—	—
	Kolozsvár	—	1	—	—	—	—	—	—	20	—	—	—	—	—	—
	Magyaróvár	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	92
Összesen.....	1	2	2	—	1	1	17	44	60	—	39	103	80	—	—	
Állami földmívesiskolák	16	—	—	16	—	—	—	—	—	303	274	—	—	—	262	
Megyei, közs., magán földm. iskolák	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	20	—	—	—	—	
Összesen.....	16	—	—	16	—	1	—	—	—	323	274	—	—	—	262	
Mindössze.....	17	2	2	16	1	2	17	44	388	274	80	103	349	—	—	

11. A gabonaneműek átlagos ára a budapesti ár- és értéktőzsde jegyzései szerint
1908. januártól 1909. júliusig.

a) Búza.

Év, hónap	Minőség szerint											
	76-78	79	80	81	76-78	79	80	81	76-78	79	80	81
	kilogrammos jegyeztetett métermázsánként											
	koronától	koronáig	koronától	koronáig	koronától	koronáig	koronától	koronáig	koronától	koronáig	koronától	koronáig
	Bánsági				Tiszavidéki				Pestvidéki			
1908. január	24.88	24.88	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
február	22.94	23.61	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
márczius	23.26	23.80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
április	22.95	23.34	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
május	23.61	23.91	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
június	23.68	24.88	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
július	23.40	23.80	23.97	23.97	23.98	—	—	—	—	—	—	—
augusztus	22.44	23.01	22.67	22.99	22.88	23.61	22.49	22.61	22.62	22.88	23.61	22.88
szeptember	22.64	23.01	22.85	23.28	23.10	23.07	23.30	23.67	22.68	22.93	23.33	23.14
október	23.08	24.07	24.00	24.46	24.15	24.68	24.82	24.81	23.68	24.07	24.00	24.80
november	25.14	25.61	25.64	25.98	25.70	26.11	25.98	26.92	25.90	25.70	25.68	26.04
december	25.88	25.70	25.75	25.97	25.72	26.07	25.88	26.38	25.88	25.88	25.88	26.04
1909. január	25.48	25.87	25.78	26.18	25.98	26.88	26.18	26.48	25.68	26.00	25.68	26.38
február	26.18	26.68	26.48	26.78	26.67	27.07	26.92	27.27	26.28	26.74	26.58	27.00
márczius	27.74	28.61	28.08	28.71	28.81	28.81	28.81	29.01	27.84	28.38	28.21	28.71
április	28.69	29.31	29.10	29.71	29.85	29.81	—	—	28.71	29.38	29.28	29.71
május	29.37	29.71	29.76	30.28	29.98	30.88	—	—	29.38	29.87	29.88	30.18
június	32.28	32.88	32.79	33.28	33.08	33.88	—	—	32.28	32.81	32.88	33.40
július	30.91	31.47	31.80	31.87	31.71	32.07	—	—	31.08	31.64	31.88	32.19
Átl. 1908. jan.—decz.	23.61	24.08	24.00	24.82	24.11	24.61	—	—	23.76	24.11	24.88	—
» 1908. VIII.—1909. VII.	26.68	27.87	27.00	27.47	27.84	27.68	—	—	26.84	26.68	26.92	27.81
	Fejérmegyei				Bácskai				Búza általában			
1908. január	24.40	24.00	24.80	25.18	—	—	—	—	—	—	—	—
február	22.98	23.44	23.89	23.74	—	—	—	—	—	—	—	—
márczius	23.88	23.74	23.68	24.00	—	—	—	—	—	—	—	—
április	22.98	22.74	22.68	23.01	—	—	—	—	—	—	—	—
május	23.40	23.76	23.88	24.07	—	—	—	—	—	—	—	—
június	23.68	24.36	24.38	24.64	—	—	—	—	—	—	—	—
július	23.70	24.87	24.17	24.87	—	—	—	—	—	—	—	—
augusztus	22.38	22.86	22.48	22.78	22.69	23.18	—	—	—	—	—	—
szeptember	22.48	22.79	22.68	23.11	22.98	23.41	—	—	—	—	—	—
október	23.48	23.67	23.80	24.38	23.08	24.40	—	—	—	—	—	—
november	25.08	25.00	25.88	25.70	25.84	25.91	—	—	—	—	—	—
december	25.10	25.88	25.48	25.88	25.97	25.98	—	—	—	—	—	—
1909. január	25.98	25.71	25.68	26.08	25.80	26.18	—	—	—	—	—	—
február	26.08	26.49	26.88	26.78	26.87	26.98	—	—	—	—	—	—
márczius	27.08	28.14	27.98	28.41	28.21	28.68	—	—	—	—	—	—
április	28.89	29.08	29.00	29.41	29.18	29.68	—	—	—	—	—	—
május	29.07	29.88	29.88	29.88	29.78	30.18	—	—	—	—	—	—
június	32.08	32.28	32.61	32.88	32.88	33.30	—	—	—	—	—	—
július	30.78	31.28	31.98	31.61	31.88	31.88	—	—	—	—	—	—
Átl. 1908. jan.—decz.	23.68	23.98	23.88	24.38	24.18	24.68	—	—	—	—	—	—
» 1908. VIII.—1909. VII.	26.48	26.98	26.84	27.84	26.78	27.48	—	—	—	—	—	—

b) Egyéb gabonaneműek métermázsánként.

Év, hónap	R o z s				Á r p a				Z a b		K á p o s z t a r e p c z e		K ö l e s	
	elsőrendű		másodrendű		elsőrendű		másodrendű		koronától	koronáig	koronától	koronáig	koronától	koronáig
	koronától	koronáig	koronától	koronáig	koronától	koronáig	koronától	koronáig						
1908. január	21.81	21.08	21.85	21.09	15.48	15.08	15.28	15.48	16.08	16.78	—	—	—	—
február	20.18	20.28	19.98	20.08	15.18	15.38	14.98	15.78	15.71	16.88	—	—	—	—
márczius	21.01	21.11	20.81	20.91	14.88	15.08	14.88	14.81	15.74	16.58	—	—	—	—
április	19.78	19.90	19.80	19.70	13.80	13.68	12.90	13.90	14.78	15.68	—	—	10.28	11.08
május	20.18	20.48	19.88	20.18	13.88	13.88	13.10	13.84	14.70	15.28	—	—	9.98	10.48

11. A gabonaneműek átlagos ára a budapesti árú- és értéktőzsde jegyzései szerint
1908. januártól 1909. júliusig.

b) Egyéb gabonaneműek métermázsánként.

Év, hónap	Rozs				Árpa				Zab		Káposzta-repeze		Köles	
	elsőrendű		másodrendű		elsőrendű		másodrendű							
	koronától	koronáig	koronától	koronáig	koronától	koronáig	koronától	koronáig	koronától	koronáig	koronától	koronáig	koronától	koronáig
június.....	20'88	20'88	20'08	20'08	13'87	14'17	13'47	13'87	15'88	16'18	—	—	9'88	10'81
július.....	19'88	19'48	19'04	19'24	15'00	15'88	14'60	15'00	16'84	16'88	32'88	32'81	11'00	12'00
augusztus.....	18'78	18'88	18'88	18'88	15'46	15'78	15'06	15'46	16'14	16'74	32'88	32'88	—	—
szeptember.....	19'50	19'68	19'88	19'48	15'92	16'07	15'67	15'88	16'88	17'08	—	—	12'87	13'88
november.....	20'81	20'82	20'41	20'88	16'18	16'88	15'80	16'08	16'80	17'88	—	—	13'78	14'00
december.....	20'88	20'78	20'80	20'46	16'81	16'81	15'91	16'81	17'01	17'88	—	—	13'78	14'00
1909. január.....	19'91	20'11	19'81	19'91	16'84	16'84	16'04	16'84	17'11	17'81	—	—	—	—
február.....	20'89	20'48	20'18	20'28	17'02	17'27	16'82	16'82	17'88	18'11	—	—	—	—
márczius.....	20'77	20'89	20'89	20'70	17'78	17'98	17'88	17'88	17'77	18'80	—	—	—	—
április.....	19'88	20'12	19'72	19'82	17'88	18'08	17'18	17'78	17'74	18'41	—	—	—	—
május.....	20'02	20'82	19'88	19'97	17'82	18'02	17'42	17'72	17'84	18'88	—	—	—	—
június.....	20'78	20'90	20'80	20'88	17'87	17'91	17'17	17'47	18'88	19'18	—	—	—	—
július.....	20'14	20'81	19'78	19'88	17'40	17'80	16'88	16'81	18'97	19'88	27'88	27'78	—	—
Átlag 1908. jan.—decz.....	20'04	20'82	19'88	19'97	15'07	15'80	14'72	15'02	15'88	16'89	32'08	32'80	11'70	12'81
» 1908. VIII.—1909. VII.	19'99	20'17	19'78	19'91	16'80	17'08	16'88	16'88	17'88	17'88	30'87	30'97	13'04	13'89

12. A tengeri átlagos ára métermázsánként a budapesti árú- és értéktőzsde jegyzései szerint
1907. novemberől 1908. december 31.-éig.

Év, hónap	Belföldi		Másmemű		Év, hónap	Belföldi		Másmemű		Év, hónap	Belföldi		Másmemű	
	koronától	koronáig	koronától	koronáig		koronától	koronáig	koronától	koronáig		koronától	koronáig	koronától	koronáig
1907. november ¹⁾	14'78	14'94	—	—	1908. május.....	13'08	13'28	—	—	1908. november.....	13'89	14'80	—	—
» december ¹⁾	14'42	14'88	—	—	» június.....	13'81	13'88	—	—	» december.....	13'88	14'88	—	—
1908. január ¹⁾	13'78	13'88	—	—	» július.....	14'87	15'17	—	—	Átlag 1908. jan.—decz.	14'88	14'88	—	—
» február.....	13'41	13'81	—	—	» augusztus.....	15'88	15'78	—	—	» 1907. XI. 1908. X.	14'49	14'87	—	—
» márczius.....	13'41	13'88	—	—	» szeptember.....	16'87	16'78	—	—					
» április.....	12'88	12'88	—	—	» október.....	17'88	17'78	—	—					

¹⁾ Az árak ó és új tengerire vonatkoznak.

13. A gabonaneműek átlagos ára a határidő-üzletben a budapesti árú- és értéktőzsde jegyzései szerint az 1908. évben havonként.

a) Búza és rozs.

Hónap, a melyben a kötés létrejött	1908			1909			1908			1909												
	április	május	október	április	május	október	április	május	október	április	október											
	havára kötött üzletek																					
	legalacsonyabb	legmagasabb	legalacsonyabb	legmagasabb	legalacsonyabb	legmagasabb	legalacsonyabb	legmagasabb	legalacsonyabb	legmagasabb	legalacsonyabb											
Január.....	25'11	25'48	—	—	21'07	21'86	—	—	—	—	21'80	22'21	—	—	18'31	18'89	—	—	—	—		
Február.....	23'41	23'76	23'84	23'88	20'28	20'47	—	—	—	—	20'41	20'70	—	—	17'78	17'88	—	—	—	—		
Márczius.....	23'81	23'80	23'80	23'42	19'88	19'70	—	—	—	—	21'13	21'28	—	—	17'90	17'96	—	—	—	—		
Április.....	21'88	22'28	22'88	22'88	18'87	19'18	—	—	—	—	19'88	19'98	19'88	19'88	16'48	16'84	—	—	—	—		
Május.....	—	—	23'12	23'48	20'11	20'48	—	—	—	—	—	—	20'41	20'46	17'86	17'78	—	—	—	—		
Június.....	—	—	—	—	21'88	22'18	—	—	—	—	—	—	—	—	18'84	18'81	—	—	—	—		
Július.....	—	—	—	—	22'17	22'49	23'01	23'14	—	—	—	—	—	—	18'88	18'88	19'80	19'80	—	—		
Augusztus.....	—	—	—	—	22'84	22'87	22'97	23'06	—	—	—	—	—	—	18'40	18'87	19'16	19'16	—	—		
Szeptember.....	—	—	—	—	22'88	22'78	23'24	23'38	—	—	—	—	—	—	18'88	18'78	19'88	19'88	—	—		
Október.....	—	—	—	—	23'88	24'08	24'13	24'31	—	—	—	—	—	—	19'46	19'80	20'13	20'13	—	—		
November.....	—	—	—	—	—	25'46	25'88	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21'88	21'88	19'04	19'14
December.....	—	—	—	—	—	25'29	25'88	25'88	25'84	23'02	23'21	23'02	23'21	—	—	—	—	—	20'88	21'07	18'84	18'86
Átlag.....	23'80	23'81	23'84	23'88	21'88	21'80	24'08	24'18	25'28	25'84	23'06	23'28	23'28	20'88	21'04	19'84	19'81	18'08	20'08	20'17	18'84	19'00

b) Zab és tengeri.

Hónap, a melyben a kötés létrejött	1908			1909			1908			1909		
	április	május	október	április	május	július	augusztus	szept.	május			
	havára kötött üzletek											
árfolyama métermázsánként koronáiban												
	Zab						Tengeri					
Január	16 ²⁰	16 ⁴⁸	—	—	—	—	13 ⁹⁹	14 ¹⁴	—	—	—	—
Február	15 ⁶⁴	15 ⁷⁰	—	—	—	—	13 ⁸⁸	13 ⁸⁰	—	—	—	—
Márczius	15 ⁴⁵	15 ⁵⁵	15 ⁰¹	15 ⁰⁸	13 ⁸³	13 ⁴³	13 ²⁷	13 ⁹⁸	13 ¹⁸	13 ⁹⁶	—	—
Április	14 ³⁰	14 ²⁸	14 ²⁸	14 ³⁰	13 ⁰⁸	13 ⁰⁸	12 ⁶⁵	12 ⁸⁰	12 ⁸⁸	12 ⁹⁷	—	—
Május	—	—	14 ²¹	14 ²³	13 ⁴⁶	13 ⁶³	12 ⁹⁶	13 ⁰⁸	13 ¹⁷	13 ²⁸	—	—
Június	—	—	—	—	15 ⁰⁸	15 ⁹⁸	—	—	13 ⁶⁸	13 ⁷⁸	14 ⁰²	14 ⁰⁷
Július	—	—	—	—	16 ⁰⁸	16 ⁸⁰	—	—	14 ⁷⁸	14 ⁸⁴	14 ⁰⁸	15 ¹⁸
Augusztus	—	—	—	—	16 ¹⁷	16 ²⁸	16 ⁷⁶	16 ⁵¹	—	15 ⁴⁰	15 ⁴⁵	15 ³⁵
Szeptember	—	—	—	—	15 ⁹⁰	16 ⁰⁸	16 ⁷⁸	16 ⁷⁸	—	—	16 ⁸⁴	16 ³⁰
Oktober	—	—	—	—	16 ²⁴	16 ²³	16 ³⁸	17 ⁰⁴	—	—	—	—
November	—	—	—	—	—	—	17 ²⁰	17 ⁸⁰	—	—	—	—
Deczember	—	—	—	—	—	—	17 ³⁵	17 ⁴⁸	—	—	—	—
Átlag	15 ⁴⁵	15 ⁵³	14 ⁴⁹	14 ⁵⁴	15 ⁰⁸	15 ²¹	16 ⁹⁰	17 ⁰⁸	18 ²⁵	18 ³⁸	18 ⁵¹	13 ⁹⁷

14. Különböző terményeknek havi és évi átlagos ára 1908-ban a budapesti ár- és értéktőzsde jegyzései szerint.*)

Hónap	I. Dismozsír budapesti ¹⁾	2. Szalonna		3. Szilva ²⁾										4. Szilva ²⁾		5. Heremag.											
		városi légen szárított		boszniai					szerbiai					szlavóniai		szerbiai		boszniai									
		4 dbos 3 dbos		1908. jan.—szept.		1908. okt.—decz.			1908. jan.—szept.		1908. okt.—decz.			szlavóniai		szerbiai		1907/908. évi									
		szokvány minőség		darabos		darabos		darabos		darabos		darabos		szlavóniai		szerbiai		boszniai		boszniai		boszniai					
Január	137 ⁸⁰	105 ¹⁰	111 ⁴⁰	49 ⁵⁵	54 ²⁵	59 ⁷⁰	—	—	—	—	35 ⁹⁰	40 ²⁰	45 ⁵⁵	—	—	—	—	57 ²⁰	37 ²⁵	—	—	134 ⁰⁰	134 ⁸⁰	141 ⁸⁰	159 ⁸⁰		
Február	130 ⁸⁰	103 ³⁰	107 ²⁰	52 ⁷⁰	57 ⁵⁰	63 ⁰⁰	—	—	—	—	38 ⁷²	44 ⁵⁷	50 ²⁰	—	—	—	—	57 ⁷⁵	38 ⁰⁰	—	—	138 ⁷⁰	147 ⁷⁰	156 ⁰⁰	173 ⁸⁰		
Márczius	135 ⁷⁰	106 ²⁰	112 ⁸⁰	—	—	—	—	—	—	—	40 ²⁰	45 ⁷⁵	50 ²⁰	—	—	—	—	54 ⁸⁸	34 ⁰⁵	—	—	151 ⁰⁰	155 ⁰⁰	165 ⁰⁰	176 ⁰⁰		
Április	138 ⁵⁰	106 ⁷⁰	111 ⁹⁰	—	—	—	—	—	—	—	49 ⁵⁰	—	—	—	—	—	—	—	31 ²⁵	—	—	—	150 ⁰⁰	155 ⁰⁰	165 ⁰⁰	180 ⁰⁰	
Május	134 ⁷⁰	106 ⁷⁰	114 ²⁰	—	—	—	—	—	—	—	49 ⁸⁰	—	—	—	—	—	—	—	31 ²⁵	—	—	—	150 ⁰⁰	155 ⁰⁰	165 ⁰⁰	180 ⁰⁰	
Június	129 ⁹⁰	109 ²⁰	117 ⁰⁰	—	—	—	—	—	—	—	49 ⁸⁰	—	—	—	—	—	—	—	31 ²⁵	—	—	—	150 ⁰⁰	155 ⁰⁰	165 ⁰⁰	180 ⁰⁰	
Július	134 ⁷⁰	110 ⁷⁰	118 ⁸⁰	—	—	—	—	—	—	—	49 ³⁰	—	—	—	—	—	—	—	28 ²⁵	—	—	—	—	—	—	—	
Augusztus	139 ⁵⁰	120 ⁸⁰	127 ¹⁰	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23 ⁷⁵	—	—	—	—	—	—	—
Szeptember	143 ⁸⁰	120 ⁵⁰	124 ⁷⁰	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	108 ⁰⁰	97 ⁰⁰	116 ⁰⁰	127 ⁰⁰	
Oktober	145 ⁷⁰	116 ⁷⁰	119 ⁹⁰	—	—	—	35 ⁰⁰	19 ²⁰	16 ⁶⁸	14 ²⁵	—	—	—	32 ⁵⁰	15 ²⁸	13 ²⁸	10 ²⁸	—	21 ⁸⁷	30 ⁰⁰	119 ⁴⁰	111 ⁹⁰	120 ⁷⁰	129 ⁸⁰	129 ⁸⁰		
November	138 ⁰⁰	106 ⁷⁵	108 ⁷⁵	—	—	—	34 ⁰⁰	21 ³⁷	19 ¹²	17 ⁶³	—	—	—	33 ⁸⁷	16 ¹⁸	13 ⁰⁰	10 ⁰⁰	—	21 ²⁵	23 ²⁰	117 ⁰⁰	104 ⁰⁰	113 ⁰⁰	125 ⁰⁰	125 ⁰⁰		
Deczember	139 ⁸⁰	105 ⁷⁰	110 ¹⁰	—	—	—	34 ²⁵	22 ⁷⁵	19 ²⁵	18 ⁰⁸	—	—	—	34 ²⁵	17 ³⁵	13 ⁷⁵	10 ⁶⁸	—	23 ⁸⁵	28 ⁰⁰	116 ⁴⁰	106 ⁰⁰	117 ⁶⁰	129 ⁰⁰	129 ⁰⁰		
Átlag	137 ²⁵	109 ⁵²	115 ⁴⁴	51 ²²	56 ⁰²	61 ³⁵	34 ²⁵	21 ⁰⁷	18 ⁵⁶	16 ⁸³	38 ⁴⁵	43 ⁵²	49 ¹⁸	33 ²⁷	16 ⁸⁷	13 ⁸³	10 ⁸⁰	56 ⁵⁵	29 ¹⁴	29 ⁰⁵	131 ⁵¹	129 ⁵⁷	139 ⁹⁵	153 ⁴¹	153 ⁴¹		

*) A szilva és szilvaiz október hónap 23-ától kezdve új rendszer szerint jegyeztetik. A heremagnál — és október hónap 23-ától kezdve a szilvánál és szilvaiznál is — a legmagasabb és legalacsonyabb árfolyam, a többi terménynél a pénz és arú átlaga. ¹⁾ Ingyen hordó; göngysúly tiszta súly helyett. — ²⁾ Zsákkal együtt; göngysúly tiszta súly helyett. Minőség 500 grammalint.

15. A gabonaneműek havi átlagos ára a budapesti ár- és értéktőzsdén 1901-től 1908-ig.

A termény neve év	Január	Február	Márczius	Április	Május	Június	Július	Augusztus	Szeptember	Oktober	November	Deczember	Évi átlag	
métermázsánként korona														
1. Búza	1901.....	15 ²²	15 ¹²	15 ⁴²	15 ³⁸	15 ²⁸	15 ⁷⁴	15 ²²	15 ⁴⁴	15 ²⁸	15 ⁸⁴	16 ⁵⁴	16 ²⁸	15 ⁴⁷
	1902.....	18 ⁰⁶	18 ⁷⁰	18 ⁴⁸	18 ¹⁰	17 ⁶⁸	18 ⁶⁸	16 ⁴⁴	13 ⁹³	14 ¹⁸	14 ⁹⁸	15 ⁰⁰	16 ²²	16 ⁷⁴
	1903.....	16 ²⁶	15 ⁹⁸	15 ⁶⁸	15 ⁷⁴	15 ⁷⁰	15 ⁷⁴	15 ⁰⁸	15 ²⁴	15 ²²	15 ³⁸	15 ⁴⁸	15 ⁴⁴	15 ⁶⁸
	1904.....	15 ⁸⁸	16 ⁸⁸	16 ⁷⁸	16 ²²	16 ⁶⁸	17 ⁹⁸	18 ⁰⁰	21 ⁴⁸	20 ⁷⁸	20 ⁵⁰	20 ⁰⁸	20 ³⁸	18 ⁵⁴
	1905.....	19 ³⁸	19 ⁸⁴	19 ⁶⁸	18 ⁹⁴	18 ⁴⁸	17 ⁰⁸	16 ⁸⁸	16 ⁸⁴	16 ²¹	16 ⁷⁸	17 ⁰⁸	17 ⁰⁸	17 ⁵⁸
	1906.....	17 ²⁴	16 ⁹⁸	16 ⁷⁸	16 ⁷⁸	16 ⁰¹	16 ⁰⁸	15 ⁵¹	14 ⁶⁷	14 ²⁴	14 ⁴⁸	14 ⁵⁵	14 ⁵³	15 ⁶⁵
	1907.....	14 ⁵⁷	14 ⁸⁵	15 ⁹⁰	16 ¹⁸	19 ⁴¹	19 ²¹	22 ⁰⁰	22 ⁴⁸	22 ²⁸	23 ⁵¹	25 ¹⁰	25 ⁷⁶	20 ⁷¹
	1908.....	24 ²⁸	23 ⁸⁰	23 ⁶⁸	22 ⁰⁸	23 ⁷⁰	24 ²⁷	23 ⁰²	22 ⁸⁰	23 ⁰⁸	24 ⁰⁷	25 ³⁷	25 ⁷¹	24 ⁰⁸

15. A gabonaneműek havi átlagos ára a budapesti áru- és értéktőzsén 1901-től 1908-ig.

A termény neve; év	Január	Február	Március	Április	Május	Június	Július	Augusztus	Szeptember	Október	November	December	Évi átlag	
	métermázsankint korona													
2. Rozs	1901.....	14'22	14'30	14'76	15'08	14'73	14'62	13'88	13'22	13'24	13'84	13'22	14'08	14'14
	1902.....	14'86	15'40	14'88	14'48	14'22	14'50	13'46	12'70	12'76	12'76	13'08	13'76	13'74
	1903.....	13'22	13'22	13'22	13'24	13'20	13'18	12'28	12'14	12'24	12'28	12'28	12'28	12'20
	1904.....	12'72	13'22	13'14	12'72	12'72	12'24	13'28	15'26	15'14	15'08	15'00	15'22	13'22
	1905.....	14'20	14'24	15'08	14'27	14'25	13'21	13'10	12'72	12'27	13'08	13'22	13'22	13'22
	1906.....	13'21	13'41	13'20	13'22	13'11	12'26	12'28	11'22	12'01	12'20	12'22	12'22	12'22
	1907.....	12'22	13'14	13'20	13'22	15'22	15'22	16'22	17'22	18'22	20'74	22'24	23'27	17'10
	1908.....	21'22	20'07	20'27	19'21	20'10	20'27	19'22	18'70	18'22	19'24	22'22	20'27	19'22
3. Takarmány- árpa	1901.....	11'24	12'12	12'22	12'22	12'72	12'22	12'22	12'24	11'22	11'22	12'22	11'22	12'22
	1902.....	11'22	11'24	11'22	11'22	11'22	11'24	11'22	11'22	10'22	10'22	11'22	11'22	11'22
	1903.....	11'22	11'22	11'22	11'22	11'22	11'22	11'22	11'24	11'22	11'22	11'22	11'22	11'22
	1904.....	11'24	11'22	11'22	11'22	11'22	12'22	12'22	14'24	14'22	14'22	14'24	14'22	13'22
	1905.....	14'22	14'22	14'22	14'22	14'22	14'22	12'22	12'22	12'22	13'22	14'22	14'22	13'22
	1906.....	14'22	14'24	14'22	14'22	14'22	14'22	12'22	12'22	12'22	12'22	12'22	12'22	13'22
	1907.....	12'22	13'22	13'22	13'22	14'22	13'22	14'22	15'22	15'22	15'22	15'22	15'22	14'22
	1908.....	15'22	15'22	14'22	13'22	13'24	13'22	14'22	15'22	15'22	15'22	16'22	16'22	15'22
4. Zab	1901.....	11'22	12'22	12'22	13'22	13'22	15'24	14'22	12'22	13'22	14'22	14'22	14'22	13'22
	1902.....	14'22	15'22	15'22	14'22	14'22	14'22	13'22	11'22	11'24	12'22	13'22	13'22	14'22
	1903.....	12'22	12'22	12'22	12'22	12'22	11'22	11'22	11'22	11'22	11'22	11'22	11'22	11'22
	1904.....	11'24	11'22	11'24	11'22	11'22	11'24	12'22	14'22	14'22	14'22	14'22	14'22	12'22
	1905.....	14'22	14'22	14'22	14'22	14'22	13'22	13'22	12'22	12'22	13'22	14'22	14'22	13'22
	1906.....	14'22	15'22	16'22	16'22	17'22	18'22	18'22	13'22	13'22	14'22	14'22	14'22	15'22
	1907.....	15'22	15'22	15'22	15'22	16'22	15'22	16'22	16'22	16'22	16'22	16'22	17'22	16'22
	1908.....	16'22	16'24	16'22	15'22	15'22	15'22	16'22	16'24	16'22	16'22	17'22	17'22	16'24
5. Tengeri	1901.....	9'22	10'22	10'22	10'22	10'22	10'22	10'22	10'22	10'22	10'22	10'22	10'22	10'22
	1902.....	10'24	10'22	10'22	10'22	10'22	10'22	9'22	10'24	11'22	12'22	13'22	13'22	10'24
	1903.....	10'22	11'22	12'22	12'22	12'22	12'22	12'22	12'22	12'22	12'22	11'22	10'22	12'22
	1904.....	9'22	10'22	10'22	10'22	10'22	10'24	11'24	14'22	14'22	14'24	15'22	15'22	12'22
	1905.....	15'22	15'22	16'22	15'22	15'22	15'22	15'22	16'22	16'22	16'22	15'22	15'22	15'22
	1906.....	13'22	13'22	13'22	13'22	13'22	12'22	12'22	12'22	11'22	13'22	13'22	12'22	13'22
	1907.....	9'22	10'22	10'22	11'22	12'22	11'22	12'22	13'22	13'22	13'22	14'22	14'22	12'22
	1908.....	13'22	13'22	13'22	12'22	13'22	13'22	15'22	15'22	16'22	17'22	14'22	14'22	14'22

16. A m. kir. vegyikísérleti és vetőmagvizsgáló-állomások működése 1903-tól 1908-ig.

Év; a vegyikísérleti-állomás székhelye	Az állomások- tól kért szak- vélemé- nyek	A vizsgálá- tok alá vett minták	A mintákon végzett vizsgálá- tok	Év; a vetőmagvizsgáló-ál- lomás székhelye	Az állomások- tól kért szak- vélemé- nyek	A vizsgálá- tok alá vett minták	A mintákon végzett vizsgálá- tok
	száma				száma		
1903.....	518	11.497	36.558	1903.....	597	43.027	56.678
1904.....	524	11.922	38.288	1904.....	684	44.969	59.313
1905.....	492	7.420	30.556	1905.....	699	63.564	72.621
1906.....	456	8.305	23.824	1906.....	684	66.873	87.817
1907.....	1.844	10.674	35.414	1907.....	708	40.527	63.160
1908.....	2.104	10.753	49.185	1908.....	696	15.705	61.333
1908-ban állomásonkint:				1908-ban állomáson- kint:			
Budapest.....	38	4.872	25.000	Budapest.....	70	4.025	42.678
Debreczen.....	275	442	2.438	Kassa.....	206	2.009	3.077
Fiume.....	95	545	1.711	Keszthely.....	396	342	2.296
Kassa.....	1.158	1.337	10.365	Kolozsvár.....	24	9.329	13.282
Keszthely.....	90	63	441				
Kolozsvár.....	380	559	3.808				
Magyaróvár.....	123	2.463	4.950				
Pozsony.....	5	472	472				

17. A székesfehérvári vegyészeti és élelmiszervizsgáló-intézet működése az 1908. évben.

A kerületi elüljáróság megnevezése	Mégvizsgált Kifogás alá esett		Mégvizsgált Kifogás alá esett		Mégvizsgált Kifogás alá esett		Mégvizsgált Kifogás alá esett		Mégvizsgált Kifogás alá esett		Mégvizsgált Kifogás alá esett		Mégvizsgált Kifogás alá esett		Mégvizsgált Kifogás alá esett		Mégvizsgált Kifogás alá esett		Mégvizsgált Kifogás alá esett							
	minták száma																									
	Tej	Tejföl	Vaj	Turó és sajt	Zsír	Növényi zsír	Margarin	Olaj	Liszt	Kenyér	Tészta-nemű	Méz	Paprika													
I. ker. elüljáróság	261	56	62	6	24	5	—	—	8	—	1	—	—	—	11	—	24	—	2	—	10	2	6	—	74	5
II. »	358	82	35	8	15	4	10	2	20	—	—	—	—	12	—	6	—	11	—	11	2	1	—	25	1	
III. »	198	51	39	2	26	13	10	2	10	—	2	2	1	18	—	2	—	—	—	3	2	4	—	46	7	
IV. »	132	50	24	10	5	2	7	—	4	—	—	—	—	6	1	3	—	8	—	5	2	4	1	38	2	
V. »	419	135	12	6	9	1	5	1	21	8	—	—	—	4	—	10	—	6	—	5	1	2	—	22	—	
VI. »	306	106	85	28	46	18	23	6	31	1	2	2	1	15	—	6	—	10	—	23	4	7	—	18	2	
VII. »	352	221	82	25	58	29	23	15	19	—	2	2	—	14	1	7	1	6	1	2	1	2	—	64	4	
VIII. »	298	133	59	37	25	8	—	—	34	—	—	—	—	28	—	11	—	12	—	6	—	2	—	56	4	
IX. »	339	101	84	56	20	6	3	—	36	—	4	—	—	26	—	7	—	1	—	4	1	10	—	70	8	
X. »	193	41	62	20	31	16	13	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	3	1	—	—	76	12	
Összesen.....	2.856	976	544	198	259	102	94	26	183	9	11	6	2	1	134	2	78	1	56	1	72	16	38	1	489	45

18. A földterület megoszlása művelési ágak szerint az 1908. évben.*)

Közigazgatási körzetrész, országrész	A terület művelési ágak szerint							Nem termő (földadó alá nem eső) terület	Összes terület
	szántóföld	kert	rét	szőlő	legelő	erdő	nádas		
	hektárokbán								
a) Abszolút számokban.									
Magyarország									
Duna bal partja	1,363.926	37.798	279.508	12.575	362.969	1,077.851	1.093	157.756	3,293.476
Duna jobb partja	2,329.865	53.529	408.598	63.130	449.637	812.896	16.412	325.410	4,459.477
Duna-Tisza köze	2,259.094	27.819	275.425	65.284	463.873	247.121	33.624	239.615	3,611.855
Tisza jobb partja	1,132.706	45.321	302.299	6.835	370.986	1,171.094	1.048	148.952	3,179.241
Tisza bal partja	1,850.248	34.652	511.315	19.905	569.157	1,149.001	11.223	190.000	4,335.501
Tisza-Maros szöge	1,766.141	77.635	232.971	17.299	487.437	841.738	4.847	206.640	3,634.708
Királyhágóntól	1,519.710	91.331	874.959	19.969	789.928	2,206.062	2.581	218.163	5,723.753
Fiume város és kerülete	318	51	395	16	199	298	—	813	2.090
Összesen.....	12,222.008	368.186	2,885.470	205.013	3,494.186	7,506.061	70.828	1,487.349	28,239.101
Horvát-Szlavonországok ...	1,368.011	54.596	451.727	30.108	590.860	1,520.066	2.787	237.162	4,255.807
Magyarbirodalom.....	13,590.019	422.782	3,337.197	235.121	4,085.046	9,026.117	73.615	1,724.511	32,494.408
b) Százalékokban.									
Magyarország									
Duna bal partja	41'41	1'15	8'49	0'38	11'09	32'73	0'08	4'79	100'00
Duna jobb partja	52'34	1'30	9'15	1'48	10'08	18'23	0'27	7'29	100'00
Duna-Tisza köze	62'33	0'77	7'08	1'51	12'34	6'54	0'38	6'30	100'00
Tisza jobb partja	35'08	1'48	9'31	0'31	11'07	36'04	0'08	4'08	100'00
Tisza bal partja	42'08	0'30	11'70	0'46	13'13	26'50	0'36	4'33	100'00
Tisza-Maros szöge	48'30	2'14	6'41	0'48	13'41	23'15	0'13	5'08	100'00
Királyhágóntól	26'08	1'00	15'29	0'38	13'30	38'35	0'04	3'31	100'00
Fiume város és kerülete	15'21	2'44	18'30	0'77	9'52	14'38	—	38'30	100'00
Összesen.....	43'33	1'30	10'23	0'73	12'07	26'38	0'25	5'27	100'00
Horvát-Szlavonországok ...	32'15	1'25	10'03	0'71	13'33	35'72	0'06	5'37	100'00
Magyarbirodalom.....	41'03	1'30	10'37	0'73	12'07	27'73	0'23	5'21	100'00

*) Az eltérések a 18. lapon kimutatott szántófölddel és a 30–33. lapokon kimutatott szőlőterülettel szemben onnan erednek, hogy ebben a táblázatban a területi adatok a kataszteri felmérések alapján, a 18., valamint a 30–33. lapokon foglalt területi adatok pedig becslés útján vannak összeállítva. Az itt közölt erdőterületi adatok pedig az 53. és 54. lapokon lévő erdőterületi adatoktól azért térnek el, mert az 53. és 54. lapokon közölt adatok az erdészeti hatóságok által készített felmérések alapján vannak összeállítva.

Egy hektár = 10000 kataszteri hold.

19. A bevett terület az 1908. évi fölyétel szerint a főbb termények

Közzégi alkatrészt, országész, törvényhatóság	Őszi	Tavaszi	Őszi	Tavaszi	Kétszeres	Őszi	Tavaszi	Zab	Köles	Tatárka	Borsó	Bab	Lencse	Szemes- tengeri
	buza	rozsa	árpa	hektárookban										
Magyarország.														
a) Duna bal partja.														
Árva vármegye	175	6	1.023	94	5	109	5.932	27.905	—	—	16	1	1	—
Bars »	28.792	1.362	6.952	274	301	85	30.720	6.423	—	—	84	365	67	5.908
Esztergom vármegye	14.139	170	5.813	—	401	144	12.752	3.346	2	—	1	71	10	8.224
Hont »	28.962	745	8.965	34	145	101	16.744	7.575	15	3	142	307	111	4.268
Selmeczbánya t.jv.	32	91	48	66	—	—	137	397	—	—	—	—	—	—
Liptó vármegye	144	8	2.385	58	717	6	7.969	8.101	—	—	466	2	12	—
Nógrád »	51.651	1.309	21.034	301	84	86	23.382	10.457	83	1	131	409	126	9.295
Nyitra »	40.990	632	45.474	392	373	123	82.174	14.378	514	2	489	1.370	293	15.218
Pozsony »	41.182	351	34.570	272	311	154	60.281	9.211	854	—	354	412	176	17.334
Pozsony t.jv.	314	—	385	—	—	—	452	27	—	—	4	4	—	76
Trencsén vármegye	9.462	1.180	8.732	339	1.278	658	32.559	23.650	199	200	403	834	132	66
Turóc »	1.565	12	4.332	25	2.179	—	3.303	4.170	1	12	258	91	76	—
Zólyom »	7.001	298	3.375	425	3	91	4.980	8.015	4	—	173	152	42	1
Összesen.....	224.409	6.164	143.088	2.280	5.797	1.557	231.855	123.655	1.672	218	2.521	4.018	1.046	60.390
b) Duna jobb partja.														
Baranya vármegye.....	72.421	881	11.520	218	3.252	4.006	11.783	20.702	68	178	141	560	92	50.487
Pécs t.jv.	638	49	32	—	—	145	128	39	1	—	—	—	—	718
Fejér vármegye	63.005	1.074	18.866	14	138	797	29.741	28.001	462	12	98	165	58	36.509
Székesfehérvár t.jv.	1.024	—	593	—	—	—	2.095	—	—	—	—	—	—	4.189
Győr vármegye	20.118	391	15.494	119	350	148	11.520	6.848	796	—	13	71	5	10.537
Győr t.jv.	599	—	508	—	—	7	531	113	7	—	—	—	—	358
Komárom vármegye	39.280	512	20.393	5	330	80	24.670	15.862	379	—	7	167	47	18.797
Komárom t.jv.	329	—	94	—	—	—	170	14	—	—	—	—	—	104
Moson vármegye.....	20.680	314	14.440	126	630	329	25.753	7.021	704	—	10	138	48	16.555
Somogy »	86.421	867	48.821	412	532	996	27.732	27.289	486	375	188	219	180	45.889
Sopron »	40.982	1.601	23.282	41	34	150	27.613	11.992	15	123	35	144	21	6.571
Sopron t.jv.	605	—	821	—	—	—	782	305	—	—	—	—	—	29
Tolna vármegye	62.174	645	19.310	40	718	1.173	20.081	19.318	727	314	51	204	130	35.650
Vas »	76.767	528	54.966	245	90	1.201	22.182	26.619	770	1.572	48	590	67	13.009
Veszprém »	41.856	413	35.201	97	146	339	28.317	12.901	386	—	104	174	88	19.541
Zala »	54.452	509	48.763	362	87	553	17.581	15.008	792	515	73	79	47	38.055
Összesen.....	581.351	7.684	313.104	1.679	6.307	9.924	250.679	192.032	5.653	3.089	768	2.511	783	296.998
c) Duna-Tisza köze.														
Bács-Bodrog várm.	248.181	109	6.340	12	1.584	10.365	10.913	109.273	612	35	198	506	64	214.392
Baja t.jv.	748	—	1.036	—	—	22	132	783	29	—	—	10	—	1.455
Ujvidék t.jv.	13.523	—	3.568	—	—	359	4.892	14.387	233	—	5	26	2	17.330
Szabadka t.jv.	4.405	121	—	—	20	207	232	899	12	—	79	212	—	4.262
Zombor t.jv.	8.776	127	3	—	46	633	310	4.431	14	—	—	86	—	6.704
Csongrád vármegye	47.111	610	12.164	17	465	947	14.701	6.737	250	—	11	115	4	25.573
Hód.-Vásárh. t.jv.	33.377	144	103	—	—	346	4.891	460	—	—	—	—	—	17.264
Szeged t.jv.	13.489	176	2.539	403	29	576	691	576	69	—	40	86	40	12.372
Heves vármegye	73.906	371	11.562	192	1.286	211	20.427	7.851	108	—	34	164	26	20.885
Jász-N.-Szolnok vm.	182.108	1.099	8.546	122	577	1.420	42.847	18.480	494	—	160	326	95	73.620
Pest-P.-S.-Kiskun vm.	118.939	1.051	159.963	103	3.642	1.766	69.542	37.508	1.122	—	507	1.051	259	106.916
Budapestszékes-főv.	124	1	443	14	—	43	856	224	—	—	12	9	—	691
Keeksmét t.jv.	4.328	—	15.405	—	328	—	7.007	1.136	65	—	13	—	—	7.205
Összesen.....	749.015	3.809	221.722	803	7.977	16.955	177.491	202.745	3.008	35	1.059	2.591	490	508.699
d) Tisza jobb partja.														
Abauj-Torna várm.	42.404	433	15.612	60	22	69	23.968	12.161	11	1	13	231	237	4.769
Kassa t.jv.	840	—	857	—	—	—	863	147	—	—	—	8	—	5
Bereg vármegye	28.944	345	7.462	686	576	506	2.144	18.456	132	—	36	315	40	22.765
Borsod »	62.383	934	12.449	63	1.455	5	20.124	8.079	53	—	49	228	337	13.845
Gömör és K.-Hont vm.	24.615	377	9.644	1.031	27	168	8.188	17.447	12	—	81	988	68	3.460
Sáros vármegye	8.278	747	14.553	687	—	1.026	20.676	34.840	45	175	372	245	98	226
Szepes »	298	46	9.438	1.224	147	89	24.735	28.951	1	1	1.291	7	94	—
Ung »	20.690	76	8.545	438	55	102	2.690	8.513	79	2	8	305	111	7.015
Zemplén »	61.668	956	25.631	1.012	62	148	29.650	24.167	249	417	82	475	288	15.593
Összesen.....	250.120	3.914	104.191	5.231	2.844	2.113	133.093	152.761	582	396	1.932	2.102	1.273	67.678

Egy hektár = 1⁷⁸⁷⁸ kataszteri hold.

megkülönböztetésével törvényhatóságokint.

Burgonya	Czukorrépa	Takarmány- répa	Őszi és tava- szi reposito	Komló	Dohány	Kender	Len	Takarmány- tengeri (csalimádé)	Őszi búkköny, őszi borsó és őszi rozs	Tavaszi búk- köny, zabos búkköny	Lóhere	Luczerna	Baltaczin	Mohar	Egyéb termé- nyek	Bevett terü- let mindössze	Ugar
hektárookban																	
14.013	—	23	—	—	—	44	257	—	5	85	2.532	10	—	8	1.640	53.884	24.490
5.996	3.915	2.088	147	—	20	484	68	730	103	5.671	7.666	2.262	474	8	782	111.747	8.190
2.840	458	1.373	181	—	12	155	7	891	137	2.851	971	1.294	566	246	227	57.282	5.200
4.421	1.499	1.581	127	6	163	360	44	384	119	3.105	7.239	2.110	151	20	908	90.354	14.243
133	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	18	10	—	—	2	949	—
9.531	—	107	—	—	—	104	297	—	12	1.053	2.066	90	—	1	613	33.742	2.975
10.461	1.741	4.075	156	4	221	837	105	1.046	414	8.172	9.259	3.215	163	22	1.626	159.866	22.364
23.969	21.549	4.429	262	—	—	1.149	108	1.910	302	9.488	15.457	6.812	2.429	167	2.960	293.473	16.662
21.679	12.207	7.113	261	—	—	583	142	3.867	320	11.321	6.438	4.945	989	4.494	2.758	242.579	6.364
221	36	85	—	—	—	—	—	11	9	—	105	—	—	188	117	2.034	153
29.629	5.479	1.598	2	3	—	711	465	63	214	2.577	12.818	852	52	8	2.944	137.107	18.044
5.154	74	182	—	—	—	110	135	1	11	854	2.219	101	32	8	1.025	25.930	4.819
9.735	41	360	—	—	—	290	166	11	17	1.247	2.598	516	4	8	829	40.382	5.992
137.782	46.999	23.014	1.136	13	416	4.827	1.794	8.914	1.723	46.439	69.886	22.217	4.860	5.178	16.431	1.249.829	120.496
8.716	982	5.601	29	25	—	1.370	206	1.351	552	17.790	5.805	4.886	157	327	2.122	226.228	28.840
26	—	51	—	—	—	—	—	8	—	66	118	32	—	3	—	2.054	—
11.793	1.886	7.151	487	33	347	122	238	6.369	681	17.461	3.784	5.359	7.209	1.849	1.242	244.951	22.794
29	92	—	—	—	—	—	—	52	—	—	—	55	18	151	15	8.313	120
6.016	1.457	2.450	160	—	—	102	26	2.342	155	4.617	1.634	1.642	1.144	1.824	889	90.868	2.115
152	—	66	—	—	—	—	—	65	—	169	59	80	—	110	30	2.854	—
9.533	2.724	3.943	129	—	454	384	445	2.726	341	8.362	2.522	2.548	2.362	1.201	1.016	159.219	12.445
5	—	17	—	—	—	—	—	4	—	4	—	2	—	—	—	743	—
3.464	1.896	4.486	292	—	1	26	7	2.735	336	3.246	1.408	1.103	1.387	1.526	999	109.720	6.545
18.692	3.416	7.889	850	6	1.113	768	391	3.892	959	26.495	17.231	6.494	1.937	522	2.583	333.675	17.657
11.652	9.429	4.733	1.103	—	—	96	101	2.706	251	6.094	11.865	4.059	71	116	1.134	165.914	5.907
287	124	194	—	—	—	—	—	19	—	39	280	124	—	—	9	3.618	—
13.290	261	4.016	325	1	692	622	551	3.408	577	13.836	3.888	3.163	1.547	1.164	1.605	209.481	18.102
23.526	2.686	7.159	325	11	—	128	534	3.043	322	9.819	19.135	2.877	100	275	2.442	271.036	5.791
17.109	1.219	4.801	195	—	—	358	145	3.637	788	11.882	7.212	3.656	1.766	966	1.226	194.473	10.488
14.221	448	5.114	820	2	—	646	433	1.432	426	10.315	15.747	4.667	343	131	1.452	233.073	5.450
138.511	26.620	57.671	4.715	78	2.607	4.622	3.077	33.789	5.868	130.195	90.688	40.747	18.041	10.165	16.764	2.256.220	136.254
10.988	13	2.973	862	412	307	8.946	242	3.676	961	13.809	4.141	4.181	829	6.281	3.998	665.203	19.722
149	—	150	—	—	—	—	—	81	—	144	29	155	22	75	36	5.086	1.449
1.729	14	230	—	9	115	9	—	288	46	945	29	406	—	259	357	58.761	4.645
196	—	39	—	18	—	—	—	72	—	54	296	20	—	10	314	11.578	344
552	—	54	73	20	—	86	—	49	—	89	14	130	—	22	69	22.288	2.520
2.741	565	2.842	75	—	384	680	95	1.800	124	3.302	562	4.969	—	109	1.551	128.504	4.218
230	—	1.036	58	—	—	46	—	518	—	460	—	1.554	—	—	466	60.953	—
230	—	201	316	—	—	—	—	322	111	374	633	81	—	219	1.485	35.108	58
4.604	2.534	5.367	282	—	3.395	516	1	1.707	767	10.197	4.639	5.481	153	23	4.199	180.888	17.602
4.562	2.029	9.999	900	—	3.240	92	232	5.082	420	13.754	3.030	13.096	—	127	4.650	391.107	11.649
38.567	2.935	16.357	325	4	4.353	618	126	7.019	1.650	16.149	5.508	7.136	1.468	3.201	12.035	619.850	61.738
671	—	84	435	—	—	—	—	223	75	230	66	330	35	104	2.265	6.935	166
2.756	—	1.101	—	—	61	—	—	108	8	322	—	573	—	—	571	40.987	4.004
67.975	8.090	40.433	3.326	463	11.855	10.993	696	20.945	4.192	59.829	18.947	38.112	2.507	10.430	31.996	2.227.248	128.115
9.092	196	3.346	277	—	351	751	159	637	157	5.125	6.520	2.063	—	28	897	120.632	14.042
150	—	14	—	—	—	3	—	3	—	23	49	46	—	—	14	3.022	70
12.038	2	1.093	109	—	925	1.065	319	281	202	3.388	6.884	878	16	70	630	110.257	19.221
3.779	1.045	3.609	109	—	1.990	773	67	1.069	155	6.593	6.756	2.893	20	40	1.136	150.038	21.203
10.438	278	1.298	96	—	204	914	330	125	177	2.213	5.274	1.157	20	53	792	88.775	21.082
28.103	22	1.425	1	—	—	764	618	59	154	1.947	10.577	780	5	9	1.871	128.303	19.557
26.400	1	314	—	—	—	16	793	8	62	2.014	5.256	83	9	4	626	101.908	18.444
9.673	51	758	118	5	117	896	57	87	33	2.392	4.907	519	7	12	719	68.980	20.760
18.618	2.801	5.285	911	—	880	1.824	339	1.634	432	7.834	10.693	3.428	35	117	2.000	217.259	37.457
118.291	4.896	17.142	1.621	5	4.407	7.006	2.082	3.908	1.872	31.479	56.916	11.847	154	333	8.685	998.174	171.836

Egy hektár = 1^{257/100} kataszteri hold.

19. A bevetett terület az 1908. évi fölvétel szerint a főbb termények

Közjogi alkatrész, ország-rész, törvényhatóság	Őszi	Tavaszi	Őszi	Tavaszi	Kétszeres	Őszi	Tavaszi	Zab	Köles	Tatárka	Borsó	Bab	Lencse	Szemes- tengeri
	buza		rozs			árpa								
	hektárokon													
e) Tisza bal partja.														
Békés vármegye	123.254	595	3.047	—	340	1.960	32.999	16.328	498	—	160	293	91	71.195
Bihar »	153.465	1.480	36.608	345	15.883	2.575	19.502	25.055	278	28	129	366	95	104.817
Nagy-Várad t.jv. ...	564	—	106	—	78	35	86	83	—	—	—	—	—	324
Hajdu vármegye.....	66.666	280	10.614	93	1.301	1.141	11.295	5.693	418	—	2	58	14	34.155
Debreczen t.jv.	14.674	374	7.078	115	288	230	3.741	1.036	58	—	—	—	—	8.057
Máramaros vármegye	926	1.898	1.081	821	9	37	1.721	23.951	3	642	51	449	3	28.335
Szabolcs »	53.200	631	75.811	1.697	828	729	10.548	8.925	2.147	3	23	339	26	43.673
Szatmár »	79.556	2.244	32.532	262	1.346	2.298	5.874	25.705	197	6	33	61	71	63.727
Szatmár-Németi t.jv.	2.302	144	86	—	—	69	115	518	—	—	20	—	—	3.568
Szilágy vármegye ...	41.867	1.057	4.950	24	2.323	717	2.936	11.444	6	1	22	24	63	40.818
Ugocsa »	11.161	171	3.107	18	89	44	536	8.073	4	1	—	21	1	14.526
Összesen.....	557.635	8.874	175.020	3.375	22.485	9.835	80.418	126.801	3.609	681	440	1.611	386	413.195
f) Tisza-Maros szöge.														
Arad vármegye	122.189	509	3.053	64	3.993	2.450	8.648	16.690	1.064	2	36	162	34	79.515
Arad t.jv.	3.799	4	93	—	1	468	555	207	—	—	9	9	—	1.474
Csanád vármegye ...	60.492	213	2.099	17	301	2.429	9.725	5.637	151	—	58	93	21	38.655
Krassó-Szörény vm.	74.261	1.126	2.180	350	186	1.059	1.358	22.391	21	11	14	371	10	92.236
Temes vármegye ...	209.465	593	5.914	263	3.005	6.468	5.668	30.181	116	9	399	367	346	147.832
Temesvár t.jv.....	645	—	30	—	—	20	138	311	—	—	—	—	—	587
Verseez t.jv.....	3.510	6	—	—	—	—	218	236	—	—	6	—	—	7.148
Torontál vármegye...	342.331	1.137	5.707	78	1.899	8.647	11.898	40.770	342	—	505	697	27	237.986
Pancsova t.jv.....	2.505	—	—	—	—	555	68	140	—	—	1	4	1	3.138
Összesen.....	819.197	3.588	19.076	772	9.385	22.096	38.306	116.563	1.694	22	1.025	1.703	489	608.561
g) Királyhágóntúl.														
Alsó-Fehér vármegye	31.792	9.009	1.235	342	480	163	1.672	6.171	1	—	35	71	1	42.003
Beszt.-Naszód vm. ...	12.764	2.963	206	89	—	10	2.227	15.385	—	6	13	15	1	20.474
Brassó vármegye.....	5.419	97	1.819	60	108	1	9.541	3.826	119	1	197	21	310	4.317
Csik »	2.429	660	14.170	387	47	7	5.697	11.780	—	3	168	15	17	1.326
Fogarasz »	7.954	1.110	6.961	226	82	46	1.045	9.596	17	20	14	25	1	12.647
Háromszék vármegye	13.616	95	10.659	44	354	1	9.549	14.025	61	3	250	89	914	8.924
Hunyad vármegye ...	37.682	12.127	5.523	1.378	200	229	1.337	10.536	—	—	77	172	20	56.654
Kis-Küküllő várm. ...	19.021	119	1.259	—	1.095	35	1.483	4.538	—	—	130	26	33	29.207
Kolozs vármegye ...	32.903	12.402	5.430	436	1.261	22	6.579	11.497	—	—	39	46	14	45.126
Kolozsvár t.jv.....	643	49	555	—	—	—	500	466	—	—	—	—	—	1.417
Maros-Torda várm.	27.571	2.883	1.281	69	1.023	167	4.391	12.544	—	1	43	20	7	38.209
Maros-Vásárh. t.jv.	150	—	6	—	3	—	253	46	—	—	—	—	—	242
Nagy-Küküllő vm. ...	25.086	16	1.508	50	907	82	1.179	11.790	1	1	386	153	314	32.759
Szeben vármegye ...	19.079	601	1.065	444	114	155	2.117	7.271	6	—	174	37	65	20.594
Szolnok-Doboka vm.	24.411	6.467	2.407	304	201	140	2.329	24.184	1	9	13	69	7	61.941
Torda-Aranyos vm.	22.180	12.199	2.204	1.422	627	13	5.542	8.112	17	—	28	55	20	29.705
Údvarhely vármegye	16.978	58	3.242	18	1.328	7	960	10.735	—	—	47	21	9	16.076
Összesen.....	299.678	60.855	59.529	5.269	8.330	1.078	56.401	162.492	223	44	1.614	835	1.733	421.621
h) Fiumeváros és ker.														
Magyarország össz.	23	—	—	—	—	4	—	—	—	—	1	14	—	28
Horv.-Szlavonorsz.														
Belovár-Kőrös vm. ...	40.667	706	24.363	1.237	345	7.056	2.014	6.548	2.065	1.397	392	1.107	27	55.774
Lika-Korbava » ...	1.974	4.865	2.542	669	6.663	273	14.160	7.375	1.717	184	52	1.042	23	10.726
Modrus-Fiume » ...	11.987	1.143	3.122	282	504	2.921	706	5.731	12.801	137	238	985	158	19.088
Pozsega vármegye...	44.693	751	5.294	459	2.070	3.856	705	12.278	147	45	85	1.084	33	40.627
Szerém »	97.994	52	2.200	300	21.636	11.467	2.514	30.457	375	—	2.195	2.248	311	114.130
Zimony t.jv.	1.226	—	—	—	118	222	—	135	—	—	3	7	—	2.359
Varasd vármegye ...	6.326	101	8.508	607	62	2.028	846	3.778	224	239	79	694	86	42.005
Varasd t.jv.	84	18	313	15	—	114	160	185	73	6	—	—	—	1.294
Verőcse vármegye...	65.876	456	8.379	332	4.466	5.543	733	23.757	455	207	461	1.001	98	35.731
Észék t.jv.....	2.034	58	115	—	—	230	—	461	40	—	32	23	—	512
Zágráb vármegye ...	27.519	429	12.194	474	286	8.449	1.053	11.200	7.248	259	471	3.180	128	33.805
Zágráb t.jv.	30	—	69	—	—	111	—	80	—	—	12	28	1	1.481
Összesen.....	300.410	8.579	67.099	4.875	38.150	42.270	22.891	101.985	25.145	2.474	4.020	11.899	965	407.535
Magyarbirod. össz....	3.781.888	103.467	1.102.829	23.844	98.775	105.832	1.049.604	1.179.084	41.580	7.159	18.283	26.784	7.015	2.784.705

Egy hektár = 1 tennyesz kazsiteri hold.

megkülönböztetésével törvényhatóságonkint.

Burgonya	Czukorrépa	Takarmány- répa	Őszi és tava- szi repcze	Komló	Dohány	Kender	Len	Takarmány- tengeri (csalamádé)	Őszi búkköny, őszi borsó és őszi rozs	Tavaszi búk- köny, zabos búkköny	Lóhere	Luczerna	Baltaczim	Mohar	Egyéb termé- nyek	Bevett terü- let mindössze	Ugar
hektárokbán																	
1.496	1.784	4.549	175	1	2.089	829	144	3.937	792	5.476	2.022	10.541	29	90	2.691	292.405	5.552
9.269	1.740	8.466	1.114	—	2.438	3.046	516	3.786	680	32.629	8.847	9.021	6	287	4.970	447.501	36.190
28	—	16	—	7	—	—	—	7	—	108	102	63	—	—	29	1.636	—
1.591	816	3.009	504	1	1.116	31	—	1.846	128	4.352	793	3.211	—	23	1.270	150.411	4.806
863	575	575	230	—	691	—	—	288	207	1.036	230	719	—	58	489	41.612	805
14.141	40	241	—	—	—	1.349	160	39	6	141	1.701	435	5	14	2.141	80.340	32.527
28.538	1.756	8.440	840	—	11.894	2.206	78	3.057	438	14.076	5.712	5.777	50	264	7.393	294.099	46.617
9.869	149	4.834	700	—	2.337	2.381	161	1.275	681	10.884	10.353	3.518	1	48	2.991	264.094	60.089
58	—	104	—	—	14	11	—	23	—	230	345	288	—	—	52	7.964	1.439
1.702	124	1.312	97	2	421	1.000	34	400	126	3.814	6.067	1.817	13	35	547	123.798	37.261
1.818	1	305	—	—	212	422	59	32	—	722	2.480	124	—	—	80	44.007	13.077
69.378	6.985	31.851	3.660	11	21.212	11.275	1.152	14.690	3.058	73.498	38.652	35.514	104	819	22.658	1.747.867	238.968
2.195	1.782	2.500	329	13	2.161	1.412	22	1.646	585	7.837	3.989	3.592	23	755	2.208	269.458	10.488
15	691	104	—	—	16	—	—	24	—	54	89	113	—	9	433	8.197	—
1.427	2.620	1.094	44	—	3.245	1.018	1	1.046	151	2.236	1.136	3.880	—	1.446	5.875	145.210	647
6.026	13	313	26	4	16	1.255	72	386	344	2.051	7.444	2.189	16	456	2.059	218.234	15.678
3.767	320	2.460	881	—	1.325	979	111	1.487	1.032	12.581	5.083	3.397	18	1.498	3.796	449.361	14.366
63	—	43	—	—	—	—	—	30	17	97	35	101	—	34	55	2.206	—
75	—	29	—	—	—	—	—	—	—	103	—	127	—	40	184	11.682	—
7.571	810	3.764	1.116	17	1.657	1.727	848	2.958	968	7.141	9.957	9.002	333	10.118	6.278	716.289	8.392
96	—	64	—	—	—	—	—	—	—	53	—	233	—	179	149	7.186	3
21.235	6.236	10.971	2.396	34	8.420	6.391	1.054	7.577	3.097	32.153	27.733	22.134	590	14.535	21.037	1.827.823	49.574
1.459	212	864	46	21	1	726	88	128	114	4.119	2.024	1.236	83	—	686	104.782	30.397
969	23	257	—	2	—	731	77	10	16	1.154	1.291	319	91	1	619	59.712	16.209
4.249	2.528	891	—	—	—	31	47	7	1	1.425	3.548	461	—	30	252	39.306	1.289
3.107	20	88	—	—	—	493	144	2	36	883	260	150	13	—	371	42.273	29.037
4.749	12	210	3	13	2	490	44	—	29	273	519	153	—	—	261	46.502	15.352
5.690	570	1.803	—	41	—	240	38	155	54	3.802	3.197	581	10	8	592	75.865	13.755
3.843	234	472	29	2	—	1.690	97	110	203	3.428	2.498	2.171	12	11	2.078	142.813	22.322
650	97	571	—	20	15	570	26	77	130	3.255	3.262	1.365	161	3	263	67.411	13.477
1.603	32	1.253	15	3	6	1.271	41	226	182	1.808	5.562	1.505	266	—	698	130.226	35.033
20	—	46	—	1	—	3	—	23	—	47	184	405	69	—	28	4.446	1.153
946	326	595	2	7	120	833	41	143	205	3.594	5.502	2.157	223	6	769	103.678	14.002
6	4	57	—	3	—	—	—	29	—	57	37	360	—	—	92	1.345	—
2.701	99	1.882	—	147	—	798	101	47	156	3.506	5.332	1.261	140	11	690	91.103	21.792
2.474	32	1.430	—	1	—	325	23	40	417	2.868	3.895	825	8	—	697	64.757	5.613
1.237	1	1.000	18	1	—	1.428	87	104	203	3.323	9.075	1.318	193	—	521	140.995	41.745
1.254	286	867	47	6	54	671	87	330	152	1.624	2.833	1.036	202	—	680	92.253	27.802
1.464	59	883	—	27	—	482	37	6	98	1.038	2.449	558	101	12	343	56.536	19.992
36.421	4.535	12.669	160	295	198	10.782	978	1.437	1.999	36.204	51.468	15.861	1.572	82	9.640	1.264.003	308.970
28	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	96	10
589.611	108.861	193.752	17.014	899	49.175	55.896	11.433	91.255	20.809	409.797	353.791	186.432	27.628	41.542	127.207	11.570.760	1.163.218
13.379	169	804	65	2	13	1.304	2.156	—	670	2.228	9.091	2.356	46	1	6.429	182.411	11.471
10.586	15	6	—	—	—	847	165	—	1	4	2.859	116	—	—	6.228	73.082	14.505
8.985	7	98	24	—	9	978	448	—	1	11	7.403	583	2	—	4.638	82.995	12.385
6.655	99	615	354	—	13	209	838	—	1.387	3.544	5.168	761	196	18	3.046	135.030	15.857
5.552	338	1.364	471	158	—	1.696	286	37	5.112	13.896	5.332	2.729	827	1.362	3.395	328.434	14.509
72	—	69	—	—	—	—	—	—	74	—	66	—	—	104	3	4.458	—
7.893	188	385	179	57	—	1.064	317	—	447	747	5.155	925	124	—	1.953	85.017	1.041
175	—	—	—	—	—	1	—	—	133	—	125	242	32	10	9	2.989	—
6.446	1.086	2.083	1.529	26	93	1.440	826	130	2.022	8.942	7.165	3.441	166	235	2.072	185.197	9.780
28	144	80	28	—	—	—	29	—	78	—	133	—	—	46	38	4.109	—
13.052	173	466	106	—	—	1.711	2.122	—	143	233	10.969	3.531	23	7	8.988	198.269	19.409
146	—	1	1	—	—	7	—	—	2	27	50	213	—	—	50	2.312	30
72.909	2.209	5.971	2.757	248	128	9.257	7.187	167	10.070	29.632	53.521	14.947	1.416	1.783	36.849	1.284.303	98.987
692.580	106.070	199.723	19.771	1.142	49.303	65.152	18.620	91.422	30.879	439.429	407.312	201.879	29.044	48.325	164.056	12.855.068	1.262.205

Egy hektár = 1⁰⁰⁰⁰0000 kataszteri hold.

20. Az összes szántóföld, a bevett és az elemi csapások folytán kivett vetésterület 1908-ban törvényhatóságokint.*)

Közjogi alkatrész, országrész, törvényhatóság	Összes szántó- föld	Ebből bevett terület	Elemi csapások folytán kivett vetésterület 1908-ban		Közjogi alkatrész, országrész, törvényhatóság	Összes szántó- föld	Ebből bevett terület	Elemi csapások folytán kivett vetésterület 1908-ban							
	az 1908-ban községenkint történt felvétel szerint hektá- rokban	az 1908-ban községenkint történt felvétel szerint hektá- rokban	hektárban	az összes szántóföld a bevett terület %-ában		hektárban	az 1908-ban községenkint történt felvétel szerint hektá- rokban	hektárban	az összes szántóföld a bevett terület %-ában	hektárban	az összes szántóföld a bevett terület %-ában				
Magyarország.															
a) Duna bal partja.															
Árva vármegye	78.374	53.884	693	0 ⁸⁸ 1 ²⁹	Békés vármegye	297.957	292.405	4.231	1 ⁴² 1 ⁴⁶						
Bars »	119.937	111.747	257	0 ²¹ 0 ²⁸	Bihar »	483.691	447.501	2.308	0 ⁴⁸ 0 ⁵⁹						
Esztergom »	62.482	57.282	2.307	3 ⁶⁹ 4 ⁰⁸	Nagy-Várad tjt.	1.636	1.636	—	—	—					
Hont »	104.597	90.354	3.593	3 ⁴⁴ 3 ⁹⁸	Hajdu vármegye	155.217	150.411	1.956	1 ²⁶ 1 ³⁰						
Selmec és Bélabánya... 949	949	949	—	—	Debrecen tjt.	42.417	41.612	—	—	—					
Liptó vármegye	36.717	33.742	—	—	Máramaros vármegye ...	112.867	80.340	520	0 ⁴⁶ 0 ⁶⁶						
Nógrád »	182.230	159.866	510	0 ²⁸ 0 ³²	Szabolcs »	340.716	294.099	1.746	0 ⁵¹ 0 ⁵⁹						
Nyitra »	310.135	293.473	5.256	1 ⁶⁹ 1 ⁷⁹	Szatmár »	324.783	264.094	2.951	0 ⁹¹ 1 ¹²						
Pozsony »	248.943	242.579	2.449	0 ⁹⁸ 1 ⁰¹	Szatmár-Németi tjt. ...	9.403	7.964	—	—	—					
Pozsony tjt.	2.187	2.034	—	—	Szilágy vármegye	161.059	123.798	9	0 ⁰¹ 0 ⁰¹						
Trencsén vármegye	155.151	137.107	1.164	0 ⁷⁵ 0 ⁸⁵	Ugoicsa »	57.084	44.007	1.216	2 ¹² 2 ⁷⁷						
Turócz »	30.749	25.930	7	0 ⁰² 0 ⁰³	Összesen.....	1,986.830	1,747.867	14.937	0 ⁷⁵ 0 ⁸²						
Zólyom »	46.374	40.382	1	0 ⁰⁰ 0 ⁰⁰	f) Tisza-Maros szöge.										
Összesen.....	1,378.825	1,249.829	16.237	1 ¹² 1 ²⁰	Arad vármegye	279.946	269.458	1.472	0 ⁵³ 0 ⁵²						
b) Duna jobb partja.															
Baranya vármegye	255.068	226.228	1.057	0 ⁴¹ 0 ⁴⁷	Arad tjt.	8.197	8.197	—	—	—					
Pécs tjt.	2.054	2.054	—	—	Csanád vármegye	145.857	145.210	826	0 ⁵⁷ 0 ⁵⁷						
Fejér vármegye	267.745	244.951	6.061	2 ²⁶ 2 ⁴⁷	Kr.-Szörény vármegye... Temes »	233.912	218.234	688	0 ²⁹ 0 ³¹						
Székesfehérvár tjt.	8.433	8.313	32	0 ³⁸ 0 ³⁸	Temesvár tjt.	463.727	449.361	4.302	0 ²⁹ 0 ²⁹						
Győr vármegye	92.963	90.868	490	0 ⁵³ 0 ⁵⁴	Versecz tjt.	11.682	11.682	—	—	—					
Győr tjt.	2.854	2.854	—	—	Torontál vármegye.....	724.681	716.289	5.660	0 ⁷⁸ 0 ⁷⁹						
Komárom vármegye..... Komárom tjt.	171.664	159.219	2.270	1 ²² 1 ⁴⁸	Pancsova tjt.	7.189	7.186	—	—	—					
Moson vármegye.....	116.265	109.720	7.261	6 ²⁵ 6 ⁶¹	Összesen.....	1,877.397	1,827.823	12.948	0 ⁶⁹ 0 ⁷⁷						
Somogy »	351.332	333.675	454	0 ¹³ 0 ¹⁴	g) Királyhágóntúl.										
Sopron »	171.821	165.914	2.224	1 ²⁹ 1 ³⁴	Alsó-Fehér vármegye ...	135.179	104.782	712	0 ²³ 0 ²⁸						
Sopron tjt.	3.618	3.618	—	—	Besz.-Naszód »	75.921	59.712	92	0 ¹⁹ 0 ¹⁶						
Tolna vármegye	227.583	209.481	1.243	0 ⁵⁵ 0 ⁶⁰	Brassó »	40.595	39.306	69	0 ¹⁷ 0 ¹⁸						
Vas »	276.827	271.036	2.169	0 ⁷⁸ 0 ⁸⁰	Csik »	71.310	42.273	2.445	3 ⁴⁸ 5 ⁷⁸						
Veszprém »	204.961	194.473	4.626	2 ²⁶ 2 ²⁸	Fogaras »	61.854	46.502	81	0 ¹³ 0 ¹⁷						
Zala »	238.523	233.073	960	0 ⁴⁰ 0 ⁴¹	Háromszék »	89.620	75.865	2.020	2 ²³ 2 ⁶⁷						
Összesen.....	2,392.474	2,256.220	28.847	1 ²¹ 1 ²⁸	Hunyad »	165.135	142.813	1.362	0 ⁵² 0 ⁵⁵						
c) Duna-Tisza köze.															
Bács-Bodrog vármegye... Baja tjt.	684.925	665.203	4.147	0 ⁶¹ 0 ⁶⁹	Kis-Küküllő »	80.888	67.411	678	0 ³⁴ 1 ⁰¹						
Szabadka tjt.	63.406	58.761	2	0 ⁰⁰ 0 ⁰⁰	Kolozs »	165.259	130.226	2.197	1 ³¹ 1 ⁶⁹						
Ujvidék tjt.	11.922	11.578	—	—	Kolozsvár tjt.	5.599	4.446	—	—	—					
Zombor tjt.	24.808	22.288	863	3 ⁴⁸ 3 ⁵⁷	Maros-Torda vármegye Maros-Vásárhely tjt.	117.680	103.678	645	0 ⁵⁵ 0 ⁶²						
Csongrád vármegye	132.722	128.504	988	0 ⁷⁴ 0 ⁷⁷	Nagy-Küküllő vármegye Szeben »	1.345	1.345	—	—	—					
Hód.-Vásárhely tjt.	60.953	60.953	—	—	Szolnok-Doboka »	112.895	91.103	2.695	2 ²⁹ 2 ²⁶						
Szeged tjt.	35.166	35.108	—	—	Torda-Aranyos »	70.370	64.757	2.051	2 ⁵¹ 3 ¹⁷						
Heves vármegye	198.490	180.888	1.256	0 ⁶³ 0 ⁶⁹	Udvarhely »	182.740	140.995	1.61	0 ⁰⁶ 0 ¹¹						
Jász-Nagy-Szolnok vm. Pest-P.-S.-Kiskun várm. Budapest szék.-főváros Kecskemét tjt.	402.756	391.107	4.538	1 ¹² 1 ¹⁶	Összesen.....	1,572.973	1,264.003	18.594	1 ¹² 1 ⁴⁷						
	681.588	619.850	10.643	1 ⁵⁶ 1 ⁷²	h) Fiume város és ker.										
	7.101	6.935	—	—	Magyarország összesen... Horv.-Szlavonország.	106	96	—	—	—					
	44.991	40.987	37	0 ⁰⁸ 0 ⁰⁹	Belovár-Kőrös vármegye Lika-Korbava »	12,738.978	11,570.760	135.639	1 ⁰⁶ 1 ¹⁷						
Összesen.....	2,355.363	2,227.248	22.791	0 ⁹⁷ 1 ⁰²	Modrus-Fiume »	193.882	182.411	1.139	0 ⁶¹ 0 ⁶⁵						
d) Tisza jobb partja.															
Abauj-Torna vármegye Kassa tjt.	143.674	129.632	2.126	1 ⁴⁸ 1 ⁶⁴	Pozsega »	87.557	73.082	1.432	1 ⁶⁹ 2 ⁰²						
Bereg vármegye	3.092	3.022	—	—	Szerém »	95.380	82.995	2.240	2 ²⁵ 2 ⁷⁰						
Borsod »	129.478	110.257	7.654	5 ⁹¹ 6 ⁹⁴	Zimony tjt.	150.887	135.030	206	0 ¹⁴ 0 ¹⁵						
Gömör és Kis-Hont vm. Sáros vármegye	171.241	150.038	1.208	0 ⁷¹ 0 ⁸¹	Varasd vármegye	342.943	328.434	968	0 ²⁸ 0 ²⁹						
Szepes »	109.857	88.775	618	0 ⁵⁶ 0 ⁷⁰	Varasd tjt.	4.458	4.458	75	1 ⁶⁸ 1 ⁶⁸						
Ung »	147.860	128.303	830	0 ⁵⁶ 0 ⁶⁵	Verőce vármegye	86.058	85.017	329	0 ²⁸ 0 ²⁹						
Zemplén »	120.352	101.908	205	0 ¹⁷ 0 ²⁰	Verőce tjt.	2.989	2.989	—	—	—					
Összesen.....	89.740	68.980	339	0 ²⁸ 0 ²⁹	Eszék tjt.	194.977	185.197	1.972	1 ⁰¹ 1 ⁰⁶						
	254.716	217.259	8.305	3 ²⁷ 3 ⁸²	Zágráb vármegye	4.109	4.109	—	—	—					
					Zágráb tjt.	217.678	198.269	43	0 ⁰⁹ 0 ⁰²						
					Összesen.....	2.342	2.312	—	—	—					
					Magyarbirodalom össz.	1,383.290	1,284.303	8.504	0 ⁶¹ 0 ⁶⁶						
						14,117.268	12,855.063	144.143	1 ⁰² 1 ¹²						

* Jegyzetet lásd a 13. lapon. — Egy hektár = 1⁷⁷⁷⁷ kataszteri hold.

21. Az elemi csapások által teljesen elpusztított vetésterület 1907-ben és 1908-ban.

Az elemi csapás megnevezése	Magyarország				Horvát-Szlavonországok				Magyarbirodalom			
	elpusztított vetésterülete											
	1907-ben		1908-ban		1907-ben		1908-ban		1907-ben		1908-ban	
	hektá- rokban	%	hektá- rokban	%	hektá- rokban	%	hektá- rokban	%	hektá- rokban	%	hektá- rokban	%
Árvíz (talajvíz)	97.471	18'79	7.978	5'88	8.215	51'21	8	0'09	105.686	19'76	7.986	5'54
Aszály	67.946	13'09	55.559	40'96	3.363	20'96	4.518	53'13	71.309	13'38	60.077	41'68
Fagy	204.986	39'52	2.733	2'02	815	5'08	5	0'06	205.801	38'48	2.738	1'90
Jég	38.755	7'47	59.333	43'74	3.163	19'72	3.742	44'01	41.918	7'84	63.075	43'76
Köd	77	0'02	84	0'06	230	1'48	—	—	307	0'06	84	0'06
Rozsda	19.073	3'68	1.821	1'84	—	—	230	2'70	19.073	3'57	2.051	1'42
Egerek	46.230	8'91	4.29	0'83	256	1'60	—	—	46.486	8'69	4.29	0'80
Férgek	19.082	3'68	4.328	3'19	—	—	1	0'01	19.082	3'57	4.329	3'00
Rovarok	24.907	4'80	2.668	1'97	—	—	—	—	24.907	4'66	2.668	1'85
Egyéb	212	0'04	706	0'52	—	—	—	—	212	0'04	706	0'49
Összesen	518.739	100'00	135.639	100'00	16.042	100'00	8.504	100'00	534.781	100'00	144.143	100'00

Egy hektár = 1'777777 kataszteri hold.

22. Az elemi csapások által teljesen elpusztított vetésterület az elemi csapások és a termények neme szerint 1908-ban.

Közjogi alkatrész; az elemi csapás megnevezése	Őszi buza	Tavaszi buza	Őszi rozs	Tavaszi rozs	Kétszeres	Őszi árpa	Tavaszi árpa	Zab	Szemes tegenyi	Burgonya	Őszi repeze	Dohány	Egyéb ter- mények	Összesen
	elpusztított terület hektárokbán													
Magyarország.														
Árvíz (talajvíz)	3.303	43	490	45	59	200	836	1.262	788	578	130	6	238	7.978
Aszály	19.379	244	3.179	40	37	386	5.198	9.804	7.207	3.538	514	179	5.854	55.559
Fagy	1.523	—	67	29	—	284	284	37	311	12	150	—	36	2.733
Jég	17.812	622	8.036	120	239	188	11.193	8.187	8.840	867	64	91	3.074	59.333
Köd	69	—	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	84
Rozsda	1.640	—	40	—	—	—	83	52	—	6	—	—	—	1.821
Egerek	234	—	60	2	—	—	12	115	—	—	—	—	6	4.29
Férgek	3.010	—	768	—	28	19	26	58	30	77	43	14	255	4.328
Rovarok	1.555	16	234	—	10	13	24	273	41	41	—	—	461	2.668
Egyéb	13	—	—	—	—	—	105	4	162	415	—	—	7	706
Összesen	48.538	925	12.889	236	373	1.090	17.761	19.792	17.379	5.534	901	290	9.931	135.639
A bevet. ter. %-ában	1'39	0'97	1'24	1'21	0'60	1'71	1'78	1'84	0'74	0'94	5'70	0'59	0'74	1'17
H.-Szlavonorsz.														
Összes elemi csapások	1.578	83	533	23	26	169	261	2.028	1.109	252	287	—	2.155	8.504
A bevet. ter. %-ában	0'58	0'97	0'79	0'53	0'07	0'40	1'14	1'99	0'27	0'35	11'05	—	1'15	0'66
Magyarbirodalom.														
Összes elemi csapások	50.116	1.008	13.422	259	399	1.259	18.022	21.820	18.488	5.786	1.188	290	12.086	144.143
A bevet. ter. %-ában	1'38	0'97	1'27	1'09	0'40	1'19	1'72	1'86	0'66	0'87	6'46	0'59	0'79	1'12

Egy hektár = 1'777777 kataszteri hold.

*) Jegyzet a 25.—27. lapokhoz. Jóllehet 1897 óta a kertekben, valamint a melléktermények és utónövények gyanánt termelt terményeket is kimutatjuk, a korábbi évek illető adataival való összehasonlíthatás céljából ebbe a kimutatásba csak a főtermények területi és mennyiségi adatait vettük fel. — A melléktermények, az utónövények s a kerti termelés 1904—1908. évi adatait a következőkben adjuk:

Termelt

Magyarországon:

	1904-ben		1905-ben		1906-ban		1907-ben		1908-ban	
	hektáron	mm.	hektáron	mm.	hektáron	mm.	hektáron	mm.	hektáron	mm.
1. Kőles mint utónövény	4.474	21.982	4.539	25.709	4.539	31.654	4.539	26.668	4.539	27.841
2. Tatárka »	10.448	73.723	10.448	65.086	10.448	50.021	10.448	66.831	10.448	49.638
3. Bab » melléktermény	595.263	843.676	595.263	1.307.667	595.263	2.045.649	595.263	1.939.078	595.263	1.405.011
4. Takarmányrépa kertekben	10.316	2.040.849	10.316	2.660.493	10.316	3.365.617	10.316	2.940.570	10.316	2.804.370
5. Luczerna (szálas takarm.) kertekben	22.857	792.932	22.857	1.065.025	22.857	1.201.377	22.857	1.032.247	22.857	1.005.926

Horvát-Szlavonországokban:

1. Kőles mint utónövény	2.117	9.839	1.807	10.603	1.863	10.334	1.879	6.862	2.200	9.465
2. Tatárka »	2.053	8.423	2.124	10.377	2.237	10.595	1.762	6.161	963	3.725
3. Bab » melléktermény	264.292	560.541	281.521	772.363	270.652	833.199	209.514	610.363	181.059	665.689
4. Takarmányrépa kertekben	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Luczerna (szálas takarm.) kertekben	1.414	39.094	1.594	51.406	1.526	57.722	1.994	32.890	—	—

23. A learatott terület és a termés mennyisége és értéke termények szerint 1908-ban.

A) Abszolút számokban.

A termény neve	Magyarország			Horvát-Szlavonországok			Magyarbirodalom		
	A learatott terület hektárokbán	A termés mennyisége méter-mázsákban	A termés értéke, 1000 korona	A learatott terület hektárokbán	A termés mennyisége méter-mázsákban	A termés értéke, 1000 korona	A learatott terület hektárokbán	A termés mennyisége méter-mázsákban	A termés értéke, 1000 korona
Kenyértermények.									
Búza	3,526.853	41,423.509	895.129	307.328	3,597.959	71.448	3,834.181	45,021.468	966.577
Ebből { őszi búza	3,432.890	40,547.597	877.207	298.832	3,540.687	70.365	3,731.722	44,088.284	947.572
{ tavaszi búza	93.963	875.912	17.922	8.496	57.272	1.083	102.459	933.184	19.005
Rozs	1,042.074	11,477.604	206.140	70.918	640.227	10.687	1,112.992	12,117.831	216.827
Ebből { őszi rozs	1,022.841	11,311.353	203.371	66.566	609.982	10.164	1,089.407	11,921.335	213.535
{ tavaszi rozs	19.233	166.251	2.769	4.352	30.245	523	23.585	196.496	3.292
Kétszeres	62.252	712.817	12.932	36.124	404.381	7.196	98.376	1,117.198	20.128
Tönköly	775	5.507	79	5.944	25.306	322	6.719	30.813	401
Egyéb gabonaneműek.									
Árpa	1,071.424	12,263.087	189.568	64.731	555.650	8.075	1,136.155	12,818.737	197.643
Ebből { őszi árpa	62.472	837.227	11.936	42.101	411.278	5.903	104.573	1,248.505	17.839
{ tavaszi árpa	1,008.952	11,425.860	177.632	22.630	144.372	2.172	1,031.582	11,570.232	179.804
Zab	1,057.257	10,184.926	151.439	99.957	617.346	9.202	1,157.214	10,802.272	160.641
Köles :									
mint főtermény	16.319	150.420	1.883	24.956	165.191	2.156	41.275	315.611	4.039
mint utónövény ¹⁾	4.539	27.841	363	2.200	9.465	120	6.739	37.306	483
Tatárka :									
mint főtermény	4.684	37.171	538	2.427	11.180	182	7.111	48.351	720
mint utónövény ¹⁾	10.448	49.638	769	963	3.725	58	11.411	53.363	827
Hüvelyesek.									
Borsó	9.317	87.460	1.845	4.020	46.270	827	13.337	133.730	2.672
Bab :									
mint főtermény	15.157	119.623	2.075	11.324	80.468	1.306	26.481	200.091	3.381
mint melléktermény ¹⁾	595.263	1,405.011	23.858	181.059	665.639	10.882	776.322	2,070.700	34.740
Lencse	6.033	43.862	1.107	865	4.943	118	6.898	48.805	1.225
Kapásnövények.									
Szemes tengeri	2,359.791	37,117.145	498.727	406.426	5,150.782	69.192	2,766.217	42,267.927	567.919
Dinnye	26.019	3,447.356	15.832	471	22.834	253	26.490	3,470.190	16.085
Tök :									
mint főtermény	11.216	2,504.818	3.300	686	43.237	73	11.902	2,548.055	3.373
mint melléktermény ¹⁾	694.759	9,042.781	11.759	210.533	6,689.857	12.093	905.292	15,732.638	23.852
Burgonya	584.077	37,957.161	170.837	72.717	5,750.450	31.059	656.794	43,707.611	201.896
Cukorrépa	102.437	20,671.746	38.663	2.209	235.558	622	104.646	20,907.304	39.285
Takarmányrépa :									
szántóföldön	191.834	47,192.601	69.289	5.942	1,017.571	2.919	197.776	48,210.172	72.208
kertekben	10.316	2,804.370	4.235	—	—	—	—	—	—
Tarlórépa :									
mint utónövény ¹⁾	12.248	792.993	1.463	5.104	418.026	1.340	17.352	1,211.019	2.803
Seprócsirokmag :									
mint főtermény	5.655	73.643	720	1.698	8.581	86	7.353	82.224	806
mint melléktermény ¹⁾	85.408	107.757	1.014	1.117	2.779	32	86.525	110.536	1.046
Kereskedelmi növények.									
Repcze	16.113	126.723	3.823	2.470	18.515	417	18.583	145.238	4.240
Ebből { őszi repcze	14.895	119.377	3.619	2.311	17.582	396	17.206	136.959	4.015
{ tavaszi repcze	1.218	7.346	204	159	933	21	1.377	8.279	225
Komló	899	7.535	646	243	1.140	166	1.142	8.675	812
Dohány	48.885	749.949	30.072	128	1.374	33	49.013	751.323	30.105
Kendermag									
Kenderfonal	55.074	196.013	3.766	9.154	5.971	119	64.228	201.984	3.885
Lenfonal		478.152	29.359		49.004	3.028		527.156	32.387
Lenfonal	10.960	48.266	1.109	7.089	7.598	177	18.049	55.864	1.286
Lenfonal		90.562	6.945		40.194	2.933		130.756	9.878
Mák :									
mint főtermény	6.014	36.852	1.984	374	3.296	180	6.388	40.148	2.164
mint melléktermény ¹⁾	8.223	5.645	318	268	1.307	72	8.491	6.952	390

Egy hektár = 1,07728 kataszteri hold. — ¹⁾ A területi adat a főtermények területi adataiban is befigyeltetik.

A) Abszolút számokban.

A termény neve	Magyarország			Horvát-Szlavonországok			Magyarbirodalom		
	A learatott terület hektárokbán	A termés mennyisége méter-mázsákban	Atermény értéke, 1000 korona	A learatott terület hektárokbán	A termés mennyisége méter-mázsákban	A termény értéke, 1000 korona	A learatott terület hektárokbán	A termés mennyisége méter-mázsákban	Atermény értéke, 1000 korona
Takarmánymagvak.									
Bükköny	45.678	394.860	6.514	3.447	20.661	502	49.125	415.021	7.016
Ebből { őszi bükköny ...	3.448	29.331	551	1.226	6.249	156	4.674	35.580	707
{ tavaszi bükköny ...	42.230	365.029	5.963	2.221	14.412	346	44.451	379.441	6.309
Lóhere	50.182	74.946	8.345	3.330	13.945	2.092	53.512	88.891	10.437
Luczerna	13.358	32.728	3.449	753	2.821	395	14.111	35.549	3.844
Baltaczim	3.171	13.100	348	34	48	1	3.205	13.148	349
Mohar	4.153	24.730	424	190	1.095	28	4.343	25.825	452
Szálás takarmány.									
Ósalamádé	91.240	18.175.831	20.755	—	—	—	—	—	—
Őszi bükköny, borsó és rozs	17.223	517.025	2.872	8.761	137.947	1.112	25.984	654.972	3.985
Tavaszi és zabos bükköny	363.102	9.950.627	67.886	27.302	435.437	3.491	390.404	10.386.064	71.377
Lóhere	303.523	9.807.214	75.657	50.123	768.824	7.444	353.646	10.576.038	83.101
Luczerna:									
szántóföldön	173.074	7.358.184	53.630	14.184	235.308	2.147	187.258	7.593.492	55.777
kertekben	22.857	1.005.926	7.629	—	—	—	—	—	—
Széna és sarjú:									
rétén	2.933.322	75.390.153	561.969	439.010	8.394.840	69.849	3.372.332	83.784.993	631.818
kertekben	114.114	3.337.549	24.930	—	—	—	—	—	—
egyéb kaszálókon	48.015	902.566	6.403	—	—	—	—	—	—
Baltaczim	24.457	542.567	4.186	1.382	19.270	153	25.839	561.837	4.339
Mohar	37.317	930.174	6.671	1.574	29.084	227	33.891	959.258	6.898
Szalma és szár. 1)									
Búza	3.526.853	72.471.571	172.439	307.328	7.353.190	26.514	3.834.181	79.824.761	198.953
Ebből { őszi búza	3.432.890	70.926.333	167.864	298.832	7.221.619	25.778	3.731.722	78.147.952	193.642
{ tavaszi búza	93.963	1.545.238	4.575	8.496	131.571	736	102.459	1.676.809	5.311
Rozs	1.042.074	25.573.176	71.034	70.918	1.442.990	6.133	1.112.992	27.016.166	77.167
Ebből { őszi rozs	1.022.841	25.201.602	70.033	66.566	1.365.781	5.795	1.029.407	26.567.333	75.828
{ tavaszi rozs	19.233	371.574	1.001	4.352	77.209	338	23.585	448.783	1.339
Kétszeres	62.252	1.417.787	3.066	36.124	872.815	3.060	98.376	2.290.602	6.126
Tönköly	775	11.090	19	5.944	82.050	531	6.719	93.140	550
Árpa	1.071.424	17.946.236	70.198	64.731	1.344.765	6.805	1.136.155	19.291.001	77.003
Ebből { őszi árpa	62.472	1.213.454	3.454	42.101	984.690	4.596	104.573	2.198.144	8.050
{ tavaszi árpa	1.008.952	16.732.782	66.744	22.630	360.075	2.209	1.031.582	17.092.857	68.953
Zab	1.057.257	17.809.615	65.285	99.957	2.200.800	10.388	1.157.214	20.010.415	75.673
Köles:									
mint főtermény	16.319	247.731	792	24.956	298.408	1.100	41.275	546.139	1.892
mint utónövény	4.539	42.597	133	2.200	19.065	67	6.739	61.662	200
Borsó	9.317	151.461	406	—	—	—	—	—	—
Bab:									
mint főtermény	15.157	170.040	185	—	—	—	—	—	—
mint melléktermény	595.263	1.239.156	1.298	—	—	—	—	—	—
Lenese	6.033	54.843	131	—	—	—	—	—	—
Tengeri	2.359.791	61.515.653	96.892	406.426	12.053.160	21.771	2.766.217	73.568.813	118.663
Seprőczirok:									
mint főtermény	5.655	68.470	1.478	1.698	24.401	83	7.353	92.871	1.561
mint melléktermény	85.408	198.039	4.045	1.117	10.047	28	86.525	208.086	4.073
Tatárka:									
mint főtermény	4.684	62.062	107	2.427	23.234	72	7.111	85.296	179
mint utónövény	10.448	94.753	113	963	8.600	25	11.411	103.353	138
Bükköny	45.678	696.792	1.970	3.447	54.728	442	49.125	751.520	2.412
Ebből { őszi bükköny ...	3.448	55.218	145	1.226	18.964	156	4.674	74.182	301
{ tavaszi bükköny ...	42.230	641.574	1.825	2.221	35.764	286	44.451	677.338	2.111
Lóhere	50.182	928.748	2.814	3.330	53.469	520	53.512	982.217	3.334
Luczerna	13.358	302.253	889	753	13.548	126	14.111	315.801	1.015
Baltaczim	3.171	53.589	139	34	468	4	3.205	54.057	143
Mohar	4.153	75.050	282	190	3.356	27	4.343	78.406	309
Zöldségfélék.									
Fejes káposzta:									
mint főtermény	35.996	6.599.664	37.317	15.958	1.846.060	18.188	51.954	8.445.724	55.505
mint melléktermény 2)	19.539	99.299	626	—	—	—	—	—	—

Egy hektár = 1^{1/2} magyar kataszteri hold. — 1) Az itt kimutatott terület azonos azzal, amely az illető termény magtermésénél is kimutatatik. — 2) A területi adat a főtermények területi adataiban is befigyeltatik.

23. A learatott terület és a termés mennyisége és értéke termények szerint 1908-ban.

B) Viszonylagos számokban.

a) Átlagos termés hektáronként és a termés átlagos értéke métermázsánként.

A termény neve	Magyarország			H.-Szlavonországok			Magyar-birodalom			A termény neve	Magyarország			H.-Szlavonországok			Magyar-birodalom		
	termett átlag 1 hektáron mm.	a termés értéke mm.-kint korona	termett átlag 1 hektáron mm.	a termés értéke mm.-kint korona	termett átlag 1 hektáron mm.	a termés értéke mm.-kint korona	termett átlag 1 hektáron mm.	a termés értéke mm.-kint korona	termett átlag 1 hektáron mm.		a termés értéke mm.-kint korona	termett átlag 1 hektáron mm.	a termés értéke mm.-kint korona	termett átlag 1 hektáron mm.	a termés értéke mm.-kint korona	termett átlag 1 hektáron mm.	a termés értéke mm.-kint korona		
Kenyértermények.																			
Őszi búza	11'81	21'63	11'86	19'87	11'81	21'49	11'81	21'49	Őszi búkköny	8'51	18'79	5'10	25'00	7'61	19'88				
Tavaszi búza	9'32	20'46	6'74	18'91	9'11	20'38	9'11	20'38	Tavaszi búkköny	8'64	16'33	6'49	24'00	8'54	16'63				
Őszi rozs	11'06	17'98	9'10	16'66	10'94	17'91	10'94	17'91	Lóhere	1'49	111'33	4'19	150'00	1'68	117'41				
Tavaszi rozs	8'64	16'08	6'98	17'39	8'33	16'76	8'33	16'76	Luczerna	2'45	105'39	3'75	140'00	2'33	108'14				
Kétszeres	11'46	18'14	11'19	17'79	11'86	18'02	11'86	18'02	Baltaczim	4'13	26'58	1'41	22'59	4'10	26'56				
Tönköly	7'11	14'31	4'98	12'74	4'59	13'09	4'59	13'09	Mohar	5'95	17'14	5'76	26'00	5'98	17'59				
Egyéb gabona-neműek.																			
Őszi árpa	13'40	14'36	9'77	14'35	11'94	14'29	11'94	14'29	Csalamádé	199'20	1'49	—	—	—	—				
Tavaszi árpa	11'32	15'85	6'38	15'04	11'32	15'04	11'32	15'04	Őszi búkköny, borsó és rozs	30'09	5'35	15'75	8'06	25'21	6'08				
Zab	9'33	14'87	6'18	14'90	9'33	14'87	9'33	14'87	Tavaszi búkköny	27'40	6'39	15'35	8'09	26'00	6'87				
Köles:									Lóhere	32'31	7'71	15'34	9'68	29'91	7'98				
mint főtermény	9'23	12'63	6'63	13'05	7'85	12'90	7'85	12'90	Luczerna: szántóföldön	42'51	7'99	16'39	9'19	40'58	7'35				
mint utónövény	6'13	13'05	4'20	12'63	5'54	12'94	5'54	12'94	kertekben	44'01	7'38	—	—	—	—				
Tatárka:									Széna és sarjú:										
mint főtermény	7'94	14'48	4'61	16'24	6'80	14'89	6'80	14'89	réten	25'70	7'45	19'13	8'30	24'55	7'54				
mint utónövény	4'76	15'30	3'87	15'57	4'68	15'50	4'68	15'50	kertekben	29'25	7'47	—	—	—	—				
Hüvelyesek.									egyéb kaszálók	18'90	7'09	—	—	—	—				
Borsó	9'39	21'09	11'51	17'87	10'03	19'98	10'03	19'98	Baltaczim	22'18	7'73	13'94	7'92	21'74	7'73				
Bab:									Mohar	24'23	7'17	18'48	7'60	24'67	7'19				
mint főtermény	7'89	17'94	7'11	16'24	7'66	16'90	7'66	16'90	Őszi búza	20'08	2'37	24'17	3'67	20'94	2'48				
mint mellékterm.	2'96	16'38	3'69	16'33	2'67	16'78	2'67	16'78	Tavaszi búza	16'45	2'96	15'49	5'59	16'37	3'17				
Lencse	7'37	25'25	5'77	23'99	7'08	25'11	7'08	25'11	Őszi rozs	24'64	2'78	20'02	4'84	24'39	2'88				
Kapásnövények.									Tavaszi rozs	19'33	2'69	17'74	4'37	19'08	2'98				
Szemes tengeri	15'73	13'44	12'67	13'43	15'28	13'44	15'28	13'44	Kétszeres	22'77	2'16	24'16	3'51	23'29	2'67				
Dinnye	132'49	4'29	48'48	11'68	131'00	4'64	131'00	4'64	Tönköly	14'31	1'69	13'80	6'47	13'88	5'00				
Tök:									Őszi árpa	19'49	2'85	23'39	4'96	21'02	3'68				
mint főtermény	223'32	1'39	63'03	1'70	214'09	1'39	214'09	1'39	Tavaszi árpa	16'58	3'99	15'91	6'14	16'57	4'03				
mint mellékterm.	13'02	1'80	31'78	1'51	17'38	1'52	17'38	1'52	Zab	16'38	3'67	22'02	4'73	20'02	3'78				
Burgonya	64'39	4'20	79'08	5'40	66'55	4'29	66'55	4'29	Köles:										
Czukorrépa	201'79	1'87	106'64	2'64	199'79	1'88	199'79	1'88	mint főtermény	15'19	3'20	11'96	3'69	13'23	3'47				
Takarmányrépa:									mint utónövény	9'28	3'11	8'67	3'30	9'13	3'24				
szántóföldön	246'01	1'47	171'25	2'87	243'78	1'80	243'78	1'80	Borsó	16'28	2'68	—	—	—	—				
kertekben	271'84	1'61	—	—	—	—	—	—	Bab:										
Tarlórépa:									mint főtermény	11'32	1'09	—	—	—	—				
mint utónövény	64'74	1'85	81'90	3'21	69'79	2'31	69'79	2'31	mint mellékterm.	2'03	1'05	—	—	—	—				
Sepróczirok:									Lencse	9'09	2'89	—	—	—	—				
mint főtermény	13'02	9'37	5'08	10'08	11'18	9'61	11'18	9'61	Tengeri	26'07	1'58	29'66	1'61	26'60	1'61				
mint mellékterm.	1'96	9'41	2'49	11'73	1'28	9'47	1'28	9'47	Sepróczirok:										
Őszi repce	8'61	30'23	7'61	22'54	7'96	29'23	7'96	29'23	mint főtermény	12'11	21'59	14'37	3'39	12'63	16'61				
Tavaszi repce	6'08	27'33	5'87	22'24	6'01	27'20	6'01	27'20	mint mellékterm.	2'32	20'43	8'39	2'84	2'41	19'58				
Kömli	8'28	85'77	4'69	145'33	7'69	93'66	7'69	93'66	Tatárka:										
Dohány	15'84	40'10	10'73	24'05	15'23	40'06	15'23	40'06	mint főtermény	13'35	1'73	9'37	3'08	11'99	2'09				
Kendermag	3'36	19'31	0'65	20'00	3'14	19'94	3'14	19'94	mint utónövény	9'07	1'19	8'33	2'59	9'06	1'84				
Kenderfonál	8'68	61'40	5'35	61'79	8'21	61'44	8'21	61'44	Őszi búkköny	16'02	2'63	15'47	8'33	15'57	4'08				
Lenmag	4'40	22'38	1'07	23'94	3'10	23'01	3'10	23'01	Tavaszi búkköny	15'19	2'85	16'10	8'00	15'94	3'13				
Lenfonál	8'26	76'68	5'67	72'97	7'94	75'34	7'94	75'34	Lóhere	18'51	3'09	16'03	9'73	18'36	3'39				
Mák:									Luczerna	22'63	2'94	18'00	9'23	22'38	3'21				
mint főtermény	6'13	53'84	8'31	54'64	6'29	53'31	6'29	53'31	Baltaczim	16'89	2'63	13'76	8'00	16'57	2'63				
mint mellékterm.	0'69	56'41	4'88	54'88	0'82	56'13	0'82	56'13	Mohar	18'07	3'76	17'66	7'91	18'05	3'94				
Zöldségfélék.									Fejes káposzta:										
Őszi búza	78'5	76'2	78'3	55'7	65'2	57'6	65'2	57'6	mint főtermény	183'35	5'65	115'68	9'38	162'56	6'57				
Tavaszi búza	76'8	72'9	76'5	60'6	62'8	60'8	60'6	60'8	mint mellékterm.	5'08	6'30	—	—	—	—				
Őszi rozs	72'5	70'5	72'4	74'9	78'1	75'9	74'9	75'9											
Tavaszi rozs	70'2	68'4	69'9	76'9	77'5	77'3	77'5	77'3											
Kétszeres	74'2	70'1	72'6	74'9	78'1	74'2	74'9	74'2											
Tönköly	62'3	43'4	45'9	76'9	77'5	77'3	77'5	77'3											
Egyéb gabona-neműek.																			
Őszi árpa	65'0	59'7	63'1	73'5	73'5	77'7	73'5	77'7											
Tavaszi árpa	65'7	58'8	65'6	77'6	78'3	77'6	77'6	77'6											
Zab	44'7	40'3	44'4	77'6	75'7	77'4	75'7	77'4											
Köles:																			
mint főtermény	67'1	69'8	68'5	73'5	73'5	77'7	73'5	77'7											
mint utónövény	66'5	70'8	67'4	77'6	78'3	77'6	77'6	77'6											
Kapásnövények.																			
Szemes tengeri	73'5	74'3	73'6	73'5	73'5	77'7	73'5	77'7											
Burgonya	71'5	—	—	71'5	—	—	—	—											
Sepróczirok:																			
mint főtermény	56'9	60'8	57'3	56'9	60'8	57'3	60'8	57'3											
mint melléktermény	56'7	60'2	56'8	56'7	60'2	56'8	60'2	56'8											

b) A termés átlagos súlya.

A termény neve	1 hektoliter átlagos súlya kgr.			A termény neve	1 hektoliter átlagos súlya kgr.			A termény neve	1 hektoliter átlagos súlya kgr.		
	Magyar-országban	H.-Szl.-országokban	Magyar-birod.-ban		Magyar-országban	H.-Szl.-országokban	Magyar-birod.-ban		Magyar-országban	H.-Szl.-országokban	Magyar-birod.-ban
Kenyértermények.											
Őszi búza	78'5	76'2	78'3	Tatárka:							
Tavaszi búza	76'8	72'9	76'5	mint főtermény	55'7	65'2	57'6	Őszi repce	68'3	—	—
Őszi rozs	72'5	70'5	72'4	mint utónövény	60'6	62'8	60'8	Tavaszi repce	66'3	—	—
Tavaszi rozs	70'2	68'4	69'9	Hüvelyesek.				Kendermag	56'1	51'2	58'0
Kétszeres	74'2	70'1	72'6	Borsó	74'9	78'1	75'9	Lenmag	70'1	69'9	70'

24. A fontosabb mezőgazdasági termények terméseredményei 1908-ban törvényhatóságokint.

Közjogi alkatrész, ország rész, törvényhatóság	Ö s s z e s t e r m é s						Átlagos termés hektáronként					
	Búza 1)	Rozsa 2)	Árpa 1)	Zab	Tengeri	Burgonya	Búza 1)	Rozsa 2)	Árpa 1)	Zab	Tengeri	Burgo- nya
	m é t e r m á z s á k b a n											
Magyarország.												
a) Duna bal partja.												
Árva vármegye	1.556	9.171	53.007	200.521	—	977.838	9'55	8'90	8'98	7'25	—	70'70
Bars >	306.078	77.262	351.613	58.941	81.021	443.692	10'20	10'29	11'43	9'18	13'75	74'06
Esztergom >	150.176	66.421	130.153	34.542	102.508	127.599	11'28	11'12	10'80	10'48	12'46	44'93
Hont >	295.498	77.079	158.430	61.547	54.049	243.160	10'34	8'81	10'15	8.66	12'87	56'36
Selmeczbánya tvj.	856	937	952	3.105	—	4.600	6'96	8'22	6'95	7'82	—	34'59
Liptó vármegye	1.461	42.974	97.387	82.636	—	856.620	9'61	13'60	12'21	10'20	—	89'88
Nógrád >	597.442	218.635	242.750	94.628	113.689	392.240	11'36	10'22	10'36	9'07	12'28	37'50
Nyitra >	554.480	588.254	1,171.913	182.847	241.298	2,047.061	13'57	12'97	14'56	12'91	16'73	86'94
Pozsony >	430.217	419.679	705.419	98.820	235.993	1,454.414	10'54	12'01	11'89	10'76	13'77	67'22
Pozsony tvj.	3.549	5.018	5.888	376	1.330	17.280	11'30	13'02	13'09	13'93	17'50	78'19
Trencsén várm.	132.257	111.257	345.773	189.543	1.310	1,851.924	12'45	10'84	10'60	8'18	27'55	62'76
Turóc >	19.486	74.811	30.884	39.584	—	446.238	12'36	11'45	9'35	9'49	—	86'68
Zólyom >	101.670	40.502	51.364	78.155	16	850.127	13'98	10'65	10'13	9'75	16'00	87'33
Összesen	2,594.724	1,732.000	3,345.533	1,125.245	831.214	9,712.793	11'46	11'61	12'06	9'20	14'03	70'96
b) Duna jobb partja.												
Baranya vármegye	1,083.019	199.325	218.115	239.808	744.345	358.226	14'88	13'83	13'67	11'67	14'77	41'24
Pécs tvj.	10.541	392	5.225	748	18.720	675	15'34	12'25	19'14	19'18	26'07	25'96
Fejér vármegye	537.207	179.713	289.941	243.510	503.248	589.917	8'70	9'99	9'65	8'87	13'95	51'56
Székesfehérvár tvj.	10.404	7.140	25.480	—	72.800	1.500	10'42	12'16	12'16	—	17'38	51'72
Győr vármegye	235.051	174.637	103.242	61.838	133.340	360.874	11'54	10'98	8'88	9'22	12'70	60'29
Győr tvj.	8.112	8.644	5.695	1.084	4.354	5.808	13'54	17'05	10'59	9'59	12'16	38'21
Komárom vármegye	414.055	211.933	228.093	118.744	214.522	380.738	10'56	10'84	9'35	7'65	11'55	40'60
Komárom tvj.	2.860	978	1.770	120	1.080	320	8'69	10'40	10'41	8'57	10'38	64'00
Moson vármegye	191.921	135.433	192.250	58.923	219.467	205.205	9'70	10'04	8'01	9'08	13'77	62'89
Somogy >	1,176.946	631.618	313.957	288.719	767.223	1,152.801	13'49	12'70	13'08	10'58	16'73	61'89
Sopron >	551.888	292.159	331.417	130.778	91.359	897.534	13'25	12'73	12'15	11'23	13'92	77'35
Sopron tvj.	9.889	11.408	11.543	4.514	600	32.435	16'35	13'90	14'78	14'75	20'69	113'01
Tolna vármegye	667.002	233.361	231.361	209.298	680.951	756.952	10'69	11'67	10'90	10'91	19'13	58'18
Vas >	893.898	578.510	234.656	228.350	134.546	1,506.116	11'59	10'49	10'17	8'78	10'66	64'83
Veszprém >	430.183	412.740	259.575	109.265	293.042	1,013.342	10'72	11'83	9'23	8'68	15'12	59'47
Zala >	644.383	569.745	163.831	130.219	533.986	638.259	11'74	11'64	9'15	8'80	14'04	44'97
Összesen	6,867.359	3,647.736	2,616.151	1,825.918	4,413.583	7,900.702	11'83	11'52	10'22	9'68	14'97	57'69
c) Duna-Tisza köze.												
Bács-Bodrog várm.	3,059.511	85.535	298.793	1,027.146	3,976.581	570.100	12'41	10'85	14'27	9'51	18'57	52'33
Baja tvj.	5.200	11.550	1.710	7.480	25.800	7.800	11'28	11'47	11.03	9'55	17'37	52'00
Szabadka tvj.	109.275	31.000	66.425	100.000	271.035	90.150	8'08	8'69	12'65	6'95	15'64	52'14
Ujvidék tvj.	62.702	210	8.372	14.058	118.496	15.300	13'05	10'50	15'23	15'64	27'80	78.06
Zombor tvj.	126.913	848	17.500	40.300	157.275	28.800	14'26	17'31	18'54	11'29	23'40	52'17
Csongrád vármegye	449.477	111.962	163.981	62.245	277.078	82.430	9'47	8'87	10'67	9'32	10'98	30'08
H.-Vásárhely tvj.	363.750	1.080	64.500	4.160	229.500	8.000	7'65	10'38	12'32	9'04	13'29	34'78
Szeged tvj.	110.689	27.130	14.900	6.830	179.095	12.800	8'10	8'98	11'77	11'88	14'47	55'65
Heves vármegye	810.095	128.713	216.892	68.098	253.768	216.078	11'00	9'95	10'57	8'83	12'24	47'01
J.-N.-Szolnok vm.	1,919.738	91.803	535.099	174.808	937.365	132.636	10'64	9'99	9'21	9'54	12'82	29'17
Pest-P.-S.-Kisk. vm.	1,132.696	1,603.329	750.947	318.341	1,332.781	1,605.948	9'73	9'87	10'70	8'81	12'65	43'02
Budapest szék.-főv.	1.330	4.373	9.514	2.140	7.686	47.183	10'64	9'57	10'58	9'55	11'12	70'32
Kecskemét tvj.	39.868	143.449	76.587	9.638	72.866	52.690	9'26	9'13	10'93	8'48	10'11	19'11
Összesen	8,191.244	2,240.982	2,225.220	1,835.244	7,839.326	2,869.915	11'02	9'79	11'58	9'23	15'50	43'17
d) Tisza jobb partja.												
Abauj-Torna várm.	555.674	175.522	250.393	121.528	57.974	767.187	13'09	11'68	10'68	10'28	12'29	84'38
Kassa tvj.	9.490	7.823	9.000	1.275	72	8.450	11'30	9'12	10'43	8'67	14'40	56'33
Bereg vármegye	277.059	87.831	29.283	155.489	314.668	1,007.513	10'76	10'55	12'37	8'97	14'75	87'35
Borsod >	713.923	138.154	211.896	72.280	197.781	188.690	11'39	9'93	10'66	9'07	14'37	50'18
Gömör és Kis-Hont	254.234	112.303	94.435	147.858	36.236	776.717	10'23	10'66	11'34	8'56	10'47	75'09
Sáros vármegye	111.734	165.240	209.758	303.195	2.940	2,474.850	12'43	10'93	9'78	8'78	13'07	88'27
Szepes >	3.928	120.665	289.704	314.986	—	2,061.072	11'55	11'24	11'66	10'89	—	78'18
Ung >	235.465	136.255	32.914	81.887	107.125	652.025	11'42	15'23	11'84	9'68	15'27	67'57
Zemplén >	734.130	261.915	314.131	220.003	213.286	1,374.428	12'43	10'34	11'10	9'31	14'21	74'59
Összesen	2,895.637	1,205.708	1,441.514	1,418.501	930.082	9,310.932	11'79	11'08	10'90	9'45	14'19	79'34

Egy hektár = 1,777777 kataszteri hold. — 1) Őszi és tavaszi együtt. — 2) Őszi, tavaszi és kétszeres együtt.

24. A fontosabb mezőgazdasági termények terméseredményei 1908-ban törvényhatóságokint.

Közigazgatási körzet, ország-rész, törvényhatóság	Összes termés						Átlagos termés hektáronként					
	Búza ¹⁾	Rozs ²⁾	Árpa ¹⁾	Zab	Tengeri	Burgonya	Búza ¹⁾	Rozs ²⁾	Árpa ¹⁾	Zab	Tengeri	Burgonya
	m é t e r m á z s á k b a n											
e) Tisza bal partja.												
Békés vármegye ...	1,342.406	37.539	397.290	163.445	1,144.966	64.907	10'64	11'10	11'66	10'25	16'14	43'71
Bihar >	1,815.634	626.490	282.593	300.541	1,755.881	363.540	11'81	11'98	12'91	12'04	16'79	39'59
Nagy-Váradi tjt. ...	7.840	2.880	1.950	1.015	4.504	1.715	13'90	15'65	16'01	12'33	13'90	61'25
Hajdu vármegye ...	743.582	150.941	163.753	74.982	538.316	79.303	11'23	12'70	13'27	13'26	15'81	49'84
Debreczeni tjt. ...	165.315	82.224	41.600	9.594	140.000	48.000	10'99	10'99	10'48	9'26	17'38	55'62
Máramaros vmegye	24.094	14.985	17.284	212.960	331.482	861.072	8'61	7'95	9'85	8'91	11'84	61'16
Szabolcs >	740.021	783.625	137.858	99.998	666.259	1,846.899	12'67	10'12	12'26	11'20	15'27	64'72
Szatmár >	1,011.254	392.436	100.588	266.760	918.278	718.716	12'57	11'56	12'53	10'66	14'50	73'29
Szatmár-Németi tjt.	32.500	900	2.140	4.500	58.900	3.000	13'29	10'47	11'63	8'69	16'51	52'63
Szilágy vármegye ...	533.597	92.961	52.080	149.360	620.735	103.532	12'43	12'74	14'26	13'05	15'21	60'83
Ugocea >	125.430	30.751	6.610	82.899	202.321	63.099	11'30	9'94	11'44	10'47	14'56	35'19
Összesen ...	6,541.673	2,215.732	1,203.746	1,366.054	6,381.642	4,153.783	11'70	11'12	12'31	10'89	15'52	60'09
f) Tisza-Maros szöge.												
Arad vármegye ...	1,532.852	90.280	147.887	211.440	1,421.861	120.081	12'62	12'71	13'48	12'69	17'88	54'71
Arad tjt. ...	59.440	1.133	20.334	2.872	35.868	472	15'63	12'18	19'31	13'87	24'93	31'47
Osanád vármegye ...	641.146	25.353	159.143	67.438	572.699	58.620	10'69	10'48	13'12	12'03	14'81	41'08
Krassó-Szőrény vm.	834.086	31.913	29.329	189.341	1,483.935	339.186	11'78	11'75	12'13	8'69	16'10	56'40
Temes vármegye ...	2,634.850	110.048	149.507	277.192	2,637.064	115.772	12'63	12'03	12'40	9'33	17'92	32'12
Temesvár tjt. ...	9.800	416	1.507	2.700	7.140	1.320	15'22	13'87	9'54	8'68	12'16	20'95
Versecz tjt. ...	48.870	—	1.854	2.460	149.040	2.535	13'90	—	8'47	10'42	20'85	33'80
Torontálvármegye ...	4,535.166	90.601	244.235	388.190	4,410.180	254.866	13'37	11'81	12'08	9'72	18'59	34'02
Pancsova tjt. ...	32.655	—	10.959	1.154	70.889	3.006	13'03	—	17'59	8'24	22'59	31'31
Összesen ...	10,378.665	349.744	764.755	1,142.787	10,788.676	895.858	12'78	11'98	12'78	9'97	17'75	42'70
g) Királyhágóntúl.												
Alsó-Fehér vármegye	360.127	19.091	16.422	45.922	577.792	90.869	8'94	9'28	9'15	7'48	13'77	63'50
Beszta-Naszód vm. ...	176.070	2.549	24.574	126.853	276.115	59.661	11'20	8'67	10'99	8'29	13'50	61'68
Brassó vármegye ...	110.091	38.539	190.394	67.208	98.190	706.777	19'36	18'39	19'95	17'89	22'74	168'24
Csik >	26.239	151.613	70.298	96.835	20.720	274.866	9'12	10'70	13'52	8'99	15'63	90'80
Fogarasz >	135.430	111.257	16.820	113.420	220.818	518.659	14'94	15'31	15'42	11'89	17'49	109'21
Háromszék vmegye	161.368	115.745	58.058	75.725	94.544	549.732	11'92	10'15	6'40	5'80	10'80	96'72
Hunyad >	542.186	60.486	14.975	91.903	973.862	138.314	10'94	8'56	9'56	8'86	17'46	36'09
Kis-Küküllő >	218.772	25.017	16.411	44.239	451.285	22.798	11'67	10'63	11'23	9'80	15'65	35'07
Kolozs >	458.922	77.296	70.331	115.032	530.902	102.213	10'22	10'90	10'71	10'11	12'19	64'41
Kolozsvár tjt. ...	7.254	6.755	5.208	6.336	22.158	1.020	10'47	12'17	10'44	13'89	15'64	51'00
Maros-Torda vmegye	330.589	22.911	46.111	105.793	470.701	61.234	11'01	9'68	10'24	8'52	12'32	65'14
M.-Vásárhely tjt.	1.495	87	2.473	420	3.200	463	9'97	9'67	9'77	9'13	13'22	77'17
Nagy-Küküllő vm. ...	315.459	30.991	13.915	116.048	452.142	154.911	12'74	12'60	11'44	11'24	14'09	57'37
Szeben vármegye ...	190.004	14.267	28.517	81.933	298.376	193.633	9'74	8'79	12'69	11'82	15'43	82'19
Szolnok-Doboka vm.	337.476	28.999	27.276	223.867	812.931	73.173	10'94	9'96	11'08	9'26	13'15	59'20
Torda-Aranyos vm.	374.711	41.036	54.930	70.180	424.188	74.821	11'17	9'77	10'40	9'23	14'84	60'24
Udvarhely vmegye ...	207.734	53.880	9.399	89.465	204.314	88.034	12'29	11'75	9'77	8'26	12'81	60'50
Összesen ...	3,953.927	798.519	666.112	1,471.177	5,932.238	3,111.178	11'08	11'03	11'90	9'36	14'29	86'11
h) Fiume vár. és ker.												
Magyarorsz. össz. ...	280	—	56	—	384	2.000	12'16	—	11'20	—	14'22	86'95
Horv.-Szlavonorsz.												
Belovár-Kőrös vm.	448.313	213.715	65.553	33.052	745.540	1,193.160	10'93	8'26	7'29	5'10	13'37	89'19
Lika-Korbava >	45.093	50.413	70.989	25.156	99.714	641.485	6'62	5'12	4'98	3'42	9'30	61'50
Modrus-Fiume >	80.148	18.371	15.148	16.939	183.659	530.367	6'56	5'27	4'36	3'25	9'65	59'45
Pozsega >	502.151	72.527	36.410	82.147	390.385	585.275	11'08	9'31	8'03	6'71	8'37	87'95
Szerém >	1,323.011	314.498	172.845	242.566	1,847.762	463.296	13'53	13'03	12'36	7'96	16'26	83'58
Zimony tjt. ...	17.809	1.669	4.620	1.692	30.750	5.000	14'53	14'14	20'81	12'53	13'04	86'21
Varasd vármegye	65.056	98.473	25.743	25.010	595.975	695.470	10'12	10'73	8'95	6'62	14'29	88'11
Varasd tjt. ...	902	2.751	1.428	770	33.735	18.180	8'76	8'39	5'21	4'16	28'07	104'46
Verőcze vármegye ...	845.398	167.286	70.486	137.671	406.546	548.734	12'74	12'71	11'23	6'14	11'44	85'23
Eszék tjt. ...	22.682	1.008	3.120	4.800	11.214	2.000	10'84	8'77	13'57	10'43	21'90	63'97
Zágráb vármegye ...	247.234	103.551	88.845	47.373	795.706	1,056.561	8'85	7'99	9'35	4'23	9'49	80'95
Zágráb tjt. ...	162	346	463	170	9.796	10.922	5'40	5'01	4'17	2'15	6'61	74'81
Összesen ...	3,597.959	1,044.608	555.650	617.346	5,150.782	5,750.450	11'71	9'76	8'58	6'18	12'67	79'08
Magyarbirod. össz. ...	45,021.468	13,235.029	12,818.787	10,802.272	42,267.927	43,707.611	11'74	10'93	11'28	9'38	15'28	66'55

Egy hektár = 1,777777 kataszteri hold. — 1) Őszi és tavaszi együtt. — 2) Őszi, tavaszi és kétszeres együtt.

C z i m	Abszolút számokban					Viszonyszámokban				
	1904	1905	1906	1907	1908	1904	1905	1906	1907	1908
A) Szántóföld.						Az őszi és tavaszi vetés együttes területének, illetőleg az összes szántóföld %-ában.				
I. Terület (hektároiban).										
Őszi vetés	4,495.649	4,523.240	4,652.749	4,275.923	4,616.796	38'82	36'54	36'90	32'97	36'26
Tavaszi vetés	6.057.290	6,308.496	6,678.666	6,965.481	6,818.325	48'94	50'97	52'97	53'72	53'54
Együtt	10,552.939	10,831.736	11,331.415	11,241.404	11,435.121	85'26	87'51	89'87	86'69	89'80
Kiveszett vetés területe	558.360	279.563	69.675	518.739	135.639	4'51	2'26	0'55	4'00	1'07
Ugarnak maradt terület	1,265.533	1,265.533	1,207.254	1,207.254	1,163.218	10'23	10'23	9'58	9'31	9'18
Összes szántóföld	12,376.832	12,376.832	12,608.344	12,967.397	12,733.978	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00
Learatott terület terményenkint.²⁾						A learatott terület %-ában.				
Őszi búza	3,293.867	3,307.552	3,450.629	3,145.336	3,432.890	31'21	30'54	30'45	27'98	30'02
Tavaszi búza	106.610	109.666	104.704	120.212	93.963	1'01	1'01	0'92	1'07	0'82
Kétszeres	78.319	78.591	70.302	69.395	62.252	0'74	0'72	0'62	0'62	0'54
Őszi rozs	1,014.033	1,029.665	1,042.715	968.741	1,022.841	9'61	9'51	9'20	8'62	8'94
Tavaszi rozs	22.376	22.531	19.526	27.168	19.233	0'21	0'21	0'17	0'24	0'17
Őszi árpa	64.825	64.156	65.983	54.024	62.472	0'61	0'59	0'58	0'48	0'55
Tavaszi árpa	955.207	968.817	987.424	1,048.818	1,008.952	9'05	8'94	8'72	9'33	8'82
Zab	993.846	1,016.863	1,037.144	1,073.675	1,057.257	9'42	9'39	9'15	9'55	9'25
Köles	19.575	20.942	18.818	28.203	16.319	0'19	0'19	0'17	0'25	0'14
Tatárka	6.103	6.109	5.148	5.241	4.684	0'06	0'06	0'05	0'05	0'04
Őszi és tavaszi repce	26.557	25.063	19.756	17.571	16.113	0'25	0'23	0'17	0'16	0'14
Szemes tengeri	1,963.713	2,123.405	2,312.493	2,440.917	2,359.791	18'62	19'60	20'42	21'71	20'63
Magbúkköny	45.538	47.179	46.925	46.566	45.678	0'43	0'44	0'41	0'41	0'40
Borsó, lencse, bab	31.323	32.546	31.127	31.111	30.507	0'30	0'30	0'27	0'28	0'27
Len	12.541	13.078	12.090	12.387	10.960	0'12	0'12	0'11	0'11	0'10
Kender	56.617	58.225	55.848	56.020	55.074	0'54	0'54	0'49	0'50	0'48
Burgonya	518.116	536.837	563.154	569.652	584.077	4'91	4'96	4'97	5'07	5'11
Dohány	41.460	42.142	47.512	47.688	48.885	0'39	0'39	0'42	0'42	0'48
Czukorrépa	90.306	94.202	109.796	110.033	102.437	0'86	0'87	0'97	0'98	0'90
Takarmányrépa	155.433	164.759	183.175	185.572	191.834	1'47	1'52	1'62	1'65	1'68
Csalamádé	87.825	88.106	88.899	100.056	91.240	0'83	0'81	0'78	0'89	0'80
Luczerna, lóhere	476.419	476.419	508.964	507.889	540.137	4'51	4'40	4'49	4'52	4'72
Bükkönykeverék, mohar, stb.	383.261	395.741	427.786	453.545	449.423	3'63	3'65	3'78	4'03	3'93
Egyéb	109.071	109.142	121.497	121.584	128.102	1'03	1'01	1'07	1'08	1'12
Összesen	10,552.939	10,831.736	11,331.415	11,241.404	11,435.121	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00
II. Termés (mmázsákban).²⁾						Átlagos termés hektáronkint.				
Őszi búza	36,403.278	41,840.013	52,634.126	31,813.103	40,547.597	11'05	12'65	15'25	10'11	11'81
Tavaszi búza	903.333	1,028.344	1,091.910	983.987	875.912	8'47	9'38	10'48	8'19	9'32
Kétszeres	837.288	900.290	951.785	673.624	712.817	10'69	11'46	13'54	9'71	11'46
Őszi rozs	10,960.061	12,638.692	13,026.100	9,805.149	11,311.353	10'81	12'27	12'49	10'12	11'06
Tavaszi rozs	186.065	200.144	172.926	214.427	166.251	8'32	8'88	8'86	7'89	8'64
Őszi árpa	792.361	923.566	1,129.439	653.237	837.227	12'22	14'40	17'11	12'09	13'40
Tavaszi árpa	10,075.344	12,673.940	14,056.175	13,080.383	11,425.860	10'55	13'08	14'24	12'47	11'32
Zab	9,111.734	11,322.978	12,734.349	11,537.128	10,184.926	9'17	11'14	12'28	10'75	9'63
Köles	119.327	182.833	220.365	293.412	150.420	6'09	8'73	11'70	10'40	9'22
Tatárka	35.153	44.062	38.291	32.870	37.171	5'76	7'21	7'44	6'27	7'94
Őszi és tavaszi repce	212.671	172.036	167.417	144.454	126.723	8'00	6'86	8'47	8'28	7'86
Szemes tengeri	15,088.287	23,888.646	41,384.871	39,528.966	37,117.145	7'68	11'25	17'90	16'19	15'73
Magbúkköny	318.520	430.092	497.683	459.844	394.360	6'99	9'12	10'62	9'88	8'63
Lóheremag	62.051	89.269	87.457	97.985	74.946	1'12	1'62	1'67	1'88	1'49
Luczernemag	23.232	26.693	36.892	32.760	32.728	2'06	2'37	2'65	2'39	2'45
Borsó, lencse, bab	158.494	242.237	289.681	290.277	250.945	5'06	7'44	9'31	9'33	8'22
Lenmag	47.714	58.134	62.894	66.146	48.266	3'80	4'45	5'20	5'34	4'40
Lenfonál	89.706	111.176	105.975	118.015	90.562	7'15	8'50	8'76	9'53	8'26
Kendermag	169.863	212.097	232.382	237.416	196.013	3'00	3'64	4'17	4'24	3'56
Kenderfonál	412.938	522.951	554.081	534.242	478.152	7'29	8'98	9'92	9'54	8'68
Burgonya	30,046.408	45,783.444	48,738.465	48,489.371	37,957.161	57'99	85'25	86'55	85'12	64'99
Dohány	401.764	466.415	727.320	610.368	749.949	9'69	11'07	15'32	12'80	15'34
Czukorrépa	15,905.935	19,225.148	26,492.805	23,613.946	20,671.746	176'13	204'08	241'29	214'61	201'79
Takarmányrépa	28,183.655	37,290.724	53,745.988	47,459.683	47,192.601	181'32	226'33	293'41	255'74	246'01
Csalamádé	10,885.794	21,032.181	27,757.401	26,769.880	18,175.331	123'95	238'71	312'24	267'54	199'20
Luczerna, lóhere	12,591.019	16,700.427	20,984.371	18,260.708	18,396.399	26'43	35'05	41'13	35'95	34'06
Bükkönykeverék, mohar, stb.	9,289.316	13,778.110	16,381.587	14,956.690	12,765.824	24'24	34'82	34'51	29'91	25'78
B) Természetes kaszálók.						Átlagos termés hektáronkint.				
I. Learatott terület (hektár)										
II. Termés (métermázs)										
Egy hektár = 1'87726 kataszteri hold. — ¹⁾ A kiveszett vetések helyébe pótlólag bevetett terület figyelembe vételével. —	3,095.452	3,095.452	3,095.452	3,095.451	3,095.451	18'20	30'20	35'75	29'04	25'72
²⁾ Jegyzetet lásd a 19. lapon.	56,338.635	93,496.848	110,663.751	89,879.500	79,630.268					

Hervát-Szlavonországok.

C z i m	Abszolút számokban					Viszonyszámokban					
	1904	1905	1906	1907	1908	1904	1905	1906	1907	1908	
A) Szántó föld.						Az őszi és tavaszi vetés együttes területének, illetőleg az összes szántó föld %-ában.					
I. Terület (hektároiban).											
Őszi vetés	479.624	481.027	453.687	438.798	461.865	34'42	34'44	32'53	31'44	33'89	
Tavaszi vetés	797.730	809.076	823.154	838.358	813.934	57'26	57'92	59'02	60'07	58'84	
Együtt	1,277.354	1,290.103	1,276.841	1,277.156	1,275.799	91'68	92'36	91'55	91'51	92'29	
Kivesztett vetés területe	9.382	1.841	15.658	16.042	8.504	0'67	0'13	1'12	1'15	0'61	
Ugarnak maradt terület	106.600	104.913	102.312	102.531	98.987	7'65	7'51	7'33	7'34	7'16	
Összes szántó föld	1,393.936	1,396.857	1,394.811	1,395.729	1,383.290	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	
Learatott terület terményenkint.¹⁾						A learatott terület %-ában.					
Őszi búza	283.311	294.614	285.203	276.637	298.832	22'18	22'34	22'34	21'67	23'42	
Tavaszi búza	11.572	10.378	12.535	9.893	8.496	0'91	0'80	0'98	0'78	0'67	
Kétszeres	47.312	44.513	42.510	35.410	36.124	3'70	3'45	3'23	2'77	2'83	
Őszi rozs	76.795	73.308	66.427	64.540	66.566	6'01	5'68	5'21	5'05	5'22	
Tavaszi rozs	3.898	3.938	4.677	4.851	4.352	0'31	0'31	0'37	0'38	0'34	
Őszi árpa	48.893	47.085	43.655	40.788	42.101	3'83	3'65	3'42	3'19	3'29	
Tavaszi árpa	21.236	21.663	22.970	24.328	22.630	1'66	1'68	1'80	1'91	1'77	
Zab	100.293	99.802	101.525	100.632	99.957	7'25	7'75	7'95	7'88	7'83	
Köles	27.421	27.026	27.678	26.337	24.956	2'15	2'09	2'17	2'06	1'96	
Tatárka	3.644	3.824	3.096	2.458	2.427	0'27	0'30	0'24	0'19	0'19	
Őszi és tavaszi repce	5.969	6.158	4.830	3.908	2.470	0'47	0'48	0'38	0'31	0'19	
Szemes tengeri	395.049	399.992	406.631	399.863	406.426	30'93	31'00	31'86	31'32	31'86	
Magbükköny	2.886	3.894	3.993	682	3.447	0'23	0'30	0'31	0'05	0'27	
Borsó, lencse, bab	15.676	15.737	15.507	15.699	16.209	1'23	1'22	1'21	1'23	1'27	
Len	7.871	7.418	7.309	7.177	7.089	0'62	0'57	0'53	0'56	0'56	
Kender	9.218	9.449	9.701	10.097	9.154	0'72	0'73	0'76	0'79	0'72	
Burgonya	71.702	71.738	73.494	74.265	72.717	5'61	5'56	5'76	5'81	5'70	
Dohány	75	58	81	116	128	0'01	0'01	0'01	0'01	0'01	
Czukorrépa	934	1.180	2.240	2.322	2.209	0'07	0'09	0'18	0'18	0'17	
Takarmányrépa	5.139	5.431	5.543	6.043	5.942	0'40	0'42	0'43	0'47	0'47	
Csalamádé	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Luczerna, lóhere	59.788	61.899	63.537	67.343	68.390	4'68	4'80	4'98	5'27	5'36	
Bükkönykeverék, mohar, stb.	38.451	37.204	37.971	42.168	39.243	3'01	2'88	2'97	3'30	3'08	
Egyéb	40.221	43.794	35.728	61.599	35.934	3'15	3'39	2'81	4'82	2'82	
Összesen	1,277.354	1,290.103	1,276.841	1,277.156	1,275.799	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00	
II. Termés (mmázsákban).¹⁾						Átlagos termés hektáronként.					
Őszi búza	2,611.453	3,488.965	2,739.975	2,695.345	3,540.687	9'22	11'84	9'61	9'74	11'86	
Tavaszi búza	66.887	70.050	77.051	72.490	57.272	5'78	6'75	6'15	7'33	6'74	
Kétszeres	421.821	505.649	449.057	258.932	404.381	8'92	11'36	10'56	7'81	11'19	
Őszi rozs	496.538	615.137	459.014	511.118	609.982	6'47	8'39	6'91	7'92	9'16	
Tavaszi rozs	21.155	29.284	28.231	31.522	30.245	5'43	7'44	6'04	6'50	6'95	
Őszi árpa	391.040	464.098	409.815	299.808	411.278	8'00	9'86	9'38	7'85	9'77	
Tavaszi árpa	106.489	159.526	190.641	149.658	144.372	5'01	7'36	8'30	6'15	6'38	
Zab	712.263	881.820	804.240	605.905	617.346	7'10	8'84	7'92	6'02	6'18	
Köles	82.802	129.294	161.000	153.320	165.191	3'02	4'73	5'82	5'82	6'62	
Tatárka	11.048	16.312	11.149	8.273	11.180	3'03	4'27	3'60	3'37	4'61	
Őszi és tavaszi repce	51.012	34.396	44.331	66.338	18.515	8'54	5'59	9'18	16'97	7'50	
Szemes tengeri	2,886.650	4,670.034	5,199.633	4,555.519	5,150.782	7'31	11'68	12'79	11'39	12'67	
Magbükköny	17.856	30.565	34.140	2.945	20.661	6'19	7'84	8'55	4'32	5'99	
Lóheremag	4.207	7.197	6.433	2.579	13.945	1'24	2'52	2'26	2'94	4'19	
Luczernamag	1.504	1.848	5.071	434	2.821	2'45	2'53	6'21	2'71	3'75	
Borsó, lencse, bab	81.269	115.172	131.083	97.287	131.681	5'18	7'32	8'45	6'19	8'12	
Lenmag	6.942	7.278	7.249	1.711	7.598	0'88	0'98	0'99	0'24	1'07	
Lenfonál	41.796	43.787	51.977	46.954	40.194	5'31	5'90	7'11	6'54	5'67	
Kendermag	4.425	6.398	7.122	2.163	5.971	0'48	0'68	0'73	0'21	0'65	
Kenderfonál	62.252	82.675	118.794	103.067	49.004	6'75	8'75	12'25	10'21	5'35	
Burgonya	2,533.994	3,426.245	3,498.364	6,973.896	5,750.450	35'34	47'76	47'60	93'91	79'08	
Dohány	883	1.130	1.223	2.041	1.374	11'77	19'48	15'10	17'59	10'73	
Czukorrépa	92.317	84.495	202.784	244.869	235.558	98'84	71'61	90'52	105'46	106'64	
Takarmányrépa	415.146	480.615	539.574	612.888	1,017.571	80'78	88'50	56'11	101'43	171'25	
Csalamádé	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Luczerna, lóhere	1,322.393	1,975.786	2,126.481	1,532.221	1,071.149	22'12	31'92	33'47	22'75	15'66	
Bükkönykeverék, mohar, stb.	764.505	956.745	1,168.589	868.382	680.290	19'88	25'72	27'85	20'59	15'94	
B) Természetes kaszálók.						Átlagos termés hektáronként.					
I. Learatott terület (hektár)											
II. Termés (métermázsá)	10,656.766	15,598.532	16,327.411	12,794.622	8,394.840	24'38	35'63	37'67	28'71	19'12	

Egy hektár = 1^{10/16} kataszteri hold. — ¹⁾ Jegyzetet lásd a 19. lapon.

Magyarbirodalom.

C z i m	Abszolút számokban					Viszonyszámokban				
	1904	1905	1906	1907	1908	1904	1905	1906	1907	1908
A) Szántóföld.						Az őszi és tavaszi vetés együttes területének, illetőleg az összes szántóföld %ában.				
I. Terület (hektároknban).										
Őszi vetés	4,975.273	5,004.267	5,106.436	4,714.721	5,078.661	36'13	36'38	36'47	32'83	35'97
Tavaszi vetés	6,855.020	7,117.572	7,501.820	7,803.839	7,632.259	49'78	51'68	53'57	54'33	54'06
Együtt	11,830.293	12,121.839	12,608.256	12,518.560	12,710.920	85'91	88'01	90'04	87'16	90'03
Kiveszett vetés területe	567.742	281.404	85.333	534.781	144.143	4'12	2'04	0'61	3'72	1'02
Ugarnak maradt terület	1,372.133	1,370.446	1,309.566	1,309.785	1,262.205	9'97	9'95	9'35	9'12	8'95
Összes szántóföld	13,770.168	13,773.689	14,003.155	14,363.126	14,117.268	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00
Learatott terület terményenkint.¹⁾						A learatott terület %-ában				
Őszi búza	3,577.178	3,602.166	3,735.832	3,421.973	3,731.722	30'24	29'72	29'63	27'34	29'36
Tavaszi búza	118.182	120.044	117.239	130.105	102.459	1'06	0'99	0'93	1'04	0'81
Kétszeres	125.631	123.104	112.812	104.805	93.376	1'06	1'02	0'89	0'84	0'77
Őszi rozs	1,090.828	1,102.973	1,109.142	1,033.281	1,089.407	9'22	9'10	8'80	8'25	8'57
Tavaszi rozs	26.274	26.469	24.203	32.019	23.585	0'22	0'22	0'19	0'26	0'19
Őszi árpa	113.718	111.241	109.638	94.812	104.573	0'96	0'92	0'87	0'76	0'82
Tavaszi árpa	976.443	990.480	1,010.394	1,073.146	1,031.582	8'25	8'17	8'01	8'57	8'12
Zab	1,094.139	1,116.665	1,138.669	1,174.307	1,157.214	9'24	9'20	9'03	9'38	9'09
Köles	46.996	47.968	46.496	54.540	41.275	0'40	0'39	0'37	0'44	0'32
Tatárka	9.747	9.933	8.244	7.699	7.111	0'08	0'08	0'07	0'06	0'06
Őszi és tavaszi repce	32.526	31.221	24.586	21.479	18.583	0'27	0'26	0'19	0'17	0'15
Szemes tengeri	2,358.762	2,523.397	2,719.124	2,840.780	2,766.217	19'95	20'82	21'57	22'69	21'76
Magbűkköny	48.422	51.073	50.918	47.248	49.125	0'41	0'42	0'40	0'38	0'39
Borsó, lencse, bab	46.999	48.283	46.634	46.810	46.716	0'40	0'40	0'37	0'37	0'37
Len	20.412	20.496	19.399	19.564	18.049	0'17	0'17	0'15	0'16	0'14
Kender	65.835	67.674	65.549	66.117	64.228	0'56	0'56	0'52	0'53	0'51
Burgonya	589.818	608.575	636.648	643.917	656.794	4'99	5'02	5'05	5'14	5'16
Dohány	41.535	42.200	47.593	47.804	49.013	0'35	0'35	0'38	0'38	0'39
Czokorrépa	91.240	95.382	112.036	112.355	104.646	0'78	0'79	0'89	0'90	0'82
Takarmányrépa	160.572	170.190	188.718	191.615	197.776	1'36	1'40	1'50	1'53	1'56
Csalamádé	87.825	88.106	88.899	100.056	91.240	0'74	0'73	0'71	0'80	0'72
Luczerna, lóhere	536.207	538.318	572.501	575.232	608.527	4'53	4'44	4'54	4'59	4'79
Bűkkönykeverék, mohar, stb.	421.712	432.945	465.577	495.713	488.666	3'56	3'57	3'69	3'96	3'84
Egyéb	149.292	152.936	157.225	183.183	164.036	1'26	1'26	1'25	1'46	1'29
Összesen	11,830.293	12,121.839	12,608.256	12,518.560	12,710.920	100'00	100'00	100'00	100'00	100'00
II. Termés (mmázsákban).²⁾						Átlagos termés hektáronkint.				
Őszi búza	39,014.731	45,328.978	55,374.101	34,508.448	44,088.284	10'91	12'58	14'81	10'08	11'81
Tavaszi búza	970.220	1,098.394	1,168.961	1,056.477	933.184	8'21	9'15	9'97	8'12	9'11
Kétszeres	1,259.109	1,405.939	1,400.842	932.556	1,117.198	10'02	11'42	12'42	8'90	11'36
Őszi rozs	11,456.599	13,253.829	13,485.114	10,316.267	11,921.335	10'50	12'02	12'16	9'98	10'94
Tavaszi rozs	207.220	229.428	201.157	245.949	196.496	7'89	8'67	8'31	7'68	8'33
Őszi árpa	1,183.401	1,387.664	1,539.254	953.045	1,248.505	10'41	12'47	14'04	10'05	11'94
Tavaszi árpa	10,181.833	12,833.466	14,246.816	13,230.041	11,570.232	10'43	12'96	14'10	12'33	11'32
Zab	9,823.997	12,204.798	13,538.589	12,143.033	10,802.272	8'98	10'93	11'89	10'84	9'38
Köles	202.129	312.127	381.365	446.732	315.611	4'30	6'51	8'20	8'19	7'65
Tatárka	46.201	60.374	49.440	41.143	48.351	4'74	6'08	6'00	5'34	6'80
Őszi és tavaszi repce	263.683	206.432	211.748	210.792	145.238	8'11	6'61	8'61	9'81	7'82
Szemes tengeri	17,974.937	28,558.680	46,584.504	44,084.485	42,267.927	7'62	11'32	17'13	15'52	15'28
Magbűkköny	336.376	460.657	531.823	462.789	415.021	6'95	9'02	10'44	9'79	8'45
Lóheremag	66.258	96.466	93.890	100.564	88.891	1'16	1'66	1'70	1'90	1'66
Luczernamag	24.736	28.541	41.963	33.194	35.549	2'08	2'38	2'84	2'40	2'52
Borsó, lencse, bab	239.763	357.409	420.764	387.564	382.626	5'10	7'40	9'02	8'28	8'19
Lenmag	54.656	65.412	70.143	67.857	55.864	2'68	3'19	3'62	3'47	3'10
Lenfonál	131.502	154.963	157.952	164.969	130.756	6'44	7'56	8'14	8'43	7'24
Kendermag	174.288	218.495	239.504	239.579	201.984	2'65	3'23	3'64	3'62	3'14
Kenderfonál	475.190	605.626	672.875	637.309	527.156	7'22	8'95	10'27	9'64	8'21
Burgonya	32,580.402	49,209.639	52,236.829	55,463.267	43,707.611	55'24	80'86	82'05	86'13	66'55
Dohány	402.647	467.545	728.543	612.409	751.323	9'69	11'08	15'31	12'81	15'33
Czokorrépa	15,998.252	19,309.643	26,695.589	23,858.815	20,907.304	175'34	202'45	238'27	212'35	199'79
Takarmányrépa	28,598.801	37,771.339	54,285.562	48,072.571	48,210.172	178'11	221'94	287'65	250'88	243'76
Csalamádé	10,885.794	21,032.181	27,757.401	26,769.880	18,175.331	123'95	238'71	312'24	267'54	199'20
Luczerna, lóhere	13,913.412	18,676.213	23,110.852	19,792.929	19,467.548	25'95	34'69	40'37	34'41	31'99
Bűkkönykeverék, mohar, stb.	10,053.821	14,734.855	17,550.176	15,825.072	13,446.114	23'84	34'03	33'97	29'15	25'00
B) Természetes kaszálók.						Átlagos termés hektáronkint.				
I. Learatott terület (hektár)	3,532.628	3,533.202	3,528.991	3,541.140	3,534.461					
II. Termés (métermázsza) ...	66,995.401	109,095.380	128,991.162	102,674.122	88,025.108	18'96	30'88	35'99	28'99	24'90

Egy hektár = 10000 kataszteri hold. — 1) A kivett vetések helyébe pótlólag bevetett terület az anyaországot illetőleg figyelembe vétetett. 2) Jegyzetet lásd a 19. lapon.

26. Szőlőterület és bortermelés 1886-tól 1908-ig.

Év	Szőlőterület hektárokbán	Termett újbor			Az összes szőlőszeti termelés értéke		Szőlőterület hektárokbán	Termett újbor			Az összes szőlőszeti termelés értéke				
		összesen ezer hektoliterekben	átlag hektáronként hektoliter	Az eladott szőlő mennyisége 1000 mm.	ezer koronában	átlag hektáronként koronákban		összesen ezer hektoliterekben	átlag hektáronként hektoliter	Az eladott szőlő mennyisége 1000 mm.	ezer koronában	átlag hektáronként koronákban			
Magyarország.												Horvát-Szlavonországek.			
Átlag 1886-90.....	340.596	4.154	12 ¹⁰	47	86.278	253	64.981	981	15 ¹⁰	1	19.296	297			
» 1891-95.....	230.369	1.257	5 ¹⁶	36	46.295	201	51.709	218	4 ²²	2	5.966	115			
» 1896-1900.....	211.433	1.417	6 ⁷⁰	54	50.938	241	40.219	217	5 ⁴⁰	5	8.017	199			
1903.....	239.063	2.433	10 ¹⁸	134	68.386	286	39.148	515	13 ¹⁶	12	15.321	391			
1904.....	248.094	3.471	13 ⁶⁹	188	108.366	437	41.269	786	19 ⁶⁸	9	22.153	537			
1905.....	257.781	3.170	12 ³⁰	147	100.139	388	42.790	667	15 ⁵⁹	10	21.284	497			
Átlag 1901-1905.....	241.236	2.862	11 ⁸⁶	132	85.355	356	39.627	613	15 ⁴⁶	9	13.216	460			
1906.....	269.659	3.088	11 ²⁵	134	99.481	397	43.607	561	12 ⁵⁶	11	19.850	455			
1907 ¹⁾	275.795	3.069	11 ¹³	183	126.175	457	40.211	724	18 ⁰¹	6	27.159	675			
1908 ¹⁾	289.613	6.515	22 ¹⁰	264	173.002	597	39.830	1.509	37 ⁸⁷	10	34.014	854			

Egy hektár = 1^{1/2} kataszteri hold. — 1) Horvát-Szlavonországek szőlőterületének csökkenése onnan van, hogy a parlagon lévő, felhagyott szőlők területének legnagyobb része nem vétetett számba.

27. A szőlőterület a termőerő és a talaj minősége szerint 1900-tól 1908-ig.

Közjogi alkatrész; év	Új ültetésű		Teljes termésben levő		Elvénült		Phylloxera-lepett		Összes	Peronospora-lepett	Az új ültetésű		A teljes termésben levő		Az összes területből immunis talajú			
	hektár	%	hektár	%	hektár	%	hektár	%			hektár	%	hektár	%		hektár	%	
	szőlőterület																	
Magyarország.	1900.....	55.815	25 ²	103.232	46 ⁶	27.468	12 ⁴	35.323	15 ⁶	221.838	106.953	48 ²	19.739	35 ⁴	67.187	51 ⁴	86.926	39 ²
	1901.....	54.820	24 ²	110.362	48 ⁶	26.381	11 ⁶	35.484	15 ⁶	227.047	89.370	39 ⁴	17.627	32 ²	71.389	52 ²	80.016	39 ²
	1902.....	58.882	25 ²	116.699	49 ⁸	25.058	10 ⁷	33.554	14 ⁴	234.193	111.477	47 ⁶	18.573	31 ⁶	73.557	51 ⁶	92.130	39 ⁶
	1903.....	58.681	24 ⁶	123.886	51 ⁸	23.485	9 ⁸	33.011	13 ⁸	239.063	86.688	36 ⁸	17.859	30 ⁴	77.542	52 ⁶	95.401	39 ⁶
	1904 ¹⁾			213.068	85 ⁶			35.026	14 ¹⁾	248.094	44.778	18 ¹⁾	16.024	33 ⁴	81.855	49 ⁶	97.879	39 ⁶
	1905 ¹⁾			222.719	86 ⁴			35.062	13 ¹⁾	257.781	96.197	37 ²	16.674	33 ⁸	85.311	49 ²	101.985	39 ⁶
	1906 ¹⁾			237.159	87 ¹⁾			32.500	12 ¹⁾	269.659	116.707	43 ⁸	17.009	33 ⁸	94.173	50 ⁴	111.182	41 ²
	1907 ¹⁾			245.299	88 ²⁾			30.496	11 ¹⁾	275.795	96.923	35 ¹⁾	17.090	33 ⁷⁾	97.740	50 ²⁾	114.830	41 ⁶
	1908 ¹⁾			261.130	90 ²⁾			28.483	9 ¹⁾	289.613	52.613	18 ¹⁾	16.595	31 ⁴⁾	102.334	49 ¹⁾	118.929	41 ¹⁾
	Horvát-Szlavonországek.	1900.....	6.147	16 ⁰	26.545	69 ²⁾			5.695	14 ⁸	33.387	15.007	39 ¹⁾					
1901.....		5.981	16 ²⁾	26.429	71 ⁶			4.507	12 ²⁾	36.917	5.707	15 ⁶						
1902.....		5.523	14 ⁶	26.175	68 ⁶			6.314	16 ⁶	38.012	10.802	24 ⁴						
1903.....		5.858	14 ⁰	25.357	64 ⁶			7.933	20 ⁸	39.148	7.334	18 ⁷						
1904.....		5.187	12 ⁶	31.839	77 ²⁾			4.213	10 ²⁾	41.269	4.000	9 ¹⁾						
1905.....		4.917	11 ⁸	32.744	76 ⁶			5.129	12 ⁰	42.790	12.426	29 ⁰						
1906.....		5.159	11 ⁸	32.707	75 ⁶			5.741	13 ²⁾	43.607	8.188	18 ⁶						
1907 ²⁾		3.907	9 ⁷	33.214	82 ⁶			3.090	7 ¹⁾	40.211	2.975	7 ⁴						
1908 ²⁾		3.917	9 ⁸	34.168	85 ⁶			1.745	4 ⁴	39.830	1.143	2 ⁶						

Nincs immunis talajú szőlő.

Egy hektár = 1^{1/2} kataszteri hold. — 1) Nem termő új ültetés, teljes termésben levő és elvénült együtt. — 2) Horvát-Szlavonországek szőlőterületének csökkenése onnan van, hogy a parlagon lévő, felhagyott szőlők területének legnagyobb része nem vétetett számba. — 2) Összefoglalva a teljes termésben levő szőlővel.

28. A szőlőművelők szakképztségének fejlesztése érdekében tartott tanfolyamok száma s a permetezett és szénkénnel gyérített szőlők terjedelme 1896-tól 1908-ig.

Év	Szőlőfásoltási		Szőlőzöldoltási		Szőnkénekezési		Peronosporpermetezési		Más irányú		Összes		Permetezett	Szőnkénnel gyérített	
	tanfolyamok	résztevők	tanfolyamok	résztevők	tanfolyamok	résztevők	tanfolyamok	résztevők	tanfolyamok	résztevők	tanfolyamok	résztevők			
száma															
Magyarország.	Átlag 1896-1900...	151	6.126	148	4.418	69	1.320	1)	390	18.080	758	30.444	125.258	6.466	
	» 1901-1905...	128	8.999	155	6.051	138	5.349	59	1.809	602	22.558	1.082	44.766	207.954	18.492
	1906.....	65	3.277	67	2.743	72	2.050	—	—	560	14.869	764	22.939	224.823	33.828
	1907.....	106	5.234	108	3.738	124	3.446	—	—	596	16.897	934	29.315	236.516	32.226
	1908.....	165	5.787	143	4.606	172	5.018	1)	—	689	22.564	1.169	37.975	259.915	36.023
Horvát-Szlavonországek.	Átlag 1896-1900...	9	822	9	1.914	—	—	—	—	—	18	2.736	23.176	58	
	» 1901-1905...	4	328	6	324	—	—	2	464	2	141	14	1.257	27.386	2)
	1906.....	3	108	7	320	—	—	10	560	8	240	25	1.228	35.587	2)
	1907.....	5	268	12	956	—	—	8	370	6	400	31	1.994	2)	47
	1908.....	15	430	28	740	10	150	60	1.800	15	300	128	3.420	2)	2)

Egy hektár = 1^{1/2} kataszteri hold. — 1) Összefoglalva a más irányú tanfolyamokkal és az ezeken résztvevők számával. —

2) Adatok nincsenek.

29. Az állami szőlőtelepek 1908. évi vesszőtermése és 1908/909. évi forgalma európai szőlővesszőkből Magyarországon.

Részletezés	Fehér		Vörös		Csemege-fajták		Vegyes fajok		Összesen	
	bortermék									
	sima	gyökerez	sima	gyökerez	sima	gyökerez	sima	gyökerez	sima	gyökerez
	ezer darabokban									
Összesen	794 ^o	191 ^o	108 ^o	56 ^o	61 ^o	120 ^o	—	—	963 ^o	367 ^o
I. Rendelkezésre állott	a) Vesszőtermelés.									
a) saját termésű vesszőkből	794 ^o	191 ^o	108 ^o	56 ^o	61 ^o	120 ^o	—	—	963 ^o	367 ^o
b) magán-telepekről vett vesszőkből	2.800 ^o	—	200 ^o	—	80 ^o	—	—	—	3.080 ^o	—
Összesen	3.594 ^o	191 ^o	308 ^o	56 ^o	141 ^o	120 ^o	—	—	4.043 ^o	367 ^o
II. Kiosztatott	b) Vesszőforgalom.									
a) rendes áron	—	120 ^o	—	28 ^o	—	48 ^o	—	—	—	196 ^o
b) ingyen és mérsékelt áron	75 ^o	28 ^o	10 ^o	16 ^o	10 ^o	35 ^o	—	—	95 ^o	79 ^o
Összesen	75 ^o	148 ^o	10 ^o	44 ^o	10 ^o	83 ^o	—	—	95 ^o	275 ^o
III. A telepek czéljaira, oltásra, iskolázásra, stb. felhasználtatott	3.519 ^o	42 ^o	298 ^o	12 ^o	131 ^o	37 ^o	—	—	3.948 ^o	91 ^o
Együtt	3.594 ^o	191 ^o	308 ^o	56 ^o	141 ^o	120 ^o	—	—	4.043 ^o	367 ^o

30. Az állami szőlőtelepek 1908. évi szőlőoltvány-termése és 1908/909. évi szőlőoltvány-forgalma Magyarországon.

Részletezés	Fehér		Vörös		Csemege-fajták		Vegyes fajok		Összesen	
	bortermék									
	fás	zöld	fás	zöld	fás	zöld	fás	zöld	fás	zöld
	ezer darabokban									
Összesen	1.196 ^o	51 ^o	95 ^o	0 ^o	63 ^o	3 ^o	9 ^o	—	1.363 ^o	55 ^o
I. Rendelkezésre állott	a) Szőlőoltvány-termelés.									
a) saját termésű oltványokból	1.196 ^o	51 ^o	95 ^o	0 ^o	63 ^o	3 ^o	9 ^o	—	1.363 ^o	55 ^o
b) magán-telepekről vett oltványokból	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen	1.196 ^o	51 ^o	95 ^o	0 ^o	63 ^o	3 ^o	9 ^o	—	1.363 ^o	55 ^o
II. Kiosztatott	b) Szőlőoltvány-forgalom.									
a) rendes áron	141 ^o	9 ^o	10 ^o	—	12 ^o	—	2 ^o	—	165 ^o	9 ^o
b) ingyen és mérsékelt áron	740 ^o	3 ^o	64 ^o	—	38 ^o	—	7 ^o	—	850 ^o	3 ^o
Összesen	881 ^o	12 ^o	74 ^o	—	50 ^o	—	9 ^o	—	1.015 ^o	12 ^o
Visszamaradt	314 ^o	39 ^o	20 ^o	0 ^o	13 ^o	3 ^o	—	—	347 ^o	42 ^o
Együtt	1.196 ^o	51 ^o	95 ^o	0 ^o	63 ^o	3 ^o	9 ^o	—	1.363 ^o	55 ^o

31. Az állami szőlőtelepek 1908. évi vesszőtermése és 1908/909. évi forgalma amerikai szőlővesszőkből Magyarországon.

Részletezés	Riparia portalis		Vitis Solonis		Rupestris Monticola		Egyéb fajták		Összesen	
	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.
		osztályú: ezer darabokban								
I. Rendelkezésre állott	Vesszőtermelés és vesszőforgalom.									
saját termésű vesszőkből {	28.445 ^o	7.778 ^o	570 ^o	157 ^o	858 ^o	627 ^o	245 ^o	126 ^o	30.118 ^o	8.688 ^o
gyökerez	1.129 ^o	781 ^o	90 ^o	17 ^o	246 ^o	172 ^o	28 ^o	27 ^o	1.493 ^o	997 ^o
II. Kiosztatott	b) Vesszőforgalom.									
a) rendes áron {	17.627 ^o	823 ^o	100 ^o	—	300 ^o	27 ^o	16 ^o	20 ^o	18.043 ^o	870 ^o
gyökerez	725 ^o	586 ^o	3 ^o	1 ^o	124 ^o	103 ^o	12 ^o	14 ^o	864 ^o	704 ^o
b) ingyen és mérsékelt áron {	6.746 ^o	860 ^o	89 ^o	—	223 ^o	106 ^o	46 ^o	18 ^o	7.104 ^o	984 ^o
gyökerez	370 ^o	151 ^o	6 ^o	—	67 ^o	56 ^o	4 ^o	3 ^o	447 ^o	210 ^o
Összesen {	24.373 ^o	1.683 ^o	189 ^o	—	523 ^o	133 ^o	62 ^o	38 ^o	25.147 ^o	1.854 ^o
gyökerez	1.095 ^o	737 ^o	9 ^o	1 ^o	191 ^o	159 ^o	16 ^o	17 ^o	1.311 ^o	914 ^o
III. Felhasználtatott	a) telepek czéljaira, folytatólagos telepítésre, oltványkész., iskolázásra									
sima	4.072 ^o	6.095 ^o	381 ^o	157 ^o	335 ^o	494 ^o	183 ^o	88 ^o	4.971 ^o	6.834 ^o
gyökerez	34 ^o	44 ^o	81 ^o	15 ^o	55 ^o	13 ^o	11 ^o	10 ^o	181 ^o	83 ^o

Közjogi alkatrészek, országgrészek, törvényhatóságok	Immunis homoktalajú				Nem immunis (agyagos-, kavicsos-, sziklás-, televényes stb.) talajú									
	még nem termő szőlők		termő szőlők	összesen	h e g y i s z ő l ő k									
	1908. évi ültetés	korábbi ültetés			európai vesszőkkel beültetve					amerikai vesszőkkel beültetve				
			még nem termő szőlők		termő egészséges szőlők	phyloxera-lepett, de még termő szőlők	összesen	még nem termő szőlők		termő szőlők	összesen			
			1908. évi ültetés	korábbi ültetés				1908. évi ültetés	korábbi ültetés					
h e k t á r o k b a n														
Magyarország.														
a) Duna bal partja.														
Árva vármegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bars »	—	—	10	10	6	43	107	47	203	35	99	250	384	
Esztergom vmegye ...	36	83	1.419	1.538	31	127	192	198	548	17	33	177	227	
Hont »	6	22	104	132	13	54	258	27	352	70	213	1.220	1.503	
Selmeczbánya tvj. ...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Liptó vármegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Nógrád »	1	15	249	265	15	53	181	47	296	60	170	795	1.025	
Nyitra »	14	51	415	480	65	145	635	903	1.748	32	46	192	270	
Pozsony »	1	19	170	190	14	49	569	845	1.477	184	298	263	745	
Pozsony tvj.	—	—	3	3	—	—	259	288	547	46	17	35	98	
Trencsén vmegye ...	—	—	—	—	—	—	7	—	7	—	—	1	1	
Turóc »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Zólyom »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Összesen	58	190	2.370	2.618	144	471	2.208	2.355	5.178	444	876	2.933	4.258	
b) Duna jobb partja.														
Baranya vármegye ...	10	28	165	203	159	315	362	782	1.618	705	1.247	6.090	8.042	
Pécs tvj.	—	—	—	—	—	—	—	13	13	10	20	954	984	
Fejér vármegye	24	146	1.526	1.696	188	592	1.897	767	3.444	33	154	998	1.185	
Székesfehérv. tvj. ...	3	6	119	128	2	25	135	34	196	—	2	383	385	
Győr vármegye	47	59	407	513	49	112	374	185	720	—	—	20	20	
Győr tvj.	—	1	5	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Komárom vármegye ...	47	138	1.795	1.980	50	240	374	335	999	—	3	77	80	
Komárom tvj.	4	8	94	106	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Moson vármegye	6	39	51	96	10	25	30	162	227	47	79	156	282	
Somogy »	116	298	1.710	2.124	321	641	2.328	2.760	6.050	212	310	814	1.336	
Sopron »	3	8	76	87	58	298	578	595	1.529	190	431	649	1.270	
Sopron tvj.	—	—	—	—	—	225	—	348	578	28	43	73	144	
Tolna vármegye	93	240	3.467	3.800	377	555	2.087	1.224	4.243	137	404	3.279	3.820	
Vas »	6	8	32	46	59	230	1.548	491	2.328	47	33	93	173	
Veszprém »	14	55	468	537	102	120	763	559	1.544	69	62	433	564	
Zala »	12	32	619	663	239	572	1.976	3.966	6.753	1.078	1.947	5.136	8.161	
Összesen	385	1.066	10.534	11.985	1.614	3.950	12.452	12.221	30.237	2.556	4.735	19.155	26.446	
c) Duna-Tisza köze.														
Bács-Bodrog vmegye ...	244	1.063	7.796	9.103	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Baja tvj.	9	87	690	786	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Szabadka tvj.	147	363	4.943	5.453	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Ujvidék tvj.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Zombor tvj.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Csongrád vármegye ...	143	437	3.918	4.498	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Hód.-Vásárhely tvj. ...	13	3	138	154	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Szeged tvj.	178	307	7.043	7.528	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Héves vármegye	186	167	2.113	2.466	21	38	28	76	163	515	572	4.338	5.425	
Jász-N.-Szolnok vm. ...	308	709	4.841	5.858	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Pest-P.-S.-Kiskun » ...	1.534	4.906	37.726	44.166	87	401	1.518	573	2.579	17	150	953	1.120	
Budapest sz.-főv. ...	—	2	59	61	9	17	405	63	494	16	15	364	395	
Kecskemét tvj.	135	559	5.327	6.021	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Összesen	2.897	8.603	74.594	86.094	117	456	1.951	712	8.236	548	737	5.655	6.940	
d) Tisza jobb partja.														
Abauj-Torna várm. ...	1	1	—	2	3	8	82	10	103	40	63	577	680	
Kassa tvj.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Bereg vármegye	—	14	25	39	1	4	18	—	23	48	193	1.964	2.205	
Borsod »	7	18	310	335	6	21	65	49	141	172	251	1.890	2.113	
Gömör- és K.-H. vm. ...	1	—	2	3	7	9	52	24	92	3	2	88	93	
Sáros vármegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Szepes »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Ung »	—	—	33	33	—	1	18	11	30	20	87	353	460	
Zemplén »	9	40	342	391	8	110	774	331	1.223	70	232	3.657	3.959	
Összesen	18	73	712	803	25	153	1.009	425	1.612	853	828	8.329	9.510	

*) Jegyzetét lásd a 19. lapon. — Egy hektár = 1 terasz kataszteri hold.

Nem immunis (agyasos-, kavicsos-, sziklás-, televényes stb.) talajú s í k és lap á l y sz ő l ő k										Összes szőlőterület (immunis és nem im- munis talajú együtt- véve)	A phylloxeralepett területből szénkéngé- gel gyűrített	Peronospora által sújtva	A peronospora ellen permetezett	Szőlőbetegségek által sújtott terület	Rovarkárok	Elemi csapások
európai vesszőkkel beültetve					amerikai vesszőkkel beültetve											
még nem termő szőlők		termő egészszé- ges szőlők	phyloxera- lepett, de még termő szőlők	össze- sen	még nem termő szőlők		termő szőlők	össze- sen								
1908. évi ültetés	ko- rábbi ültetés				1908. évi ültetés	korábbi ültetés										
h e k t á r o k b a n																
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	3	11	6	20	1	1	1	3	620	54	140	483	—	—	—	
12	69	113	214	408	1	2	5	8	2.729	422	213	2.658	13	—	44	
3	20	52	2	77	12	25	121	158	2.222	8	585	1.859	58	—	314	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1	—	35	6	42	2	1	9	12	1.640	11	81	1.500	5	1	221	
9	24	109	73	215	7	2	23	32	2.745	423	945	2.470	408	288	336	
7	49	167	210	433	37	89	115	241	3.086	168	366	2.456	21	—	75	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	648	288	648	648	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—	2	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
32	165	487	511	1.195	60	120	274	454	13.698	1.374	2.978	12.076	505	289	1.098	
30	49	163	178	420	86	218	799	1.103	11.386	612	1.785	9.288	595	6	1.149	
—	—	10	—	10	1	1	2	4	1.011	13	—	823	—	—	207	
143	183	1.480	470	2.276	5	31	93	129	8.730	1.141	752	8.297	326	135	35	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	709	—	—	691	46	—	—	
5	24	246	8	283	—	—	2	2	1.538	163	235	1.310	2	—	101	
—	—	4	1	5	—	—	—	—	11	1	—	7	—	—	—	
16	60	213	126	415	—	—	—	—	3.474	297	1.020	3.239	205	—	98	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	106	—	1	102	—	—	—	
20	23	58	68	169	54	34	171	259	1.033	65	302	938	1	—	406	
96	160	879	433	1.568	29	65	99	193	11.271	1.322	3.064	10.356	402	—	233	
18	88	105	139	350	72	213	195	480	3.716	221	1.070	3.253	37	—	448	
—	9	—	2	11	—	—	—	—	728	40	—	728	—	—	—	
149	259	828	821	2.057	2	13	79	94	14.014	2.037	1.564	13.404	364	25	318	
—	—	25	21	46	1	—	—	1	2.594	43	423	2.229	62	—	213	
60	46	420	170	696	—	1	33	34	3.375	337	764	3.046	160	—	660	
24	121	179	171	495	14	11	44	69	18.141	1.641	2.136	15.548	199	—	626	
561	1.022	4.610	2.608	8.801	264	587	1.517	2.368	79.837	7.933	13.116	73.259	2.399	166	4.494	
343	678	1.861	1.735	4.617	132	287	1.338	1.757	15.477	924	7.206	14.679	166	1.162	1.256	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	786	—	—	785	—	—	69	
3	14	24	86	127	—	—	4	4	5.584	—	5.584	5.584	86	4.086	6.735	
—	—	—	—	—	—	—	450	450	450	—	230	450	450	—	—	
2	8	—	86	96	3	5	9	17	113	—	86	113	—	—	—	
4	9	144	45	202	3	6	115	124	4.824	—	1.808	4.713	9	173	10	
10	5	109	2	126	1	1	15	17	297	2	—	230	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	12	12	7.540	—	2.014	7.500	—	—	—	
39	77	265	285	666	81	93	498	672	9.392	6	137	8.337	31	30	740	
34	91	537	153	815	18	68	462	548	7.221	10	1.274	7.525	57	—	334	
108	191	1.187	604	2.090	10	16	99	125	50.080	544	4.100	47.679	203	1.016	1.854	
7	8	29	—	44	—	—	—	—	994	62	—	1.081	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	6.021	—	—	6.021	—	—	—	
550	1.081	4.156	2.996	8.783	248	476	3.002	3.726	108.779	1.548	22.439	104.697	1.002	6.467	10.998	
—	—	1	—	1	1	1	34	36	822	9	10	527	—	2	378	
1	—	18	1	20	—	—	—	—	20	1	—	19	—	—	—	
—	—	1	—	1	—	—	—	—	2.268	—	193	2.118	394	—	265	
16	12	107	47	182	3	3	51	57	2.828	20	150	2.416	—	—	277	
—	—	1	—	1	—	—	—	—	189	5	3	140	—	—	18	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	3	—	3	—	6	—	6	532	4	26	317	19	—	54	
2	2	105	77	186	—	2	4	6	5.765	207	977	4.057	19	8	758	
19	14	236	125	394	4	12	89	105	12.424	246	1.359	9.594	432	10	1.750	

*) Jegyzetet lásd a 13. lapon. — Egy hektár = 1,777777 kataszteri hold.

Közjogi alkatrész, országgrész, törvényhatóság	Immunis homoktalajú				Nem immunis (agyagos-, kavicsos-, sziklás-, televényes stb.) talajú								
	még nem termő szőlők		termő szőlők	össze- sen	h e g y i s z ő l ő k								
	1908. évi ültetés	korábbi ültetés			európai vesszőkkel beültetve				amerikai vesszőkkel beültetve				
			még nem termő szőlők		termő egészséges szőlők	phyloxera-lepett, de még termő szőlők	össze- sen	még nem termő szőlők		termő szőlők	össze- sen		
			1908. évi ültetés	korábbi ültetés				1908. évi ültetés	korábbi ültetés				
h e k t á r o k b a n													
e) Tisza bal partja.													
Békés vármegye ...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bihar » ...	18	295	1.781	2.094	6	6	31	8	51	152	429	3.848	4.429
Nagy-Várad tjv. ...	—	—	3	3	—	—	—	—	—	8	31	614	653
Hajdú vármegye ...	154	263	1.852	2.269	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Debreczen tjv. ...	49	118	737	904	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Máramaros vmegye	—	—	—	—	—	1	5	—	6	—	—	—	—
Szabolcs »	201	1.009	5.016	6.226	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szatmár »	144	215	1.228	1.587	6	9	26	86	127	56	186	1.069	1.311
Sz.-Németi tjv. ...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	115	—	490	605
Szilágy vármegye ...	1	4	8	13	10	5	52	6	73	127	370	2.128	2.625
Ugocsa »	—	2	2	4	7	5	16	2	30	29	103	474	606
Összesen ...	567	1.906	10.627	13.100	29	26	130	102	287	487	1.119	8.623	10.229
f) Tisza-Maros szöge.													
Arad vármegye ...	3	101	203	307	6	20	129	36	191	67	447	4.245	4.759
Arad tjv. ...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Csanád vármegye ...	15	12	116	143	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Krassó-Szörény vm.	—	5	—	5	23	29	103	12	167	82	128	790	1.000
Temes vármegye ...	75	397	2.623	3.095	27	66	259	5	357	353	422	4.256	5.031
Temesvár tjv. ...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Versecz tjv. ...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	6	1.688	1.702
Torontál vármegye	64	149	446	659	9	58	131	—	198	—	14	38	52
Pancsova tjv. ...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen ...	157	664	3.388	4.209	65	173	622	53	913	510	1.017	11.017	12.544
g) Királyhágón túl.													
Alsó-Fehér vármegye	2	3	13	18	14	23	318	409	764	140	280	657	1.087
Beszt.-Naszód »	1	—	6	7	1	1	251	191	444	38	38	38	114
Brassó vármegye ...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Csik »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fogarasz »	—	—	—	—	—	—	55	—	55	—	—	—	—
Háromszék »	—	—	—	—	—	—	6	—	6	—	—	—	—
Hunyad »	—	—	—	—	4	26	276	200	506	20	25	51	96
Kis-Küküllő vm. ...	1	1	1	3	25	56	109	500	690	199	250	369	818
Kolozs »	—	—	17	17	11	13	273	113	410	47	54	103	204
Kolozsvár tjv. ...	—	—	—	—	—	—	16	—	16	8	—	11	19
Maros-Torda vm. ...	—	—	—	—	6	23	517	497	1.043	53	88	74	215
M.-Vásárhely tjv. ...	—	—	—	—	—	—	—	41	41	6	11	13	30
Nagy-Küküllő vm. ...	—	1	45	46	38	108	632	680	1.458	121	174	285	580
Szeben »	—	1	18	19	23	37	785	823	1.668	29	23	18	70
Szolnok-Doboka »	1	—	9	10	17	12	118	114	261	39	33	75	147
Torda-Aranyos »	—	—	—	—	10	49	110	100	269	63	110	278	451
Udvarhely »	—	—	—	—	2	6	33	105	146	—	1	—	1
Összesen ...	5	6	109	120	151	354	3.499	3.773	7.777	763	1.087	1.982	3.832
h) Fiume v. és ker.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Magyarorsz. öszs.	4.087	12.508	102.334	118.929	2.145	5.583	21.871	19.641	49.240	5.661	10.399	57.694	73.754
Horv.-Szlavonors.													
Belovár-Kőrös vm. ...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lika-Korbava »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Modrus-Fiume »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pozsega »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szerém »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zimony tjv. ...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Varasd vármegye ...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Varasd tjv. ...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Verőcze vármegye ...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Eszék tjv. ...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zágráb vármegye ...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zágráb tjv. ...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen ...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Magyarbirod. öszs.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Részletes adatok nincsenek.

*) Jegyzetét lásd a 13. lapon. — Egy hektár = 10000 kataszteri hold.

Nem immunis (agyagos-, kavicsos-, sziklás-, televényes stb.) talaju s í k és l a p á l y s z ő l ő k										Összes szőlőterület (immunis és nem im- munis talaju együtt- véve)	A phylloxeralepett területből szőlőkéneg- gel gyérítetett	Peronospora által sújtva	A peronospora ellen permetezettett	Szőlőbetegségek által sújtott terület	Rovarkárok	Elemi csapások						
európai vészökkel beültetve					amerikai vészökkel beültetve																	
még nem termő szőlők		termő egészszéges szőlők	phylloxera- lepett, de még termő szőlők	össze- sen	még nem termő szőlők		termő szőlők	össze- sen	Összes szőlőterület (immunis és nem im- munis talaju együtt- véve)								A phylloxeralepett területből szőlőkéneg- gel gyérítetett	Peronospora által sújtva	A peronospora ellen permetezettett	Szőlőbetegségek által sújtott terület	Rovarkárok	Elemi csapások
1908. évi ültetés	ko- rábbi ültetés				1908. évi ültetés	korábbi ültetés																
36	83	506	292	917	46	135	776	957	1.874	38	166	1.652	100	6	88							
9	19	141	218	387	56	161	619	836	7.797	3	664	7.270	368	—	442							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	656	—	99	614	—	—	39							
—	22	35	379	436	21	70	186	277	2.982	102	75	2.559	26	28	86							
—	—	147	—	147	—	—	—	—	1.051	—	—	1.051	—	—	—							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	2	—	—	—							
2	36	117	36	191	3	13	143	159	6.576	13	2.065	6.066	403	427	411							
6	8	40	24	78	2	7	72	81	3.184	—	911	2.720	35	—	410							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	605	—	433	260	—	—	—							
—	2	—	—	2	—	1	5	6	2.719	—	352	2.044	66	1	415							
—	2	4	—	6	—	—	7	7	653	—	23	538	3	—	64							
53	172	990	949	2.164	128	387	1.808	2.323	28.103	156	4.788	24.776	1.001	462	1.955							
18	64	336	59	477	88	145	848	1.081	6.815	—	404	5.447	60	4	996							
—	1	1	—	2	2	—	156	158	160	—	—	160	—	—	—							
24	45	173	79	321	5	21	81	107	571	5	170	479	10	2	62							
15	5	25	6	51	24	11	78	113	1.338	8	84	992	34	—	70							
144	110	410	182	846	199	339	1.118	1.656	10.985	9	1.080	10.072	18	21	2.563							
—	1	3	1	5	2	5	76	83	88	—	—	88	—	—	12							
—	—	—	—	—	69	167	725	961	2.663	—	691	2.663	—	232	2.663							
1.954	2.103	3.597	1.258	8.912	262	541	1.395	2.198	12.019	127	2.606	10.735	142	143	967							
17	4	10	4	35	37	17	130	184	219	3	—	219	—	—	—							
2.172	2.333	4.555	1.589	10.649	688	1.246	4.607	6.541	34.856	152	5.035	30.855	264	402	7.333							
—	6	5	28	39	11	11	36	58	1.966	21	452	1.348	107	—	168							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	565	3	64	434	15	—	27							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	55	—	6	9	—	—	6							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	6	—	—	—							
1	—	12	11	24	1	—	3	4	630	—	106	215	—	23	187							
—	—	—	—	—	2	—	—	2	1.513	90	356	1.228	—	—	90							
1	—	3	—	4	—	—	1	1	636	2	113	417	—	1	106							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	35	—	—	—	—	—	—							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.258	11	553	597	24	—	272							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	71	—	—	68	—	—	—							
—	—	1	—	1	1	1	1	3	2.088	174	687	1.799	2	—	226							
—	1	20	24	45	—	3	2	5	1.807	1	265	1.407	1	3	487							
—	—	—	1	1	—	—	—	—	419	—	125	249	2	—	100							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	720	19	101	425	2	—	124							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	147	—	70	72	—	—	6							
2	7	41	64	114	15	15	43	73	11.916	321	2.898	8.272	153	27	1.799							
3.839	4.794	15.075	8.842	32.100	1.407	2.843	11.340	15.590	289.613	11.730	52.613	263.529	5.756	7.823	29.427							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	6.574	—	296	—	99	—	419							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	192	—	19	—	—	—	—							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.015	—	47	—	35	—	63							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	3.268	—	101	—	23	—	304							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	8.979	—	68	—	68	—	147							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	461	—	—	—	—	—	—							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	5.821	—	181	—	29	—	371							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	165	—	—	—	—	—	—							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	3.759	—	175	—	60	—	300							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	119	—	—	—	—	—	—							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	9.254	—	256	—	47	—	225							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	223	—	—	—	—	—	—							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	39.830	—	1.143	—	861	—	1.829							
—	—	—	—	—	—	—	—	—	329.443	—	53.756	—	6.117	—	31.256							

Részletes adatok nincsenek.

*) Jegyzetet lásd a 13. lapon. — Egy hektár = 1.0000 kataszteri hold.

Közjogi alkatrész, országgrész, törvényhatóság	Must termelt összesen	Előállított bor		Eladott szőlő- mennyiség (métermázs)	A termelés értéke (koronákban)	Közjogi alkatrész, országgrész, törvényhatóság	Must termelt összesen	Előállított bor		Eladott szőlő- mennyiség (métermázs)	A termelés értéke (koronákban)
		összesen	átlag hek- táronként					összesen	átlag hek- táronként		
	hektoliter						hektoliter				
Magyarország.						e) Tisza bal p.					
a) Duna bal partja.						Békés vármegye	20.745	18.671	9'96	3.111	576.474
Árva vármegye						Bihar >	241.407	217.272	27'87	5.075	4.447.631
Bars >	8.336	7.498	12'09	91	285.471	Nagy-Várad tjv.	24.500	22.051	33'61	1.492	575.032
Esztergom	104.001	93.534	34'27	18.898	2.988.018	Hajdu vármegye	98.813	88.932	29'81	1.496	1.527.953
Hont >	25.323	22.801	10'26	8.222	959.102	Debreczen tjv.	41.002	36.902	35'11	560	459.624
Selmeczbánya ...						Máramaros vm.	27	25	4'17	5	746
Liptó vármegye						Szabolcs >	153.981	138.589	21'07	3.356	3.810.534
Nógrád >	32.916	29.616	18'06	1.506	964.268	Szatmár >	82.711	74.279	23'39	669	2.228.251
Nyitra >	53.512	48.173	17'55	1.336	1.728.539	Sz.-Németi tjv.	5.712	5.141	8'50		113.102
Pozsony >	40.085	36.088	11'69	1.700	1.530.082	Szilágy vármegye	60.093	54.093	19'89	2.126	1.467.638
Pozsony tjv. ...	28.922	26.030	40'17	30	1.128.613	Ugocsa >	16.066	14.462	22'15	805	684.916
Trencsén várm.	77	70	8'75		2.950	Összesen ...	745.057	670.417	23'86	18.695	15.891.901
Turóc >						f) Tisza-Marossz.					
Zólyom >						Arad vármegye	214.808	192.883	28'30	2.526	4.758.016
Összesen ...	298.172	268.810	19'26	31.783	9.587.048	Arad tjv. ...	11.874	10.687	66'79	626	268.712
b) Duna jobb p.						Csanád várm. ...	8.045	7.242	12'68	701	238.164
Baranya várm. ...	342.829	308.547	27'09	1.886	8.628.550	Kr.-Szörény vm.	21.687	19.528	14'62	879	676.964
Pécs tjv. ...	47.380	42.642	42'18	330	1.375.104	Temes vármegye	362.155	325.948	29'67	3.850	3.651.973
Fejér vármegye	258.391	232.560	26'64	2.349	6.551.234	Temesvár tjv. ...	1.776	1.598	18'16	500	61.640
Székesfehérvár	18.868	16.981	23'95	8	509.622	Versecz tjv. ...	122.000	109.800	41'23	900	2.015.600
Győr vármegye	30.688	27.620	17'96	1.281	900.135	Torontál várm.	231.419	208.288	17'33	36.503	5.765.108
Győr tjv. ...	170	153	13'91	46	8.124	Pancsova tjv. ...	3.760	3.384	15'45	710	127.048
Komárom várm.	57.153	51.439	14'81	2.498	1.522.941	Összesen ...	977.024	879.358	25'23	47.195	22.663.225
Komárom tjv.	2.550	2.295	21'66		110.160	g) Királyhágontúl.					
Moson vármegye	18.468	16.823	16'09	546	614.474	Alsó-Fehér vm.	40.447	36.404	18'52	334	1.531.525
Somogy >	242.306	218.079	19'35	1.355	5.036.119	B.-Naszód >	4.333	3.902	6'91	75	143.786
Sopron >	90.689	81.616	21'96	612	3.503.522	Brassó >					
Sopron tjv. ...	24.750	22.275	30'60	18	895.670	Csík >					
Tolna vármegye	370.521	335.274	23'92	6.908	7.434.897	Fogarás >	768	691	12'56		18.210
Vas >	42.139	37.932	14'62	564	1.427.147	Háromszék >	282	254	42'33	102	18.912
Veszprém >	69.773	62.802	18'61	495	1.963.735	Hunyad >	7.879	7.107	11'28	100	247.332
Zala >	454.274	409.093	25'34	4.074	11.097.694	Kis-Küküllő >	30.125	27.116	17'92	132	1.275.511
Összesen ...	2.070.949	1.865.931	23'37	22.970	51.579.128	Kolozs >	5.914	5.334	8'39	190	300.396
c) Duna-Tisza k.						Kolozsvár tjv. ...	195	176	5'03		8.800
Bács-Bodrog vm.	402.500	362.251	23'41	10.862	7.580.443	Maros-Torda vm.	7.051	6.349	5'05	91	370.430
Baja tjv. ...	24.000	21.600	27'49	36	389.408	M.-Vásárhely ...	1.000	900	12'68	130	62.050
Szabadka tjv. ...	175.780	158.202	28'33	21.110	2.242.124	N.-Küküllő vm.	32.796	29.522	14'14	242	1.232.205
Ujvidék tjv. ...	8.500	7.650	17'00	1.710	183.960	Szen >	56.935	51.243	23'36	655	1.434.534
Zombor tjv. ...	2.850	2.565	22'69	30	62.846	Sz.-Doboka >	4.682	4.226	10'09	175	203.267
Csongrád várm.	106.483	95.836	19'87	3.959	2.158.340	T.-Aranyos >	7.954	7.164	9'95	196	390.768
Hód.-Vásárh.	3.007	2.706	9'11	190	80.388	Udvarhely >	867	783	5'33	35	30.644
Szeged tjv. ...	128.536	115.682	15'34	735	1.997.154	Összesen ...	201.223	181.171	15'30	2.457	7.268.370
Heves vármegye	396.791	358.009	38'12	17.397	9.846.064	h) Fiume v. és ker.					
J.-N.-Szolnok vm.	160.434	144.396	19'99	5.038	2.503.239	Magyarorsz. össz.	7.235.019	6.515.282	22'50	263.668	173.002.115
Pest-P.-S.-Kiskun	1.061.010	955.747	19'08	62.342	21.290.347	Horv.-Szlav.					
Budapest sz.-f.	34.351	30.917	31'10	714	1.470.578	Belov.-Körös vm.	304.538	274.084	41'69	294	6.202.882
Kecskemét tjv.	142.962	128.666	21'37	9.460	2.777.008	Lika-Korbava >	1.458	1.312	6'33	20	46.693
Összesen ...	2.647.204	2.384.227	21'92	133.538	52.561.890	Modrus-Fiume >	9.101	8.191	8'07	46	334.138
d) Tisza jobb p.						Pozsega várm. ...	135.498	121.948	37'32	176	2.782.754
Abauj-Torna vm.	16.321	14.695	17'88	339	790.337	Szerém >	432.620	389.358	43'36	6.290	9.524.416
Kassa tjv. ...	329	296	14'80	80	19.600	Zimony tjv. ...	15.702	14.131	30'65	1.037	542.064
Bereg vármegye	46.750	42.079	18'55	2.703	1.335.528	Varasd várm.	240.184	216.168	37'14	359	5.234.829
Borsod >	64.818	58.347	20'63	2.805	1.898.917	Varasd tjv. ...	8.610	7.749	46'96	60	310.960
Gömör és Kis-H.	2.435	2.193	11'60	77	119.071	Verőcze várm. ...	200.115	180.104	47'91	528	3.790.379
Sáros vármegye						Eszék tjv. ...	3.740	3.366	23'28	15	87.936
Szepes >						Zágráb várm. ...	310.530	279.477	30'20	596	4.861.307
Ung >	15.349	13.815	25'96	229	586.486	Zágráb tjv. ...	13.932	12.539	56'23	840	295.660
Zemplén >	154.377	138.943	24'10	752	3.800.810	Összesen ...	1.676.023	1.508.425	37'87	10.259	34.014.018
Összesen ...	800.370	270.308	21'76	6.955	18.550.549	Magyarbir. össz.	8.911.041	8.023.707	24'36	273.927	207.016.133

Egy hektár = 1,77778 kataszteri hold.

34. A Magyarbirodalom állatlétszáma 1895-ben.*

Állatfajok	Magyarország			Horvát-Szlavonországek			Magyarbirodalom		
	Összes darabszám	esik		Összes darabszám	esik		Összes darabszám	esik	
		100 □ kilométerre	1000 lélekre		100 □ kilométerre	1000 lélekre		100 □ kilométerre	1000 lélekre
Ló	1,972.930	705	123'8	309.098	727	135'8	2,282.028	708	125'2
Öszvér és szamar	22.278	8	1'4	3.485	8	1'5	25.763	8	1'4
Szarvasmarha	5,829.483	2.084	365'7	908.774	2.136	397'8	6,738.257	2.091	369'7
Juh	7,526.783	2.690	472'1	595.898	1.401	280'8	8,122.681	2.520	445'7
Sertés	6,447.134	2.304	404'4	882.957	2.076	386'5	7,330.091	2.274	402'2
Kecske	286.392	102	18'0	22.418	55	9'8	308.810	96	16'9
Baromfi	29,354.164	10.492	1.841'8	3,411.175	8.020	1.493'1	32,765.339	10.166	1.797'7
Méhcsaládok	665.077	238	41'7	103.930	244	45'5	769.007	239	42'2

* Az itt részletezett állományon kívül a következő állatok voltak a cs. és kir. közös hadsereg, a m. kir. honvédegek és csendőrség tulajdonában: Magyarországon 24.168 ló, 6 szamar, 102 szarvasmarha, 1 juh, 236 sertés, 1.632 baromfi és 67 méhcsalád; Horvát-Szlavonországekban 2.261 ló, 6 szarvasmarha, 16 sertés, 114 baromfi; a Magyarbirodalomban: 26.429 ló, 6 szamar, 108 szarvasmarha, 1 juh, 252 sertés, 1.746 baromfi, 67 méhcsalád. — Egy négyszög-kilométer = 173,7777 kataszteri hold.

35. Az állami méntelepek ménállománya és a ménállomány változása az 1908. év folyamán.

Folyó szám	Közjogi alkatrész; mén telep székhelye	Állomány az 1908. évben			A lóállomány szaporodása					Kiselejtett mén		
		Állományi mén	bérmén	Összesen	más mén-telepből át-helyezett	állami mé-nesek ne-veléséből	vásárol-tott	Összesen	Kipróbálásra adott	mint mén eladott	más módon kiselejtett	Összesen
Magyarország.												
1	Székesfehérvár	732	49	781	—	46	29	75	20	29	78	107
2	Nagykőrös	861	58	919	—	60	28	88	20	39	72	111
3	Debreczen	1.056	52	1.108	—	83	48	129	94	29	85	114
4	Sepsiszentgyörgy	408	2	410	—	38	6	44	20	6	39	45
	Összesen	3.057	161	3.218	—	227	109	336	154	103	274	377
Horvát-Szlavonországek.												
1	Zágráb	247	7	254	32	15	101	148	171	16	16	32
	Magyarbirodalom összesen	3.304	168	3.472	32	242	210	484	325	119	290	409

36. Az állami méntelepek ménállománya 1908-ban teleposztályok szerint.

Közjogi alkatrész; a mén telepek és teleposztályok megnevezése	Az állo-mások	A fedező-állomásokon levő ménék	A méneket bérlők	A bérbé adott ménék	Közjogi alkatrész; a mén telepek és teleposztályok megnevezése	Az állo-mások	A fedező-állomásokon levő ménék	A méneket bérlők	A bérbé adott ménék										
										s z á m a				s z á m a					
Magyarország.																			
1. Székes-fehérvári mén telep	Székesfehérvár	64	185	18	18	3. Debreczeni mén telep	Eperjes	29	117	2	2								
	Komárom	48	124	8	8		Debreczen	60	253	20	20								
	Nyitra	49	153	4	4		Turiaremete	42	153	—	—								
	Nagyatád	49	136	17	17		Rimaszombat	32	105	1	1								
	Palin	46	134	2	2		Szatmár-Németi	70	225	16	16								
Összesen	256	732	49	49	Jászberény	40	203	13	13										
2. Nagy-kőrösi mén telep	Nagykőrös	50	158	6	6	Összesen	273	1.056	52	52									
	Versecz	88	269	13	13	4. Sepsiszentgyörgyi mén telek	Homoród	53	197	—	—								
	Békéscsaba	46	176	13	13		Dés	38	134	—	—								
	Baja	52	146	19	19		Összesen	23	77	2	2								
	Dorozsma	26	112	7	7	Magyarország összesen	905	3.057	161	161									
Összesen	262	861	58	58	Horvát-Szlavonországek.														
					1. Zágráb	100	247	7	7										
					Magyarbirodalom összesen	1.005	3.304	168	168										

37. Az állami méntelepek ménállománya a ménék fajtája szerint 1908-ban.

Folyó szám	Közjogi alkatrész ; a méntelep megnevezése	A ménék fajtája									
		angoltellvér	angolfajta	arab tellvér	arabfajta	Nonius	Gidrán	norfolki	lipiczei	nóri	összesen
Magyarország.		a) A ménék száma a fedezési állomásokon.									
1	Székesfehérvár	31	343	7	32	133	43	—	26	117	732
2	Nagykőrös	55	434	11	69	189	72	—	31	—	861
3	Debreczen	96	526	32	154	134	55	—	59	—	1.056
4	Sepsiszentgyörgy	14	163	13	56	88	29	—	45	—	408
	Összesen	196	1.466	63	311	544	199	—	161	117	3.057
Horvát-Szlavonországek.		b) Bérbe adott ménék száma.									
1	Zágráb	—	139	1	17	—	—	1) 14	74	2) 2	247
	Magyarbirodalom összesen	196	1.605	64	328	544	199	14	235	119	3.304
Magyarország.		b) Bérbe adott ménék száma.									
1	Székesfehérvár	10	32	—	1	5	—	—	1	—	49
2	Nagykőrös	13	30	—	2	11	—	—	2	—	58
3	Debreczen	16	22	1	—	9	1	—	3	—	52
4	Sepsiszentgyörgy	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2
	Összesen	41	84	1	3	25	1	—	6	—	161
Horvát-Szlavonországek.		b) Bérbe adott ménék száma.									
1	Zágráb	—	6	—	—	—	—	—	1	—	7
	Magyarbirodalom összesen	41	90	1	3	25	1	—	7	—	168
	Mindössze	237	1.695	65	331	569	200	14	242	119	3.472

1) Oldenburgi fajta. — 2) Normandiai fajta.

38. Az országos fedezőménék, valamint a bérménék által fedezett kanczák száma és a befolyt fedeztetési, illetőleg bérdíjak 1908-ban.

Folyó szám	Közjogi alkatrész ; a méntelep megnevezése	A fedezőménék		Átlag 1—1 fed. mén által	Fedeztetési díj fejében befolyt összesen	Ebből esik át egy		A bérménék		Átlag 1—1 bérmén által	Befolyt bérdíj	
		száma	Által összesen fedezett kanczák száma			ménre	kanczára	száma	Által összesen fedezett kanczák száma		összesen	átlag egy ménre
				korona						korona		
Magyarország.												
1	Székesfehérvár	732	32.880	44	234.300	320	7'1	49	1.401	28	37.700	769'4
2	Nagykőrös	861	39.287	45	314.940	366	8'0	58	2.291	39	57.100	984'5
3	Debreczen	1.056	44.083	41	276.234	261	6'2	52	1.696	32	48.450	931'7
4	Sepsiszentgyörgy	408	14.058	34	65.440	160	4'6	2	113	56	3.600	1800'0
	Összesen	3.057	130.308	41	890.914	291	6'8	161	5.501	34	146.850	912'1
Horvát-Szlavonországek.												
1	Zágráb	247	10.814	44	30.831	125	2'9	7	222	32	4.600	657'1
	Magyarbirodalom összesen	3.304	141.122	43	921.745	279	6'5	168	5.723	34	151.450	901'5

39. A m. kir. állami ménesek Magyarországon 1908-ban.

a) A ménesek loállománya, forgalma és a befolyt fedeztetési díjak.

Folyó szám	A ménesek megnevezése	Összes loállomány	Fedező-türsmének	Fedezett magán-kanczák	Befolyt fedeztetési díj	Méntelepeknek átengedett mén	Anyakanczák bevezetett a ménesbe	Eladatott az év folyamán				Egészségi állapot		
								mén	kancza	herélt, háta, hámos stb.	összesen	megbetegedett	elhullott	
		darab								darab				az összes loállomány %-a
1	Kisbér	742	19	199	154.000	27	17	4	43	23	70	158.440	48'2	4'3
2	Bábolna	825	15	16	1.540	50	18	1	20	44	65	137.005	49'0	3'6
3	Mezőhegyes	2.224	21	5	260	177	52	104	33	325	462	587.520	61'8	3'2
4	Fogarás	432	9	—	—	23	12	—	19	17	36	54.170	38'2	4'9
	Összesen	4.223	64	220	155.800	277	99	109	115	409	633	937.135	49'3	4'0

b) A m. kir. állami ménesek loállománya fajok szerint.

A ménesek megnevezése	Összes loállomány	L o á l l o m á n y																			
		m é n e k								k a n e z á k											
		angol		arab		Nonius	Gúdran	norfolki	lipiczai	női	angol		arab		Nonius	Gúdran	norfolki	lipiczai			
		telvér	fajta	telvér	fajta						telvér	fajta	telvér	fajta							
Kisbér	742	19	7	—	—	—	—	—	—	18	255	—	—	—	—	—	—	335	108	1)	
Bábolna	825	—	—	8	9	—	—	—	—	—	—	49	154	—	—	—	—	516	89	1)	
Mezőhegyes	2.224	7	19	—	—	6	2	—	—	—	134	—	—	258	100	—	—	1.442	256	1)	
Fogarás	432	—	—	—	—	—	—	—	18	—	—	—	—	—	—	—	113	249	52	1)	
Összesen	4.223	26	26	8	9	6	2	—	18	—	18	389	49	154	258	100	—	113	2.542	505	1)

1) Nincs kimutatva.

40. A közvágóhidak száma és a közfogyasztásra levágott állatok kimutatása 1903-tól 1908-ig Magyarországon.

É v	A közvágóhidak száma	L e v á g o t t á l l a t o k																			
		szarvasmarha				bivaly	borjú	juh		kecske		sertés									
		bika	ökör	tehén	növendékmarha			öreg	bárány	öreg	gödölye										
a) Szám szerint.																					
1903 ...	2.315	15.949	187.504	319.309	1)160.015	11.750	1)481.635	739.072	557.868	19.039	14.442	970.084									
1904 ...	2.192	16.575	186.041	296.423	1)174.715	7.916	1)474.155	754.474	557.455	17.037	16.427	978.081									
1905 *)	2.305	19.488	188.115	310.447	1)188.760	11.773	1)515.740	707.359	559.739	18.949	14.329	991.366									
1906 *)	2.306	20.842	181.401	249.524	1)131.626	10.832	1)393.996	644.404	560.735	17.092	16.098	1.062.084									
1907 *)	2.046	20.679	179.838	223.756	1)138.712	8.658	1)448.358	611.657	555.613	20.135	16.621	1.174.107									
1908 *)	2.022	28.484	193.393	262.441	1)204.821	9.633	1)584.146	801.415	558.191	20.252	16.633	1.281.505									
b) Százezer lakóra számítva.																					
1903 ...	13'3	92	1.079	1.837	921	68	2.771	4.252	3.210	110	83	5.581									
1904 ...	12'5	94	1.058	1.686	994	45	2.698	4.292	3.172	97	93	5.565									
1905 ...	13'0	110	1.063	1.754	1.067	67	2.914	3.997	3.163	108	81	5.602									
1906 ...	12'9	117	1.015	1.396	736	61	2.204	3.605	3.137	96	90	5.941									
1907 ...	11'3	115	996	1.240	769	48	2.484	3.389	3.079	112	92	6.505									
1908 ...	11'1	156	1.061	1.439	1.123	53	3.203	4.395	3.061	111	91	7.028									

1) Budapest székesfővárosra vonatkozólag a növendékmarhák és borjúk együtt vannak kitüntetve a borjúk rovatában. — 2) Az itt kimutatott állatokon kívül az 1905. évben közfogyasztásra levágott még 2.682, 1906-ban 6.484, 1907-ben 6.649 és 1908-ban 6.225 darab ló.

41. Az állatvásárok forgalma 1908-ban.

Közjogi alkatrész	Az állatvásárok száma	Felhajtattott				Eladatott			
		szarvasmarha	ló	juh	sertés	szarvasmarha	ló	juh	sertés
		d a r a b							
Magyarország	4.542	4.817.499	1.858.928	1.468.612	1.241.041	1.490.844	379.559	629.275	551.727
Horvát-Szlavonországok	894	785.305	231.797	100.209	264.977	249.440	48.142	32.601	110.886
Magyarbirodalom	5.436	5.602.804	2.090.725	1.568.821	1.506.018	1.740.284	427.701	661.876	662.613

42. Az állatvásárok forgalma 1908-ban főbb piaczonként.*)

a) Felhajtás és eladás.

Folyó szám	Közjogi alkatrész; a piac neve	A tartott vásárok száma	A vásár tartama alatt az időjárás a vás. szempontjából				Felhajtattott				Eladatott			
			kedvező volt	tűrhető	kedveztelen	szarvasmarha	ló és esikó	juh	sertés	szarvasmarha	ló és esikó	juh	sertés	
														kedvező
1	Bánffyhyunad	7	6	—	1	27.741	2.560	12.120	1.160	17.379	1.685	7.890	717	
2	Beregszász	6	3	1	2	15.661	6.608	—	1.082	3.590	913	—	592	
3	Besztercze	4	3	—	1	31.666	2.410	1.100	880	11.176	769	646	290	
4	Budapest 1)	8	5	2	1	429	8.148	500	556	188	2.864	204	167	
5	Csáktornya	6	5	—	1	9.701	7.400	—	—	3.321	1.335	—	—	
6	Debreczen	5	3	1	1	16.033	10.540	126.798	17.467	10.374	4.848	62.387	9.775	
7	Dicsőszentmárton	4	3	—	1	12.161	823	—	—	2.563	205	—	—	
8	Eperjes	6	4	1	1	4.583	1.835	5.355	3.049	2.704	410	2.228	2.492	
9	Érsekújvár	7	6	—	1	4.183	3.267	160	606	2.552	1.927	160	403	

*) Ebbe a kimutatásba csupán az országos állatvásárok adatai véettek föl, a heti vásárokat pedig nem; innen a nagy eltérés Budapest székesfővárosnak itt és a 43. sz. táblán kimutatott adatai között. — 1) A luxuslovasárok adataival.

42. Az állatvásárok forgalma 1908-ban főbb piaczonként.

a) Felhajtás és eladás.

Folyó szám	Közigazgatási körzetségi; a piac neve	A tartott vásárok száma	A vásár tartama alatt az időjárás a vás. szempontjából			Felhajtott				Eladott			
			kedvező	tűrhető	kedve- zőtlen	szarvas- marha	lő és csikó	juh	sertés	szarvas- marha	lő és csikó	juh	sertés
			v o l t										
10	Erzsébetváros	6	6	—	—	41.220	4.485	—	—	7.791	344	—	—
11	Győr	7	6	—	1	15.454	8.431	459	782	9.054	4.391	309	480
12	Gyula	4	4	—	—	25.553	40.700	37.500	10.650	5.298	4.947	11.650	6.760
13	Gyulafehérvár	4	3	—	1	22.533	1.244	115	183	3.966	370	89	103
14	Hátszeg	2	1	—	1	17.584	1.698	9.157	954	2.818	341	3.124	609
15	Hódmező-Vásárhely ...	5	5	—	—	9.835	14.558	2.514	5.891	3.243	1.463	437	2.712
16	Homonna	8	8	—	—	10.853	2.077	662	—	3.308	657	160	—
17	Huszt	7	4	—	3	27.381	3.439	522	2.224	7.187	1.258	184	996
18	Karánsebes	4	3	—	1	9.701	735	6.904	813	4.346	353	4.194	487
19	Karczag	5	3	1	1	6.394	4.880	12.525	1.453	2.777	1.246	4.965	600
20	Kassa	5	5	—	—	6.577	1.797	4.694	717	3.946	847	3.855	568
21	Kiskunhalas	4	4	3	1	5.276	6.623	4.484	620	2.633	1.326	2.208	276
22	Korpona	8	8	—	—	7.273	238	5.083	1.201	3.521	122	3.574	638
23	Kőhalom	4	2	1	1	18.394	2.730	—	—	3.227	675	—	—
24	Körmeny	11	7	2	2	17.232	4.123	—	—	7.562	1.393	—	—
25	Kula	4	4	—	—	6.615	16.652	7.400	2.851	1.166	873	1.606	968
26	Lippa	3	3	—	—	6.500	980	19.800	1.300	4.755	520	13.900	800
27	Lugos	4	4	—	—	10.709	2.670	11.298	2.470	5.525	1.123	6.157	1.247
28	Magyarlápó	4	4	—	—	13.156	2.200	7.760	2.580	4.229	675	4.517	881
29	Máramarossziget	7	4	3	—	22.867	4.506	8.553	2.221	10.480	1.846	4.073	1.011
30	Maros-Vásárhely	5	5	—	—	14.325	1.850	—	2.250	9.358	1.305	—	1.722
31	Medgyes	4	4	—	—	28.523	1.844	2.460	23	7.466	449	771	2
32	Mezőtúr	4	4	—	—	6.948	2.257	6.899	3.587	3.128	744	3.346	2.341
33	Mohács	6	3	1	2	11.069	11.745	86	8.761	3.089	1.048	—	2.681
34	Munkács	7	4	1	2	5.586	1.037	—	2.869	3.587	514	—	2.178
35	Nagyenyed	4	2	1	1	34.664	1.290	4.000	3.260	5.721	341	1.735	1.189
36	Nagykanizsa	6	6	—	—	9.131	4.147	—	—	6.141	1.255	—	—
37	Nagykőrös	5	4	—	1	11.709	2.710	4.600	3.450	3.942	1.017	1.470	2.086
38	Nagyszécsény	3	2	1	—	31.756	7.855	9.700	—	5.698	1.295	7.301	—
39	Nagy-Váradi	4	3	—	1	16.727	10.914	1.390	4.026	6.861	2.716	831	2.184
40	Nyíregyháza	4	2	—	2	4.597	3.635	701	2.986	3.476	1.478	284	1.897
41	Pápa	7	7	—	—	19.312	7.300	—	7.808	8.518	2.239	—	3.448
42	Pécs	6	4	—	2	8.675	17.900	120	1.950	3.587	1.381	24	441
43	Rimaszombat	6	3	—	3	12.178	9.771	17.565	3.045	3.025	1.292	7.452	1.044
44	Segesvár	3	2	—	1	15.296	1.996	—	—	2.957	448	—	—
45	Sopron	8	6	—	2	4.397	11.030	—	6.140	2.415	4.697	—	5.112
46	Szabadka	5	3	—	2	14.054	8.261	10.426	3.931	5.520	1.674	2.623	1.935
47	Szamosújvár	4	2	—	2	13.166	1.400	23.120	1.775	4.460	127	5.376	692
48	Szászrégen	4	2	—	2	28.731	4.387	5.784	1.429	12.495	1.587	3.820	847
49	Szászszécsény	5	3	2	—	19.306	805	21.892	127	3.918	307	18.496	17
50	Szatmár-Németi	6	6	—	—	13.568	5.552	7.703	12.526	5.760	1.597	2.426	5.743
51	Szeged	5	4	1	—	10.342	14.931	5.921	9.647	4.718	2.499	1.931	6.043
52	Székeltyudvarhely	4	4	—	—	17.031	977	1.100	—	2.949	255	375	—
53	Székesfehérvár	5	5	—	—	17.980	11.766	203	260	5.731	3.251	84	170
54	Szikszó	5	4	—	1	20.228	11.500	11.815	4.186	9.193	2.743	5.780	2.512
55	Temerin	4	2	—	2	5.840	4.271	1.284	1.944	944	315	595	718
56	Temesvár	4	3	—	1	25.840	20.754	2.601	20.749	7.915	4.760	730	6.705
57	Torda	5	5	—	—	28.272	2.627	1.546	3.332	6.954	828	399	1.820
58	Ujvidék	4	4	—	—	7.337	4.758	1.424	1.805	785	365	189	400
59	Ungvár	9	7	—	2	36.408	16.700	52	—	10.299	1.974	52	—
60	Zalaegerszeg	9	6	—	3	19.004	4.045	—	—	8.130	824	—	—
61	Zombor	4	3	1	—	8.732	5.150	1.650	2.800	2.311	1.298	910	952
Horvát-Szlavon- országok.													
1	Gjurgjevác	7	2	5	—	14.909	2.730	—	—	6.026	489	—	—
2	Kőrös	6	3	1	2	16.445	3.080	—	—	4.672	429	—	—
3	Mitrovicza	5	5	—	—	9.784	13.289	4.222	19.200	2.472	1.178	2.044	11.945
4	Nagygoricza	9	9	—	—	12.778	2.058	—	1.951	7.074	1.080	—	1.255
5	Ruma	3	1	1	1	3.315	5.020	2.068	14.059	983	775	231	5.993
6	Vinkovce	4	4	—	—	7.719	6.296	2.456	9.298	1.913	1.218	361	4.661
7	Vukovár	3	2	—	1	5.757	5.632	1.249	6.030	2.874	2.957	617	3.739
8	Zágráb	4	4	—	—	16.216	8.816	—	—	4.042	1.456	227	1.849

42. Az állatvásárok forgalma 1908-ban főbb piaczonkint.

b) Eladási árak.

Az állatnem és faj megnevezése		Egység (darab vagy pár)	ár koronákban													
			Legalacsonyabb		Legmagasabb		Legalacsonyabb		Legmagasabb		Legalacsonyabb		Legmagasabb		Legalacsonyabb	
1. Szarvasmarhavásár.			Bánffy-hunyad		Debreczen		Erzsébet-város		Gyula		Maros-Vásárhely		Medgyes		Magyar-lápos	
Jármos ökör (magyar)	első minőségű közép alarend. mustraökör	pár	650	1.037	770	880	560	659	687	862	670	750	733	1.033	—	—
			549	834	570	679	458	579	562	675	540	650	383	950	437	615
			447	661	440	502	342	435	412	562	420	510	283	666	—	—
			300	470	385	445	312	392	325	412	370	450	220	550	—	—
Jármos ökör (tarka)	első minőségű közép alarend. mustraökör	pár	—	—	738	850	640	768	662	812	790	880	550	1.133	—	—
			—	—	587	687	567	665	545	675	660	770	553	803	—	—
			—	—	490	562	476	548	400	550	517	625	410	600	—	—
			—	—	425	487	404	476	300	400	368	565	270	530	—	—
Magyar fajú tinó	2 évesig 3 4	pár	284	404	252	303	228	284	187	237	212	314	233	313	192	292
			350	497	352	422	270	352	222	332	294	438	247	380	277	372
			424	629	424	490	342	458	387	550	450	552	300	443	370	555
			—	—	265	324	332	416	212	305	186	306	227	387	—	—
Tarka szőrű tinó	2 évesig 3	pár	—	—	375	432	411	528	305	437	300	475	313	426	—	—
			177	256	202	280	157	253	180	350	254	312	276	326	135	237
			170	244	168	232	142	240	232	387	224	274	266	323	190	240
			148	196	155	222	130	203	155	275	174	238	173	260	130	237
Magyar fajú tehén	fris fejős borjas (hasas) levágásra	pár	—	—	252	366	207	315	227	482	314	374	300	383	—	—
			—	—	246	338	195	293	222	500	274	334	271	356	—	—
			—	—	237	317	172	257	157	312	212	288	243	370	140	220
			76	137	111	146	80	150	95	165	104	136	187	240	73	93
Tarka szőrű tehén	2 évesig 3	pár	101	176	138	174	110	183	165	252	142	200	190	310	95	132
			120	203	147	188	132	217	197	287	184	230	223	326	110	143
			—	—	137	182	127	213	110	200	114	148	220	282	—	—
			—	—	175	252	158	253	202	302	158	264	236	320	—	—
Magyar fajú üsző	2 évesig 3	pár	41	60	35	58	38	63	32	48	25	46	33	70	22	32
			51	79	64	94	48	82	47	97	57	77	115	165	35	60
			579	981	483	560	437	553	350	450	375	474	287	460	300	410
			220	327	110	140	140	227	—	—	160	204	200	283	113	193
Bivalyökör	pár	pár	69	113	40	50	32	67	—	—	35	45	33	70	31	45
			—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Lóvásár.			Kula		Budapest		Csáktornya		Debreczen		Gyula		Nagykörös		Rimaszombat	
Igás ló	I. rendű nehéz II. r. könnyű III. rend. (kisgazda célj.)	drb	500	622	370	775	653	1.403	337	537	—	—	—	—	600	750
			457	530	164	320	578	983	230	370	462	625	324	456	400	500
			220	265	80	187	287	447	110	200	312	502	176	258	242	333
			362	427	571	1.421	795	1.013	487	687	725	1.025	—	—	600	733
Kocsiló (nehéz) (könnyű)	pár	pár	255	340	469	1.330	508	722	328	460	682	775	410	680	550	716
			307	425	560	1.364	500	730	480	560	475	950	—	—	750	950
			—	—	35	143	55	92	62	112	45	152	76	134	53	114
			100	140	95	188	190	300	100	174	60	155	45	104	88	122
Ló levágásra	2 3 4	pár	150	227	171	282	227	407	176	244	80	185	70	166	142	188
			195	297	237	345	405	683	258	420	162	362	116	420	200	325
			250	400	320	550	652	1.180	330	520	200	562	162	520	392	583
			—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Juhvásár.			Debreczen		Eperjes		Gyula		Hátszeg		Karánsebes		Karczag		Korpona	
Kos	pár	pár	21	36	14	20	15	20	12	18	12	17	12	22	14	26
			12	17	13	14	12	18	8	12	9	13	9	15	8	16
			6	8	3	5	5	7	—	—	4	8	6	7	—	—
			10	15	—	—	10	16	—	—	—	—	11	14	5	10
Anyajuh	pár	pár	13	19	10	14	14	20	—	—	—	—	13	17	6	11
			8	13	15	25	10	15	—	—	—	—	11	15	6	10
			—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bárány	pár	pár	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
			—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
			—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
			—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Ürű	pár	pár	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
			—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
			—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
			—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Mustabírka	pár	pár	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
			—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
			—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
			—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
4. Sertésvásár.			Debreczen		Eperjes		Gyula		Karczag		Munkács		Nagyvárad		Pápa	
Kan	pár	pár	85	93	—	—	57	97	52	72	68	99	—	—	52	75
			61	83	66	110	67	110	52	72	65	102	70	100	42	62
			49	61	26	69	33	70	26	34	39	50	36	46	27	39
			—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

42. Az állatvásárok forgalma 1908-ban főbb piaczonkint.

b) Eladási árak.

Az állatnem és faj megnevezése	Egység (darab vagy pár)	Á r k o r o n á k b a n													
		Legalacsonyabb		Legmagasabb		Legalacsonyabb		Legmagasabb		Legalacsonyabb		Legmagasabb			
I. Szarvasmarhavásár.		Munkács		Nagyenyed		Torda		Ungvár		Zalaegerszeg		Kőrös		Zágráb	
Jármos ökör (magyar)	első minőségű	732	777	590	887	656	768	640	700	749	1.217	—	—	—	—
	közép >	620	668	449	720	548	656	540	675	696	1.111	—	—	—	—
	alárend. >	498	538	371	540	440	532	408	547	602	919	—	—	—	—
	mustraökör >	—	—	340	497	420	522	383	433	506	731	—	—	—	—
Jármos ökör (tarka)	első minőségű	656	697	587	862	—	—	680	780	780	1.310	616	900	1.104	1.482
	közép >	582	639	446	704	—	—	541	679	731	1.167	300	513	930	1.225
	alárend. >	491	505	367	552	—	—	412	476	677	954	250	350	737	1.000
	mustraökör >	—	—	337	495	—	—	407	460	561	817	—	—	502	797
Magyar fajú tinó	2 évesig ... >	305	331	360	495	165	255	330	429	546	740	—	—	—	—
	3 >	359	384	411	597	244	357	412	517	617	833	—	—	—	—
	4 >	433	486	449	640	308	452	477	533	708	1.112	—	—	—	—
Tarka szőrű tinó	2 évesig ... >	286	310	362	525	—	—	297	435	619	827	200	400	230	497
	3 >	331	364	407	595	—	—	386	469	702	942	300	400	317	962
Magyar fajú tehén	fris fejős ... drb	198	257	175	267	164	232	151	209	107	351	—	—	—	—
	borjas (hasas) >	204	255	155	242	158	234	167	224	119	397	—	—	—	—
	levágásra ... >	145	222	129	202	122	206	127	173	82	278	—	—	—	—
Tarka szőrű tehén	fris fejős >	172	229	155	251	178	260	165	225	123	402	80	200	195	242
	borjas (hasas) >	187	223	150	247	176	264	172	237	133	453	100	250	182	320
	levágásra ... >	152	193	132	215	124	234	145	199	82	284	80	150	105	215
Magyar fajú üsző	2 évesig ... >	121	146	125	189	82	130	110	190	91	236	100	200	—	—
	3 >	144	178	125	190	108	164	135	195	112	331	200	300	—	—
	előhasú ... >	206	231	130	212	142	200	152	225	138	362	250	350	—	—
Tarka szőrű üsző	2 évesig ... >	107	131	118	182	82	152	112	182	136	359	100	200	107	187
	előhasú ... >	135	156	—	—	154	250	144	196	150	384	150	250	107	190
	szópós ... >	20	41	36	60	23	37	22	34	23	55	32	80	19	67
Borjú	választ. (rugott) >	33	50	56	83	38	68	45	66	26	58	42	100	40	60
Bivalyökör ...	pár	—	—	260	396	330	410	—	—	—	—	—	—	—	—
Bivalytehén ...	drb	—	—	150	270	146	218	—	—	—	—	—	—	—	—
Bivalyborjú ...	>	—	—	31	50	23	68	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Lóvásár.		Sopron		Szászrégen		Szeged		Székesfehérvár		Temesvár		Mitrovicza		Zágráb	
Igás ló	I. rendű nehéz drb	744	956	—	—	466	570	300	800	275	412	—	—	475	625
	II. r. könnyű >	562	737	160	250	360	486	180	400	225	325	297	380	350	500
	III. rend. (kisgazda czélj.) >	199	291	125	152	118	240	120	350	162	212	192	268	234	462
Kocsiló (nehéz)	... >	344	586	270	350	493	666	250	500	280	737	285	405	283	453
> (könnyű)	... >	271	570	230	275	356	490	200	500	212	512	280	380	225	400
Hátasló	... >	402	587	—	—	472	652	300	950	325	1.125	—	—	300	383
Ló levágásra	... >	51	105	70	87	82	148	30	100	47	110	—	—	80	170
Csikó 1 évesig	... >	106	220	41	55	66	120	60	180	82	132	75	136	57	100
> 2 >	... >	256	462	95	122	108	166	100	300	135	200	100	200	80	180
> 3 >	... >	341	602	180	245	130	248	150	400	185	275	212	286	157	316
> 4 >	... >	441	717	290	375	225	365	250	600	257	450	290	416	250	450
3. Juhvásár.		Lippa		Magyarlápós		Nagy-szeben		Rima-szombat		Szászsebes		Mitrovicza		Vinkovcze	
Kos	... drb	16	25	14	17	16	33	21	27	15	28	18	22	25	40
Anyajuh	... >	10	23	13	15	13	29	17	23	14	24	21	27	33	60
Bárány	... >	—	—	4	7	—	—	5	7	2	6	8	11	10	20
Ürű	fatal ... >	—	—	—	—	—	—	12	15	—	—	15	17	25	32
	öreg ... >	—	—	—	—	—	—	12	15	—	—	—	—	16	30
Mustrabirka	... >	10	16	10	12	12	26	7	10	—	—	10	14	—	—
4. Sertésvásár.		Szatmár-Németi		Szikszó		Temerin		Temesvár		Mitrovicza		Vinkovcze		Zágráb	
Kan	... drb	70	80	64	100	65	92	70	130	94	110	61	100	—	—
Kocza (anya)	... >	62	71	42	68	60	97	110	145	68	87	110	144	120	241
Süldő 1 évesig	... >	35	42	34	66	31	44	27	72	25	44	28	67	30	103

43. A budapesti szarvasmarha-, borjú- és juhvásár forgalma 1881-től 1908-ig.*)

Év	F e l h a j t á s									
	ökör	bika	bivaly	fejstehén	vágótehén	borjú	juh	bárány	összesen	átlag hetenkint
	d a r a b									
Átlag 1881—1885 ...	59.925	—	6.266	11.263	34.264	64.193	68.870	29.009	273.790	5.265
> 1886—1890 ...	97.204	2.167	4.232	11.532	43.466	99.595	88.778	38.091	385.065	7.405
> 1891—1895 ...	107.531	3.539	2.957	11.105	35.786	109.833	167.757	50.846	489.354	9.411
> 1896—1900 ...	114.928	6.408	5.022	7.066	42.428	131.506	99.678	45.887	452.923	8.710
> 1901—1905 ...	117.662	10.494	5.542	8.410	42.053	116.549	65.418	33.712	399.840	7.689
1906	82.891	10.053	4.147	36.847		93.050	43.463	29.110	299.561	5.761
1907	73.333	7.392	3.496	23.602		93.485	70.527		271.835	5.228
1908	79.931	10.874	3.713	29.466		123.428	63.132	26.053	336.097	6.464

*) Lásd a 37. lapon levő 42. táblázathoz csatolt hasonló jeltű jegyzetet.

44. A hasznos háziállatok betegségei az 1896—1900. és 1901—1905. évek átlagában, valamint 1908-ban.

Az állatok részletezése; év	Lépténe	Veszteség	Takonykór	Ragadós száj- és kőrümfajás	Ragadós tüdőlob	Himlő	Rüh	Sertés-orbáncz	Bivaly-vész	Sertésvész	Valamennyi ragadós betegség	Egyéb betegségek	Összesen	A ragadós	Az egyéb												
																k ö v e t k e z t é b e n											
																elhullott, vagy kiirtott állatok száma											
Magyarország.																											
1. Ló.	Átlag 1896—1900	207	16	1.035	—	—	83	—	—	—	1.341	9.593	10.934	253 ⁴	1.832 ⁶												
>	1901—1905	492	15	615	—	—	373	—	—	—	1.495	¹⁾	1.495	¹⁾	¹⁾												
	1908	343	33	946	—	—	191	—	—	—	1.513	¹⁾	1.513	¹⁾	¹⁾												
2. Szarvasmarha.	Átlag 1896—1900	1.891	67	—	387	556	—	—	248	—	3.149	10.797	13.946	509 ⁸	1.688 ⁹												
>	1901—1905	3.972	104	—	1.019	—	—	—	508	—	5.603	¹⁾	5.603	¹⁾	¹⁾												
	1908	6.251	191	—	47	—	—	—	95	—	6.584	¹⁾	6.584	¹⁾	¹⁾												
3. Juh.	Átlag 1896—1900	851	27	—	68	—	618	360	—	—	1.924	41.627	43.551	46 ⁰	547 ⁶												
>	1901—1905	1.038	20	—	83	—	2.422	1.210	—	—	4.773	¹⁾	4.773	¹⁾	¹⁾												
	1908	720	61	—	31	—	4.443	1.097	—	—	6.352	¹⁾	6.352	¹⁾	¹⁾												
4. Sertés.	Átlag 1896—1900	—	62	—	20	—	16	—	12.189	—	326.975	339.262	17.406	356.668	10.586 ⁹												
>	1901—1905	8	110	—	209	—	—	—	23.494	4	153.633	177.458	¹⁾	177.458	¹⁾												
	1908	36	260	—	4	—	—	—	39.706	29	152.456	192.491	¹⁾	192.491	¹⁾												
Hasznos háziállatok együtt.	Átlag 1896—1900	2.949	172	1.035	475	556	634	443	12.189	248	326.975	345.676	79.423	425.099	11.396 ¹												
>	1901—1905	5.510	249	615	1.311	—	2.422	1.583	23.494	512	153.633	189.329	¹⁾	189.329	¹⁾												
	1908	7.350	545	946	82	—	4.443	1.288	39.706	124	152.456	206.940	¹⁾	206.940	¹⁾												
Horvát-Szlavonországek.																											
1. Ló.	Átlag 1896—1900	6	1	32	—	—	—	5	—	—	44	995	1.039	5 ⁸	115 ²												
>	1901—1905	31	4	27	—	—	—	44	—	—	106	2.097	2.203	13 ¹	242 ⁷												
	1908	69	—	33	—	—	—	21	—	—	123	1.713	1.836	22 ¹	289 ⁵												
2. Szarvasmarha.	Átlag 1896—1900	176	8	—	9	3	—	—	3	—	199	2.401	2.600	23 ²	224 ⁹												
>	1901—1905	406	15	—	2	—	—	—	47	—	470	3.281	3.751	55 ⁹	363 ³												
	1908	517	11	—	—	—	—	—	—	—	528	3.525	4.053	82 ³	464 ⁶												
3. Juh.	Átlag 1896—1900	5	—	—	—	—	7.348	—	—	—	7.353	2.734	10.087	71 ⁷	26 ⁵												
>	1901—1905	7	1	—	—	—	86	—	—	—	94	1.130	1.224	0 ⁵	11 ²												
	1908	24	—	—	—	—	—	—	—	—	24	700	724	0 ⁵	8 ⁸												
4. Sertés.	Átlag 1896—1900	16	3	—	—	—	—	—	134	—	18.762	18.915	2.170	21.085	392 ⁸												
>	1901—1905	2	12	—	—	—	—	—	154	—	7.758	7.926	2.403	10.329	142 ⁰												
	1908	2	13	—	—	—	—	—	525	—	7.770	8.310	2.117	10.427	286 ²												
Hasznos háziállatok együtt.	Átlag 1896—1900	203	12	32	9	3	7.348	5	134	3	18.762	26.511	8.300	34.811	493 ⁵												
>	1901—1905	446	32	27	2	—	86	44	154	47	7.758	8.596	8.911	17.507	211 ⁵												
	1908	612	24	33	—	—	—	21	525	—	7.770	8.985	8.055	17.040	391 ¹												

¹⁾ Nincsenek adatok.

45. Az állatorvosok száma 1903-tól 1905-ig.

Év	Magyarország											Horvát-Szlavonországok							
	Az állatorvosok száma																		
	Állami						Helyhatósági												
	állategészség- ügyi felügye- léséknél	törvényhatósági és járási szol- gálatban	állategészség- ügyi hivata- lokánál	bolgópó állomá- soknál	budapesti állat- vásári szolgál- atban	egyéb szolgál- atban	összesen	törvényható- sági és rend- tan. városi	községi	kör állatorvos	összesen	Magán	Mindössze	Az országos kor- mány szolgálatában	Megyei és járási szolgálatban	Törvényh. jogú városi szolgálatban	Egyéb városok szolgálatában	Magán szolgálatban	Összesen
1903	6	538	10	9	17	23	603	129	83	99	311	110	1.024	4	76	5	4	5	94
1904	7	544	9	12	21	31	624	135	90	110	335	100	1.059	4	81	5	5	5	100
1905	7	543	10	12	18	30	620	146	111	119	376	116	1.112	5	78	5	5	10	103
1906	8	546	9	12	18	33	626	152	112	127	391	117	1.134	5	78	5	6	—	94
1907	6	544	11	11	17	36	625	179	137	121	437	163	1.225	5	83	5	7	—	100
1908	7	558	11	18	15	36	645	173	129	124	426	251	1.322	5	85	5	8	—	103

1) A magánygyakorlatot is főző katonáállatorvosokkal együtt.

46. A kőbányai sertésforgalom és sertésárak 1908-ban.

a) Sertésforgalom.

Hónap	Az előző év végén maradt állomány	Felszállított			Elszállított							
		belföldi	Szerbiá- ból	összesen	Buda- pestre	egyéb belföldre	Bácsba	osztrák tartomá- nyokba	Német- birodal- omba	Svájcba	szappan- gyárban feldolg.	összesen
Január	24.054	3.131	—	3.131	1.390	1.714	1.402	932	—	—	29	5.467
Február		7.278	—	7.278	1.013	2.029	992	810	—	—	26	4.870
Márczius		11.417	—	11.417	1.323	2.409	1.618	585	—	—	30	5.965
Április		9.813	—	9.813	1.728	2.715	884	442	—	—	32	5.801
Május		11.609	—	11.609	1.688	3.522	757	359	—	—	38	6.364
Június		8.089	—	8.089	1.625	4.226	1.055	593	—	—	45	7.544
Július		6.571	—	6.571	1.873	5.318	241	319	—	—	53	7.804
Augusztus		8.141	—	8.141	1.149	4.996	364	1.612	—	—	29	8.150
Szeptember		5.115	—	5.115	1.318	4.578	879	1.305	—	—	45	8.125
Október		4.759	—	4.759	1.742	4.411	1.904	2.073	—	—	47	10.177
November		6.315	—	6.315	1.718	3.399	3.470	2.662	201	—	228	11.678
Deczember		6.768	—	6.768	888	2.578	2.167	1.273	198	—	171	7.275
Összesen	24.054	89.006	—	89.006	17.455	41.895	15.733	12.965	399	—	773	89.220

b) Átlagárak.

Hónap	A m a g y a r				A szerbiai
	nehéz	könnyű	öreg nehéz	vidéki	
sertés átlagára kilogrammonként fillérekben					
Január	118'40—120'40	121'20—123'20	—	—	—
Február	117'75—119'50	119'50—120'75	—	—	—
Márczius	125'25—127'00	125'50—127'00	—	—	—
Április	126'50—128'25	129'50—131'50	—	—	—
Május	129'30—131'60	132'00—134'00	—	—	—
Június	129'50—131'50	131'50—133'50	—	—	—
Július	127'40—129'20	129'20—131'00	—	131'25—135'50	—
Augusztus	129'75—130'75	130'75—131'75	—	133'25—135'75	—
Szeptember	124'75—126'25	127'50—129'00	—	128'25—130'25	—
Október	121'20—122'20	122'60—123'60	—	123'30—124'30	—
November	115'75—117'50	118'00—119'25	—	119'00—120'75	—
Deczember	119'40—121'40	121'60—122'30	—	118'20—120'40	—
Évi átlag	123'70—125'30	125'70—127'30	—	125'50—127'30	—

47. A budapest-ferencvárosi sertésüzemforgalma és a napi átlagárak 1908-ban.

Hónap	Érke- zett sertés	Napi árak ¹⁾				Hónap	Érke- zett sertés	Napi árak ¹⁾				Hónap	Érke- zett sertés	Napi árak ¹⁾			
		nehéz		könnyű				nehéz		könnyű				nehéz		könnyű	
		fillér- től	fillér- ig	fillér- től	fillér- ig			fillér- től	fillér- ig	fillér- től	fillér- ig			fillér- től	fillér- ig	fillér- től	fillér- ig
Január	35.064	86	105	70	96	Május	21.820	93	112	76	116	Szeptember ...	24.503	90	108	92	120
Február	28.109	80	98	74	96	Június	22.658	86	112	72	114	Október	30.553	86	106	96	104
Márczius	23.539	83	108	90	112	Július	22.542	92	112	90	116	November ...	39.699	88	106	98	104
Április	19.286	88	110	76	106	Augusztus ...	23.494	92	112	72	112	Deczember ...	41.509	84	104	—	—

1) Élősúlyban, levonás nélkül, kilogrammonként.

48. A barcsi sertésplazc forgalma az 1908. évben.

Hónap	Érkezett belföldről	Elszállított						Hónap	Érkezett belföldről	Elszállított					
		Barcsra egyéb belföldre	Bécsbe	osztrák tartomá- nyokba	technikai ezétra hely- ben feldol- goztatott	összesen	Barcsra egyéb belföldre			Bécsbe	osztrák tartomá- nyokba	technikai ezétra hely- ben feldol- goztatott	összesen		
Jannár	691	6	—	229	331	2	568	Július	507	—	67	485	296	4	782
Február	1.510	8	111	401	330	2	852	Augusztus	96	1	31	42	935	1	1.010
Márczius	1.315	13	194	745	472	5	1.429	Szeptember	355	6	57	—	670	3	736
Április	1.593	19	8	520	263	1	816	Október	80	23	103	54	1.136	2	1.318
Május	1.437	13	8	576	211	7	815	November	58	1	84	262	839	4	1.190
Június	932	8	2	400	—	2	412	Deczember	1.348	2	39	151	363	1	566
								Összesen	9.922	100	704	3.865	5.781	34	10.434

49. A budapesti gypjú-plazc áralakulásai az 1908. évben.*)

Minőség	Július			Október			Deczem-ber		
	hónapban jegyzett árak koronákban 100 kg.-onkint								
Hátmosott.									
Legfinomabb melegen mosott merino posztógyapjú	544—610	—	—	—	—	—	—	—	—
Legfinomabb hidegen mosott merinó posztógyapjú	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Finom posztógyapjú	490—510	—	—	—	—	—	—	—	—
Finom szövetgyapjú	412—490	—	—	—	—	—	—	—	—
Középfinom szövetgyapjú	332—385	320—338	—	—	—	—	—	—	—
Durva szövetgyapjú	272—330	302—320	290—300	—	—	—	—	—	—
Finom, melegen mosott fésűs gyapjú	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Finom, hidegen mosott fésűs gyapjú	282—346	300—320	300—340	—	—	—	—	—	—
Középfinom fésűs gyapjú	240—310	240—270	270—300	—	—	—	—	—	—
Keresztezett, homokos, bogáncsos fésűs gyapjú	180—232	170—220	190—240	—	—	—	—	—	—
Czigája gyapjú	150—174	160—180	180—210	—	—	—	—	—	—
Raczka gyapjú	140—160	160—180	160—180	—	—	—	—	—	—
Legfinomabb báránygyapjú	—	570—780	—	—	—	—	—	—	—
Középfinom báránygyapjú	—	300—454	230—300	—	—	—	—	—	—
Közepes és durva báránygyapjú	—	200—230	180—230	—	—	—	—	—	—
Szennyes.									
Legfinomabb merino posztógyapjú	130—172	—	—	—	—	—	—	—	—
Finom szövetgyapjú	120—140	—	—	—	—	—	—	—	—
Középfinom szövetgyapjú	110—130	110—124	114—138	—	—	—	—	—	—
Durva szövetgyapjú	100—120	—	—	—	—	—	—	—	—
Finom fésűs gyapjú	140—160	120—130	130—140	—	—	—	—	—	—
Középfinom fésűs gyapjú	120—140	110—120	120—130	—	—	—	—	—	—
Keresztezett, homokos, bogáncsos fésűs gyapjú	90—120	80—100	90—110	—	—	—	—	—	—
Czigája gyapjú	100—140	96—140	—	—	—	—	—	—	—
Raczka gyapjú	90—110	—	—	—	—	—	—	—	—
Legfinomabb báránygyapjú	—	150—200	120—150	—	—	—	—	—	—
Középfinom báránygyapjú	—	120—162	100—140	—	—	—	—	—	—
Közepes és durva báránygyapjú	—	100—120	80—110	—	—	—	—	—	—

*) Elárverezettett a júliusi aukción 9.982, az októberin 5.452, összesen 13.434 bál.

50. A vajtermelésre berendezett falusi tejszövetkezetek működése 1908-ban Magyarországon.

Vármegye	A szövetkeze- tek száma	A szövetkezeti tagok	A tagok által			
			Az üzletirészek (tehenek)	szállított tej mennyisége ezer literék- ben	készített vaj ezer kilogram- mokban	A szövetkezetek bevétele ezer koronákban
a) Duna bal partja.						
Bars vármegye	7	613	938	999	39	92
Esztergom vármegye	2	179	230	222	9	20
Hont	4	242	482	630	22	62
Nógrád	4	270	1.189	1.107	3	143
Nyitra	3	427	644	878	19	92
Pozsony	3	224	901	1.632	13	257
Trencsén	7	427	1.071	873	36	92
Zólyom	11	1.719	2.515	3.161	128	342
Összesen	41	4.101	8.020	9.552	269	1.100
b) Duna jobb partja.						
Baranya vármegye	78	8.760	13.813	13.133	458	1.364
Fejér	3	457	632	501	—	51
Győr	6	618	938	536	18	51
Komárom	2	216	348	433	9	39
Moson	20	2.018	3.873	3.500	79	392
Somogy	5	686	1.347	1.146	31	113
Sopron	44	3.919	6.617	7.247	281	735
Tolna	43	5.739	9.190	7.936	300	860
Vas	59	4.086	7.797	7.415	177	706
Veszprém	32	2.641	4.878	3.173	14	337
Zala	54	4.758	8.027	5.548	209	503
Összesen	346	33.898	57.510	50.618	1.576	5.121
c) Duna-Tisza köze.						
Bács-Bodrog vmegye	29	4.191	6.241	4.372	83	475
Csongrád	3	397	487	518	13	62
J.-N.-Szolnok	2	106	383	631	24	69
P.-P.-S.-Kiskun	7	818	1.246	952	9	107
Összesen	41	5.512	8.357	6.473	134	713
d) Tisza jobb partja.						
Gömör-Kishont vm.	3	159	266	293	8	24
Összesen	3	159	266	293	8	24
e) Tisza bal partja.						
Békés vármegye	5	920	2.004	1.810	57	188
Bihar	2	249	403	254	7	24
Máramaros	3	279	388	194	9	20
Szabolcs	2	147	265	208	7	21
Összesen	12	1.595	3.060	2.466	80	253
f) Tisza-Maros szöge.						
Arad vármegye	6	810	1.165	983	23	102
Csanád	1	27	38	73	—	7
Temes vármegye	18	2.703	4.270	2.911	39	324
Torontál	21	3.062	4.730	2.710	34	272
Összesen	46	6.602	10.203	6.677	96	705
g) Királyhágóntúl.						
Alsó-Fehér várm.	1	68	183	60	2	6
B.-Naszód vármegye	3	292	722	455	21	54
Brassó	1	1.128	3.570	3.046	67	417
Háromszék	4	386	569	149	6	153
Hunyad	1	Nincsenek	adatok.	—	—	—
Kis-Küküllő vmegye	3	312	624	224	9	22
Kolozs	4	226	557	421	58	13
Koros-Torda	22	2.435	3.891	2.330	98	248
Szeben	3	538	431	609	27	73
Szolnok-Doboka	4	561	1.013	400	17	49
Torda-Aranyos	5	167	350	263	8	29
Udvarhely	18	1.818	2.533	897	39	106
Összesen	69	7.931	14.443	8.848	347	1.169
Magyarorsz. összesen	558	59.828	101.859	84.927	2.510	9.055
1907 évi eredmény	651	62.156	98.237	84.406	2.711	10.186

44 51. A köztenyésztés emelésére kiosztott apaállatok, ezek értéke és az állatkiállításokon s díjazásokon kiosztott államdíjak 1908-ban Magyarországon.

Állattenyésztési kerületi m. k. felügyelőség	Vármegye	Kiosztottak							A kiosztott tenyész-apaállatok összes értéke	A kioszt. tenyész-apaállatok vétel-árától nyújtott kedvezmény	Tenyészállat-vásár és díjazásnál engedélyezett államdíjak	Az állattenyésztés emelésére engedélyezett államdíjak	Az állattenyésztés emelésére engedélyezett államdíjak
		bikákból						kanokból					
		magyar	piros tarka	pinzgaut	borzderes	bivaly-	hús-	zsír-					
		fajta											
												k o r o n a	
Arad	Arad	34	120	10	—	—	—	146	127.684	15.134	2.100	17.234	
Balassagyarmat	Bars	—	153	—	—	—	—	95	88.140	8.919	5.000	13.919	
	Hont												
Beszterce	Nógrád	88	9	50	—	—	—	30	89.912	10.520	2.900	13.420	
	Beszterce-Naszód												
Besztercebánya	Maros-Torda	—	41	183	—	—	11	4	85.511	8.772	2.800	11.572	
	Trencsén												
Budapest	Zólyom	28	82	—	—	—	—	129	77.620	9.633	3.000	12.633	
Debreczen	Pest-P.-S.-Kiskun	24	30	—	—	—	—	39	38.978	4.565	1.000	5.565	
	Hajdu												
Dés	Szatmár	98	—	—	—	1	—	8	47.856	6.013	3.000	9.013	
	Szilágy												
Déva	Szolnok-Doboka	2	2	119	—	—	—	1	56.568	5.890	2.000	7.890	
Kaposvár	Hunyad	3	63	—	—	—	—	24	46.421	5.184	2.000	7.184	
Kassa	Somogy	9	46	67	—	—	—	5	61.529	7.690	3.000	10.690	
	Abauj-Torna												
Kolozsvár	Sáros	115	4	39	—	5	36	37	95.808	11.283	2.900	14.183	
	Kolozs												
Komárom	Torda-Aranyos	—	123	—	—	—	—	44	71.486	8.779	3.000	11.779	
	Esztergom												
Liptószentmiklós	Győr	—	—	207	—	—	37	37	85.379	10.982	5.000	15.982	
	Árva												
Máramaros-sziget	Liptó	13	—	—	102	—	—	52	61.915	7.106	2.100	9.206	
	Szepes												
Miskolcz	Máramaros	20	136	—	—	—	—	65	79.772	9.414	4.200	13.614	
	Borsod												
Nagybecskerek	Gömör és K.-Hont	71	152	—	—	—	—	305	178.002	24.147	2.800	26.947	
	Heves												
Nagyenyed	Torontál	52	—	24	—	—	—	26	48.721	5.742	1.500	7.242	
	Alsó-Fehér												
Nagyszében	Fogaras	5	—	97	—	21	20	25	79.317	5.460	2.300	7.760	
	Szeben												
Nagy-Várad	Békés	57	16	1	—	—	—	90	84.526	8.824	2.800	11.624	
	Bihar												
Nyíregyháza	Szabolcs	121	10	—	—	—	—	38	84.805	10.524	3.900	14.424	
Nyitra	Szabolcs	—	146	—	—	—	—	28	90.920	10.771	1.500	12.271	
Pécs	Nyitra	10	70	—	—	—	—	79	65.489	6.990	4.000	10.990	
	Baranya												
Pozsony	Tolna	—	141	—	—	—	19	38	88.507	8.966	2.000	10.966	
	Moson												
Sátoraljaújh.	Pozsony	26	82	—	—	—	1	13	60.815	5.417	1.500	6.917	
	Zemplén												
Segesvár	Kis-Küküllő	93	2	64	—	25	8	47	127.355	12.524	4.400	16.924	
	Nagy-Küküllő												
Sepsiszentgyörgy	Udvarhely	73	62	26	—	12	12	26	120.558	12.516	4.200	16.716	
	Brassó												
Szeged	Csík	69	65	—	—	—	3	320	117.176	16.584	6.200	22.784	
	Bács-Bodrog												
Székesfehérvár	Csanád	—	50	—	—	—	—	24	29.159	3.436	1.000	4.436	
	Fejér												
Szolnok	Fejér	18	48	—	—	—	—	58	49.650	5.545	2.600	8.145	
	J.-N.-Szolnok												
Szombathely	Sopron	—	91	—	—	—	2	14	61.396	6.519	5.100	11.619	
	Vas												
Temesvár	Krassó-Szörény	19	211	38	—	—	—	268	180.006	19.207	4.100	23.307	
	Temes												
Ungvár	Bereg	60	16	25	53	—	—	88	137.192	14.649	2.300	16.949	
	Ung												
Veszprém	Veszprém	—	46	—	—	—	—	23	27.940	3.286	1.300	4.586	
Zalaegerszeg	Zala	1	91	—	—	—	—	8	54.672	5.663	2.400	8.063	
Összesen		1.109	2.108	950	155	64	191	2.319	2.800.785	316.654	99.900	416.554	

1) Ezenkívül kiosztott 188 drb. tenyészkos, melyek értéke, valamint az azok vételárából nyújtott kedvezményösszeg az illető országos összegekben befigyeltetik.

52. A méhészeti termelés Magyarországon 1999-től 1908-ig.

É v	A méhcsaládok száma az év őszén		A termelt méz		A termelt viasz		Esett átlag egy méhcsaládra	
	mozgó szerkezetű kaptárokban	közönséges kőpükben	mennyisége méter-mázsákban	értéke (mmázsáját 84 koronával számítva.) koronákban	mennyisége méter-mázsákban	értéke (mmázsáját 200 kor.-ával számítva.) koronákban	méz	viasz
							kilogrammokban	
1899	212.191	447.899	33.518	2.815.512	2.319	463.800	5'08	0'85
1900	206.914	448.668	38.508	3.243.417	2.884	576.800	5'87	0'44
1901	202.014	362.604	30.899	2.595.329	1.844	369.041	5'47	0'33
1902	203.190	378.138	27.111	2.277.296	2.032	406.485	4'66	0'35
1903	206.736	355.120	29.991	2.519.244	1.926	385.200	5'84	0'34
1904	216.254	365.930	27.446	2.305.436	1.706	341.200	4'71	0'29
1905	211.427	375.930	31.466	2.643.203	2.020	404.000	5'86	0'34
1906	213.010	376.444	31.579	2.652.636	2.055	411.000	5'86	0'35
1907	217.937	377.063	32.406	2.722.104	2.839	567.800	5'45	0'48
1908	247.244	422.621	43.834	3.682.056	2.614	522.800	6'54	0'39

53. A méhészeti termelés Magyarországon 1908-ban vármegyénként.

Országrés, vármegye	A méhcsaládok száma az év őszén		A termelt		Méhtermék értéke koronákban	Országrés, vármegye	A méhcsaládok száma az év őszén		A termelt		Méhtermék értéke koronákban		
	mozgó szerkezetű kaptárokban	közönséges kőpükben	mennyisége méter-mázsákban	viasz			mozgó szerkezetű kaptárokban	közönséges kőpükben	mennyisége méter-mázsákban	viasz			
												méz	viasz
a) Duna bal partja.						Ung	212	444	4.012	236	5	20.824	
Árva	95	912	1.054	189	8	17.476	Zemplén	462	1.947	8.238	605	16	54.020
Bars	214	2.277	6.342	428	23	40.552	Összesen	2.104	10.958	44.592	2.901	112	266.084
Esztergom	53	1.995	2.241	364	12	32.976	e) Tisza bal partja.						
Hont	186	2.302	5.306	400	27	39.000	Békés	28	6.214	2.666	888	20	78.592
Liptó	129	1.246	2.230	189	14	18.676	Bihar	495	2.492	8.735	1.106	45	101.904
Nógrád	270	3.995	9.169	718	39	68.112	Hajdú	22	2.706	2.392	571	9	49.764
Nyitra	425	5.472	11.391	829	52	80.036	Máramaros	160	2.016	7.554	740	25	67.160
Pozsony	305	4.900	10.697	794	59	78.496	Szabolcs	133	2.409	5.562	654	32	61.336
Trencsén	390	1.939	5.140	356	29	35.704	Szatmár	289	3.423	8.850	871	34	79.964
Turóc	98	1.452	1.265	137	12	13.908	Szilágyszög	239	1.089	6.337	373	31	37.532
Zólyom	139	2.814	2.652	280	19	27.320	Ugocsa	63	130	1.703	142	3	12.528
Összesen	2.304	29.304	57.487	4.684	294	452.256	Összesen	1.429	20.479	43.799	5.345	199	488.780
b) Duna jobb p.						f) Tisza-Maros szöge.							
Baranya	344	5.012	10.599	978	73	96.752	Arad	217	4.865	5.210	539	32	51.676
Fejér	101	7.177	6.581	897	67	88.748	Csanád	29	2.227	1.112	206	8	18.904
Győr	88	2.075	6.198	524	41	52.216	Krassó-Szörény	248	6.465	6.945	790	67	79.760
Komárom	93	3.501	5.303	439	28	42.476	Temes	222	14.271	2.111	1.097	18	95.748
Moson	60	1.899	5.871	511	57	54.324	Torontál	208	19.055	1.332	1.148	22	100.832
Somogy	307	3.011	14.522	1.986	90	184.824	Összesen	924	46.883	16.710	3.780	147	346.920
Sopron	222	5.193	8.706	791	65	79.444	g) Királyhágóntúl.						
Tolna	120	8.004	8.977	794	70	80.696	Alsó-Fehér	173	1.582	5.255	348	36	36.432
Vas	522	5.811	17.631	1.240	87	121.560	Beszt.-Naszód	98	1.346	9.784	994	77	98.896
Veszprém	169	4.097	7.807	929	54	88.836	Brassó	24	2.301	715	190	10	17.960
Zala	435	2.921	11.892	1.125	76	109.700	Csík	62	5.723	8.863	1.157	78	112.788
Összesen	2.461	48.701	104.087	10.214	708	999.576	Fogaras	76	829	2.105	105	15	11.820
c) Duna-Tisza köze.						Háromszék	104	3.658	7.045	832	56	81.088	
Bács-Bodrog	131	16.803	5.974	1.660	25	144.440	Hunyad	302	1.382	8.086	369	47	40.396
Csongrád	21	3.766	5.382	294	14	27.496	Kis-Küküllő	115	923	3.810	226	14	21.784
Heves	117	4.265	4.123	399	14	36.316	Kolozs	234	5.903	14.417	1.708	118	167.072
J.-N.-Szolnok	53	7.565	4.368	627	9	54.468	Maros-Torda	206	2.539	11.743	1.166	107	119.344
P.-P.-S.-Kisk.	219	19.781	10.208	2.054	62	184.936	Nagy-Küküllő	124	3.620	5.965	263	21	26.292
Összesen	541	52.180	30.055	5.034	124	447.656	Szeben	82	1.700	3.560	192	19	19.928
d) Tisza jobb p.						Szoln.-Doboka	319	1.747	21.472	1.966	201	205.344	
Abauj-Torna	254	1.212	7.067	404	18	37.536	Torda-Aranyos	141	2.228	14.334	1.401	139	145.484
Bereg	227	469	4.270	389	9	34.476	Udvarhely	136	3.260	8.737	959	92	98.956
Borsod	176	2.660	5.103	453	10	40.052	Összesen	2.106	83.739	125.891	11.876	1.030	1.203.584
Gömör és K.-H.	268	1.237	7.378	418	24	39.912	Magyarország	11.959	247.244	422.621	43.834	2.614	4.204.856
Sáros	300	551	4.115	196	13	19.064							
Szepes	205	2.438	4.409	200	17	20.200							

Közjogi alkatrész ; év	A községek és puszták száma, a melyekben selymentenyésztést üztek		A termelő családok száma	A termelők részére kiosztott pete mennyisége kilogrammokban	A termelt gubó	Termelt átlag egy unca (25 gramm) pete után gubó kilogrammokban	A selymentermelők keresete a termelt gubók után			A selymegyárakban és gubórakárakban alkalmazottak keresete	Összes kereset, mely a selymentermelés és a selyemiparral foglalkozóknak kifizetett
	összesen	átlag egy községe vagy pusztára	családra	kilogrammokban	kilogrammokban	összesen	átlag egy községe vagy pusztára	családra	k o r o n á k b a n		
									—	—	—
Magyarország	1900	1.811	71.799	1.130	1,129.415	25	2,111.774	1.166	29	—	—
	1901	1.955	79.160	1.209	1,246.865	25	2,329.450	1.190	29	—	—
	1902	2.042	78.390	1.177	1,142.543	24	2,059.059	1.008	26	—	—
	1903	2.242	90.728	1.291	1,459.428	29	2,656.400	1.185	29	1,567.871	4,224.271
	1904	2.234	94.480	1.356	1,394.174	25	2,438.705	1.091	25	1,529.417	3,968.122
	1905	2.389	92.609	1.333	1,682.084	30	2,952.168	1.235	31	1,594.413	4,546.581
	1906	2.462	87.724	1.280	1,545.822	30	2,643.017	1.077	31	1,522.996	4,166.013
	1907	2.372	62.603	932	1,211.867	32	2,471.716	1.042	39	1,574.932	4,046.648
1908	2.400	80.048	1.213	1,428.011	29	2,965.955	1.235	37	1,545.405	4,511.360	
Horvát-Szlavonországok	1900	619	16.023	253	224.705	22	405.493	655	25	—	—
	1901	575	16.728	260	229.799	22	420.224	731	25	—	—
	1902	625	16.215	232	199.581	21	359.568	575	22	—	—
	1903	623	16.909	239	247.291	26	447.903	719	26	124.014	571.917
	1904	589	18.232	261	239.278	22	421.240	715	23	124.000	545.240
	1905	584	17.181	255	277.129	27	495.694	848	28	125.650	621.344
	1906	558	15.626	236	230.860	24	402.140	720	25	118.860	521.000
	1907	542	11.113	161	195.288	30	402.316	742	36	112.918	515.234
1908	595	16.500	240	249.303	35	511.555	860	31	20.461	532.016	
Magyarbirodalom	1900	2.430	87.825	1.383	1,354.120	24	2,517.267	1.036	28	1,278.612	3,795.879
	1901	2.530	95.888	1.469	1,476.664	25	2,749.674	1.086	28	1,448.805	4,198.479
	1902	2.667	94.605	1.409	1,342.124	23	2,418.627	907	26	1,538.283	3,956.910
	1903	2.865	107.637	1.530	1,706.719	28	3,104.303	1.083	29	1,691.885	4,796.188
	1904	2.823	112.712	1.617	1,633.452	25	2,859.945	1.013	25	1,653.417	4,513.362
	1905	2.973	109.790	1.588	1,959.213	30	3,447.862	1.159	31	1,720.063	5,167.925
	1906	3.020	103.350	1.516	1,776.682	29	3,045.157	1.008	29	1,641.856	4,687.013
	1907	2.914	73.716	1.093	1,407.155	32	2,874.032	986	39	1,687.850	4,561.882
1908	2.995	96.548	1.453	1,677.314	29	3,477.510	1.161	36	1,565.866	5,043.376	

55. A selymentenyésztés és szederfatenyésztés állapota 1908-ban a jelentékenyebb selymentermelő vármegyék feltüntetésével.

Közjogi alkatrész ; vármegye	Selymentenyésztés				Szederfatenyésztés					
	A községek és puszták száma, a melyekben selymentenyésztést üztek	A termelő családok száma	Termeltetett összesen selymegubó kilogrammokban	A termelők keresete termelt gubók után koronákban	szederfa-magot (litert)	A selymentenyésztési felfügglőség kiosztott		Községek saját falkólkjából végleges helyre kültettek szederfát	Végleges helyre kültetett az egész megyében szederfa összesen	
						2-3 éves szederfacsemetét	kiültetésre alkalmas szederfát			
Magyarország.										
Arad vármegye	106	2.256	44.391	91.727	4'0	125.776	10.313	8.961	19.274	
Bács-Bodrog vármegye	128	27.112	496.987	1,022.475	1.233'5	423.824	14.938	32.820	47.758	
Baranya vármegye	168	2.060	46.308	98.256	4'0	145.522	7.839	10.085	17.924	
Fejér >	68	729	13.055	27.720	—	85.695	2.376	3.686	6.062	
Krassó-Szörény vármegye	233	5.789	112.558	235.762	262'5	288.924	10.178	11.365	21.543	
Pest-Pilis-Solt-Kiskun várm.	99	827	16.211	33.660	83'5	385.752	2.430	12.007	14.437	
Somogy vármegye	143	1.215	24.768	52.683	33'0	134.766	4.922	6.705	11.627	
Sopron >	60	602	12.643	26.558	—	20.700	127	3.166	3.293	
Temes >	217	12.629	209.812	436.577	128'5	357.349	15.364	22.350	37.714	
Tolna >	123	3.018	64.314	136.347	4'0	100.044	4.218	9.620	13.838	
Torontál >	205	18.849	305.217	633.332	214'0	308.680	18.173	51.576	69.749	
Vas >	34	132	2.564	5.616	6'5	77.450	8.990	8.267	17.257	
Veszprém >	58	491	7.877	16.691	—	76.565	1.016	3.916	4.932	
Zala >	79	397	6.485	13.806	8'0	183.670	3.843	9.508	13.351	
Más vármegyék	679	3.942	64.821	134.745	152'5	1.403.662	77.573	96.277	173.850	
Összesen	2.400	80.048	1,428.011	2,965.955	2.134'0	4,118.379	182.300	290.309	472.609	
Horvát-Szlavonországok.										
Belovár-Körös vármegye	46	504	7.109	14.793	4'5	—	—	—	—	
Pozsega vármegye	145	2.297	39.972	86.436	2'5	—	713	—	713	
Szerém >	196	10.929	160.074	323.992	3'0	90	726	—	726	
Verőcze >	137	2.142	34.439	70.288	6'5	2.440	2.475	—	2.475	
Zágráb >	40	341	5.253	10.771	—	—	1.592	—	1.592	
Más vármegyék	31	287	2.456	5.295	5'0	—	7.900	—	7.900	
Összesen	595	16.500	249.803	511.555	21'5	2.530	13.406	—	13.406	
Magyarbirodalom összesen	2.995	96.548	1,677.814	3,477.510	2.155'5	4,120.909	195.706	290.309	486.015	

56. Az 1908. évi február hónap 1.-étől 1909. évi január hónap 31.-éig lelőtt vagy egyébként elpusztított vadak száma országrészenként.

A vadak neve		Duna bal partja	Duna jobb partja	Duna—Tiszaköze	Tisza jobb partja	Tisza bal partja	Tisza—Máros szöge	Király-hagóntól	Fiume v. és ker.	Magyar-ország	Horvát-Szlavon országok	Magyar-birodalom	
A lelőtt vagy egyébként elpusztított vadak száma darabokban													
Vadászatilag hasznos vadak	Szőrmes vad	szarvas	2.399	4.88	683	1.131	233	80	50	—	9.264	457	9.721
		dámvad.....	1.138	1.251	22	160	140	64	5	—	2.780	90	2.870
		őz.....	5.996	6.038	718	4.232	1.714	1.565	1.003	—	21.266	2.277	23.543
		zerge	50	—	—	33	6	5	135	—	229	1)	1)
		muflon	29	—	—	14	—	—	—	—	43	1)	1)
		vaddisznó.....	2.021	533	221	1.836	571	342	1.189	—	6.713	65	6.778
		mezei nyúl.....	239.571	409.147	172.575	44.986	145.643	142.628	52.904	20	1,207.474	51.717	1,259.191
		üregi (tengeri) nyúl	37.034	46.936	3.145	50	195	—	—	—	87.360	1.616	88.976
		vadpulyka	1	27	3	—	179	—	—	—	228	29	257
	sikekfajd	121	60	—	37	23	2	197	—	440	116	556	
	nyírfajd	97	—	—	91	14	—	—	—	230	1)	1)	
	hőfajd.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	császármadár.....	1.239	71	78	1.588	822	146	2.116	—	6.060	799	6.859	
	fácán.....	46.221	102.725	16.679	3.323	21.823	16.831	121	—	207.723	23.049	230.772	
	fogoly.....	296.229	413.942	103.238	11.768	69.017	74.613	10.134	—	978.931	28.360	1,007.291	
	fűrj	28.270	51.049	23.420	11.439	14.031	48.601	10.925	—	187.735	12.384	200.119	
	haris	1.325	1.987	768	1.631	641	641	1.340	—	8.333	533	8.866	
	vadlúd	1.638	6.574	3.324	438	1.604	2.978	217	3	16.776	597	17.373	
vadruca	7.890	17.867	20.301	6.419	9.773	9.763	6.158	—	78.171	9.151	87.322		
szárca	488	4.601	9.665	994	1.314	1.969	446	—	19.477	1)	1)		
vízi csibe.....	402	826	1.336	239	294	490	106	—	3.693	1)	1)		
túzok	160	418	210	2	208	187	33	—	1.218	23	1.241		
reznek	—	8	36	—	—	17	—	—	61	4	65		
daru	3	4	13	13	27	66	63	—	189	59	248		
erdei szalonka	4.322	9.283	1.986	4.389	2.785	2.392	7.356	20	32.533	6.519	39.052		
mocsári szalonka.....	580	2.392	5.152	1.017	1.186	3.166	943	—	14.436	587	15.023		
vadgalamb	4.511	7.598	6.886	2.981	3.276	9.281	5.563	10	40.106	6.379	46.485		
fenyves és húros rigó..	6.141	2.262	574	2.073	573	1.039	975	—	13.637	149	13.786		
Szőrmes és szárnyas hasznos vad összesen		687.876	1,090.287	371.033	100.874	276.092	316.884	102.007	53	2,945.106	144.960	—	
Vadászatilag kártékony vadak	Szőrmes vad	medve	19	—	—	24	41	4	131	—	219	7	236
		borz.....	501	637	97	419	421	348	667	—	3.090	1.082	4.172
		vidra	209	179	56	137	127	55	225	—	988	174	1.162
		hiúz.....	8	—	—	6	15	—	27	—	56	1)	1)
		farkas.....	6	—	—	27	123	52	199	—	407	33	440
		vadmacska	371	525	131	495	392	598	690	—	3.202	849	4.051
		róka	6.735	10.696	3.405	6.512	4.369	4.376	8.068	4	44.165	5.964	50.129
		nyest.....	1.198	1.264	124	779	233	188	502	5	4.293	1.051	5.344
		gödrény	4.343	6.281	1.846	793	1.410	847	982	—	16.502	2.412	18.914
	menyét	8.294	13.404	1.651	1.135	2.138	1.076	455	—	28.153	6.191	34.344	
	sas	520	1.390	1.572	1.522	1.236	1.401	665	—	8.306	374	8.680	
	keselyű	604	564	83	176	493	120	199	—	2.239	642	2.881	
	sólyom	1.346	2.690	912	527	754	1.204	351	—	7.814	3.381	11.195	
	kánya.....	3.819	21.310	2.978	3.179	5.090	4.879	2.217	—	43.472	1.436	44.908	
	ölyv.....	3.478	4.326	1.736	1.498	3.805	2.871	1.591	—	19.305	4.817	24.122	
	vércse	7.002	16.635	7.222	3.077	6.201	6.794	2.054	5	48.990	1)	1)	
	örvöly	566	846	223	164	309	301	235	—	2.644	1)	1)	
	héja.....	1.473	3.881	1.950	1.592	4.407	4.689	2.201	—	20.193	5.679	25.872	
	fűles bagoly	982	3.200	877	665	1.302	658	577	—	8.261	625	8.886	
	egyéb bagolyfélék	1.992	3.309	1.266	1.057	1.399	1.340	1.151	—	11.514	4.171	15.685	
	sirály.....	88	426	763	76	177	561	25	—	2.116	113	2.229	
	kormorán.....	267	97	51	16	217	6	43	—	697	1)	1)	
	holló.....	2.351	2.352	819	943	1.290	3.681	1.904	—	13.340	6.624	19.964	
	varjúfélék	40.626	73.857	48.547	23.613	61.440	73.438	19.536	—	341.057	32.972	374.029	
	szarka.....	21.576	47.972	26.977	9.741	35.548	21.616	16.117	—	179.547	24.150	203.697	
	szajkófélék	3.170	7.878	472	1.256	2.789	2.733	3.141	—	21.439	7.584	29.023	
	örgébics.....	624	4.603	1.893	908	809	11.841	410	—	21.088	1)	1)	
gémfélék	105	1.676	1.690	224	429	2.098	226	—	6.448	575	7.023		
buvárfélék	67	709	1.229	251	119	193	137	—	2.705	248	2.953		
vöcsök	8	209	548	100	141	159	29	—	1.194	1)	1)		
gólya.....	82	295	484	71	193	439	184	—	1.748	139	1.887		
Kártékony szőrmes és szárnyas vad összesen		112.430	231.211	109.602	60.983	137.417	148.506	64.969	14	865.192	111.298	—	
Kőbor eb és macska.....		18.823	25.769	12.321	7.387	14.986	18.144	7.900	—	100.330	18.872	119.202	

1) Adatok nincsenek.

57. Erdőéri szakiskolák 1908-ban Magyarországon.

Szakiskola	Tisztí és altisztí személyzet				A szakiskola kezelése alatt áll			Az 1907/1908-iki tanévben volt a	A teljes kiképzést nyert	Az 1908. év október havában				Összesen	Az 1908. évben szállított faesemete mennyisége ezer drb.
	igazgató	tanárregéd	erdőgyakornok	főerődör-és erődör	erdő	csemete-kert	növénytani kert			Az 1908. év október havában					
										az állam költségére felvett	magánosok saját	Összesen			
hektár							tanulók száma				ezer drb.				
Görgényszentimre ¹⁾ ...	1	1	1	2	781'6	8'6	7'5	48	23	22	1	2	25	518	
Királyhalma ²⁾ ...	1	1	—	1	382'9	15'5	7'9	23	15	8	—	1	9	369	
Liptóújvár ¹⁾ ...	1	1	—	1	177'8	7'7	19'5	49	18	20	—	2	22	2.024	
Vadászerdő ²⁾ ...	1	3	1	8	2.656'2	15'3	13'2	38	19	15	2	2	19	3.544	
Összesen ...	4	6	2	12	3.998'5	47'1	43'1	158	75	65	3	7	75	6.455	

Egy hektár = 1^{1/10000} kataszteri hold. — ¹⁾ A szakiskolával meteorológiai megfigyelő- és erdészeti kísérleti állomás kapcsolatos. —

²⁾ A szakiskolával meteorológiai és a talaj nedvességét megfigyelő, továbbá erdészeti kísérleti állomás kapcsolatos.

58. Az erdőéri szakvizsgák eredménye Magyarországon 1902-től 1908-ig.

A vizsga eredménye	1902-ben	1903-ban	1904-ben	1905-ben	1906-ban	1907-ben	1908-ban	1902-ben	1903-ban	1904-ben	1905-ben	1906-ban	1907-ben	1908-ban
	abszolút számokban							százalékokban						
Vizsgázott összesen ...	305	313	308	282	267	299	291	100'0	100'0	100'0	100'0	100'0	100'0	100'0
A vizsgát letette:														
Kitűnő eredménnyel ...	28	30	34	30	19	32	26	9'2	9'6	11'1	10'7	7'1	11'5	8'9
Jó >	89	77	79	75	73	83	78	29'2	24'7	25'6	26'6	27'4	29'7	26'8
Kielégítő >	123	139	147	129	137	152	137	40'3	44'3	47'7	45'7	51'3	47'3	47'1
Megbukott ...	65	67	48	48	38	32	50	21'3	21'4	15'6	17'0	14'3	11'5	17'2

59. Az állam által kopár területek befásítására, vágásterületek felújítására s egyéb erdőesítési célokra adományozandó csemetek termelésének céljaira fentartott csemetekertek 1892-től 1908-ig.*)

É v	M. kir. erdőszakiskolák által kezelt csemetekertek			Állami erdőhivatal által kezelt csemetekertek			Összes csemetekertek		
	száma	kiterjedése hektárokban	fenntartási költsége koronákban	száma	kiterjedése hektárokban	fenntartási költsége koronákban	száma	kiterjedése hektárokban	fenntartási költsége koronákban
1892 ...	3	34	17.501	37	52	39.747	40	86	57.248
1893 ...	3	35	16.776	36	53	53.304	39	88	70.080
1894 ...	4	47	20.700	32	51	30.114	36	98	50.814
1895 ...	4	53	22.962	34	51	33.810	38	104	56.772
Átlag 1891—1895 ...	3	40	17.882	35	51	38.156	38	91	56.038
1896 ...	4	53	26.351	37	59	39.841	41	112	66.192
1897 ...	4	57	42.704	42	97	46.434	46	154	89.138
1898 ...	4	57	34.557	65	150	168.288	69	207	202.845
1899 ...	4	57	36.629	66	166	157.742	70	223	194.371
Átlag 1900 ...	4	58	41.462	84	171	171.343	88	229	212.805
1896—1900 ...	4	56	36.341	59	129	116.729	63	185	153.070
1901 ...	4	60	47.463	127	240	221.246	131	300	288.709
1902 ...	4	50	63.740	132	258	314.809	136	308	378.549
1903 ...	4	50	51.412	145	282	269.480	149	332	320.892
1904 ...	4	50	44.893	148	312	253.723	152	362	298.616
1905 ...	4	50	50.537	149	326	267.886	153	376	318.423
Átlag 1901—1905 ...	4	52	51.609	140	284	265.429	144	336	317.038
1906 ...	4	42	43.585	142	319	308.793	146	361	352.378
1907 ...	4	42	49.824	147	341	429.723	151	383	479.547
1908 ...	4	42	44.452	156	374	410.984	160	416	455.436

Egy hektár = 1^{1/10000} kataszteri hold. — *) Erre a célra szolgálnak részben a kincstári erdőhatóságok által kezelt csemetekertek is, mely csemetekertek számát és kiterjedését lásd az 55. lapon.

Jegyzetek az 52. laphoz. ¹⁾ Egy Sáros vármegyében fekvő erdőbirtok a löcsei m. kir. állami erdőhivatal kezelésébe tartozik. — ²⁾ Egy Ung vármegyében fekvő erdőbirtok a sátoraljaújhelyi m. kir. állami erdőhivatal kezelésébe tartozik. — ³⁾ Két Szolnok-Doboka vármegyében fekvő erdőbirtok a besztercei m. kir. állami erdőhivatal kezelésébe tartozik. — ⁴⁾ A kezelésért az erdőbirtokosok a besztercei m. kir. erdőigazgatóság, illetőleg a naszodvidéki községek javára 3.573 koronát fizetnek. — ⁵⁾ Erzsébetváros Nagy-Küküllő vármegyében fekvő erdeje a dicsőszentmártoni m. kir. állami erdőhivatal kezelésébe tartozik. — ⁶⁾ Légrád község Somogy vármegyében fekvő erdeje a zalaegerszegi m. kir. állami erdőhivatal kezelésébe tartozik. — ⁷⁾ Bányakincstári birtok. — ⁸⁾ Állami iskolai birtok. — ⁹⁾ Telepes birtok. — ¹⁰⁾ Magán erdőbirtok. — ¹¹⁾ A besztercei m. kir. erdőigazgatóság kezelése alá tartozó erdőbirtokok közül Kissajó község 266 hektárnyi erdőrésze Kolozs vármegyében fekszik. — ¹²⁾ A besztercei m. kir. erdőigazgatóság összes költségeit megtérítik a birtokosok az államnak.

60. Az állami erdőhivatalok által kezelt csemetekertek 1908-ban.

Folyó szám	M. kir. állami erdő- hivatal	A		Az év folyamán kiutalványoztatott									Készlet az év végén	
		csemete- kertek	száma	az állam által kezelt erdőbirtokok vágásainak felújítására			az állam által kezelt kopár területek befásítására			a nem az állam által kezelt kopár s egyéb területek befásítá- sára				együtt
				tölgy	egyéb lombfa	fenyő	ákác	egyéb lombfa	fenyő	ákác	egyéb lombfa	fenyő		
				csemete ezer darab										
1	Budapest	1	13'2	291	575	—	108	77	—	299	352	—	1.702	1.841
2	Nyitra	5	9'8	787	104	579	508	—	610	—	—	140	2.728	4.438
3	Trencsén	1	1'0	176	130	592	118	—	150	—	—	—	1.166	423
4	Alsókubin	3	3'7	—	—	517	7	—	—	—	—	40	564	72
5	Liptószentmiklós	3	4'2	—	—	779	—	—	97	—	—	—	876	6.492
6	Besztercebánya	2	4'6	143	64	118	203	58	—	101	33	—	720	470
7	Balassagyarmat	8	36'6	64	478	209	2.181	—	12	2.107	—	36	5.087	6.755
8	Rimaszombat	4	10'9	410	35	—	257	—	—	—	—	—	702	1.811
9	Lőcse	2	2'3	—	—	1.168	—	—	68	—	—	173	1.409	5.912
10	Eperjes	5	7'7	942	158	411	405	124	85	—	—	—	2.125	4.186
11	Sátoraljaújhely	9	19'2	462	120	438	481	32	—	196	34	—	1.763	4.779
12	Ungvár	3	1'7	245	—	246	216	20	—	—	—	—	727	550
13	Beregszász	4	6'9	373	26	—	125	34	—	—	—	—	558	2.453
14	Máramarossziget	6	7'1	28	19	150	40	—	8	—	—	—	245	2.895
15	Nagykároly	3	10'7	633	101	—	10	12	—	61	173	—	990	310
16	Nagy-Várad	1	1'2	139	—	—	—	—	—	—	—	—	139	—
17	Zilah	2	2'6	98	59	—	50	—	—	—	—	—	207	1.087
18	Dés	3	6'2	520	—	—	82	47	—	—	13	—	662	155
19	Besztercze	1	1'8	184	—	—	36	—	150	80	27	362	839	255
20	Kolozsvár	6	9'4	50	13	320	681	—	528	54	—	80	1.726	4.279
21	Torda	9	15'0	—	40	20	1.147	—	—	199	1	—	1.407	1.389
22	Maros-Vásárhely	6	6'6	450	40	—	422	127	111	70	138	45	1.403	2.396
23	Ósíkzereda	4	9'7	79	27	2.853	—	62	353	—	88	—	3.462	11.078
24	Székelyudvarhely	5	5'7	705	15	1.611	127	4	841	50	1	20	3.374	3.518
25	Sepsiszentgyörgy	3	3'3	276	24	600	177	2	189	—	—	50	1.318	1.330
26	Brassó	1	2'1	—	40	122	15	3	3	—	—	—	183	363
27	Fogarás	4	3'6	193	1	1.436	269	—	128	166	—	190	2.383	2.616
28	Segesvár	5	13'2	7	232	11	1.205	447	86	20	20	—	2.028	4.637
29	Nagyszeben	2	1'6	57	70	120	51	2	115	—	2	—	417	1.203
30	Dicsőszentmárton	2	7'4	100	12	—	29	11	—	—	—	—	152	1.063
31	Nagyenyed	1	7'6	72	192	—	611	427	—	—	—	—	1.302	295
32	Déva	6	15'7	964	121	1.548	773	309	1.476	162	69	1.663	7.085	3.120
33	Arad	1	1'7	200	217	5	138	9	45	—	—	—	614	570
34	Temesvár	5	11'8	61	81	—	1.824	17	—	—	—	—	1.983	1.455
35	Szeged	7	39'1	9	911	194	496	—	—	1.976	210	262	4.058	3.647
36	Ujvidék	3	4'1	—	118	—	—	—	—	—	6	—	124	460
37	Pécs	4	7'9	118	174	47	12	—	—	—	79	—	430	350
38	Kaposvár	5	16'9	509	579	215	464	2	190	443	115	70	2.587	2.361
39	Zalaegerszeg	5	12'9	10	185	30	52	—	—	54	29	69	429	1.827
40	Szombathely	2	3'9	248	101	616	—	—	—	—	—	—	965	865
41	Sopron	2	5'0	165	131	434	14	—	5	—	—	—	749	2.025
42	Komárom	1	8'1	215	227	—	76	30	—	111	254	—	913	593
43	Veszprém	2	9'8	50	198	5	73	11	25	—	—	—	362	2.068
44	Fiume	1	0'7	—	—	—	7	38	18	—	—	1	64	—
	Összesen	156	374'2	10.033	5.618	15.394	13.490	1.905	5.293	6.149	1.644	3.201	1) 62.727	2) 98.392

Egy hektár = 1.0000 kataszteri hold.

1) Ezenkívül 407.000 drb. eperfa-csemete a selyemtenyésztési felügyelőség rendelkezésére bocsátott.

2) Ebből 13.029.000 tölgyfa, 29.846.000 egyéb lombfa és 55.817.000 fenyő.

61. A kopár területek beerdősítésére ingyen kiosztott csemetemennyiség és az azzal eszközölt erdősítések Magyarországon 1908-ban, törvényhatóságonként.

Ország rész, törvényhatóság	A kopár területek beerdősítéséhez ingyen kiszolgáltatott						Ország rész, törvényhatóság	A kopár területek beerdősítéséhez ingyen kiszolgáltatott					
	csemete mennyisége	csemetével beültetett terület	csemetével eszközölt erdősítések sikerei	Ingyen csemetében	Állami pénzesegélyben v. jutalomban	Sikerült erdősítést kiosztott áll. pénzesegély vagy jutalom		csemete mennyisége	csemetével beültetett terület	csemetével eszközölt erdősítések sikerei	Ingyen csemetében	Állami pénzesegélyben v. jutalomban	Sikerült erdősítést kiosztott áll. pénzesegély vagy jutalom
a) Duna bal partja.							d) Tisza jobb partja.						
Árva vármegye ...	381	54	80	6	1	20	Abauj-Torna vm. ...	683	84	65	64	41	4.376
Bars > ...	457	58	35	35	10	229	Kassa tjv. ...	—	—	—	—	—	—
Esztergom > ...	38	3	80	4	1	80	Bereg vármegye ...	—	—	—	—	2	300
Hont > ...	792	116	50	77	42	1.522	Borsod > ...	361	37	65	22	—	—
Selmecz- és Bélabánya tjv. ...	20	4	50	1	—	—	Gömör és K.-H. vm. ...	165	8	70	18	2	42
Liptó vármegye ...	421	52	75	21	9	1.567	Sáros vármegye ...	173	30	65	18	8	266
Nógrád > ...	1.213	174	50	87	42	2.461	Szepes > ...	149	15	70	19	29	685
Nyitra > ...	1.868	212	50	125	25	6.951	Ung > ...	156	6	69	11	16	572
Pozsony > ...	1.044	106	50	59	15	3.595	Zemplén > ...	783	74	72	47	6	1.012
Pozsony tjv. ...	—	—	—	—	—	—	Összesen ...	2.470	254	—	199	104	7.253
Trencsén vármegye	751	109	70	96	84	7.073	e) Tisza bal partja.						
Turócz > ...	213	35	50	19	4	284	Békés vármegye ...	—	—	—	—	—	—
Zólyom > ...	213	29	50	17	—	—	Bihar > ...	32	5	60	1	—	—
Összesen ...	7.391	952	—	547	233	23.782	Nagyvárad tjv. ...	—	—	—	—	—	—
b) Duna jobb partja.							f) Tisza-Maroszsöge.						
Baranya vármegye	306	44	60	39	12	320	Arad vármegye ...	670	91	50	29	57	4.501
Pécs tjv. ...	—	—	—	—	—	—	Arad tjv. ...	—	—	—	—	—	—
Fejér vármegye ...	227	21	60	15	4	460	Csanád vármegye ...	19	2	71	7	—	—
Székesfehérvár tjv.	—	—	—	—	—	—	Krassó-Szörény vm. ...	1.890	162	65	72	74	7.165
Győr vármegye ...	70	11	70	9	1	315	Temes vármegye ...	371	48	70	31	14	1.455
Győr tjv. ...	—	—	—	—	—	—	Temesvár tjv. ...	—	—	—	—	—	—
Komárom vármegye	100	16	65	32	5	295	Versecz tjv. ...	—	—	—	—	—	—
Komárom tjv. ...	—	—	—	—	—	—	Torontál vármegye	177	23	80	12	—	—
Moson vármegye ...	89	10	50	4	1	40	Pancsova tjv. ...	10	2	70	2	—	—
Somogy > ...	1.369	114	60	53	5	210	Összesen ...	2.937	328	—	153	145	13.121
Sopron > ...	18	7	72	6	1	40	g) Királyhágontúl.						
Sopron tjv. ...	—	—	—	—	—	—	Alsó-Fehér vmegye	1.173	11	50	47	37	13.645
Tolna vármegye ...	426	40	55	20	6	240	Beszt.-Naszód vm. ...	59	1	80	4	—	—
Vas > ...	50	3	64	114	—	—	Brassó > ...	28	5	90	6	10	2.700
Veszprém > ...	441	51	70	34	5	625	Csik > ...	632	120	20	13	—	—
Zala > ...	560	38	68	104	4	1.550	Fogarás > ...	376	62	90	30	35	684
Összesen ...	3.656	355	—	430	44	4.095	Háromszék > ...	613	166	90	50	3	1.600
c) Duna-Tisza köze.							h) Fiume v. és ker.						
Bács-Bodrog vm. ...	267	28	80	19	—	—	Torontál vármegye	177	23	80	12	—	—
Baja tjv. ...	—	—	—	—	—	—	Pancsova tjv. ...	10	2	70	2	—	—
Szabadka tjv. ...	—	—	—	—	—	—	Összesen ...	2.937	328	—	153	145	13.121
Ujvidék tjv. ...	—	—	—	—	—	—	g) Királyhágontúl.						
Zombor tjv. ...	—	—	—	—	—	—	Alsó-Fehér vmegye	1.173	11	50	47	37	13.645
Csongrád vármegye	144	17	72	9	1	300	Beszt.-Naszód vm. ...	59	1	80	4	—	—
Hódmező-Vásárhely tjv. ...	—	—	—	—	—	—	Brassó > ...	28	5	90	6	10	2.700
Szeged tjv. ...	—	—	—	—	—	—	Csik > ...	632	120	20	13	—	—
Heves vármegye ...	3.400	213	65	146	45	2.210	Fogarás > ...	376	62	90	30	35	684
Jász-Nagyk.-Szolnok vármegye ...	11	—	—	2	—	—	Háromszék > ...	613	166	90	50	3	1.600
Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye ...	1.597	165	45	113	9	2.050	Hunyad > ...	938	174	60	50	74	14.680
Budapest székesfőváros ...	—	—	—	—	—	—	Kis-Küküllő > ...	548	60	65	50	7	553
Keoskemét tjv. ...	—	—	—	—	—	—	Kolozs > ...	1.256	57	53	44	41	13.044
Összesen ...	5.419	423	—	289	55	4.560	Kolozsvár tjv. ...	—	—	—	—	—	—
Egy hektár = 1.77778 kataszteri hold.							h) Fiume v. és ker.						
							Magyarország össz.						
							35.900	3.397	—	2.287	936	129.110	

Egy hektár = 1.77778 kataszteri hold.

Országrésztörvényhatóság	Az év folyamán					Elő nem írt erdőültetés	Országrésztörvényhatóság	Az év folyamán					Elő nem írt erdőültetés
	erdősítendő volt		erdősített		hektár			erdősítendő volt		erdősített		hektár	
	a 17. §. alá tartozó	a magán	a 17. §. alá tartozó	a magán				a 17. §. alá tartozó	a magán	a 17. §. alá tartozó	a magán		
	területből							területből					
a) Duna bal partja.						d) Tisza jobb partja.							
Árva vármegye ...	712	—	556	—	5	Abauj-Torna vm. ...	659	245	481	245	23		
Bars > ...	686	247	532	150	60	Kassa tjv. ...	139	—	139	—	—		
Esztergom > ...	193	21	193	21	13	Bereg vármegye ...	1.496	—	619	—	—		
Hont > ...	1.307	51	788	51	13	Borsod > ...	893	116	863	116	299		
Selmez- és Bélabánya tjv. ...	39	—	39	—	—	Gömör és K.-Hont	2.525	104	1.589	104	4		
Liptó vármegye ...	1.317	20	752	9	8	Sáros vármegye ...	1.063	160	603	160	—		
Nógrád > ...	657	417	449	91	—	Szepes > ...	2.062	350	1.485	282	—		
Nyitra > ...	1.091	337	962	331	79	Ung > ...	1.053	—	863	—	46		
Pozsony > ...	318	167	254	130	—	Zemplén > ...	1.603	48	749	48	—		
Pozsony tjv. ...	13	—	13	—	39	Összesen ...	11.493	1.023	7.391	955	372		
Trencsén vmegye	1.631	287	925	222	9	e) Tisza bal partja.							
Turócz > ...	450	262	371	243	—	Békés vármegye ...	227	35	227	35	—		
Zólyom > ...	1.677	1.079	1.579	364	326	Bihar > ...	4.313	270	2.351	201	—		
Összesen ...	10.091	2.888	7.413	1.612	552	Nagy-Várad tjv.	—	—	—	—	—		
b) Duna jobb partja.						f) Tisza-Mar. szöge.							
Baranya vmegye ...	896	312	822	295	—	Hajdu vármegye ...	213	—	196	—	—		
Pécs tjv. ...	72	—	72	—	—	Debreczen tjv. ...	683	—	166	—	—		
Fejér vármegye ...	228	—	109	—	1	Máramaros vm. ...	5.950	993	2.933	125	—		
Székesfehérvár tjv. ...	—	—	—	—	—	Szabolcs > ...	153	134	127	10	—		
Győr vármegye ...	144	211	114	181	2	Szatmár > ...	924	381	569	175	12		
Győr tjv. ...	2	—	2	—	—	Sz.-Németi tjv. ...	32	—	16	—	—		
Komárom vmegye	352	246	307	216	20	Szilágy vármegye	450	271	292	218	—		
Komárom tjv. ...	—	—	—	—	—	Ugocsa > ...	56	99	32	58	—		
Moson vármegye ...	197	114	171	81	7	Összesen ...	13.001	2.133	6.909	822	12		
Somogy > ...	1.124	403	1.074	374	—	g) Királyhágóntúl.							
Sopron > ...	739	—	665	—	—	Alsó-Fehér vm. ...	776	—	258	—	6		
Sopron tjv. ...	106	—	106	—	—	B.-Naszód > ...	2.834	—	2.425	—	1		
Tolna vármegye ...	421	173	369	144	—	Brassó > ...	874	—	753	—	261		
Vas > ...	739	—	665	—	—	Csik > ...	1.578	—	1.702	—	—		
Veszprém > ...	1.090	403	611	323	100	Fogaras > ...	1.181	—	687	—	43		
Zala > ...	1.279	—	1.279	—	92	Háromszék > ...	1.163	—	754	—	—		
Összesen ...	7.339	1.862	6.366	1.614	222	Hunyad > ...	3.968	—	2.456	6	—		
c) Duna-Tisza köze.						h) Fiume v. és ker.							
Bács-Bodrog vm. ...	149	—	224	—	—	Pancsova tjv. ...	1	—	1	—	—		
Baja tjv. ...	—	—	—	—	—	Összesen ...	5.508	496	3.677	459	23		
Szabadka tjv. ...	256	—	30	—	—	i) Királyhágóntúl.							
Ujvidék tjv. ...	6	—	6	—	—	Alsó-Fehér vm. ...	776	—	258	—	6		
Zombor tjv. ...	—	—	—	—	—	B.-Naszód > ...	2.834	—	2.425	—	1		
Csongrád vmegye ...	47	—	23	—	—	Brassó > ...	874	—	753	—	261		
Hódmező-Vásárhely tjv. ...	—	—	—	—	—	Csik > ...	1.578	—	1.702	—	—		
Szeged tjv. ...	235	—	118	—	—	Fogaras > ...	1.181	—	687	—	43		
Heves vármegye ...	847	117	428	49	21	Háromszék > ...	1.163	—	754	—	—		
Jász-Nagykun-Szolnok vármegye ...	2	—	1	—	—	Hunyad > ...	3.968	—	2.456	6	—		
Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye ...	755	70	794	40	316	Kis-Küküllő vm. ...	93	—	45	—	—		
Budapest sz.-főv.	46	—	46	—	—	Kolozs > ...	2.224	97	1.009	74	57		
Kecskemét tjv. ...	125	—	175	—	51	Kolozsvár tjv. ...	45	—	24	—	—		
Összesen ...	2.468	187	1.845	89	388	Maros-Torda vm. ...	1.660	—	622	—	—		
						g) Királyhágóntúl.							
						Alsó-Fehér vm. ...							
						B.-Naszód > ...							
						Brassó > ...							
						Csik > ...							
						Fogaras > ...							
						Háromszék > ...							
						Hunyad > ...							
						Kis-Küküllő vm. ...							
						Kolozs > ...							
						Kolozsvár tjv. ...							
						Maros-Torda vm. ...							
						M.-Vásárhely tjv.							
						Nagy-Küküllő vm.							
						Szeben > ...							
						Sz.-Doboka > ...							
						T.-Aranyos > ...							
						Udvarhely > ...							
						Összesen ...							
						h) Fiume v. és ker.							
						Magyarorsz. ÖSSZE ...							

Egy hektár = 10000 kataszteri hold.

63. Az állam által kezelt erdők és kopár területek száma és kiterjedése, valamint birtokosaik által az állami kezelésért fizetendő évi átalányok 1908-ban Magyarországon.

M. kir. állami erdőhivatal	Törvényhatóság	Az erdőbirtokok			Az állami kezelésért megállapított évi átalánykoronákban	M. kir. állami erdőhivatal	Törvényhatóság	Az erdőbirtokok		
		száma	kiterjedése hektárookban					száma	kiterjedése hektárookban	Az állami kezelésért megállapított évi átalánykoronákban
A¹⁾ Az 1898: XIX. t.-cz. alapján kezelt erdők és kopár területek.						Nagyenyed	Alsó-Fehér vármegye	439	37.095	8.865
						Déva	Hunyad >	987	139.877	27.692
						Arad	Arad >	221	24.513	11.154
Budapest	Jász-N.-Szolnok vm. Pest-P.-Solt-K. > Kecskemét tjv.	20 102 2	319 9.609 41	376 4.860 29		Temesvár	Krassó-Szörény vm. Temes vármegye ... Versecz tjv.	111 34 2	24.527 3.808 731	1.611 22.195 1.423
	Összesen	124	9.969	5.265		Összesen	147	29.066	25.229	
Nyitra	Nyitra vármegye ... Pozsony > ... Pozsony tjv.	417 148 3	32.558 8.353 11	13.492 5.793 8		Szeged	Csanád vármegye ... Csongrád > ... Szeged tjv. .... Szabadka tjv.	2 6 1 1	260 1.115 3.789 5.861	900 1.271 13.000 6.000
	Összesen ...	568	40.922	19.293		Összesen	10	11.025	21.171	
Trencsén	Trencsén vármegye	754	37.327	13.906		Ujvidék	Bács-Bodrog vm. ... Torontál vármegye Baja tjv. .... Ujvidék tjv. .... Pancsova > ...	25 16 1 1 1	2.031 1.427 7 711 106	3.480 1.714 7 6.780 45
	Összesen	696	33.155	18.548		Összesen	44	4.282	12.025	
Alsókubin	Árva vármegye ... Turócz > ...	149 156	24.320 12.540	7.414 5.569		Pécs	Baranya vármegye Somogy > Tolna >	261 1 40	13.367 150 2.836	9.131 117 3.102
	Összesen	305	36.860	12.983		Összesen	302	16.338	12.350	
Lipótszentmiklós	Liptó vármegye	235	46.345	14.099		Kaposvár	Somogy vármegye ...	277	14.024	11.175
Beszterezbánya	Bars vármegye ... Zólyom > ...	211 192	15.744 22.952	11.176 14.101		Zalaegerszeg	Zala vármegye ... Somogy > *) ...	326 1	23.317 347	13.330 294
	Összesen	403	38.696	25.277		Összesen	327	23.664	13.624	
Balassagyarmat	Heves vármegye ... Hont > ... Nógrád > ...	118 294 284	7.340 17.253 13.562	2.154 9.020 7.374		Szombathely	Vas vármegye.....	492	15.041	12.613
	Összesen	696	33.155	18.548		Sopron	Sopron vármegye ... Moson > ...	181 49	17.671 1.700	8.879 2.985
Rimaszombat	Borsod vármegye ... Gömör és Kis-Hont	481 336	11.586 20.478	5.817 12.191		Összesen	230	19.371	11.564	
	Összesen ...	817	32.064	18.008		Komárom	Esztergom vármegye Győr > Komárom > Győr tjv.	48 15 34 1	3.078 259 1.820 73	1.643 487 2.127 70
Lőcse	Sáros vármegye *) Szepes > ...	556	59.747	23.257		Összesen	98	5.230	4.307	
	Összesen	556	60.069	23.257		Veszprém	Fejér vármegye ... Veszprém vármegye	29 126	1.794 8.915	1.542 4.760
Eperjes	Abauj-Torna vm. ... Sáros vármegye ...	265 703	19.887 35.857	8.356 19.003		Összesen	155	10.709	6.302	
	Összesen	968	55.744	21.359		Földm. m. kir. m.n. I. A. 3. ügyosztály.	1	492	171	
Sátoraljaújhely	Ung vármegye *) Zemplén > ...	557	572 25.261	13.466		A ¹⁾ Összesen	15.983	1.895.698	637.000	
	Összesen	557	25.836	13.466						
Ungvár	Ung vármegye	188	11.298	6.492						
Beregszász	Bereg vármegye ... Ugocsa > ...	237 123	21.214 13.144	5.218 4.273						
	Összesen	360	34.338	9.491						
Máramarosziget	Máramaros vm.	365	124.245	26.712						
Nagykároly	Hajdu vármegye ... Szabolcs > ... Szatmár > ...	11 18 189	4.355 2.224 16.653	1.392 2.820 5.368						
	Összesen	218	23.232	10.080						
Nagy-Várád	Békés vármegye ... Bihar > ...	5 312	1.006 25.381	1.965 9.984						
	Összesen	317	26.387	11.949						
Zilah	Szilágys vármegye ...	426	18.773	7.067						
Dés	Szolnok-Doboka vm. Szolnok-Doboka *)	676 112	29.338 20.035	9.142 6.736						
Besztercei m. kir. áll. erdőhivatal	Beszt.-Naszód vm. ... Szolnok-Doboka *)	112 2	211 211	108						
Besztercei m. kir. áll. erdőigazg.	Beszt.-Naszód vm. *)	9	7.307	3.573						
	Összesen	123	27.553	10.417						
Kolozsvár	Kolozs vármegye ... Kolozsvár tjv.	411 2	34.915 340	9.231 113						
	Összesen ...	413	35.255	9.344						
Torda	Torda-Aranyos vm. Maros-Torda vm. ... M.-Vásárhely tjv.	251 580 2	33.812 39.879 740	10.253 12.287 328						
	Összesen	582	40.619	12.615						
Csikszereida	Csik vármegye ...	176	197.713	31.927						
Székelyudvarhely	Udvarhely vármegye	464	74.436	18.279						
Sepsiszentgyörgy	Háromszék > ...	619	114.641	20.018						
Brassó	Brassó > ...	69	38.945	12.232						
Fogarás	Fogarás > ...	230	58.850	7.916						
Segesvár	Nagy-Küküllő vm. ...	323	85.779	15.480						
Nagyszében	Szében vármegye ...	164	134.070	31.881						
	Összesen	254	12.555	8.525						
Dicsőszentmárton	Nagy-Küküllő *)	2	1.110	186						
	Összesen	256	13.665	8.711						
						A²⁾ Az 1898: XIX. t.-cz. hatálya alá nem tartozó, de állami kezelés alatt levő birtok:				
						Balassagyarmat	Heves vármegye *) ...	1	2	—
						Rimaszombat	Göm. és Kis-H. vm. *)	1	25	—
						Máramarosziget	Máramaros vm. *)	1	73	—
						Nagyenyed	Alsó-Fehér > *)	2	21	—
						Besztercei m. kir. erdőigazgatóság	Beszt.-Naszód vm. *)	1	2.155	—
						Kolozsvár	Kolozs vármegye *)	2	68	—
						Székelyudvarhely	Udvarhely vm. *)	1	196	—
						Sepsiszentgyörgy	Háromszék vm. *)	1	7	—
						Szeged	Csongrádvármegye ¹⁰⁾	1	243	—
						Szombathely	Vas vármegye ¹⁰⁾	1	218	—
						Maros-Vásárhely	Maros-Tordavm. *)	1	15	—
						A 2.) Összesen	13	3.023	—	
						A ¹⁾ és A ²⁾ együtt	15.996	1.898.721	637.010	
						B) Az 1890: XIX. t.-cz. alapján kezelt erdők és kopár területek.				
						Besztercei m. kir. erdőigazgatóság ¹¹⁾	Beszt.-Naszód vm. ... Kolozs vm. ¹¹⁾ ...	41 1	157.361 266	146.329
						B) Összesen	42	157.627	146.329	
						Mindössze.....	16.038	2.056.348	783.369	

Egy hektár = 10000 kataszteri hold. — *)—¹²⁾ Jegyzeteket lásd a 48. lapon.

64. Az erdőterület részletezése a talaj minősége s fanemek szerint az 1908. év végén, törvényhatóságonként.

Közjogi alkatrész ; országgrész, törvényhatóság	Erdőterület		A talaj minősége szerint				Fanemek szerint		
	Összesen ¹⁾	Ebből tervszerű kezelésre kötelezve	Védőerdő	Futó-homokon álló erdő	Feltétlen erdőtalajon álló erdő	Nem feltétlen erdő-talajon álló erdő	Tölgy-erdő	Bükk- és más lomb-erdő	Fenyő-erdő
h e k t á r o k b a n									
Magyarország.									
a) Duna bal partja.									
Árva vármegye	65.653	55.902	4.764	—	56.584	4.305	—	4.358	61.295
Bars >	97.755	67.538	2.161	—	91.440	4.154	39.669	42.686	15.400
Esztergom vármegye	19.682	16.831	123	318	18.823	418	16.259	3.372	51
Hont >	79.949	53.950	890	—	78.271	788	57.686	20.311	1.952
Selmecz- és Béla- bánya tjv.	4.509	4.499	51	—	4.458	—	722	1.069	2.718
Liptó vármegye	111.530	97.877	13.870	—	95.468	2.192	—	4.861	106.669
Nógrád >	120.221	37.405	5.421	—	111.633	3.167	84.200	33.572	2.449
Nyitra >	129.665	53.083	2.046	77	116.953	10.489	46.365	63.241	19.959
Pozsony >	87.425	51.388	1.080	6.379	67.398	12.568	11.982	45.638	29.805
Pozsony tjv.	2.322	2.107	—	—	2.215	107	414	1.845	63
Trencsén vármegye	152.145	49.427	6.185	—	138.923	7.037	13.261	82.896	55.988
Turóc >	55.719	30.524	2.139	—	51.901	1.679	36	19.600	36.083
Zólyom >	149.825	121.548	5.636	—	141.752	2.437	17.320	45.066	87.439
Összesen	1.076.300	642.079	44.366	6.774	975.819	49.341	287.914	368.515	419.871
b) Duna jobb partja.									
Baranya vármegye ...	79.850	60.806	66	—	55.158	24.626	24.052	54.977	821
Pécs tjv.	2.427	2.408	—	—	2.427	—	1.442	985	—
Fejér vármegye	34.130	12.208	310	1.335	21.913	10.572	22.970	10.972	188
Székesfehérvár tjv.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Győr vármegye	11.620	5.128	19	1.401	5.854	4.346	4.212	7.121	287
Győr tjv.	74	74	—	—	1	73	—	74	—
Komárom vármegye	33.699	20.642	506	1.417	25.598	6.178	22.909	10.328	462
Komárom tjv.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Moson vármegye	10.806	5.820	7	—	4.717	6.082	2.736	8.029	41
Somogy >	129.709	56.995	44	3.198	25.106	101.361	70.922	51.894	6.893
Sopron >	58.888	46.821	134	—	37.947	20.807	25.593	17.985	15.310
Sopron tjv.	5.645	5.645	—	—	5.077	568	2.598	1.439	1.808
Tolna vármegye	30.694	18.366	—	124	21.255	9.315	15.811	14.825	58
Vas >	151.670	36.247	35	—	54.262	97.373	36.378	39.665	75.627
Veszprém >	85.681	44.814	1.343	1.696	63.268	19.374	38.139	45.160	2.382
Zala >	143.583	80.267	2.293	715	53.507	87.068	60.834	68.769	13.980
Összesen	778.476	396.241	4.757	9.886	376.090	387.743	328.596	332.223	117.657
c) Duna-Tisza köze.									
Bács-Bodrog várm. ...	29.604	17.085	853	6.887	13.577	8.287	18.590	11.014	—
Baja tjv.	150	7	—	150	—	—	—	150	—
Szabadka tjv.	7.834	7.623	—	7.769	65	—	—	7.834	—
Ujvidék tjv.	662	656	—	—	147	515	483	179	—
Zombor tjv.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Csongrád vármegye	2.725	1.155	—	1.389	320	1.016	—	2.725	—
H.-Vásárhely tjv.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szeged tjv.	4.305	4.053	313	3.990	—	2	—	4.305	—
Heves vármegye	67.589	36.423	300	—	67.105	184	49.423	18.166	—
Jász-N.-Szolnok vm.	2.736	307	—	946	1.298	492	238	2.498	—
Pest-P.-S.-Kiskun >	129.952	57.324	810	68.478	44.709	15.955	29.044	100.551	357
Budapest szé.k.-főv.	1.737	1.315	227	205	1.305	—	1.181	331	225
Kecskemét tjv.	9.124	6.783	—	4.514	4.163	447	509	8.615	—
Összesen	256.418	132.731	2.503	94.328	132.689	26.898	99.468	156.368	582
d) Tisza jobb partja.									
Abauj-Torna várm.	115.000	52.149	436	—	86.325	28.239	60.929	48.714	5.357
Kassa tjv.	4.649	4.619	—	—	4.618	31	1.506	1.472	1.671
Bereg vármegye	146.419	127.758	4.428	—	98.139	43.852	37.334	99.521	9.564
Borsod >	96.995	47.226	995	—	93.854	2.146	67.129	29.768	98
Gömör és K.-H. vm.	208.674	127.314	2.243	—	202.185	4.246	70.381	84.508	58.785
Sáros vármegye	127.611	44.738	596	—	121.733	5.282	13.815	93.030	20.766
Szepes >	154.480	114.536	4.389	—	146.510	3.581	1.894	18.136	134.450
Ung >	148.210	113.353	3.043	—	133.770	11.397	18.932	114.950	14.328
Zemplén >	177.246	50.063	269	—	160.144	16.833	42.294	132.978	1.974
Összesen	1.179.284	681.756	16.399	—	1.047.278	115.607	314.214	623.077	241.993

Egy hektár = 1^{75/100} kataszteri hold. — ¹⁾ Jegyzetet lásd a 13. lapon.

64. Az erdőterület részletezése a talaj minősége s fanemek szerint az 1908. év végén, törvényhatóságokint.

Közjogi alkatrész, országgrész, törvényhatóság	Erdőterület		A talaj minősége szerint				Fanemek szerint		
	Összesen *)	Ebből tervszerű kezelésre kötelezve	Véderdő	Futó- homokon álló erdő	Feltétlen erdőtalanon álló erdő	Nem feltétlen erdő- talanon álló erdő	Tölgy- erdő	Bükk- és más lomb- erdő	Fenyő- erdő
e) Tisza bal partja.									
Békés vármegye	5.497	2.367	—	—	—	5.497	3.550	1.947	—
Bihar >	293.422	195.450	9.683	—	249.902	33.837	127.457	150.951	15.014
Nagy-Várad tjv.	158	158	—	—	—	158	158	—	—
Hajdu vármegye	6.950	5.260	36	180	2.508	4.226	5.383	1.567	—
Debreczen tjv.	10.484	10.380	—	—	—	10.484	8.965	1.519	—
Máramaros várm.	535.273	389.076	47.003	—	464.393	23.877	18.657	319.989	196.627
Szabolcs vármegye	22.645	4.997	—	270	6.246	16.129	17.760	4.726	159
Szatmár >	139.516	71.408	927	—	92.909	45.680	72.533	66.916	67
Szatmár-Németi tjv.	3.297	3.289	—	—	—	3.297	2.955	342	—
Szilágy vármegye	106.152	28.268	324	—	62.732	43.096	69.185	36.967	—
Ugoocsa >	24.982	13.013	210	—	18.280	6.492	10.426	14.556	—
Összesen	1,148.376	723.566	58.183	450	896.970	192.773	337.029	599.480	211.867
f) Tisza-Mar. szöge.									
Arad vármegye	187.343	82.787	9.147	—	138.184	40.012	95.675	91.372	296
Arad tjv.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Csanád vármegye	1.120	1.016	—	—	244	876	300	820	—
Krassó-Szörény vm.	517.919	448.718	27.314	—	440.959	49.646	119.961	384.667	13.291
Temes vármegye	72.649	42.287	110	7.635	30.004	34.900	57.358	15.266	25
Temesvár tjv.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Versecz tjv.	809	776	—	—	809	—	403	406	—
Torontál várm.	9.979	3.693	—	46	2.895	7.038	5.000	4.979	—
Pancsova tjv.	172	106	—	—	2	170	79	93	—
Összesen	789.991	579.383	36.571	7.681	613.097	132.642	278.776	497.603	13.612
g) Királyhágóntúl.									
Alsó-Fehér várm.	90.677	64.729	3.854	—	67.039	19.784	39.709	48.323	2.645
Beszt.-Naszód várm.	188.198	180.247	4.126	—	184.041	31	10.745	69.558	107.895
Brassó >	61.712	61.665	8.333	—	52.637	742	8.318	37.570	15.824
Csik >	226.749	208.582	23.213	—	203.536	—	689	23.654	202.406
Fogaras >	95.472	86.507	19.824	—	73.439	2.209	3.639	63.335	28.498
Háromszék >	230.569	120.862	6.951	652	221.303	1.663	30.722	146.574	53.273
Hunyad >	361.304	225.629	51.563	—	301.741	8.000	67.578	234.765	58.961
Kis-Küküllő >	28.831	14.937	20	—	14.912	13.899	16.087	12.727	17
Kolozs >	151.338	73.353	5.169	—	146.111	58	51.155	39.550	60.633
Kolozsvár tjv.	1.775	1.772	—	—	966	809	1.142	633	—
Maros-Torda várm.	194.563	99.337	7.638	—	185.129	1.796	15.615	75.697	103.251
M.-Vásárhely tjv.	770	750	—	—	753	17	714	53	3
Nagy-Küküllő várm.	102.857	88.794	1.913	—	99.895	1.049	43.979	58.185	693
Szeben >	162.212	160.336	18.599	—	123.011	20.602	31.756	73.570	56.886
Sz.-Doboka >	146.603	58.787	2.758	—	143.359	486	46.189	97.546	2.868
T.-Aranyos >	96.387	72.884	7.044	—	75.390	13.953	16.749	42.657	36.981
Udvarhely >	113.356	79.752	13.707	—	99.614	35	15.203	77.106	21.047
Összesen	2,253.373	1,598.923	174.712	652	1,992.876	85.133	399.989	1,101.503	751.881
h) Fiume vár. és ker.	466	232	—	—	466	—	164	234	68
Magyarorsz. össz.	7,482.684	4,754.911	337.491	119.771	6,035.285	990.137	2,046.150	3,679.003	1,757.531
H.-Szlav.-orsz. *)									
Belovár-Kőrös vm.	184.928	170.340	—	—	24.689	160.239	40.975	143.703	250
Lika-Korbava >	266.677	266.677	—	261	207.715	58.701	8.310	208.754	49.613
Modrus-Fiume >	210.352	165.414	17.040	—	192.719	593	733	91.610	118.009
Pozsega >	198.995	125.472	18.713	—	127.631	52.651	57.036	140.325	1.634
Szerém >	132.893	120.007	—	—	20.532	112.361	106.684	26.209	—
Zimony tjv.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Varasd vármegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Varasd tjv.	91.247	22.416	12	—	73.952	17.283	15.254	73.433	2.560
Verőcze vármegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Eszék tjv.	182.505	41.662	92	26	96.530	85.857	60.243	122.262	—
Zágráb vármegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zágráb tjv.	262.845	230.119	86	—	59.800	202.959	47.199	213.546	2.100
Összesen	1,530.442	1,142.107	35.943	287	803.568	690.644	336.434	1,019.842	174.166
Magyarbirod. össz.	9,013.126	5,897.018	373.434	120.058	6,838.853	1,680.781	2,382.584	4,698.845	1,931.697

Egy hektár = 10000 kat. hold. — *) Jegyzetet lásd a 13. lapon. — *) Horvát-Szlavonországoknál 1894. évi adatok; újabb adatok nincsenek.

65. A kincstári erdősítések terjedelme és költsége az 1908. évben.

Folyó szám	Közigazgatási kerület	Gazdas. tervek szerint éven-kint beerdősített terület	A régebbi hátralekövetkezőkkel együtt 1908-ban beerdősített terület	Tényleg beerdősített az év folyamán				Az előirással szemben erdősített terület	Hátralebban maradt az év végén	Az év folyamán foganatosított erdősítések költségei	Költség hektáronként					
				mesterséges úton		természetes úton					korona	a természetes úton létrejött erdősítéseknek		a mesterséges erdősítéseknek		
				vetés-sel	ültetés-sel	kor.	fill.					kor.	fill.			
				hektárokban							kor.	fill.	kor.	fill.		
Magyarország.																
1	Besztercebányai erdőigazg.	929	882	7	23	1.111	259	—	53.896	—	—	16	52	48	16	
2	Zsarnóczai erdőhivatal ...	379	536	16	56	396	—	68	24.008	—	—	21	34	57	60	
3	Máramarosszigeti erdőig.	2.033	2.379	—	—	1.830	—	549	164.489	—	—	—	—	89	88	
4	Bustyaházai erdőhivatal ...	826	1.132	—	—	830	—	302	57.262	—	—	—	—	68	99	
5	Kolozsvári erdőigazg. ...	3.228	4.714	3	25	1.849	—	2.837	108.046	—	—	—	—	32	58	
6	Szászsebesi erdőhivatal ...	1.310	2.003	—	14	871	—	1.118	53.895	—	—	52	70	61	03	
7	Lugosi erdőigazgatóság ...	514	890	20	46	293	—	531	11.090	—	—	15	14	35	47	
8	Orsovai erdőhivatal ...	1.548	2.040	69	57	788	—	1.126	36.694	—	—	—	—	46	56	
9	Liptóújvári főerdőhivatal	681	683	—	—	651	—	32	40.311	—	—	—	—	61	92	
10	Ungvári >	672	653	—	—	718	65	—	34.320	—	—	—	—	47	79	
11	Nagybányai >	636	841	—	9	239	—	593	13.293	—	—	12	42	55	15	
12	Lippai >	655	911	25	100	381	—	40	27.318	—	—	82	65	42	64	
13	Tótsóvári erdőhivatal ...	617	1.096	—	49	451	—	596	28.209	—	—	25	09	59	82	
14	Apatini >	201	216	26	20	66	—	104	6.254	—	—	57	29	77	40	
15	Gödöllői >	177	554	—	94	227	—	233	39.615	—	—	24	60	120	27	
	Összesen ...	14.406	19.530	166	493	10.701	324	8.494	698.700	—	—	32	97	63	77	
Horvát-Szlavonországok.																
1	Zágrábi erdőigazgatóság	708	2.910	—	1.092	61	—	1.757	27.839	—	—	23	76	31	19	
2	Vinkovcei főerdőhivatal	14	114	62	3	47	—	2	4.398	—	—	15	66	92	56	
3	Sušaki erdőhivatal ...	84	138	—	24	34	—	80	1.590	—	—	24	36	29	58	
	Összesen ...	816	3.162	62	1.119	142	—	1.839	33.827	—	—	23	75	51	05	
	Magyarbirodalom ...	15.222	22.692	228	1.612	10.843	324	10.333	732.527	—	—	26	57	63	60	

Egy hektár = 1¹⁰⁰⁰⁰ kataszteri hold. 1) A kaláni bányatársulat költségén erdősítettett.

66. A kincstári erdősítések által kezelt csemetékterek kiterjedése és a termelt csemetemennyiség az 1908. évben.

Folyó szám	Közigazgatási kerület	A csemetékterek kiterjedése hektár	Az év folyamán kiadatott								a csemetékterek területén felbujtások száma szederfa	Készlet az év végén				
			az erdőkinctár által foganatosított erdősítésekhez				kopár területek befásítására magánosoknak					fenyő	tölgy	egyéb lombfa	szederfa	összesen
			enyő	tölgy	egyéb lombfa	összesen	fenyő	tölgy	egyéb lombfa	összesen						
			csemete ezer darab													
Magyarország.																
1	Besztercebányai erdőig.	14 ⁰	4.596	116	267	4.979	214	—	—	214	—	14.541	200	603	—	15.344
2	Zsarnóczai erdőhivatal	14 ⁰	1.357	249	84	1.690	412	—	745	1.157	—	4.412	859	1.206	—	6.477
3	Máramarosszigeti erdőig.	33 ⁹	6.245	303	—	6.548	182	—	46	228	—	31.883	1.003	25	—	32.911
4	Bustyaházai erdőhivatal	12 ⁶	3.137	350	2	3.489	3	60	—	63	—	14.316	758	37	—	15.111
5	Kolozsvári erdőigazg. ...	31 ⁹	6.126	1.607	21	7.754	4	—	—	4	—	37.344	2.558	77	—	39.979
6	Szászsebesi erdőhivatal	13 ²	2.954	61	100	3.115	29	—	12	41	4	12.135	50	148	24	12.357
7	Lugosi erdőigazgatóság	54 ⁰	26	1.011	557	1.594	—	124	304	428	1.702	295	3.309	1.256	3.800	8.660
8	Orsovai erdőhivatal ...	12 ⁹	1.517	122	19	1.658	183	2	—	185	—	10.109	1.061	255	—	11.425
9	Liptóújvári főerdőhivat.	9 ¹	3.001	—	—	3.001	1.120	—	—	1.120	—	13.065	—	—	—	13.065
10	Ungvári >	9 ⁸	1.876	934	44	2.854	5	—	—	5	—	4.911	714	153	—	5.778
11	Nagybányai >	6 ⁵	804	74	14	892	90	—	25	115	—	4.366	291	59	—	4.716
12	Lippai >	21 ⁹	—	1.316	750	2.066	—	—	—	—	—	3.338	1.531	—	—	4.869
13	Tótsóvári erdőhivatal ...	14 ⁰	1.119	754	64	1.937	—	—	106	106	—	3.509	1.712	160	—	5.381
14	Apatini >	79 ⁰	—	3	—	3	—	—	23	23	1.750	—	26	45	7.060	7.131
15	Gödöllői >	23 ⁹	657	503	162	1.322	—	—	—	—	—	1.005	461	711	—	2.177
	Összesen ...	350 ¹	33.415	7.403	2.084	42.902	2.242	186	1.261	3.689	3.456	151.591	16.340	6.266	10.884	185.381
Horvát-Szlavonországok.																
1	Zágrábi erdőigazgatóság	2 ⁴	12	333	—	345	—	—	—	—	—	37	407	—	—	444
2	Vinkovcei főerdőhivat.	1 ²	—	—	—	—	—	—	—	—	228	30	—	—	—	30
3	Sušaki erdőhivatal ...	1 ⁰	251	—	—	251	—	—	—	—	—	425	—	—	—	425
	Összesen ...	4 ⁶	263	333	—	596	—	—	—	—	228	492	407	—	—	899
	Magyarbirodalom ...	354 ⁷	33.678	7.736	2.084	43.498	2.242	186	1.261	3.689	3.684	152.383	16.747	6.266	10.884	186.280

Egy hektár = 1¹⁰⁰⁰⁰ kataszteri hold.

67. A kincstári erdőbirtokok területe művelési ágak szerint és az erdőbirtokok értéke 1908-ban.

Folyó szám	Közjogi alkatrész ; erdőhatósági kerület	Bel- telek	Szán- tőföld	Rét	Legelő	Havasi legelő	Termé- ketlen terület	A nem erdő- terület összege	Erdő	Az erdőható- sági ke- zelés alatt álló összes terület	Az erdőbir- tokok összes értéke
Magyarország.											
1	Besztercebányai erdőigazg. ...	192	1.364	4.092	1.534	3.577	775	11.534	81.026	92.560	26.044
2	Zsarnóczai erdőhivatal ...	80	311	1.684	630	—	145	2.850	32.724	35.574	7.662
3	Máramarosszigeti erdőigazg. ...	223	1.208	3.605	1.251	26.059	952	33.298	142.014	175.312	16.712
4	Bustyházai erdőhivatal ...	159	217	1.533	774	7.818	521	11.022	105.679	116.701	9.182
5	Kolozsvári erdőigazgatóság ...	119	373	1.178	4.494	5.227	1.021	12.412	136.467	148.879	7.153
6	Szászsebesi erdőhivatal ...	349	192	1.188	3.976	8.132	1.170	15.005	99.509	114.514	5.813
7	Lugosi erdőigazgatóság ...	101	748	2.100	7.554	—	1.777	12.280	41.975	54.255	4.411
8	Orsovai erdőhivatal ...	79	34	858	966	4.385	1.406	7.728	145.935	153.663	2.664
9	Liptóújvári főerdőhivatal ...	104	300	1.348	834	9.219	5.028	16.833	51.970	68.803	23.593
10	Ungvári » ...	135	2.137	5.452	3.557	1.526	1.662	14.469	93.394	107.863	3.219
11	Nagybányai » ...	368	33	798	1.770	1.071	282	4.322	50.434	54.756	3.175
12	Lippai » ...	178	829	581	403	—	1.060	3.051	63.740	66.791	5.928
13	Tótsóvári erdőhivatal ...	109	332	906	628	—	416	2.391	49.029	51.420	12.134
14	Apatini » ...	70	623	97	1.621	—	4.751	7.162	12.095	19.257	11.554
15	Gödöllői » ...	67	330	325	458	—	147	1.327	19.181	20.508	9.199
	Összesen ...	2.333	9.031	25.743	30.450	67.014	21.113	155.684	1.125.172	1.280.856	148.443
Horvát-Szlavonországok.											
1	Zágrábi erdőigazgatóság ...	26	383	212	1.364	—	1.237	3.222	127.878	131.100	17.461
2	Vinkovcezi főerdőhivatal ...	10	1.009	375	3.143	—	3.409	7.946	62.829	70.775	41.854
3	Sušaki erdőhivatal ...	8	34	309	9.412	487	2.715	12.965	141.956	154.921	2.129
	Összesen ...	44	1.426	896	13.919	487	7.361	24.133	332.663	356.796	61.444
	Magyarbirodalom ...	2.377	10.457	26.639	44.369	67.501	28.474	179.817	1.457.835	1.637.652	209.887

Egy hektár = 1⁷³⁷⁷/₁₀₀₀₀ kataszteri hold.

68. A kincstári erdők megoszlása a főbb fajok szerint 1908-ban.

Folyó szám	Közjogi alkatrész ; erdőhatósági kerület	Az erdőhatóság ke- rületéhez tartozó összes erdőterület kiterjedése	Az összes erdőterületből esik							
			a használaton kívül álló er- dőkre	a rendes használat alatt levő						erdőkre összesen
				tölgy-		fenyő-	bükk- és más kemény lombfa-	fűz-, nyár- és más puh. lombfa-	erdők összesen	
				szál-	sarj-					
Magyarország.										
1	Besztercebányai erdőigazg. ...	81.026	4.271	2.386	—	57.437	16.932	—	76.755	
2	Zsarnóczai erdőhivatal ...	32.724	288	4.857	—	10.981	16.598	—	32.436	
3	Máramarosszigeti erdőigazg. ...	142.014	28.149	2.632	—	78.865	32.318	—	113.865	
4	Bustyházai erdőhivatal ...	105.679	37.816	2.607	150	39.863	25.243	—	67.863	
5	Kolozsvári erdőigazgatóság ...	136.467	12.286	4.591	304	62.072	57.201	13	124.181	
6	Szászsebesi erdőhivatal ...	99.509	8.887	7.011	24	34.093	49.291	203	90.622	
7	Lugosi erdőigazgatóság ...	41.975	1.390	14.518	12	552	22.342	3.161	40.585	
8	Orsovai erdőhivatal ...	145.935	29.860	8.861	—	11.466	95.748	—	116.075	
9	Liptóújvári főerdőhivatal ...	51.970	9.740	—	—	38.241	3.989	—	42.230	
10	Ungvári » ...	93.394	2.397	5.513	—	8.285	77.199	—	90.997	
11	Nagybányai » ...	50.434	3.934	2.025	—	4.127	40.348	—	46.500	
12	Lippai » ...	63.740	222	26.894	145	246	35.228	1.005	63.518	
13	Tótsóvári erdőhivatal ...	49.029	842	11.725	—	13.458	23.004	—	48.187	
14	Apatini » ...	12.095	3.642	1.168	—	—	—	7.285	8.453	
15	Gödöllői » ...	19.181	—	8.426	4.739	586	4.287	1.143	19.181	
	Összesen ...	1.125.172	143.724	103.264	5.374	360.272	499.728	12.810	981.448	
Horvát-Szlavonországok.										
1	Zágrábi erdőigazgatóság ...	127.878	—	14.607	—	16.687	96.584	—	127.878	
2	Vinkovcezi főerdőhivatal ...	62.829	—	33.102	—	—	28.927	800	62.829	
3	Sušaki erdőhivatal ...	141.956	30.110	—	—	19.734	92.112	—	111.846	
	Összesen ...	332.663	30.110	47.709	—	36.421	217.623	800	302.553	
	Magyarbirodalom ...	1.457.835	173.834	150.973	5.374	396.693	717.351	13.610	1.284.001	

Egy hektár = 1⁷³⁷⁷/₁₀₀₀₀ kataszteri hold.

69. A kincstári erdők vagásterületel és fatermése, valamint pénzügyi eredményei 1908-ban.

Folyó szám	Közzégi alkatrész ; erdőkerület	Kihasználható volt összesen	Ebből tényleg használtatott	Kihasználható maradt	Az év folyamán tényleg kihasznált vagásterületeken termeltetett			Értékesíthetőül vissamaradt az 1908. évi vágás- területeken	A kihasználható maradt vágástörü- leteken beelés szerint van	A zárszámadás adatai szerint volt		
					épület- és műfa	tűzfifa	összesen			kiadás	bevétel	felteleg, ill. hiány (-)
					t ö m ö r k ö b m é t e r f a t ö m e g					1000 koronákban		
	Magyar- ország.											
1	Besztercebánya	1.022	520	502	199.833	104.792	304.625	24.579	214.038	1.766	2.009	243
2	Zsarnóca	576	220	356	33.184	107.235	140.419	—	151.850	869	1.038	169
3	Máramarossziget	1.989	832	1.157	186.796	108.721	295.517	—	330.966	2.479	4.588	2.109
4	Bustyaháza	850	214	636	63.559	19.493	83.052	406	210.795	913	833	80
5	Kolozsvár	5.438	1.670	3.768	138.739	167.584	306.323	14.881	643.249	666	990	324
6	Szászsebes	2.390	730	1.660	82.753	147.603	230.356	11.418	632.626	790	1.094	304
7	Lugos	2.519	345	2.174	9.952	87.812	97.764	57.464	511.605	485	934	449
8	Orsova	4.514	1.070	3.444	46.271	315.467	361.738	—	977.088	296	529	233
9	Liptóújvár	363	359	4	106.639	29.353	135.992	—	—	858	1.258	400
10	Ungvár	3.174	1.175	1.999	22.312	240.267	262.579	—	1.510.485	1.195	1.132	63
11	Nagybánya	3.370	438	2.932	4.787	155.891	160.678	—	1.047.659	655	360	295
12	Lippa	736	518	218	14.852	131.617	146.469	—	31.625	450	810	360
13	Tótsóvár	520	380	140	53.070	93.514	146.584	17.766	47.520	778	962	184
14	Apatin	458	246	212	5.850	49.040	54.890	—	36.645	268	621	353
15	Gödöllő	98	98	—	1.585	37.516	39.101	—	—	459	346	113
	Összesen	28.017	8.815	19.202	970.182	1.795.905	2.766.087	126.514	6.346.151	12.927	17.504	4.577
	Horvát-Szlavon- országok.											
1	Zágráb	3.521	1.252	2.269	47.678	187.118	234.796	149.155	341.298	646	829	183
2	Vinkovce	639	58	581	3.500	19.836	23.336	—	134.419	341	252	89
3	Sušak	5.422	1.327	4.095	72.561	34.562	107.123	70.286	635.042	355	275	80
	Összesen	9.582	2.637	6.915	123.739	241.516	365.255	219.441	1.110.759	1.342	1.356	14
	Magyarbirod.	37.599	11.452	26.147	1.093.921	2.037.421	3.131.342	345.955	7.456.910	14.269	18.860	4.591

Egy hektár = 1^{1/10000} kataszteri hold.

70. A kincstári erdők kiterjedésének és értékének változása 1890-től 1908-ig.

É v	Az állami erdőbirtokoknak összes					
	Magyarország		Horvát-Szlavonországok		Magyarbirodalom	
	kiterjedése, hektár	értéke, korona	kiterjedése, hektár	értéke, korona	kiterjedése, hektár	értéke, korona
Az 1890. év végén	1,299.542	146,400.280	339.139	59,987.051	1,638.681	206,387.331
> 1891. >	1,300.239	146,480.690	339.138	60,006.567	1,639.377	206,487.257
> 1892. >	1,314.416	146,584.254	317.590	60,037.715	1,632.006	206,621.969
> 1893. >	1,298.021	145,595.242	312.137	60,057.676	1,610.158	205,652.918
> 1894. >	1,295.077	145,522.817	307.143	60,059.954	1,602.220	205,582.771
> 1895. >	1,293.386	145,406.689	307.651	60,064.355	1,601.037	205,471.044
> 1896. >	1,287.187	146,258.645	302.946	60,096.627	1,590.133	206,355.272
> 1897. >	1,285.252	146,810.336	303.470	60,096.627	1,588.722	206,906.963
> 1898. >	1,256.024	146,017.421	301.106	60,184.456	1,557.130	206,201.877
> 1899. >	1,253.628	145,126.000	301.000	58,742.000	1,554.628	203,868.000
> 1900. >	1,248.226	145,068.000	300.280	58,914.000	1,548.506	203,982.000
> 1901. >	1,249.080	146,942.000	300.041	61,040.000	1,549.121	207,982.000
> 1902. >	1,269.680	146,784.000	300.047	61,186.000	1,569.727	207,970.000
> 1903. >	1,265.560	146,484.000	299.384	61,313.000	1,564.944	207,797.000
> 1904. >	1,282.126	148,591.000	298.969	61,370.000	1,581.095	209,961.000
> 1905. >	1,288.177	149,588.000	298.827	61,375.000	1,587.004	210,963.000
> 1906. >	1,284.422	150,897.312	297.302	62,028.368	1,581.724	212,925.680
> 1907. >	1,281.194	151,174.842	1) 356.830	62,032.470	1,638.024	213,207.312
> 1908. >	1,280.856	148,443.576	356.796	61,443.685	1,637.652	209,887.261

Egy hektár = 1^{1/10000} kataszteri hold. — 1) Az erdőterület növekedését a Lika-Korbava vármegyében fekvő, a kimutatóba eddig fel nem vett egy erdőbirtok területe okozza.

71. Mezőgazdasági balesetek 1903-ban.

b) A sérülés foka és neve a munka nemével összevetve.

A munka megnevezése, a mely közben a bal- eset történt	A sérültek száma		3-5	6-8	9-14	3-4 heti		1-2	3-4	4 hónap hosszabb	Részleges	Teljes	Ismeretl. fokú sérülést	Halálos sérülést	Az elveszett munkanapok száma	A sérülés neve			
	férfi	nő	összesen	napi		3-4 heti	havi		munkaképtelenséget szennvedtek							vágás	zúzódás	törés	egyéb
				3-5	6-8		1-2	3-4											
				munkaképtelenséget szennvedtek															
Szántás, vetés, kapálás	433	14	447	13	46	127	156	61	10	1	19	2	1	11	9.423	114	282	41	10
Aratás, kaszálás	239	27	266	13	29	92	85	24	6	—	8	2	3	4	4.780	199	47	8	12
Termények betakari- tása, cséplés	1.928	144	2.072	86	180	545	586	336	46	8	162	36	14	73	46.937	337	1.422	263	50
Takarmánykészítés	718	35	753	27	46	155	224	138	19	4	96	27	2	15	19.324	272	414	48	19
Állatok gondozása	2.180	60	2.240	115	295	690	640	288	30	2	109	8	2	61	43.580	196	1.809	176	59
Más mezőgazd. munka	2.254	85	2.339	99	255	640	730	349	63	7	115	21	4	56	51.155	402	1.602	248	87
Szőlőművelés	94	6	100	6	10	22	29	18	2	—	9	—	—	—	2.348	22	62	11	5
Erdői munka	1.651	11	1.662	57	171	390	562	269	45	8	78	13	7	62	38.330	425	1.026	184	27
Földmunka	143	6	149	3	14	42	43	22	6	—	7	2	—	10	3.305	17	111	16	5
Egyéb munka	976	21	997	38	107	273	344	140	9	2	59	4	4	17	21.179	294	570	80	53
Összesen	10.616	409	11.025	457	1.158	2.976	3.399	1.645	236	32	602	116	37	313	240.361	2.278	7.345	1.075	327
Az összes sérülések közül																			
a) lokomobilok mellett történt	69	1	70	3	7	16	17	12	5	—	7	2	—	1	1.903	1	42	13	14
b) járgányok mellett történt	71	8	79	1	2	7	16	25	6	2	10	2	1	7	3.062	5	53	21	—
c) cséplőgép mellett történt	328	38	366	8	31	79	101	46	7	2	54	15	9	14	9.151	53	257	54	2
d) szecskavágó mellett történt	333	18	349	9	15	50	88	73	8	1	78	20	2	5	10.204	164	172	12	1
e) répavágó mell. történt	53	3	56	2	3	15	21	9	1	—	5	—	—	—	1.410	28	26	2	—
f) daráló mellett történt	22	5	27	—	—	8	6	7	—	—	3	2	—	1	669	5	18	4	—
g) arató- és kaszálógép mellett történt	16	1	17	1	—	6	7	2	1	—	—	—	—	—	374	9	7	1	—
h) egyéb gazdasági gép mellett történt	327	16	343	5	18	76	125	63	9	—	38	5	—	4	8.804	60	258	24	1
a)–h) Összesen	1.219	88	1.307	29	76	257	381	237	37	5	195	46	12	32	35.577	325	833	131	18

c) A sérültek személyi viszonyai.

A sérültek neve és annak részletezése, hogy mely segélypénztárhoz tartoztak	A sérültek életkora						A sérültek családi állapota				A sérült kerestetéből élő					
	14 éves és 14 évnél fiatalabb	15-16	17-20	21-30	31-40	41-60	60 évnél idősebb	ismeretlen korú	nőtlen, hajadon	nős, férjes	özvegy vagy elvált ismeretlen esaládi állapotú	gyermekek	házastársak	szülők és egyéb rokonok	összes egyének	
		éves														száma
Férfi	405	556	1.272	2.501	2.216	3.175	491	—	3.572	6.789	255	—	15.801	6.789	1.049	23.639
Nő	42	53	107	59	40	86	22	—	237	138	34	—	187	138	55	380
Összesen	447	609	1.379	2.560	2.256	3.261	513	—	3.809	6.927	289	—	15.988	6.927	1.104	24.019
Az összes sérültek közül:																
1. A gazd. munkás és cseléd- segélypénzt. tagja volt	172	403	923	1.739	1.621	2.216	294	—	2.413	4.811	144	—	11.116	4.811	611	16.538
2. Egyéb betegsegélyző pénztárnak vagy egylet- nek tagja volt	11	10	60	129	69	92	3	—	137	224	13	—	495	224	78	797
3. Segélyző pénztárhoz vagy egyletnek nem tartozott	264	196	396	692	566	953	216	—	1.259	1.892	132	—	4.377	1.892	415	6.684
Összesen	447	609	1.379	2.560	2.256	3.261	513	—	3.809	6.927	289	—	15.988	6.927	1.104	24.019

72. Az országos gazdasági munkás- és cselédpénztár taglétszáma, mérlege és üzleti eredményel az 1901—1908. években.

a) Taglétszám.

A biztosítási csoport megjelölése	A tagok száma az							
	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	1906.	1907.	1908.
	év végén							
Rendes tagok. I. csoport. (A tagot 10 K 40 f évi tagdíj ellenében baleseti segélyezés és állandó rokkantság vagy elaggás esetén járadék, családját pedig haláleseti segély illeti).....	5.695	12.105	15.348	18.192	25.036	25.960	26.654	26.512
Rendes tagok. II. csoport. (A tagot 5 K 72 f évi tagdíj ellenében a baleseti segélyezésen felül az I. csoport tagjai számára biztosított segély feleösszege illeti).....	336	1.762	2.626	3.493	4.815	4.902	4.901	4.834
Rendes tagok. III. csoport. (A tagok 2 K 60 f évi tagdíj lefizetésével halálozási segélyre szereznek jogosultságot).....	—	43	146	169	227	251	604	786
Rendes tagok. IV. csoport. (A tagok 5 K 20 f évi tagdíj ellenében maguknak vagy másoknak bizonyos életkor elérésével esedékessé váló meghatározott segélyt biztosítanak).....	—	425	1.430	1.705	2.540	2.642	2.850	3.018
Rendes tagok összesen.....	6.031	14.335	19.550	23.559	32.618	33.755	35.009	35.150
Rendkívüli tagok. (A tagok 1 K tagsági díj ellenében az illető naptári évben balesetbiztosítást élveznek)	6.361	30.357	40.956	41.848	29.133	29.941	28.240	27.535
Gazdasági gépmunkások.....	—	—	5.430	6.814	60.000	80.000	110.000	123.430
Gazdasági cselédek.....	—	267	5.024	377.879	376.415	379.452	373.260	374.482
Haláleseti kötvénnyel biztosított tagok.....	—	—	—	—	—	—	—	2.637
Az összes biztosítási csoportok együtt.....	12.442	44.959	70.960	450.100	498.216	523.148	546.509	563.234

b) Mérleg.

1. Vagyon.

Részletezés	A vagyontételek összege							
	1901-ben	1902-ben	1903-ban	1904-ben	1905-ben	1906-ban	1907-ben	1908-ban
	koronákban							
1. Késpénz a házi pénztárban.....	2.668	2.757	2.659	1.384	3.812	2.967	4.509	2.289
2. Folyószámla-követelés:								
a) Az orsz. közp. hitelszövetkezethél.....	15.936	82.519	73.696	85.588	31.404	12.570	210.336	111.999
b) A m. kir. postatakarékpénztárnál.....	8.225	30.961	41.776	26.394	74.518	39.387	71.147	54.539
3. Értékpapírok:								
4 ⁰ / ₁₀₀ -os magyar koronajáradék.....	—	538.600	886.575	1.550.250	1.514.190	1.853.178	1.846.665	1.822.000
4 ⁰ / ₁₀₀ -os aranyjáradék.....	—	—	—	2.856	2.742	2.748	2.664	2.634
4 ¹ / ₂ ⁰ / ₁₀₀ -os orsz. közp. hitelszöv. kölcsönkötvény.....	—	—	—	—	997.500	1.476.625	2.428.875	3.316.500
5 ⁰ / ₁₀₀ -os orsz. közp. hitelszöv. kölcsönkötvény.....	398.500	398.500	398.500	398.500	400.000	404.000	—	—
4 ⁰ / ₁₀₀ -os magyar földhitelint. záloglevél.....	—	—	297.000	555.125	552.720	539.000	523.600	512.400
Értékpapírok összesen.....	398.500	937.100	1.582.075	2.506.731	3.467.152	4.275.551	4.801.804	5.653.534
4. Alapítványi tőketartozások.....	2.123	2.403	1.753	1.303	653	433	433	433
5. Leltár.....	3.420	6.161	5.544	5.843	5.364	5.300	6.300	—
6. Adósok.....	141.550	140.051	268.573	296.239	67.615	96.290	24.703	57.515
Összes vagyon.....	572.422	1.201.952	1.976.076	2.923.532	3.650.518	4.432.498	5.119.232	5.880.309

2. Teher.

Részletezés	A tehetételek összege							
	1901-ben	1902-ben	1903-ban	1904-ben	1905-ben	1906-ban	1907-ben	1908-ban
	koronákban							
1. Alapítványok.....	127.650	145.220	150.495	151.245	151.345	153.345	153.395	153.695
2. Adományok.....	1.973	2.666	3.148	34.744	34.780	34.785	34.838	34.828
3. A m. kir. ménesbirtok alapítványa.....	—	—	—	30.958	35.789	35.789	35.789	35.789
4. Kisebb alapítványok.....	—	—	785	2.848	2.920	4.687	8.946	6.874
5. Független segélyezések tartaléka.....	25.000	25.000	25.000	25.000	25.000	25.000	100.000	100.000
6. Rendes tagok díjtartaléka.....	306.139	940.411	1.647.956	2.445.798	3.058.714	3.606.786	4.069.661	4.426.690
7. Rokkantsági díjtartalék.....	12.400	65.400	114.058	197.270	250.811	452.498	579.961	755.286
8. Díjmentes kötvények tartaléka.....	—	—	—	—	12.325	11.959	13.254	86.376
9. Árfolyam-ingadozási tartalék.....	—	—	—	—	—	10.000	15.000	25.000
10. Rendkívüli esélyek tartaléka.....	80.000	23.255	34.634	35.669	78.834	97.649	108.358	155.771
11. Segélyek emelésére szolgáló tartalék.....	19.260	—	—	—	—	—	—	100.000
Összes teher.....	572.422	1.201.952	1.976.076	2.923.532	3.650.518	4.432.498	5.119.232	5.880.309

72. Az országos gazdasági munkás- és cselédpénztár taglétszáma, mérlege és üzleti eredményei az 1901–1908. években.

c) Üzleti eredmények.

1. Bevételek.

A bevételek részletezése	A bevételek összege							
	1901-ben	1902-ben	1903-ban	1904-ben	1905-ben	1906-ban	1907-ben	1908-ban
	koronákban							
1. Állami segély	100.000	125.000	150.000	200.000	200.000	200.000	200.000	200.000
2. Munkaadók hozzájárulása	308.220	434.263	369.364	452.925	430.606	469.744	433.590	475.503
3. Tagsági díjak :								
a) Beíratási díjak	18.016	26.178	41.933	14.933	11.032	6.736	5.080	4.122
b) Rendes tagok I. csoportjának tagdíja	56.951	102.581	178.129	174.184	172.765	172.193	170.383	171.371
c) » » II. » »	1.304	6.046	17.317	17.054	16.356	16.302	15.086	15.481
d) » » III. » »	—	81	402	397	577	550	836	1.182
e) » » IV. » »	—	1.149	8.653	8.544	10.405	10.782	11.192	12.007
f) Rendkívüli tagok tagdíja	6.361	31.365	41.459	41.028	28.696	29.936	28.282	27.533
g) Gépmunkások tagdíja	—	33.877	66.821	83.953	82.557	101.332	187.397	209.279
h) Cselédbiztosítási díjak	—	—	73.785	61.981	47.802	64.742	63.286	54.751
i) Beszámításoz tagsági díjak	—	—	41.536	10.281	18.414	5.455	1.038	691
j) Temetkezési egyletek	—	—	—	—	11.147	—	3.310	68.691
4. Elhelyezett tőkék kamata	9.511	34.603	68.467	88.711	132.635	164.212	190.436	224.362
5. Árfolyam-nyereség	—	—	—	—	—	24	—	—
6. Megelőző évben bevételezett tartalékok	—	442.799	1,030.812	1,787.014	2,668.068	3,346.850	4,096.243	4,762.906
Összes bevétel.....	500.363	1,237.942	2,088.678	2,941.005	3,881.060	4,588.858	5,406.159	6,227.879

2. Kiadások.

A kiadások részletezése	A kiadások összege							
	1901-ben	1902-ben	1903-ban	1904-ben	1905-ben	1906-ban	1907-ben	1908-ban
	koronákban							
1. Segélyek és gyógykiadások :								
a) Muló munkaképtelenségi segélyek	8.751	42.651	102.137	89.916	88.029	110.409	126.071	148.229
b) Baleseti segélyek : ¹⁾								
α) rokkantsági segélyek	—	—	—	—	—	39.106	49.990	64.364
β) haláleseti segélyek	—	—	—	—	—	59.685	63.039	68.351
c) Orvosi és gyógykiadások	10.762	54.241	110.146	108.101	112.052	138.819	160.765	191.346
d) Rendkívüli segélyek	—	360	605	444	381	455	527	52
e) Tagdíj-visszafizetések	—	—	1.375	2.804	8.301	7.649	12.426	17.292
f) III. csoportbeli haláleseti segélyek	—	—	—	—	747	180	—	471
g) Kötvényes haláleseti segélyek	—	—	—	—	492	1.412	1.674	2.848
h) Rendes segélyek :								
α) rokkantsági segélyek	758	5.451	16.665	25.108	32.122	270	2.510	2.540
β) haláleseti segélyek	18.000	38.025	58.740	44.880	60.304	2.800	3.532	5.300
2. Igazgatási költségek : ²⁾								
a) Tiszti fizetések	10.516	26.032	—	—	63.365	67.531	74.815	80.342
b) Költségek	5.232	5.314	—	—	25.009	24.992	33.235	42.470
c) Nyomatványok	3.165	11.117	—	—	8.384	9.893	11.739	17.742
3. Leírások a leltárból	380	685	617	649	595	599	699	8.853
4. Árfolyamvesztés	—	—	—	—	41.264	—	76.522	36.915
5. Független segélyek tartaléka	25.000	25.000	25.000	25.000	25.000	25.000	100.000	100.000
6. Rendes tagok díjtartaléka	306.139	940.411	1,647.956	2,445.798	3,058.714	3,606.786	4,069.661	4,426.690
7. Rokkantsági díjtartalék	12.400	65.400	114.058	197.270	250.811	452.498	579.961	755.286
8. Díjmentes kötvények tartaléka	—	—	—	—	12.325	11.959	13.284	86.375
9. Árfolyam-ingadozási tartalék	—	—	—	—	—	10.000	15.000	25.000
10. Rendkívüli esélyek tartaléka	80.000	23.255	11.379	1.035	43.165	18.815	10.709	47.413
11. Segélyek emelésére szolgáló tartalék	19.260	—	—	—	—	—	—	100.000
Összes kiadások.....	500.363	1,237.942	2,088.678	2,941.005	3,881.060	4,588.858	5,406.159	6,227.879

¹⁾ 1905. évig a baleseti segélyek nem könyveltettek a rendes rokkantsági és haláleseti segélyektől elkülönítve. —

²⁾ Az 1903. és 1904. években az igazgatási költségeket a földművelésügyi m. kir. minisztérium fedezte.

A gazdasági szervezetek		A gazdasági szervezetek		A gazdasági szervezetek		A gazdasági szervezetek		A gazdasági szervezetek	
1904-05	1905-06	1904-05	1905-06	1904-05	1905-06	1904-05	1905-06	1904-05	1905-06
1. Állami vállalatok	2. Köztulajdonú vállalatok	3. Társasági vállalatok	4. Egyéni vállalatok	5. Egyéni vállalatok	6. Egyéni vállalatok	7. Egyéni vállalatok	8. Egyéni vállalatok	9. Egyéni vállalatok	10. Egyéni vállalatok
11. Összes vállalatok	12. Összes vállalatok	13. Összes vállalatok	14. Összes vállalatok	15. Összes vállalatok	16. Összes vállalatok	17. Összes vállalatok	18. Összes vállalatok	19. Összes vállalatok	20. Összes vállalatok
21. Összes vállalatok	22. Összes vállalatok	23. Összes vállalatok	24. Összes vállalatok	25. Összes vállalatok	26. Összes vállalatok	27. Összes vállalatok	28. Összes vállalatok	29. Összes vállalatok	30. Összes vállalatok
31. Összes vállalatok	32. Összes vállalatok	33. Összes vállalatok	34. Összes vállalatok	35. Összes vállalatok	36. Összes vállalatok	37. Összes vállalatok	38. Összes vállalatok	39. Összes vállalatok	40. Összes vállalatok
41. Összes vállalatok	42. Összes vállalatok	43. Összes vállalatok	44. Összes vállalatok	45. Összes vállalatok	46. Összes vállalatok	47. Összes vállalatok	48. Összes vállalatok	49. Összes vállalatok	50. Összes vállalatok
51. Összes vállalatok	52. Összes vállalatok	53. Összes vállalatok	54. Összes vállalatok	55. Összes vállalatok	56. Összes vállalatok	57. Összes vállalatok	58. Összes vállalatok	59. Összes vállalatok	60. Összes vállalatok
61. Összes vállalatok	62. Összes vállalatok	63. Összes vállalatok	64. Összes vállalatok	65. Összes vállalatok	66. Összes vállalatok	67. Összes vállalatok	68. Összes vállalatok	69. Összes vállalatok	70. Összes vállalatok
71. Összes vállalatok	72. Összes vállalatok	73. Összes vállalatok	74. Összes vállalatok	75. Összes vállalatok	76. Összes vállalatok	77. Összes vállalatok	78. Összes vállalatok	79. Összes vállalatok	80. Összes vállalatok
81. Összes vállalatok	82. Összes vállalatok	83. Összes vállalatok	84. Összes vállalatok	85. Összes vállalatok	86. Összes vállalatok	87. Összes vállalatok	88. Összes vállalatok	89. Összes vállalatok	90. Összes vállalatok
91. Összes vállalatok	92. Összes vállalatok	93. Összes vállalatok	94. Összes vállalatok	95. Összes vállalatok	96. Összes vállalatok	97. Összes vállalatok	98. Összes vállalatok	99. Összes vállalatok	100. Összes vállalatok

